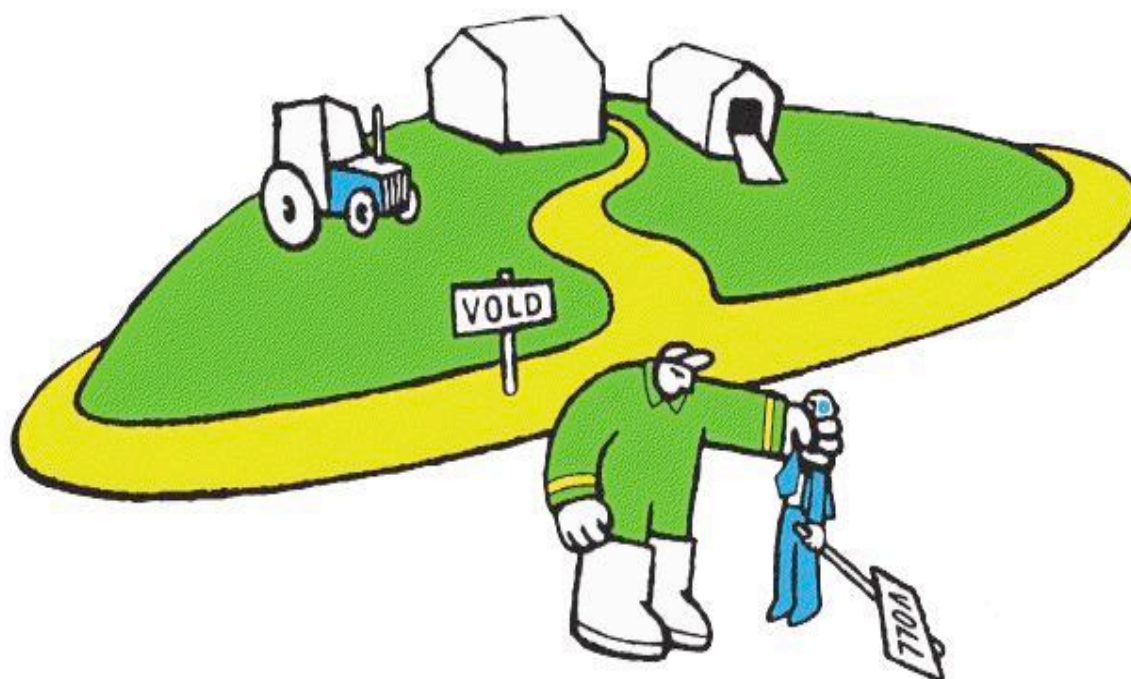


Normering av stedsnavn i skjæringspunktet mellom vedtaksorgan og grunneier

En analyse med bakgrunn i klagenemndas behandling
av saker fra Midt-Norge i perioden 1992-2008.



Illustrasjon:
Ørjan Jensen

Ingvil Nordland

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, språkvitenskap
Institutt for lingvistiske og nordiske studier
Universitetet i Oslo, våren 2009



Bygdens folk har gitt *min* gård navn, og kaller jeg mig efter gården, er det sambygdingene som mitt navn skyldes. Vi kjenner jo gåten om navnet: ”eg hev det, du brukar det.”

(Magnus Olsen 1934:10)

FORORD

Etter to års studier ved Det juridiske fakultet ved Universitet i Oslo begynte jeg høsten 2003 å studere nordisk, særlig norsk, språkvitenskap på Blindern. På det tidspunktet så jeg ingen åpenbar link mellom rettsvitenskap og språkvitenskap. Det var derfor med stor forundring at jeg i første semester blei kjent med lov om stadnamn i forbindelse med innføringskurset i navnegransking. Denne kombinasjonen mellom juss og språk fatta straks min interesse, og våren 2004 meldte jeg meg på emnet ”Bruk, vern og forvaltning av namn”. Allerede dette semesteret bestemte jeg meg for at masteroppgava mi skulle handle om normering av stedsnavn.

21. oktober 2008 var det åpen høring i Stortingets famlie- og kulturkomité om et representantforslag som gjennom ei endring i lov om stadnamn ønsker å hindre at skrivemåten av et bruksnavn kan endres uten grunneiers samtykke. I pausen fikk jeg anledning til å snakke med komiteens medlem Trine Skei Grande. –Det er ikke mange som får masteroppgava si opp i Stortinget, sa hun da hun fikk vite om avhandlinga mi. Ettersom prosjektet har vært i tankene mine i så lang tid, oppleves det spesielt å levere oppgava akkurat nå som det synes å være politisk enighet om å utrede lov om stadnamn med tanke på ei endring som vil rokke ved sjølve grunnlaget for offentlig stedsnavnormering. Likevel har det vært inspirerende å jobbe med et emne som det har vært knytta såpass stor offentlig interesse til, og dette har naturligvis bidratt til å forme oppgava underveis.

Når arbeidet med denne oppgava nå er ferdig, vil jeg først og fremst rette en stor takk til veilederen min, Botolv Helleland, som med sin lange erfaring med stedsnavnormering og hans genuine interesse for emnet har vært til stor inspirasjon og støtte i en lang prosess. Jeg vil også takke de ansatte ved Seksjon for navnegransking ved Universitetet i Oslo for gode råd og hjelp til å finne fram til aktuell litteratur, og dessuten for hyggelige lunsjpauser i Gaustadalleen. En særlig takk går til Terje Larsen i Språkrådet som har hjulpet meg med å finne fram til møteprotokoller og saksdokument i arkivet til klagenemnda, og som dessuten alltid tar seg tid til å svare på spørsmål.

Ingvil Nordland

Ås, mai 2009

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING s. 7

- 1.1 Striden om bruksnavna s. 8
- 1.2 Problemstilling og mål for oppgava s. 9
- 1.3 Avgrensing s. 12
- 1.4 Tilnærming s. 17

2. BAKGRUNN s. 18

- 2.1 Navnegransking og nasjonsbygging s. 18
- 2.2 Det normerende perspektivet i norsk navnegransking s. 19
- 2.3 Normering av bruksnavn i et historisk perspektiv s. 21
- 2.4 Lov om stadnamn s. 31
- 2.5 Gårds- og bruksnavn som slektsnavn s. 37

3. TEORI s. 38

- 3.1 Hva er et stedsnavn? s. 38
- 3.2 Stedsnavnas roller s. 42
- 3.3 Navnebruk og navnebrukerkrets s. 43
- 3.4 To sentrale termer i lov om stadnamn s. 44

4. MATERIALE OG METODE s. 49

- 4.1 Møteprotokoller for klagenemnda for stedsnavnsaker s. 48
- 4.2 Inndeling av materialet s. 49
- 4.3 Lydskrift s. 50
- 4.4 ”medhold”, ”ikke medhold”, ”delvis medhold” og ”nytt vedtak” s. 52
- 4.5 Framgangsmåte s. 52

5. GJENNOMGANG AV KLAGESAKENE s. 53

GRUPPE 1: SKRIVEMÅTEN AV ALLMENT KJENTE ORD OG NAVNELEDD s. 53

- 5.1 Kategori 1a: Saker der klagerne ønsker en skrivemåte som bryter med regelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga s. 53
- 5.2 Kategori 1b: Saker der klagerne ønsker ei annen (tillatt) rettskrivingsform av et allment kjent ord eller navneledd s. 56
- 5.3 Kategori 1c: Saker der vedtaksorganet har vedtatt ei regional samleform/dialektform av et allment kjent ord eller navneledd s. 59
- 5.4 Oppsummering av resultatene i gruppe 1 s. 65

GRUPPE 2: SAKER KNYTTA TIL DE ”SPRÅKLIGE SPESIALREGLENE” s. 66

- 5.5 Kategori 2a: Ubestemt form entall eller bestemt form flertall s. 67
- 5.6 Kategori 2b: Bestemt eller ubestemt form entall s. 69
- 5.7 Kategori 2c: Bøyingsverk s. 75
- 5.8 Kategori 2d: Monoftong eller diftong s. 76
- 5.9 Kategori 2e: Jamvektsformer s. 79
- 5.10 Kategori 2f: Tjukk l av gammalnorsk rð s. 81
- 5.11 Kategori 2g: Sammensetningsmåte s. 81
- 5.12 Oppsummering av resultatene i gruppe 2 s. 85

GRUPPE 3: UNORMERTE, UTDØDDE OG USIKRE NAVNELEDD	s. 86
5.13 Saker der klagerne har fått medhold	s. 87
5.14 Saker der klagenemnda har gjort et nytt vedtak	s. 93
5.15 Noen saker der klagerne ikke har fått medhold	s. 96
5.16 Oppsummering av resultatet i kategori 3	s. 100
6. ANALYSE AV MOMENTA SOM LIGGER TIL GRUNN FOR KLAGENE	s. 102
6.1 Uenighet om faktiske forhold i navnesaker	s. 102
6.2 Argument som går på forholdet til andre språk eller språkvarieteter	s. 107
6.3 Argument som går på forholdet mellom navnet og navnebrukeren	s. 108
6.4 Argument som går på forholdet til generelle samfunnsideologier	s. 114
6.5 Eiendomsretten til bruksnavna	s. 117
7. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	s. 118
7.1 Hva klages det på, og kan vi si noe generelt om klagerens ønske om skrivemåte?	s. 118
7.2 Når får klagerne får medhold i klagenemnda?	s. 119
7.3 Hvorfor klages det på vedtak som gjelder skrivemåten av bruksnavn?	s. 122
7.4 Hvilke konsekvenser får det hvis grunneierne får vetorett i klagesaker som gjelder bruksnavn?	s. 123
LITTERATUR	s. 126
VEDLEGG	s. 129
1. Oversikt over klagesakene (alfabetisk)	s. 129
2. Oversikt over normeringsproblem	s. 133
3. Oversikt klagesaker med uttaleopplysninger	s. 138
4. Eksempel på møteprotokoll	s. 143
5. De ”språklige spesialreglene” i kapittel 3 i rettleiinga til Forskrift nr. 592/2007	s. 145

INNLEDNING

Regler for skrivemåten av stedsnavn fins i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn (heretter også omtalt som stedsnavnloven). Ifølge nettsidene til Statens kartverk¹ er det sia stedsnavnloven trådte i kraft i 1991 og fram til juli 2008 gjort vedtak for skrivemåten av over 100 000 stedsnavn. Hovedregelen når det gjelder bruksnavn, er at eieren sjøl bestemmer skrivemåten, jf. § 8 første ledd. Dette gjelder imidlertid ikke bruksnavn ”som språkleg og geografisk fell saman med nedervde stadnamn”, jf. § 8 annet ledd. Dette er begrunna ut i fra et kulturminnehensyn, der verdien stedsnavna har som felles kulturminner, går foran grunneiers ønske om at navnet skal skrives slik han eller hun mener er riktig. I praksis omfatter unntaket de fleste bruksnavna. At forvaltninga etter dette kan bestemme over skrivemåten av bruksnavn har vakt til dels sterke reaksjoner. Vedtak om skrivemåten av stedsnavn kan påklages, og behandles av ei egen klagenemnd for stedsnavnsaker. Så langt har Klagenemnda for stedsnavnsaker gjort rundt 850 vedtak som omfatter nærmere 1000 enkeltnavn.² Rundt halvparten av klagene, ca. 500, gjelder bruksnavn som språklig eller geografisk faller sammen med et nedarva stedsnavn, og der Kartverket, eller nærmere bestemt fylkeskartkontora, er vedtaksorgan.

Denne oppgava tar for seg klagesaker fra Midt-Norge som gjelder skrivemåten av bruksnavn. Intensjonen er å kartlegge hvilke språklige normeringsproblem disse sakene reiser, hvordan Klagenemnda for stedsnavnsaker har vurdert disse og hva som eventuelt er felles for de sakene der klagenemnda har kommet til et annet resultat enn vedtaksorganet. Jeg vil også gå nærmere inn på klagernes argumentasjon i disse sakene, og drøfte noen sentrale prinsipp og holdninger som er aktualisert i diskusjonen om hvem som skal ha rett til å bestemme over skrivemåten av bruks- og gårdsnavn. Tittelen på oppgava er ”Normering av stedsnavn i skjæringspunktet mellom vedtaksorgan og grunneier. En analyse med bakgrunn i klagenemndas behandling av saker fra Midt-Norge i perioden 1992-2008”. Med *normering* menes i denne sammenhengen å gi et stedsnavn en skrivemåte i samsvar med gjeldende regler for skrivemåten av stedsnavn etter lov om stadnamn.

¹ www.statkart.no

² Dette skyldes at en i en del tilfeller gjør et samlevedtak som får betydning for flere enkeltnavn. F.eks. gjaldt vedtaket om skrivemåten av navneleddet *-skjer* i Sandøy kommune 45 navn. Slike samlevedtak gjelder først og fremst naturnavn og gatenavn.

1.1 Striden om bruksnavna

”Det er uforståelig og veldig arrogant av Statens kartverk når de, helt over hodet på oss, raderer bort gardsnavnet *Hveem*, som har eksistert helt fra 1200-tallet, og nå tvinger oss til å bruke navnet *Kvem*”, sier Johan, Astrid og Bjørg Hveem til Nationen 23. april 2008.³ Grunneiere på Østre Toten har stifta Navnebeskyttelsen Norge (NBN), en interesseorganisasjon som skal stoppe ”tvangsendring” av gårdsnavn i Norge: ”Vi vil med den nye foreningen sikre oss at det blir en lovendring knyttet til lov om stadnamn, slik at endringer av gårds- og bruksnavn i framtida ikke kan skje uten grunneiers samtykke” forklarer én av initiativtakerne, Johan Hveem, til Nationen.⁴ Hveem sier til avisa at Navnebeskyttelsen Norge oppfatter offentlig bruksnavnormering som et overtramp, både på folks identitet og den lokale folkeviljen. Videre uttaler han at bøndene på Toten skal ha ”fått signaler om at deler av byråkratiet i Statens kartverk jobber for at grunneierne skal miste all innflytelse i navnesaker”. Ved sida av *Kvem*, har Kartverket blant annet også gjort vedtak om skrivemåtene *Annekstad*, *Hol*, *Skjøl*, *Hom* og *Gardlaus* for navn der eierne og Østre Toten kommune vil ha *Annexstad*, *Hoel*, *Schjøll*, *Homb* og *Gaardløs*. Ingen av disse sakene har foreløpig vært behandla i klagenemnda.

Striden om skrivemåten av bruksnavna nådde i fjor Stortinget da stortingsrepresentantene Øyvind Halleraker (H) og Olemic Thommesen (H) i et representantforslag 14. februar 2008 (Representantforslag nr. 58 (2007-2008), dokument nr. 8:58 (2007-2008)) gjorde framlegg om ei endring i stedsnavnloven som skal hindre at skrivemåten av et bruksnavn kan endres uten grunneiers samtykke. Etter Halleraker og Thommesens syn er det uheldig at skrivemåten av slektsnavnet og gårdsnavnet blir atskilt. Representantene Halleraker og Thommesen viser her til at gårdsnavn som slektsnavn har lang tradisjon i Norge, og mener at dette ”[d]ypest sett rører ved de samme kulturelt betingede hensyn som også begrunner eksempelvis odels- og åsetesretten, eller norske bønders ofte uttalte forhold til det å ha et forvalteransvar utover egen generasjon”. Uavhengig av om slektsnavnet og gårdsnavnet er sammenfallende ser de dessuten på fastsetting av bruksnavnet som ”en naturlig del av utøvelsen av eiendomsretten”. I ei åpen høring i Stortingets familie- og kulturkomité 21. oktober 2008 gikk samtlige høringsinstanser som møtte, med unntak av bøndene på Toten i Navnebeskyttelsen Norge, imot å gi grunneier vetorett i saker som gjelder skrivemåten av bruksnavn. Rett før jul kom så Familie- og kulturkomiteen med si innstilling (Innst. S. nr. 124), der den enstemmig gikk inn

³ Saka ”Vil tvinge Hveem til å hete Kvem” er publisert på www.nationen.no 23. april 2008

⁴ Saka ”Starter folkebevegelse for bevaring av gårdsnavn” er publisert på www.nationen.no 23. april.2008

for representantforslaget. Slik komiteen ser det, bør ei lovendring innebære at en kan videreføre det komiteen kaller ”nedarvet skriveform” av gårds- og bruksnavn. Den ser det ikke som nødvendig at det er samsvar mellom skrivemåten av navn i ulike funksjoner, og mener dessuten at regelen om at skrivemåten skal følge gjeldende rettskrivingsprinsipp ikke skal gjelde for gårds- og bruksnavn. For å sikre større legitimitet mener dessuten komiteen at sammensetninga i Klagenemnda for stedsnavnsaker må endres. 13. januar i år blei tilrådinga fra komiteen enstemmig vedtatt i Stortinget (jf. referat fra møtet i Stortingstidende 2008-2009, s. 1776-1780 (med votering på s. 1786)).⁵ I et høringsbrev fra Kultur- og kirke departementet 30. mars 2009 kom det så et forslag om å utvide klagenemnda med ett medlem slik at det blir to medlemmer som er oppnevnt på fritt grunnlag istedenfor dagens ordning med ett. Høringsfristen er 1. juli 2009.

1.2 Problemstilling og mål for oppgava

I et brev til Familie- og kulturkomiteen 30. april 2008 peker kulturminister Trond Giske (Ap) på at eiers synspunkt etter endringene i lov om stadnamn i 2005 ”skal tilleggjast særskild vekt”⁶, jf. § 6 første ledd fjerde punktum, men at loven ikke gir grunnlag for at en uavhengig av andre hensyn kan legge *avgjørende* vekt på eiers ønske. Videre kommer kulturministeren med følgende påstand: ”Det er mulig at vedtaksorganene gjennom sin nåværende praktisering av regelverket i for liten grad utviser et skjønn som fullgodt ivaretar hensynet til eier.” Det går fram av brevet at departementet skal ha hatt et møte med Statens kartverk og representanter fra navnekonsulenttjenesten, der det skal ha blitt ”gitt signaler om at denne praksisen bør justeres”. Det er nærliggende å spørre om på hvilket grunnlag Kultur- og kirke departementet har kommet fram til dette. Har departementet dokumentasjon for at vedtaksorganet, i dette tilfellet Statens kartverk, ikke har tatt nok hensyn til eiers ønske om skrivemåte? Dersom en framsetter en hypotese om at vedtaksorganet utviser et skjønn som i for liten grad tar hensyn til eiers ønske, slik Statsråden antyder, skulle en forvente at dette viser seg i forbindelse med behandlinga i klagenemnda, og kommer til uttrykk gjennom et relativt høyt antall saker der Kartverkets vedtak om skrivemåte er omgjort til fordel for klageren.

I Norge er det slik at forholdsvis få forvaltningssaker avgjøres av domstolene. Derimot har det vokst fram ei rekke klagenemnder som formelt sett er en del av forvaltninga, men som

⁵ <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2008-2009/090113/1/#votering>.

⁶ Brevet var et svar på representantforslaget fra Thommessen og Halleraker (dokument nr. 8:58 (2007-2008) om endring av bruksnavn uten grunneiers samtykke).

har oppgaver og en organisatorisk plassering som gir dem en ”domsstollignende” funksjon. Vedtaka i disse klagenemndene kan prøves i de ordinære domstolene, men dette skjer sjelden. I praksis er det derfor de aktuelle spesialorgana, ikke domstolene, som utøver det vesentlige av den faktiske ”rettspleia” på sine områder (Eckhoff og Smith 1997:619 ff.).

Fastsetting av skrivemåten av bruksnavn vil ofte være et resultat av ei avveining mellom ulike hensyn, og avgjørelsen treffes på grunnlag av lovanvenderens skjønn. Objektive holdepunkt for skjønnsutøvelsen må søkes i andre faktorer enn lovteksten, i første rekke i forarbeidene og i praksis. Vedtaka i Klagenemnda for stedsnavnsaker vil derfor kunne være retningsgivende for hvordan reglene i stedsnavnloven skal tolkes, og dessuten kunne gi et bilde på om vedtaksorganets skjønnsutøvelse er i tråd med lovens intensjoner.

Ifølge sekretæren i Klagenemnda for stedsnavnsaker, Terje Larsen, har klagerne fått medhold i vel 20 % av sakene som har vært behandla av nemnda. I rundt 75 % av sakene stadfestes Kartverkets vedtak, mens klager får delvis medhold i de resterende 5 % (Larsen 2008:133). For å kunne si noe om hvordan klagenemnda har vurdert de ulike hensyna som skal legges til grunn når skrivemåten av stedsnavn skal fastsettes, deriblant hensynet til grunneieren, må en imidlertid gå inn og se på nemndas vurdering i konkrete klagesaker. I forvaltningssaker tilstreber en å behandle like tilfeller likt. Sjøl om hvert bruksnavn er unikt og skal behandles som enkeltvedtak, vil ei navnesak ha større eller mindre likhetstrekk med andre saker. Dette kan gjelde saksforholda og/eller dreie seg om språklige likheter. Etter § 10 første ledd i Forskrift 1. juni 2007 nr. 592 om skrivemåten av stedsnavn (forkorta Forskrift nr. 592/2007) er det et krav at klaga skal grunngis og at begrunnelsen for klaga må behandle alle navn eller navneledd som klaga gjelder. I kommentarene til forskriftene grunngir departementet dette med at klageren slik vil være ”sikra at klageorganet vurderer dei synspunkta og merknadene som han eller ho byggjar klaga si på, jf. forvaltningslova § 34 andre ledd andre punktum”. For å kunne sammenligne klagesakene med hverandre har jeg derfor valgt å ta utgangspunkt i hvilke språklige *normeringsproblem* de reiser. Et normeringsproblem kan f.eks. være skrivemåten av et navneledd som inneholder et allment kjent ord, sammensetningsmåten mellom to navneledd, eller bruk av entalls- eller flertallsform (nærmere om dette nedafor i kapittel 4). Jeg har kommet fram til følgende problemstilling:

Klagenemndas behandling av klagesaker og analyse av de momenta som ligger til grunn for klagen.

Problemstillinga er todelt. For det første ønsker jeg å finne svar på spørsmål som: Kan vi si noe generelt om skrivemåtene som klagerne ønsker? Er det noen språklige trekk som går igjen? Hvor mange saker er knytta til de ulike normeringsproblema (f.eks. spørsmålet om bestemt eller ubestemt form)? Kan en sette opp noen generelle vilkår som må være oppfylt for at klaga skal tas til følge? I hvilken grad tas det hensyn til klagerens argumentasjon når skrivemåten av bruksnavn skal fastsettes? Er det hensynet til eieren som er avgjørende i de sakene der klagenemnda kommer til et annet resultat enn vedtaksorganet? Ettersom ei klage skal grunngis, vil klagerne i de fleste tilfeller gjøre rede for hvorfor de ønsker én spesiell skrivemåte av bruksnavnet. Denne informasjonen vil jeg bruke som utgangspunkt for en analyse av sentrale momenter som ligger til grunn for klagen. Mens jeg i den første delen av problemstillinga stiller spørsmål om *hva* det klages på, vil jeg med den andre delen av problemstillinga forsøke å finne svar på *hvorfor*.

Sakene som har vært behandla i Klagenemnda for stedsnavnsaker har ikke tidligere vært gjenstand for en systematisk undersøkelse, men det er skrevet flere artikler om lov om stadnamn i praksis (se blant annet Larsen 1995, 2002, 2003, 2005, 2008 og Svanevik 2002). Når det nå kan se ut som om stedsnavnloven skal utredes med tanke på ei endring knytta til skrivemåten av bruksnavn, kan en slik gjennomgang bidra til å belyse hvordan loven har vært praktisert. Det ser ut som om enkelte mener at det navnefaglige miljøet har for stor makt når det gjelder skrivemåten av bruksnavn. I møtet i Stortinget 13. januar i år uttrykker saksordfører Trine Skei Grande (V) bekymring for at ”ett fagområde skal ha monopol på hva som er rett og galt i forhold til rettsoppfattelsen i samfunnet” (jf. referat fra møtet i Stortingstidende 2008-2009, s. 1777). Hun mener sammensetninga i Klagenemnda for stedsnavnsaker slik den er nå ikke gir folk følelse av ”at de har en reell, fair sjanse til å få hørt saken sin på en ordentlig måte”. Mens Giske stiller spørsmålstegn ved skjønnsutøvelsen til vedtaksorganet, antyder altså Skei Grande at også klagenemnda tolker loven for snevert til fordel for det synet på normering som hersker i fagmiljøet. At klagenemndas sammensetning og legitimitet også er gjenstand for diskusjon, gjør ikke denne oppgava mindre aktuell.

1.3 Avgrensing

1.3.1 Navnetypologisk og juridisk avgrensing

Sakene jeg har valgt å se nærmere på dreier seg alle om saker som etter lov om stadnamn regnes som bruksnavn som faller sammen med et nedarva stedsnavn. Mens et gårdsnavn etter lov om stadnamn er ”namnet på heile det gardsområdet som eitt eller fleire gardsnummer er knytte”, jf. § 2 bokstav b, defineres et bruksnavn som ”namn på eigedom med eitt eller fleire bruksnummer eller festenummer under eit gardsnummer”, jf. § 2 bokstav c. Tidligere var ikke begrepet gårdsnavn brukt i lov eller forskrift. Arbeidsgruppa som i januar 2001 la fram *Rapport om evaluering av stadnamnlova* mente det var uheldig at dagjeldende regelverk ikke skilte mellom disse to navnefunksjonene:

Det knytter seg ulike interesser og behov til gårdsnavna og bruksnavna. Grunnboka inneholder opplysninger om eiere og eventuelt festere til de enkelte brukene, mens noen slik sammenheng ikke er knyttet til gården. Dermed er det også ulike rettigheter forbundet med de to navnetypene, noe som har direkte sammenheng med hvem som har rett til å reise navnesak, hvem som har uttalerett og hvem som har klagerett (Rapport 2001:10).

Når jeg i denne oppgava særlig er opptatt av grunneiernes synspunkt i klagesaker som gjelder bruksnavn, er det viktig at det i de sakene jeg har valgt å gå inn i uttrykkelig kommer fram hva som er eiers ønske. De som har rett til å ta opp ei navnesak etter § 5 første ledd bokstav a-c, det vil si offentlige organ, lokale organisasjoner med særlig tilknytning til navnet og eier eller fester når bruksnavnet faller sammen med et nedarva stedsnavn, har klagerett etter § 10. Med andre ord kan også kommunen og lokale organisasjoner klage på et vedtak om skrivemåten av et bruksnavn uavhengig av om grunneieren slutter seg til klaga eller ikke. Ikke sjelden står kommunen formelt sett aleine som klager i slike saker, sjøl om det ofte går fram av saksdokumenta at grunneieren har støtta kommunen i høringsrunden. Grunneierne har rett til å uttale seg, men det er ikke alltid en slik uttalelse foreligger. Det kan være at kommunen ikke har informert grunneier godt nok om vedtaket, eller at eieren ikke har innsigelser mot den skrivemåten som er vedtatt. Det forekommer også at grunneieren har et annet ønske om skrivemåte enn kommunen. For at det ikke skal være tvil om hva som er eiers ønske har jeg bare valgt ut de sakene der én eller flere grunneiere⁷, enten aleine eller sammen med kommunen og/eller lokal organisasjon, formelt sett står som klager. Dette er det opplyst om i møteprotokollene. Ei sak som etter dette ikke kommer med blant sakene i mitt materiale er f.eks. **10/1992 Brandshaugen**, der Statens kartverk Møre og Romsdal hadde gjort vedtak om

⁷ Jeg regner i denne oppgava også grunneierlag og oppsittere som grunneiere.

skrivemåten *Brandshaugen* for et bruksnavn i Eide kommune. Kommunen klaga, og ville istedenfor ha skrivemåten *Brannshaugen*. Det går fram av møteprotokollen at grunneierne støtta vedtaket til Kartverket når det gjaldt skrivemåten av førsteleddet, men at de ville ha navnet i ubestemt form. Formelt sett står ikke eierne som klager i denne saka, og jeg har derfor valgt ikke å ta den med. Ved ei slik avgrensing er jeg sikker på at eier har vært klar over vedtaket og aktiv i prosessen, og at klagenemnda når den har behandla saka har vært klar over og vurdert eiers ønske om skrivemåte.

1.3.2 Geografisk og språkgeografisk avgrensing

”Departementet oppnemner stadnamnkonsulentar for norske og kvenske stadnamn.

Sametinget oppnemner stadnamnkonsulentar for samiske stadnamn” jf. stedsnavnlovens § 11 første ledd. Den norske og den kvenske stedsnavntjenesten hører administrativt under Språkrådet, mens det er Sametinget som har ansvaret for å oppnevne stedsnavnkonsulenter for samiske stedsnavn, jf. § 11 andre ledd. Stedsnavntjenestens oppgave er først og fremst å gi råd og veiledning til offentlige organ og andre som skal fastsette skrivemåten av stedsnavn, jf. forskriftenes § 14 andre ledd første punktum. Stedsnavntjenesten for norske stedsnavn er desentralisert, og det skal, jf. forskriftenes § 14 første ledd, oppnevnes to navnekonsulenter for hvert av de geografiske områda Østlandet med Agderfylka, Vestlandet, Midt-Norge og Nord-Norge. På nettsidene til Språkrådet⁸ under tema *stedsnavn* fins informasjon om de ulike avdelingene og hvilke fylker og kommuner som hører under hvert område.

Stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylka er tilknytt Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo, og har ansvar for Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Buskerud, Vestfold, Østfold, Oslo, Akershus, Hedmark og Oppland. Stedsnavntjenesten for Vestlandet omfatter Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Sunnmøre, og er knytta til Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier ved Universitetet i Bergen. Stedsnavntjenesten for Midt-Norge dekker området fra og med Midsund kommune i Romsdalen, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland til og med Meløy og Rana kommune, og er knytta til Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim. Stedsnavntjenesten for Nord-Norge er knytta til det humanistiske fakultet ved Universitetet i Tromsø, og dekker norske stedsnavn i Finnmark og Troms fylker, og følgende kommuner i Nordland: Andøy, Øksnes, Bø, Sortland, Hadsel, Lødingen, Vågan, Vestvågøy, Flakstad, Moskenes, Værøy, Røst, Tjeldsund, Evenes, Narvik, Ballangen, Tysfjord, Hamarøy, Steigen, Sørfold, Bodø, Gildeskål,

⁸ www.sprakrad.no

Fauske, Saltdal og Beiarn. Inndelinga i fire områder blei skissert i NOU 1983: 6, s. 74, der stadnamnutvalget foreslo å utnevne to konsulenter for hvert universitet, i tillegg til konsulenter med ansvar for det samiske og det kvenske språkområdet. I ettertid har ytterligere tre høgskoler fått universitetsstatus (Universitetet i Agder, Universitetet for miljø- og biovitenskap og Universitetet i Stavanger), men inndelinga av stedsnavntjenesten følger altså de ”gamle” universitetsområda.

Etter å ha skaffa meg oversikt over hvor mange av klagesakene som gjelder skrivemåten av bruksnavn der eier formelt står som klager, stod jeg igjen med i underkant av 300 saker. Over halvparten av disse sakene hører til det området som dekkes av stedsnavntjenesten for Midt-Norge, mens drøyt 1/3 av sakene er fra det området som dekkes av stedsnavntjenesten for Vestlandet. Resten (ca. 20 saker) er fra områdene som dekkes av Stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylka og Stedsnavntjenesten for Nord-Norge. Det er nærliggende å stille spørsmål om hvorfor sakene fordeler seg så ujevnt. Én grunn kan være at vedtaksorganet, det vil si fylkeskartkontora, når det er uenighet om skrivemåten i større eller mindre grad tilstreber å imøtekomme klagers ønske ved å gjøre unntak fra hovedreglene i loven. Stedsnavntjenesten er et rådgivende organ, og vedtaksorganet plikter ikke å følge navnekonsulentenes tilråding. I en artikkel om stedsnavnloven i praksis gir Terje Larsen to eksempler på at Statens kartverk Vestfold ikke har fulgt navnekonsulentenes tilråding om skrivemåte. Både *Hoifødt* og *Semb*, som i dag er de offisielle skrivemåtene, er i strid med norske rettskrivingsprinsipp. I begge sakene var det lokale ønsket avgjørende for Kartverkets vedtak (1995:7-8). Klagesaker fra Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag utgjør til sammen om lag halvparten av alle sakene som gjelder skrivemåten av bruksnavn (der eier formelt sett står som klager). En skal være forsiktig med å trekke den slutninga at en praktiserer loven strengere ved disse fylkeskartkontora. Det er f.eks. sannsynlig at et høyt antall klagesaker avspeiler et høyere antall vedtak totalt sett. Ikke sjelden reises det navnesak i forbindelse med større kartrevisjoner. De fleste sakene fra Rauma kommune i Møre og Romsdal (20 av 21) kom opp i forbindelse med revisjonen av Økonomisk kartverk for Rauma, og blei behandla i klagenemnda samme år. Når og hvor slike revisjoner gjennomføres kan være tilfeldig. Enkelte navnesaker får dessuten mye oppmerksomhet i lokale medier. Negative avisoppslag av typen ”Fikk gårdsnavnet tvangsendret”⁹ kan naturligvis føre til at flere grunneiere i samme område stiller spørsmål om skrivemåten av navnet på sitt bruk. Etter § 5 første ledd bokstav a i lov om

⁹ Fra nettutgava til Østlandets blad (ØB), www.oblad.no, publisert lørdag 11. august 2007.

stadnamn kan navnekonsulentene ta opp saker som gjelder skrivemåten av stedsnavn i sitt område. Én årsak til at det i mitt materiale fins så mange klagesaker fra Vestlandet og Midt-Norge, *kan* skyldes at navnekonsulentene her har jobba mer aktivt for å rette opp i navneformer de mener er i strid med lov om stadnamn. Jeg har dessverre ikke hatt anledning til å undersøke dette nærmere, og kan verken bekrefte eller avkrefte en slik påstand.

For å avgrense omfanget av oppgava har jeg valgt å ta for meg de 167 sakene der Stedsnavntjenesten for Midt-Norge har vært det rådgivende organet. Det er i denne sammenhengen viktig å påpeke at vedtaksorganet, nemlig Statens kartverk, ikke følger den samme inndelinga som stedsnavntjenesten. Når skrivemåten av et bruksnavn skal fastsettes, er det fylkeskartkontoret som er vedtaksorgan. Det vil f.eks. si at Statens kartverk Møre og Romsdal henter inn tilråding fra navnekonsulentene for Vestlandet eller navnekonsulentene for Midt-Norge, avhengig av hvilken kommune navneobjektet ligger i. Alternative geografiske avgrensinger av oppgava kunne derfor være å sammenligne klagesaker der ulike fylkeskartkontor er vedtaksorgan, eller å sammenligne klagesaker fra områder som dekkes av de ulike avdelingene for stedsnavntjenesten. Fordi områdene som dekkes av stedsnavntjenesten for Nord-Norge og stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylka er underrepresentert i denne sammenhengen, hadde det da vært mest nærliggende å sammenligne klagesaker fra området som dekkes av stedsnavntjenesten for Vestlandet med klagesaker fra området som dekkes av stedsnavntjenesten for Midt-Norge. I lys av problemstillinga mi har jeg likevel kommet til at dette ville være for omfattende innafor rammene av ei masteroppgave.

Når jeg så har endt opp med å konsentrere meg om klagesakene fra Midt-Norge, er det for det første fordi disse utgjør en betydelig del (nesten 60 %) av det totale antallet saker som gjelder skrivemåten av bruksnavn der eier formelt står som klager. Mange kommuner og flere fylker (og fylkeskartkontorer) er representert, samtidig som området som dekkes av stedsnavntjenesten for Midt-Norge språklig sett er det mest homogene, med det trøndske dialektområdet som kjerneområde. Dette siste kan være en fordel hvis en f.eks. ønsker å si noe om normeringspraksis og bruken av regionale samleformer. Når talemålsgrunnlaget er likere, vil det være enklere å sammenligne saker med tanke på visse normeringsproblem enn når sakene er henta fra områder som språklig (og geografisk) står langt fra hverandre. Ved sida av at materialet er geografisk og administrativt avgrensa, er det derfor også språkgeografisk definert.

1.3.3 Avgrensing i tid

De første klagesakene etter lov om stadnamn blei behandla i 1992. Det fortløpige siste møtet i klagenemnda blei holdt 28. mars 2008. I påvente av endringer i lov og forskrift blei det på møtet i Stortinget 13. januar i år gitt signaler om ikke å behandle klagesaker som gjelder bruksnavn før disse endringene er på plass (jf. Trond Giskes uttalelse i referat fra møtet i Stortingstidende 2008-2009, s. 1779).

I løpet av perioden mellom 1992 og 2008 er det som nevnt ovafor gjort om lag 850 vedtak som omfatter ca. 1000 enkeltnavn, og omtrent halvparten av disse, ca. 500, gjelder skrivemåten av bruksnavn. Ny og revidert lov tok til å gjelde 1. august 2006, og ny forskrift var på plass 1. juni 2007. Det er bare saker som er påbegynt etter 1. august 2006 som er behandla etter det nye regelverket. I praksis gjelder dette totalt ca. 40 saker som var oppe i klagenemnda 13. desember 2007 og 28. mars 2008, det vil si fra og med saksnummer **7/2007 Kvitskriuprestan** (naturnavn fra Sel kommune i Oppland). Blant disse 40 sakene er det både naturnavn og bruksnavn. 25 saker fra Midt-Norge som gjelder skrivemåten av bruksnavn er behandla etter det nye regelverket. Det er: **14/2007 Foldstad, 16/2007 Sneegga, 17/2007 Haugan, 18/2007 Skjølbakken, 19/2007 Forset, 20/2007 Straum, 22/2007 Vedvik, 24/2007 Kolsås, 25/2007 Hjelopen, 26/2007 Kjerkneset, 27/2007 Dulu, 28/2007 Nordaunet, 37/2007 Leirfall, 39/2007 Telesbøen, 4/2008 Dalin, 5/2008 Rosvold, 6/2008 Vigtil, 7/2008 Koppreitan, 8/2008 Midti-Seter, 9/2008 Flata, 10/2008 Skjellbreia, 25/2008 Broem, 26/2008 Raudbergvika, 27/2008 Langhåmmår og 28/2008 Øyster-Oksås.**

Jeg har gjort rede for reglene om skrivemåten av stedsnavn nedafor under punkt 2.4. Forskjellen mellom det gamle og det nye regelverket går først og fremst på saksbehandlingen, mens det i realiteten er få endringer når det gjelder reglene om skrivemåten (kanskje med unntak av at en har lempa på reglene når det gjelder spørsmålet om bestemt eller ubestemt form). Dette gjøres det altså nærmere rede for nedafor. Her vil jeg nøye meg med å si at antall saker som er behandla etter ny og revidert lov er for lavt for at det er grunnlag for å sammenligne avgjørelsene i klagenemnda før og etter lovrevisjonen. En bør vel også regne med at klagenemnda var klar over de foreslåtte endringene i god tid før de trådte i kraft, og at nemnda har tatt hensyn til dette også i saker som er påbegynt før 1. august 2006, jf. f.eks. nemndas uttalelse i sak **6/2007 Saupstad**, som for øvrig var den siste saka klagenemnda behandla etter det gamle regelverket:

Dersom en følger hovedregelen i § 4 første ledd for dette navnet, vil skrivemåten av navnet måtte bli *Saupstad*. Vedtak som fraviker denne hovedregelen, har nemnda fattet i enkelte tidligere saker, men da har det dreid seg om en nyere og utbredt uttale med forankring i en dominerende skriftradisjon. Dette vilkåret finner ikke nemnda er oppfylt i denne saken. Nemnda fastsetter skrivemåten til *Saupstad*. Nemnda vil legge til at den ikke kan se at vedtaket ville ha blitt annerledes etter ny og revidert lov.

1.4 Tilnærming

Oppgava faller i fire hoveddeler, kapittel 2, 3, 5 og 6. Kapittel 2 gir for det første ei historisk innføring til emnet. Grunnen til at jeg har brukt såpass mye plass på normeringshistoria, er for det første at denne utgjør forhistoria til lov om stadnamn. Dette kan betraktes som ”den faktiske og rettslige bakgrunn for loven”, og gir et bilde på de forholda som i si tid framkalte loven, jf. Andenæs 1997:32. Normeringshistoria kan med andre ord si noe om hva som var intensjonen bak loven. Nå som reglene som gjelder bruksnavn sannsynligvis skal utredes i nær framtid med tanke på ei lovendring, kan det være verdifullt å få en oversikt som tar utgangspunkt i denne navnetypen spesielt. I kapittel 2 gjør jeg også rede for reglene i lov om stadnamn slik de er i dag, i tillegg til at jeg har tatt med et lite avsnitt om gårds- og bruksnavn som slektsnavn. I kapittel 3 har jeg forsøkt å plukke ut de teoretiske synspunkta jeg mener er viktig for problemstillinga mi. Den tredje hoveddelen, kapittel 5, er den mest omfattende delen av oppgava. Her sorteres klagensakene etter hvilket språklige normeringsproblem de reiser, og drøftes sammen med lignende saker. I den siste hoveddelen, kapittel 6, ser jeg nærmere på klagernes argumentasjon med særlig vekt på argument av mer sosioonomastisk og psykoonomastisk karakter.

2. BAKGRUNN

2.1 Navnegransking og nasjonsbygging

Fra tidlig på 1800-tallet og framover var nasjonsbygginga et viktig motiv for humanistisk forskning. Historikeren Sverre Bagge (1996:38) forklarer den nære forbindelsen mellom nasjon og historie i Norge slik: "I Norge skapte tapet av selvstendigheten i senmiddelalderen og gjenvinningen av den i 1814 et særlig behov for en samlende "fortelling" som forklarte landets "grandeur et décadence."” Ifølge Bagge stod fornorskingstradisjonen i de nasjonale humanistiske vitenskapene sterkt helt fram til ca. 1960. Innafor denne tradisjonen blei kildene ikke bare betrakta som instrumentelle i forhold til historisk forskning:

Forskningen hadde som oppgave å formidle for "den dannede almenhet" et levende møte med fortiden, gjennom å avdekke dens levninger, både i form av skriftlig materiale og gjenstandsmateriale. "Fornorskingstradisjonen" forenet dermed det objektivt vitenskapelige og det nasjonalt oppbyggelige (Bagge 1996:39-40).

Brit Mæhlum (1999:144 ff.) peker på at den nasjonale praktiseringa av nordisk språkvitenskap også må ses i forhold til denne fornorskingstradisjonen, og hun viser til at "nettopp norsk språk, og særlig dette språkets historie, skulle vise seg spesielt velegnet som hovedrolleinnhaver i den nasjonale fortellingen" (op.cit. s. 144). Dette skyldtes, slik Mæhlum ser det, dels den allmenne romantiske oppfatninga av språket som uttrykk for en kulturs nasjonalkarakter og dels særnorske historiske faktorer. Særlig spilte språkforholda inn. Utover på 1800-tallet var det et bredt ønske om ei fornorsking av det danske skriftspråket. Parallelt med dette kom også et krav om at stedsnavna måtte få en norsk skrivemåte. Inspirert av junggrammatikerne prega dessuten *organismetanken* nasjonalromantikernes syn på språket; "Ikke bare ble språket i seg selv betraktet som en levende organisme innenfor denne idéretningen, men også den enkelte nasjon, og ikke minst språkets forbindelse med denne nasjonen, framstilles gjerne som organisk" (Mæhlum 1999:147). Stefan Brink (1992-93:13) ser på den junggrammatiske "revolusjonen" som "ett försök att göra naturvetenskap - med den tidens sätt att se "riktig" vetenskap - av en humanvetenskap". Som følge av det nære forholdet mellom språkvitenskap og historievitenskap i den romantiske perioden, var det framfor alt norrøn filologi og språkhistorie ved sida av målføregranskinger og også navnegransking, som kom til å få en framtreddende posisjon i det nasjonale "rehabiliteringsprosjektet" (Mæhlum 1999:145). Brink (1992-93:14) hevder at det var "namnens inneboende möjligheter att ge bidrag til vår historia" som "skapade" navnegransking som vitenskapelig disiplin. Han peker

på at pionerene innafor onomastikken ikke var språkforskere, men derimot kom fra den historiske sida. Oluf Rygh, som regnes som grunnleggeren av norsk navnegransking, var professor i arkeologi og siden også i historie.

Gudlaug Nedrelid (1993:186) stiller spørsmål om norsk navnegransking har vært vitenskap *eller* nasjonsbygging, og kommer fram til at svaret må bli et både-og: ”I pakt med dei nasjonale straumdragi var også den vitskaplege interessa mest retta mot etymologisering av gamle namn, det var lite interesse for nyare namnemateriale, eller for namnesosiologiske og namnepsykologiske problemstillingar”.

2.2 Det normerende perspektivet i norsk navnegransking

Gunnstein Akselberg og Kristin Bakken (1997) regner med seks ”særfaglege perspektiv” i den navnefaglige tradisjonen etter Oluf Rygh og Gustav Indrebø: det *etymologiske*, det *klassifikatoriske*, det *kulturhistoriske*, det *dokumentariske*, det *normerende* og det *språklig-diakrone* perspektivet. Det etymologiske perspektivet har tradisjonelt hatt en sentral rolle i norsk navnegransking, særlig i stedsnavngranskinga, mens det normerende perspektivet ifølge Akselberg og Bakken har ”vore til stades i mykje av namnelitteraturen, men det har ofte berre vore implisitt innanfor andre tilnærmingar og problemstillingar.” (Akselberg og Bakken 1997:22). Med unntak av Gustav Indrebøs *Norsk namneverk* (Indrebø 1927), som gir ei detaljert framstilling av stedsnavnormering i tida mellom ca. 1830 og fram til 1920-åra, mener Akselberg og Bakken at stedsnavnormering oftast har ”vorte aktualisert i samband med etymologiske tilnærmingar, utan at normeringa har vore det overordna målet” (loc.cit.). Nedrelid (1993:183) ser navnenormeringa som en del av nasjonsbyggingsprosessen, som en reaksjon mot stedsnavnas unorske (det vil si danske) former. Også Botolv Helleland (1992:102) trekker fram fornorskingsideologien som den underliggende drivkraften bak normeringsarbeidet: ”Stadnamnormering skulle vera ein lekk i fornorskinga og i arbeidet med å atterreisa den norske nasjonen”. Helleland hevder dessuten at dagens navnekonsulenttjeneste, ”som involverer store faglege ressursar, kviler på ein målpolitisk og nasjonsbyggjande understraum - sjølv om overflatestraumen kan gå i ulike retningar” (op.cit. s. 103).

I den seinere tid, særlig etter at lov om stadnamn trådte i kraft i 1991, ser vi likevel at flere har problematisert normeringsprinsippa som ligger til grunn for normering av stedsnavn, særlig i et diakront perspektiv. Botolv Hellelands artikkel ”Stadnamnormering i 150 år. Ein balansegang mellom skriftradisjon, etymologi, rettskriving og uttale” oppsummerer tendenser

i normeringshistoria fra arbeidet tok til på begynnelsen av 1800-tallet og fram til lov om stadnamn trådte i kraft i 1991 (Helleland 1992). Helleland mener at ambivalensen i reglene for skrivemåten av stedsnavn alltid har vært til stede i diskusjonen om hvordan navna skal skrives, og at heller ikke lov om stadnamn synes å bøte på dette:

I staden for eitt samlande prinsipp, som kunne ha vore å gjennomføra reine målføreformer, eller ei konsekvent rettskriving etter gjeldande reglar, eller etymologiske former på gamalnorsk grunn, eller til og med ei laissez-faire haldning der marknadskrefter og politisk fleirtal avgjorde val av skrivemåte, har diskusjonen gått ut på å gjera kompromiss mellom alle desse ytterpunkta. (op.cit. s. 97-98).

Oddmund Løkensgard Hoel (1989, jf. Hoel 1988) skreiv før stedsnavnloven blei vedtatt en artikkel der han ser på motiv og holdninger i debatten om hvordan stedsnavna skal skrives. Her kommer han til at navnestriden etter 1945 er en del av målstriden, men at det i en del enkelte spørsmål dukker opp ei rekke synspunkt som ikke uten videre lar seg identifisere av denne. Hoel slår han fast at skillet mellom lekmann og fagmann er blant de viktigste skillene i navnestriden i dag (Hoel 1989:19).

Flere hovedfags- og masterstudenter har skrevet oppgaver som er knytta til stedsnavnormering. Gunhild Tomter (2000) ser på forholdet mellom navnenormering og språknormering, der hun først peker på språkinterne ulikheter i normeringsreglene for appellativer og proprier, og deretter viser hvordan disse forskjellene kan være motiverte av språkeksterne forhold. Tomter finner blant annet at navnenormeringsreglene tillater mer talemålsnære former enn språknormeringsreglene, og dessuten at sammenhengen mellom de språkinterne og de språkeksterne normeringsprinsippa ikke nødvendigvis kommer til uttrykk på samme måte ved normering av navn sammenligna med språknormeringa for øvrig.

Med utgangspunkt i et navnemateriale fra Stokke i Vestfold var målet til Siv Sørås Valand (2005) å kartlegge hvilke normeringsprinsipp som ligger til grunn for skrivemåten av gårds- og bruksnavn på de offentlige karta N50 og ØK i dette området. Undersøkelsene hennes viser at særlig hensynet til skrifttradisjonen har gjort seg gjeldende i kartformene, mens den nedarva lokale uttalen har vært mindre egna som normeringsgrunnlag for denne navnetypen i Stokke. Dette mener hun blant annet skyldes at de muntlig traderte formene har gått ut av bruk.

Ellen Marie Lund gir i si masteroppgave en historisk oversikt over stedsnavnormering i lys av en hypotese om at denne har vært en del av målreisinga. Lund tar utgangspunkt i at normeringa bygger på ulike hensyn eller normeringsstrategier, som hun

refererer til som *dialektlinja*, *normeringslinja* og *målreisingslinja*. Hun oppsummerer tendensene i normeringshistoria i tre punkt (Lund 2006:109):

- Skillelinja mellom dialektlinja og normeringslinja følger lenge målpolitiske skillelinjer, men navnenormeringa er i dag løsrevet fra språkdebatten.
- Det skjer ei gradvis utvikling mot enighet i fagmiljøet, uavhengig av språkpolitiske holdninger, mot den situasjonen i dag der fagmiljøet må sies å representere symbiosen mellom ”nedervd uttale” og rettskrivingsregler.
- I dag går hovedfronten mellom private interesser og kulturverninteresser.

Avslutningsvis etterlyser Lund ei klargjøring og bevisstgjøring av normeringas verdigrunnlag: ”Ellers blir fort argumenter om faglig innvirkning argumenter som ikke kan tas på alvor, noe som nettopp kan undergrave kulturvernprinsippet og bane veg for markedskrefter og politiske avgjørelser på dette området.” (op.cit. s. 118).

2.3 Normering av bruksnavn i et historisk perspektiv

2.3.1 Tida før 1838¹⁰

Det latinske alfabetet blei innført i Norge på midten av 1000-tallet. Etter dette utvikla det seg et skriftspråk som var relativt ortofont og ensarta sjøl om det ikke fantes fastlagte rettskrivingsnormer. I de to viktigste kildene til kunnskap om stedsnavn i middelalderen, jordebøkene og diploma, vil det derfor som regel være et godt samsvar mellom samtidas uttale og den forma navnet har i skrift. Det er likevel slik at skriftspråket er konservativt og ligger et språksteg bak talemålet.

I perioden etter svartedauden svekkes det norske skriftspråket. Unionene med våre naboland i seinmiddelalderen førte til at påvirkninga fra svensk og dansk skriveskikk var merkbar allerede fra rundt 1400. Det norske skriftspråket stod likevel relativt sterkt fram til midten av 1400-tallet da det øvre samfunnslaget begynte å ta i bruk dansk. Som følge av avskrift fra eldre kilder oppstod enkelte tradisjonelle navneformer, særlig i jordebøkene. Vi kan derfor finne eksempler på særnorske former gjennom hele 1500-tallet. I 1536 mista Norge sin selvstendighet, og etter ca. 1600 hadde dansk fortrent det norske skriftspråket helt, også i skrivemåten av navn.

De første store dialektskillene i Norden oppstod allerede i overgangen mellom urnordisk og norrønt.¹¹ Vi regner likevel med at talemålet i Norden fortsatt var ganske likt i

¹⁰ Denne framstillinga bygger på kapittel 4 i NOU 1983: 6 og del 1 i Torp og Vikør 2003.

vikingtida. Dansk språk endra seg imidlertid mye i perioden mellom ca. 1100 og 1350, mens talemålet i Norge gjennomgikk raske og store endringer først i den mellomnorske perioden. Talemålet i Norge fra midten av 1500-tallet regnes som moderne norsk, ettersom dialektene ikke har endra seg vesentlig etter dette (sjøl om de har vært utsatt for dialektnivillering i nyere tid). Dialektale skiller mellom norsk og dansk blei som oftest oversatt i skrift, i hvert fall i fellesnordiske ord. I østnordisk (svensk og dansk) regner en med at monoftongeringa av de fellesnordiske diftongene /ei/, /au/ og /øy/ til /e:/ og /ø:/ var gjennomført allerede da det latinske alfabetet blei innført. I Norge, derimot, holdt diftongene seg over det meste av landet. Fordi diftongene ikke fantes i dansk talemål, var de heller ikke representerte i rettskrivinga. Ei annen endring som gjorde seg gjeldende i det danske talemålet før 1350, var klusilsvekkelsen, der de ustemte, aspirerte plosivene /p/, /t/ og /k/ etter lang vokal fikk uttalen /b/, /d/ og /g/. I Norge skjedde denne utviklinga først og fremst på Sørlandskysten i et område som strekker seg fra rett øst for Arendal og vestover til og med Jæren og Stavanger. Men vi finner dette målmerket også i et mindre område i Trøndelag (Papazian og Helleland 2005:55). Skriftformer med ”bløte” konsonanter fikk innpass over hele landet, også i områder uten klusilsvekkelse.

I moderne norsk er lengden på vokalen og den etterfølgende konsonanten avhengige av hverandre. Slik var det ikke i norrønt, der en i tillegg til normallange stavelser hadde både korte og overlange.¹² Lang konsonant i normalisert norrønt blei som i moderne norsk ortografi markert med dobbeltskriving, mens lang vokal blei markert med akutt aksent. Et påfallende trekk ved eldre skriftformer, særlig fra 1600-tallet, er at markeringa av kvantitet er både komplisert og inkonsekvent. Lang vokal kunne markeres enten ved dobbeltskriving eller ved en kombinasjon av flere bokstaver. Dette har gitt former som *Dahl*, *Myhr* og *Hoel*, alle svært vanlige slekstnavnformer i Norge i dag. I moderne norsk ortografi markeres ikke lang *m* i utlyd, og i moderne dansk gjelder dette for alle konsonanter. På 1600-tallet blei imidlertid lang *m* ofte skrevet *mb*, f.eks. i *Semb* og *Homb*.

Fellesnordiske ord blei allerede på 1400-tallet oversatt til dansk (eller svensk). Ved navn som inneholdt ordstoff som ikke var kjent i dansk, forsøkte en som regel å normere etter

¹¹ Jeg følger her den periodeinndelinga som Torp og Vikør (2003) bruker. Tida mellom ca. 200 og 500 kalles urnordisk, mens norrønt er den betegnelsen som brukes om perioden mellom synkoptida og mellomnorsk (ca. 700-1350). Mellomnorsk, som brukes nedafor, er da i perioden mellom ca. 1350 og 1550.

¹² I norrønt kunne en i tillegg til kombinasjonene kort vokal og lang konsonant/lang vokal og kort konsonant ha stavelser der både vokalen og konsonanten var korte og stavelser der både vokalen og konsonanten var lange.

uttalen. Det var imidlertid ikke uvanlig at skriveren hadde ei feilaktig oppfatning av navnets opprinnelse, og en del skriftformer bygger nettopp på slike falske etymologier.

2.3.2 Navneformene i 1838-matrikkelen

Ei bevisst offentlig normering av norske stedsnavn tok til allerede på 1830-tallet, og allerede fra begynnelsen av har gårds- og bruksnavna stått sentralt i normeringsarbeidet. Kort tid etter løsrivelsen fra Danmark blei det klart at den gjeldende matrikkelen fra 1665 var forelda som grunnlag for skatteutlikning, og arbeidet med en ny matrikkel blei satt i gang. Da matrikkelen skulle trykkes, kom spørsmålet om skrivemåten opp. Om dette skriver Gustav Indrebø (1927:25) følgende: ”Spursmaalet vart reist heilt principielt med ein gong. Og det vart peika greidt paa at det laag noko unormalt i den fordanskingi som raadde; so det trongst ein umsunad”. Det var kaptein Gerhard Munthe som fikk i oppgave av regjeringa å revidere navneverket. Munthe la vekt på navnas etymologi, og strøyk bl.a. ei rekke ”stumme” bokstaver, som f.eks. *d* i *Aamodt*, *b* i *Semb* og *e* i *Bye* og *Moe* (NOU 1983: 6, s. 25). Indrebø karakteriserer arbeidet som ”usegjeleg inkonsekvent”, men roser Munthe for å bryte bevisst med den danske tradisjonen (Indrebø 1927:37). Ifølge Stadnamnutvalet blei Munthes matrikkelformer bare delvis tatt i bruk i offentlige kontroller, ikke minst fordi ”[e]in del stilte seg tvilande til freistnaden på å skapa ei særleg rettskriving for stadnamn. Mange ord ville på det viset få ei ”norsk” skriftform om dei var stadnamn, men måtte følgja vanlege ”danske” rettskrivingsreglar når dei var appellativ” (NOU 1983: 6, s. 26).

2.3.2 Konstitusjonskomiteens grunnsetninger

I 1863 vedtok Stortinget Lov om en Revision av Matriculen 6. juni 1863, men ”navneparagrafen” fra 1836 skulle fortsatt gjelde. Loven gjaldt ikke for Finnmark fylke, jf. § 12. I 1868 kom et framlegg om et tillegg til matrikkelloven som gikk ut på at hvert enkelt løpenummer burde få et eget navn for å unngå sammenblanding. Forslagsstillerne ville også at en i denne forbindelsen gikk gjennom navnas skrivemåte. Konstitusjonskomiteen som behandla forslaget innrømte at den omfattende utparselleringa av nye bruk ikke hadde ført til ei forholdsmessig øking i antall navn, men trodde ikke ”at Identiteten af Navn for flere Løbenummer skal kunne lede til Ugreie i Pantebøgerne uden i ganske ekstraordinære Tilfelde” (Indst. og Besl. O. No. 71, s. 142 I: Stortingsforhandlinger 1868-69). Når det gjaldt skrivemåten av navna, derimot, ”[deler] Komiteen fuldstændig Forslagstillernes Mening om at den nugjældende Matrikuls Skrivemaade af vore nationale Stedsnavne lider af allehaande Brøst, og den anser det for høist ønskelig at man ved Redaktionen af den ny Matrikul retter derpaa”. Begrunnelsen for en slik revisjon var historisk-nasjonal:

Det er i et Sprogs Udviklingshistorie neppe noget Felt, hvori de oprindelige Ordformer holder sig mer stabile end i Stedsnavne. Disse ere derfor mer direkte og mer umiddelbart en Arv fra Fortiden, end Sprogoverleveringen forresten. De ere saaledes i særegen Grad Minder om vort gamle Tungemaal og mange af dem ere derhos særligen knyttede til vor Historie. Den Arv fra Fortiden, som de indeholde, har derfor ogsaa Ret til at blive paaagtet, og man har ved Redaktionen af Matrikullen saameget større Opfordring til at tage hensyn til denne Side af Sagen, som Navnenes Skrivemaade i sin Tid er blevet paavirket af en alt andet end national Retning, og der ved Forfattelsen af den forrige Matrikul ikke blev anvendt den fornødne Omhu for at fjerne Bivirkningerne deraf. (Op.cit. s. 142).

Komiteen førte fram noen retningslinjer, eller ”grunnsetninger”, for en slik revisjon:

Det forekommer [Komiteen] for det Første klart, at man paa engang imødekommer baade Fortidens og Nutidens berettigede Krav, naar man ved Skrivemaaden af Navnene lægger Almuens Udtale af disse til Grund. Denne vil, i al Fald naar den behandles konsekvent efter Reglerne for det norske Folkesprogs Lydsystem, som oftest ikke fjerne sig særdeles meget fra den oprindelige Form, paa samme Tid som den svarer til det Sædvansmæssige og Tilvante.

En Følge af saaledes at lægge Almuens Udtale af Gaardsnavnene til Grund vil det være at man vil faa Navne med tilføiet Artikel (Moen, Hougen etc.), Navne i Pluralisform (Hougona : Hougorne) og Navne i Dativform (Aase, Tune etc.), men i disse Former er det nu, at Navnene gjennem Generationer have været brugte, og der er neppe Grund til i en Sag som denne at bøie sig for grammatiske Hensyn.

Komiteen¹³ ovenfor nævnte Udgangspunkt lader den fremdeles til at anse som rigtigt, at Restauration af ældre Former ikke er ønskelig med mindre saadan kan finde Sted uden i iøinefaldende Grad at forrykke Navnets nuværende Lyd. (...)

(...)

Komiteen antager fremdeles, at det ved Revisionen af Gaardsnavnenes Skrivemaade bør have for Øie, at det samme Navn i Rigets forskjellige Dele bliver skrevet paa samme Maade.

Gjennemførelsen heraf vil visstnok støde paa Vanskeligheder og navnlig ville vel Kollisioner med det ovenfor antyde principale Udgangspunkt ikke altid kunne undgaaes, men det antages dog at Maalet i temmelig stor Udstrækning vil kunne naaes uden at tilsidesætte berettigede Hensyn. (Op.cit. s. 142-143).

Noen lovhjemmel for grunnsetningene knytta til skrivemåten av navna i matrikkelen fant ikke komiteen nødvendig: ”Det følger forresten af sig selv, at der med Hensyn til denne Side af Forslaget er end mindre Grund til at opstille Lovregler, end i den første omhandlede Del af samme”. Komiteen bifalt derfor ikke forslaget, men la til grunn ”at der ogsaa uden [Lovregel] vil blive taget Hensyn til Komiteens Udtalelser” (op.cit. s. 143).

Disse grunnsetningene blei gjentatt i Konstitusjonskomiteens innstilling til Stortinget da navnesaka etter at et privat framlegg på nytt kom opp i 1878. I et særvotum uttrykker komiteens medlem professor Aschehoug et ønske om ”at Navneforandringen ikke maa gaa saavidt, at Misforstaaelser kan opkomme deraf” (Indst. St. No. 121, s. 476), ikke minst av hensyn til grunneierne:

¹³ Skrivefeil for Komiteen

Dette vilde kunne lede ikke alene til Uleilighet, men ogsaa til Formuestab, f. Ex. hvis en Eiendoms Navn blev saa forandret, at det, gjengivet i en ny Skikkelse, i en Auktionsplakat eller et Proklama ikke indeholdt Panthavere Kreditorer tilstrækkeligt Varsko om at melde sig. Det maa heller ikke lades ud af Betragtning, at ingen virkelig Forandring kan foretages i en Eiendoms Navn uden Samtykke af dens Eier. Ifølge Loven af 17de December 1836, § 5, gjentagen i den endnu ikke sanktionerede Beslutning til Lov om Brugs Sammenføring, kan Enhver faa Navnet paa sin Eiendom forandret ved at udstee Dokument derom, lade dette thinglyse og forevise det for Fogden. Heri ligger, at ingen anden, end ikke Regjeringen, saalænge denne Lovbestemmelse forbliver gjældende kan foretage nogen virkelig Forandring med Navnet. Selv om det blot er en Forandring i Skrivemaaden, maa Eieren udentvivel have Ret til at modsætte sig den. Rimeligheden heraf er især indlysende, hvor Gaardsnavnet tillige bruges af Eieren som Slægtsnavn (loc.cit.).

Den nye matrikkelen blei trykt i åra mellom 1888 og 1894. Betegnelsen ”Matriculnummer” blei erstatta med gårds- og bruksnummer, og nye bruk skulle oppføres etter hvert som de blei skilt ut. ”Navneparagrafen” fra 1836 kom i 1878 inn i § 4 i Lov 15. juni 1878 om Brugs Sammenføring m.v. med følgende ordlyd:

Ved Afhjæmning af Skylddelingsforretninger har Sorenskriveren at paase, at de ved Delingen fremkomne Brug saavidt muligt betegnes med særskilte Navne, der anføres i Retsprotokollen. Det samme gjælder, naar tidligere uskyldsatte Brug skyldlægges til Matriculens Forøgelse.

Naar Nogen ønsker Navnet paa sin Eiendom forandret, udsteder han derom et Document, som han lader thinglæse og forevise Fogden, der mod Gebyr efter Sportellovens § 98 besørger det nye Navn indskrevet i Cissebogen og i Skattebogen. Om Navneforandringen gjøres af Fogden Indberetning til vedkommende Regjerings-Departement.

2.3.3 Navnekommissjonen av 1878

Året før navnesaka kom opp i Stortinget i 1878 hadde Finansdepartementet bedt Oluf Rygh om ei sakkyndig uttalelse om skrivemåten av stedsnavna i matrikkelen. Rygh hadde levert ei lang utgreiing¹⁴ hvor han pekte på følgende mangler med hensyn til navnas skrivemåte (Dep. tidende 1878, s. 258 ff.):

1. Hyppig Inkonsekvens i Skrivemaaden af det samme Navn eller den samme Bestanddel af Navne paa forskjellige Steder.
2. Afvigelser i ikke faa Punkter fra den nu i det almindelige Skriftsprog saavel som i skriftlig Gjengivelse af Dialekterne sædvanlige Lydbetegning.
3. At Navne undertiden ere forvanskede, eller ligefrem urigtigt opfattede og gjengivne.

De to første manglene kunne slik Rygh så det utbedres ”ved en omhyggelig Gjennemgaaelse”, mens det siste punktet krevde mer ”omfattende Undersøgelser og Studier”, bl.a. gjennom at en måtte registrere uttalen og samle inn eldre skriftbelegg. Sjøl der en på bakgrunn av slike undersøkelser og studier kunne gjøre rede for navnets opprinnelig form, nevnte Rygh praktiske hensyn som måtte tas ved fastsettelsen av skrivemåten, f.eks. den nåværende, ofte skriftpåvirka, uttalen av navnet, dialektal variasjon, men også skriftradisjonen (loc.cit.).

¹⁴ Ryghs framlegg er datert 27. desember 1877, og er bl.a. inntatt i Departementstidende 1878, 22. april

I samtida fikk Rygh kritikk for å gå for lite inn for ei oppnorsking av navneverket, og resultatet av arbeidet til den regjeringsoppnevnte navnekommissjonen av 1878, som i tillegg til Rygh bestod av Sophus Bugge og Johan Fritzner, gikk vesentlig lengre i retning av fornorsking enn de endringene Rygh først hadde skissert (NOU 1983: 6, s. 29).

I 1902 blei det bestemt at matrikkelen skulle komme ut i ny utgave, og Finansdepartementet hadde gitt formannen i Riksmålsforeningen, Hjalmar Falk, ansvaret for navna (Indrebø 1927:102). Noen revisjon av navna var ifølge departementet ikke aktuelt, og i en uttalelse trykt i Dagbladet 27. januar 1903 poengterte departementet at Falk bare skulle ha ansvaret for at navn på nye bruk fikk en skrivemåte som samsvarte med formene fra 1886 (Indrebø 1927:103). Matrikkelen blei etter dette trykt med bare få endringer¹⁵.

2.3.4 Endringer i § 24 i skylddelingsloven

Med lov 20. august 1909 om skylddeling (skylddelingsloven), som trådte i kraft 1. januar 1910, blei reglene knytta til skylddelings- og skyldsetningsvesenet samordna og revidert (se NOU 1973:31, s. 7 ff.). Reglene om bruksnavn kom inn under skylddelingslovens § 24:

Hvert nyt bruk, som fremkommer ved skylddeling eller nyskyldlægning, bør av eieren gives særskilt navn, som anføres i forretningen.

Bruksnavn kan forandres efter eierens skriftlige erklæring, som tinglyses særskilt eller indtages i tingslyst hjemmelsbrev paa eiendommen.

Lov 9. februar 1923 nr. 2 om personnavn (navneloven) blei vedtatt i 1923. Etter § 1 tredje ledd kunne en som etternavn bruke ”navnet på en gård (bruk) eller plass, hvor vedkommende bor, såfremt gården (bruket) eller plassen eies eller brukes av ham selv eller nogen av hans foreldre eller besteforeldre”. Når det gjelder skrivemåten av det aktuelle gårdsnavnet som slektsnavn, går det fram av Justisdepartementets instruks og veiledning av 20. juni 1923) at utgangspunktet for skrivemåten må være skrivemåten i ”den almindelige matrikkel” (J. dept. instruks 10. juni 1923, kapittel 1A, punkt 4, gjengitt i Lundh 1924:89 ff.). Dersom en ønsker en annen skrivemåte for slektsnavnet enn dette ”bør spørsmålet om adgangen hertil på forhånd forelegges for departementet” loc.cit.). Ifølge sekretær i Justisdepartementet Henrik Lundh, som i 1924 skreiv en kommentarutgave til den nye navneloven, hadde en etter dette bare rett til å ta ”det uforfalskede, ubesmykkede navn”: ”Heter gården Berg, kan man ikke anta slektsnavnet Bergh, og heter den Purkerud, kan man ikke kalle sig Ruud” (Lundh 1924:30). Lundh forutsetter at det er skrivemåten i den siste matrikkelen som er avgjørende,

¹⁵ I samarbeid med Hægstad fikk imidlertid Hjalmar Falk etter mye om og men klarsignal fra departementet til ei fornorsking av navneformene i matrikkelen for Nordland og Troms (Indrebø 1927: 104-111).

og at skrivemåten i tidligere matrikler og andre historiske trykte og utrykte dokument er likegyldig (op.cit. s. 32). Han understreker videre at det er navnet i den offisielle forma det har når det tas i bruk som slektsnavn, som er avgjørende. Når det er tvil om navnets skrivemåte, f.eks. fordi en i matrikkelen har skrevet navnet på én måte, mens det i margen står en anmerkning om at navnet også er skrevet på en annen måte, eller at navnet er skrevet på en annen måte i panteregisteret, vil det riktige ifølge Lundh være ”å følge den i matriklens hovedrubrikk anførte skrivemåte som den offisielt knesatte” (loc.cit.). Slik Lundh ser det, er imidlertid disse spørsmåla først og fremst aktuelle i tilfeller der noen gjør endringer i skrivemåten av gårdsnavnet slik at dette faller sammen med et annet, beskytta slektsnavn som vedkommende ikke har rett til å bære. For å hindre at noen benyttet navnelovens § 1 tredje ledd til å ta et rettsbeskytta etternavn, kom derfor et tillegg til skylddelingsloven § 24, jf. navnelovens § 21: ”Som bruksnavn maa ikke i noget tilfelle velges et navn som allerede er i bruk som slektsnavn, og som ikke hører til de mer utbredte.”

Da forslaget om nytrykking av matrikkelen kom opp i Stortinget våren 1936, blei § 24 i skylddelingsloven foreslått endra. Den siste revisjonen av matrikkelen blei foretatt i åra mellom 1903 og 1908 i henhold til kgl. resolusjon av 4. oktober 1902. Etter St. prp. nr. 1 1936, kapittel 826, anså Finans- og Tolldepartementet opplysningene i den rundt tretti år gamle matrikelutgaven som ”så foreldt” at den var av ”liten praktisk nytte”. Blant annet bygde denne påstanden på tall fra Statistisk Sentralbyrå som viste at det ved utgangen av 1931 var registrert hele 475 503 bruk mot 264 194 i 1905¹⁶ (loc.cit.). Etter oppfordring fra ei rekke mållag tok departementet i denne sammenhengen også opp spørsmålet om skrivemåten av eiendomsnavna. Det blei innhenta uttalelser fra Kirkedepartementet og Justisdepartementet. Kirkedepartementet forela dette for sine navnekonsulenter som igjen henviste til ei utredning av 25. november 1933 om endring av skrivemåten for et bestemt gårds- og bruksnavn (*Vibrandsøen – Vibrandsøy*)¹⁷, jf. Ot.prp. nr. 51 (1936) om forandring i lov om skylddeling m.v. av 20. august 1909. Ifølge Ot.prp. nr. 51 (1936) framholdt navnekonsulentene i denne utredninga at det offentlige burde kunne bestemme skrivemåten, ikke bare for stedsnavn, men også for bruksnavn. Hovedargumentet var at formene i matrikkelen måtte stemme overens med ”grunnsetningene” i de gjeldende reglene om skrivemåten av stedsnavn.

Navnekonsulentene forutsatte at bestemmelsen i skylddelingslovens § 24 bare gjaldt

¹⁶ Talla omfatter ikke Finnmark fylke der eiendommene var eid av staten

¹⁷ Det har ikke lyktes meg å finne fram til denne, men det gjøres i korte trekk rede for navnekonsulentenes synspunkt i denne utredninga i Ot.prp. nr. 51 (1936).

egentlige forandringer av bruksnavnet, ikke endringer i skrivemåten. Kirke departementet støtta konsulentenes uttalelse (loc.cit). Justisdepartementet derimot, mente skylddelingslovens § 24 også ga eieren rett til å fastsette navn for sitt bruk såfram denne skrivemåten var i overensstemmende med gjeldende rettskriving for bokmål eller nynorsk (loc.cit). Justisdepartementet fant at kgl. resolusjon (stedsnavnresolusjonen) av 28. april 1933, litra B, annet avsnitt ikke fikk anvendelse for skrivemåten av *bruksnavn i panteregisteret*. For formene i *matrikkelen* derimot, antok Justisdepartementet at det kunne ”være grunn til å søke bestemmelsen i skylddelingslovens § 24 modifisert derhen at der blir adgang til å revidere skrivemåten for bruksnavn uten at dertil kreves positivt samtykke av eieren i hvert enkelt tilfelle” (loc.cit.). Likevel ville Justisdepartementet ikke anbefale at det offentlige skulle få adgang til å gjøre endringer i bruksnavnet ”uten at eieren får anledning til å uttale sig eller imot hans utrykkelige uttalte protest”. Den nære sammenhengen mellom et bruksnavn og eierens personnavn blei trukket fram som begrunnelse for dette synet. Finans- og Tolldepartementet kom med ei bemerkning om ”at det alltid har vært anerkjent som gjeldende regel at det offentlige har adgang til å fastsette skrivemåten for gårdsnavn, idet disse ikke er undergitt noen privat eiers rådighet” (Ot.prp. nr. 51 (1936)). At reglene for skrivemåten av stedsnavn også burde gjelde for bruksnavna i matrikkelen, ”på samme måte som f.eks. på de av det offentlige utgitte kart”, begrunner departementet med ønsket om å få ”en ensartet skrivemåte for de samme eiendomsnavn i de enkelte distrikter i landet”. Dersom grunneier sjøl skulle få rett til å bestemme skrivemåten, ville én av konsekvensene kunne bli at en fikk ulike skrivemåter av samme navn fordi flere bruksnummer under samme gårdsnummer ofte hadde samme navn. Dette anså departementet som ”en lite rasjonell og utilfredsstillende ordning” (loc.cit.). Departementet foreslo derfor at § 24 fjerde ledd skulle formuleres slik:

Bruksnavn skal i matrikkel og grunnbok skrives på den måten som vedkommende departement bestemmer. Før skrivemåten blir fastsatt i det enkelte tilfelle bør eieren (kjøperen) av bruket gis anledning til å uttale sig.

Justiskomiteen, derimot, mente at eieren burde ha rett til å bestemme ikke bare navnet, men også skrivemåten. I Odelstinget foreslo den derfor at fjerde ledd skulle få denne ordlyden:

Det kan av vedkommende departement treffes bestemmelse om at det skal foretas revisjon av skrivemåten for bruksnavn i matrikkel og grunnbok og om fremgangsmåten ved navne revisjonen. Under revisjonen må det ikke foretas forandringer i skrivemåten før vedkommende bruks eier har vært gitt anledning til å uttale sig og ikke mot hans protest. (fra Innst. O. nr. 120 (1936). Stort.forh. 1936 6b, s. 149, sitert i NOU 1983: 6, s. 33).

Komiteens medlem Bonnevie var ikke enig i flertallets syn, og ville som Finansdepartementet at skrivemåten av bruksnavn skulle følge reglene for skrivemåten av andre stedsnavn. Han forbeholdt seg retten til å foreslå følgende ordlyd av fjerde ledd:

Bruksnavn skal i matrikkel og grunnbok skrives overensstemmende med gjeldende regler for tillatt skrivemåte. Før skrivemåten i det enkelte tilfelle blir fastsatt av vedkommende myndighet, bør eieren (kjøperen) gis anledning til å uttale sig

De nærmere bestemmelser om fremgangsmåten ved navnevisjon treffes av vedkommende departement (loc.cit).

Det var Bonnevis framlegg som etter en lang debatt blei vedtatt i Odelstinget. I Lagtinget framsatte Romundstad et forslag som ville gi "eigaren av garden eller av bruket ein større rett til at hans ynskje skal verta fylgt, når det går ut på å halda på den gamle skriftforma" såframt denne er "nasjonalt og historisk rettvis". Valen, som egentlig ville at saka skulle greies ut nærmere, var av den oppfatning at denne anmerkinga som skulle gjøre vedtaket i Odelstinget klarere, ikke egentlig hadde gjort det, men forstod Romundstad dit hen at tanken var å utdype det som var odelstingsvedtaket:

Det dei vil, at eigaren skal ha rett til å verta høyrd, og at meninga hans skal verta tillagd ei viss vekt i visse tilfelle, det meiner eg heilt ut er i samsvar med fyresetnadene for odelstingsvedtaket og for namnelova i det heile, og det hadde vore uturvande å gjera noko vedtak um tillegg i so måte. (...). Ved odelstingsvedtaket og ved det tillegget det har fått i Lagtinget, er det berre slått fast at i so måte skal det eigaren segjer, ha vekt; men elles skal ikkje eigaren ha veto med mindre framlegget han held på, er i samsvar med god gamal norsk språktradisjon. (Ot.t.. 1936, s.768).

2.3.5 Høyesterettsdommen fra 1961

I en dom i høyesterett 11. februar 1961 (Rt. 1961, s. 146) blei staten kjent uberettiga til å bruke følgende navneformer i matrikkelen, grunnboka, telefonkatalogen og på offentlige kart (saksøkernes ønske om skrivemåte står i parentes): *Ost (Oust)*, *Skotvet (Skodtvet)*, *Flakastad (Flakstad)*, *Ekholt (Ekholdt)*, *Hoggenes (Huggenes)*, *Bjørketvet* eller *Bjerketvet (Bjerketvedt)*, *Tveiter (Tveter)*, *Sperrebotn (Sperrebund)*, *Øtne (Utne)*, *Bjørke (Bjerke)*, *Fresjer (Fredskjær)*, *Navastad* eller *Nafstad (Navestad)* og *Reir (Reier)*. Foranledninga for saka var at staten hadde innført matrikkelformene i telefonkatalogen, og fortsatt å bruke disse etter protester fra grunneierne. Skrivemåten var fastsatt etter reglene i kgl. res. av 31. mai 1957 (referert i NOU 1983: 6, s.100-101), som ikke hadde hjemmel i lov. Grunneierne hevda på sin side at de hadde en rett til å bestemme over skrivemåten av bruksnavnet, og påberopte seg blant annet § 24 i skylddelingsloven. I Høyesterett fikk grunneierne medhold i at den nevnte kgl. res. var i strid med bestemmelsen i skylddelingsloven. Dermed blei det ikke nødvendig for Høyesterett å ta stilling til om det uavhengig at reglene i skyddelingsloven bestod en rett for grunneierne

til å bestemme over skrivemåten, og om et slikt inngrep i denne retten uten hjemmel i lov ville være i strid med legalitetsprinsippet (Eckhoff og Smith 1997:247).

2.3.6 Vogt-komiteen og stadnamnutvalet

I 1964 la Vogt-komiteen¹⁸ fram *Innstilling om språksaken*. Kapittel VII i innstillinga omhandler stedsnavn, gårdsnavn og bruksnavn, og et mindretall av medlemmene i komiteen understreker her behovet for en egen lov om skrivemåten av stedsnavn. I St.meld. nr. 15 (1968-69) støtter Kirke- og undervisningsdepartementet tanken om en revisjon av de gjeldende forskriftene, men ville ha ei nærmere avklaring av rettsgrunnlaget for offentlig stedsnavnormering. Departementet mente særlig at det var behov for å vurdere følgende spørsmål (St.meld. nr. 15 (1968-69), kapittel VI, s.70):

- Er det slik at det filologiske momentet i stadnamnormering er så vanskeleg at kommunal medverknad og anna desentralisering er lite tenleg?
- Kva er ”genuin” uttale på staden, er det alltid den som var brukt av eldre fast busetnad (t.d. Alnsjøen ved Oslo, uttala med lang A og tjukk l), eller kva omsyn skal det takast til kva folk seier no (t.d. Alunsjøen)?
- Kva for språklege grunnar er det eventuelt til å gå bort frå punkt A 5 i resolusjonen frå 1957 (om nynorsk skrivemåte)?

Departementet kom fram til at det skulle settes ned et eget utvalg som skulle drøfte de juridiske, språklige, administrative og økonomiske spørsmåla knytta til stedsnavnormering. I Innst. S. nr. 189 (1969-70) gjør kirke- og undervisningskomiteen på Stortinget framlegg om at et slikt utvalg må oppnevnes snarest, og ”forutsetter at dette arbeid blir fullført så fort det lar seg gjøre, og at saken da blir lagt fram for Stortinget på ny” (Innst. S. nr. 189 (1969-70), kapittel VII, s.286).

Stadnamnutvalet blei oppnevnt ved kgl. res. 12. oktober 1979, og la fram si utredning (NOU 1983: 6) i mars 1983. Utvalget bestod av Gudmund Sandvik (formann), Eyvind Fjeld Halvorsen, Botolv Helleland, Oddvar Nes, Aase Straume, Grete Gørvell Halvorsen, Kathrine Johnsen, Jørn Sandnes og Peter Vold. I denne utredninga framheves det at stedsnavna, ved sida av at de fungerer som adresser, er språklige kulturminner. Utvalget mente at en ved normeringa derfor burde ta utgangspunkt i den nedarva talemålsforma, men likevel følge ”visse hovudtypar i lydverk, formverk og ordtilfang” (NOU 1983: 6, s. 58 ff.). Hensynet til et ”einskapleg namneverk” måtte etter utvalgets syn tillegges avgjørende vekt ved normeringsarbeidet (op.cit. s. 62). Det blei likevel foreslått at de to offisielle målformene skulle likestiltes, slik at en kunne velge den rettskrivingsformen som passer best med den

¹⁸ Komiteen som blei satt til å vurdere språksituasjonen i Norge blei oppnevnt ved kongelig resolusjon 31. januar 1964. Formann var Hans Vogt, daværende rektor ved Universitetet i Oslo.

nedarva lokale uttalen. Videre blei det foreslått ei desentralisering av navnekonsulenttjenesten, og dessuten at det skulle opprettes ei egen klagenemnd for stedsnavnsaker.

Som følge av flere regjeringsskifter i 1980-åra skulle det gå ei tid før saka blei behandla i Stortinget. Regjeringa la fram sitt lovforslag først i april 1989 (Ot.prp. nr. 66 (1988-89)). Kultur- og vitenskapsdepartementet fulgte med noen unntak de framlegga som Stadnamnutvalet hadde lagt fram. Bl.a. kom departementet fram til at det ikke var nødvendig med en egen formålsparagraf i loven slik utvalget hadde foreslått i si utgreiing, jf. § første ledd i utvalgets utkast til lov:

Denne lova gjeld reglar om skrivemåten av stadnamn. Formålet med å gje reglane er at stadnamna i riket til saman skal utgjera eit einskapleg namneverk og at stadnamna skal takast vare på som kulturminne.

Departementet var enig i at det var ønskelig med et offentlig vern av stedsnavna som språklige kulturminner, men framhever i si tilråding at navna også har et praktisk formål, og at det i utforminga av loven må legges vekt på begge disse hensyna. Dette kan være én grunn til at denne formålsparagrafen ikke fikk plass i departementets lovforslag. En annen grunn kan være en skepsis til begrepet ”einskapleg namneverk”, som i praksis kan være vanskelig å gjennomføre når regelverket legger opp til ei normering etter tildels motstridende prinsipp. I forbindelse med lovrevisjonen i 2006 blei en annen formålsparagraf med en litt annen ordlyd tatt inn i lovteksten, jf. nedafor.

2.4 Lov om stadnamn

Lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn trådte i kraft 1. juli 1991, og blei endra med virkning fra 1. august 2006 (jf. lov 10. juni 2005 nr. 53). Stedsnavnloven gir regler for fastsetting av skrivemåten for stedsnavn i offentlig sammenheng. Alle navn som har fått vedtatt skrivemåte etter loven skal føres inn i Sentralt stedsnavnregister (SSR). Når skrivemåten av et stedsnavn er fastsatt etter stedsnavnloven og registrert i SSR, plikter organ for stat, fylkeskommune og kommune å bruke denne, jf. lovens § 9. Statens kartverk er ansvarlig for drift og vedlikehold av registeret.

2.4.1 Lovens formål

Formålet med loven er definert i § 1 første ledd:

Formålet med denne lova er å ta vare på stadnamn som kulturminne, gi dei ei skriftform som er praktisk og tenleg, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna.

I kommentarene til formålsparagrafen pekes det på at stedsnavna er immaterielle kulturminner, og at de i kraft av dette har krav på vern. Immaterielle kulturminner, slik som tanker, tradisjoner og språk, er ikke *fysiske* spor etter menneskelig virksomhet (Kahn 2007:128). Dermed faller stedsnavna utafør den definisjonen av et kulturminne som vi finner i § 2 første ledd i Kulturminneloven av 9. juni 1978 nr. 50: "[med] kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til". Dette er annerledes enn i vårt naboland Sverige, der en sia 1. juli 2000 har hatt en bestemmelse i kulturminneloven om "god ortnamnsd".

Når skrivemåten av stedsnavn etter stedsnavnloven skal bygge på den nedarva lokale uttalen, har dette forankring i et syn på den muntlige overleverte forma av et stedsnavn som den genuine og mest verneverdige, slik det f.eks. er uttrykt i lovens forarbeider:

Stadnamna har nedfelt seg i språket gjennom lang tid. Dei eldste namna som vert nytta i dag, går attende til tida før vår egen tidsrekning, og dei er overleverte i munnleg form frå generasjon til generasjon med etter måten små endringar. (NOU 1983: 6, s.58).

I forbindelse med lovrevisjonen foreslo departementet å endre "den nedervde lokale uttalen" til "den lokale talemålsforma av namnet", men dette gikk familie-, kultur- og administrasjonskomiteen imot, nettopp fordi de mente at "den nedervde lokale uttalen" bedre ville ta vare på navna som kulturminner sammenligna med "den lokale talemålsforma av namnet". I kommentarene til formålsparagrafen (inntatt i Forskrift nr. 592/2007) presiseres det at det verken er én spesiell skriftform eller at skrivemåten bygger på én bestemt uttale som er avgjørende for navnas verdi som kulturminne, men derimot "at det språkhistoriske, kulturhistoriske og busetjingshistoriske aspektet ved mange av dei, særleg dei eldre, som kastar lys over tidlegare tiders liv og virke, kjem fram". Videre heter det i kommentarene at "[d]en skriftforma namna får, ikkje [skal] skyggje for meiningsinnhaldet, og i dei fleste tilfella er stadnamna samansette av vanlege ord sjøv om uttalen varierer". Det er altså betydninga av navnet og historia bak navngivinga som etter lov om stadnamn betraktes som et kulturminne.

2.4.2 Regler om skrivemåten

Etter lovens hovedregel "skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen" jf. § 4 første ledd første punktum. Etter § 4 første

ledd andre punktum skal skrivemåten av stedsnavn ”følge gjeldande rettskrivingsprinsipp”. Nedarva lokal uttale defineres i kapittel 1 i rettleiinga til forskriftene som ”den uttalen som er overlevert frå tidlegare generasjonar, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk”. Hva som er den nedarva lokale uttalen må påvises i konkrete navnesaker, jf. kommentarene til lovens § 4. Det samme gjelder for eventuelle andre uttaleformer av navnet, ”både skriftpåverka former og nyare uttaleformer”. Videre heter det at en ved konkurrerende uttaleformer ”som hovudregel [skal] ta utgangspunkt i den uttaleforma som har lengst tradisjon på staden”. I Ot. prp. nr. 66 (1988-89), s. 10 står det:

Skriftpåverka namneformer og nyare namneformer er også ein del av norsk namnetradisjon. Dersom slike namneformer er i allmenn bruk lokalt, og lokalsamfunnet identifiserer seg med dei, må det leggjast vekt på dette ved fastsetjing av skriftform.

I forbindelse med lovrevisjonen mente departementet at dette fortsatt må gjelde fordi ”ikkje berre munnleg overleverte namneformer [...] er kulturminne” (Ot. prp. nr. 42 (2004-2005), s. 17).

Rettskrivingsprinsipp defineres i loven som ”allmenne reglar for korleis lydar og lydkombinasjonar skal givast att i skrift”, jf. § 2 bokstav f), mens ”gjeldande rettskriving” i kapittel 1 i rettleiinga til forskriftene defineres som ”den rettskrivinga som til kvar tid gjeld, og som ein finn i godkjende ordbøker og ordlister, alle tillatne former”. Etter § 3 andre ledd i forskriftene ”[skal] [n]amn som inneheld allment kjende ord eller namneledd, som hovudregel rette seg etter gjeldande rettskriving”. I kommentarene til lovens § 4 andre ledd er dette nærmere utdypa:

Stadnamna skal som hovudregel skrivast i samsvar med gjeldande rettskriving når det er tale om ord og namneledd som er normerte i moderne norsk. Det er gitt forskrift med utfyllande reglar om skrivemåten av stadnamn, og dei to målformene er likestilte ved fastsetjing av skrivemåten. Namn med utdøyde eller uklare språkelement skal, så langt det er rimeleg, skrivast i samsvar med gjeldande rettskrivingsprinsipp.

I sak **3/1996 Flotten** kom Klagenemnda for stedsnavnsaker med følgende kommentar til hva den legger i at et ord er ”allment kjent”:

Regelverket seier ikkje kva «allment kjende» ord og namneledd tyder, men ordet som ligg til grunn for det aktuelle namnet, står oppført i vanlige ordlister, og nemnda meiner derfor at det må seiast å vere allment kjent.

I norsk har vi to målformer, og også innafør hver rettskrivingsnormal kan det finnes flere tillatte skrivemåter av ett og samme ord. Mens stedsnavn etter forskriftene fra 1957 (jf. punkt 2.3.5 ovafor) hovedsakelig skulle bygge på nynorsk rettskriving blei nynorsk og bokmål likestilt som normeringsgrunnlag da lov om stadnamn trådte i kraft. Når skrivemåten skal fastsettes skal en etter § 3 første ledd første punktum i Forskrift nr. 592/2007 velge ”ei tillaten form i den målforma som passar best med den nedervde lokale uttalen”. I sak **3/1996 Flotten** er navnet laga til et norrønt *flǫtr* f. ’flat mark’, som i nynorskordboka har forma *flot*, mens det er normert til *flott* i bokmålsordboka. I dette tilfellet ligger bokmålsforma nærmest den nedarva uttalen med kort vokal. Eieren ønsker skrivemåten *Flåtten*, og viser i den forbindelse til at navnet skrives slik i bygdeboka. Som nemnda peker på, er denne skrivemåten mest riktig dersom en tar utgangspunkt i uttalen, og den stemmer også med rettskrivingsprinsippa. Loven åpner for at en ”når særlege grunnar talar for det” kan velge ”regionale samleformer eller reine dialektformer”, jf. forskr. § 3 første ledd andre punktum. Dette forklares nærmere i kommentarene til lovens § 4:

Stadnamna bør i visse tilfelle kunne avspegle regionale målmerke. Det same gjeld lokale målføreformar når særlege grunnar talar for det. Det er likevel ikkje meininga å gi att alle lokale målførevariantar. Ein bør halde seg til visse hovudtypar i lydverk og formverk og leggje større vekt på regionale enn lokale målmerke.

Når det gjelder skrivemåten av bruksnavnet i sak **3/1996 Flotten**, kommer nemnda til at det ikke foreligger sterke nok grunner til å fravike hovedregelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga. Dermed må en også slutte at det ikke foreligger ”særlege grunnar” til å vedta ei dialektform, slik eier ønsker.

Unntak fra gjeldende rettskrivingsprinsipp kan etter merknadene til lovens § 4 gjøres ”når skriftforma har vore lenge i bruk og er vel kjend og innarbeidd, eller at det knyter seg særleg sterke interesser til denne skriftforma, t.d. av økonomisk karakter”.

Kulturdepartementet har i et brev til Ivar Ertesvåg 16. januar 1995 forklart hva som i denne sammenhengen menes med begrepet at en skrivemåte er *innarbeida*:

Fleire skriftformer kan vere meir eller mindre innarbeidd, og alle må vurderast. Innarbeidd skriftform bør forståast ut frå frekvensen i bruken.

Skriftformer kan ha blitt til på ulike måtar, nokre meir tilfeldig, andre etter vurdering i samsvar med gjeldande regelverk. Dersom den skriftforma som er brukt i statleg samanheng byggjer på det regelverket for skrivemåten av stadnamn som til kvar tid har vore gjeldande, bør det leggjast vekt på denne, jf. § 2-1 siste ledd i forskriftene om tidlegare normeringspraksis.

Dersom ei anna skriftform er vel kjend og meir brukt, må det likevel vurderast om denne skal brukast. Vi vil også understreke at vedtak om skrivemåte skal byggje på ei heilskapsvurdering av alle sidene ved saka.

I § 2-1 i de gamle forskriftene (Forskrift om skrivemåten av stadnamn 1991, med endringer 14. oktober 1993, heretter omtalt som Forskrift 1993), som det her referes til, het det at en "[i] avveginga mellom ulike omsyn skal [...] leggje vekt på nasjonal einskap i namneverket og tidlegare normeringspraksis så langt det let seg sameine med lova". I forarbeidene til den nye loven kom departementet imidlertid til at begrepet "einskapleg namneverk" ikke burde brukes i den planlagte formålsparagrafen. Beslutninga bygger på at hvis en forstår "einskapleg namneverk" dit hen "at same namnet skal ha lik eller tilnærma lik skriftform i heile landet, er dette umogleg, og slik har det heller ikkje fungert" (Ot. prp. nr. 42 (2004-2005), s. 12). Sjøl om en etter lovrevisjonen mer eller mindre har begravd begrepet "einskapleg namneverk", betyr det ikke at en ikke lenger skal ta hensyn til tidligere normeringspraksis, jf. § 1 i Forskrift nr. 592/2007: "Det skal takast omsyn til tidlegare normeringspraksis så langt ein kan gjere det utan å komme i strid med lova".

2.4.3 Særskilte regler for skrivemåten av bruksnavn

Hovedregelen i loven når det gjelder bruksnavn er at "[e]igar eller festar kan fastsetje namn på eige bruk", jf. lov om stadnamn § 8 første ledd første punktum. Dersom bruksnavnet "språkleg og geografisk fell saman med nedervde stadnamn, eller med andre stadnamn som etter reglane i denne lova eller i andre lover og forskrifter skal brukast av det offentlege", gjelder likevel reglene i §§ 4 til 6, jf. § 8 andre ledd. Når det gjelder bruksnavn, skal eier/fester etter § 6 andre ledd få saka tilsendt direkte, mens "[a]ndre med uttalerett i saker som gjeld bruksnamn, t.d. lokale organisasjonar med særleg tilknytning til namnet, skal varslast med kunngjering i minst to aviser som er vanleg lesne på staden, eller på anna høveleg vis, som t.d. i lokale informasjonstrykksaker", jf. kommentarene til § 6 i kapittel 2 i rettleiinga til forskriftene. Det står i lovtekstens § 6 første ledd at "synspunkta til eigaren skal tilleggast særskild vekt". I merknadene blir dette gjentatt og nærmere presisert: "Det skal leggast særleg vekt på det ønsket eigaren har med omsyn til skrivemåte, når den skriftforma han eller ho ønskjer, ligg innanfor regelverket". Sjøl om det i den nye loven er eksplisitt uttrykt at eiers syn skal tillegges "særskild" vekt, er det uklart om dette innebærer en vesentlig endring sammenligna med tidligere lov. Etter § 7 i gammel lov hadde eiers eller fester rett til å uttale seg i saker som gjelder bruksnavn, og det gikk fram av merknadene til denne bestemmelsen at eiers eller festers synspunkt på skrivemåten skulle tillegges vekt. Hva som lå

i ”rett til å uttale seg” presiserte kulturdepartementet i et brev til Ivar Ertesvåg datert 22.8.1994:

Når det gjeld bruksnamn, er ønsket til eigar/festar eitt moment som skal vurderast før skrivemåte blir fastsett. Ligg den skrivemåten han ønskjer innanfor regelverket, vil hans ønske kunne følgjast, dersom ikkje andre forhold etter ei heilskapsvurdering tilseier noko anna. Er den skrivemåten han ønskjer i strid med regelverket, må unntak vurderast. Grunnane til eventuelt å gjere unntak vil kunne vareiere, og det er uråd å seie noko generelt om dette.

Problemet er vel imidlertid at klagers ønske ofte ligger *utafor* regelverket, det vil si at skrivemåten bryter med den nedarva lokale uttalen og rettskrivingsprinsippa, jf. lovens § 4. Det følger av ordlyden at verken navnekonsulentene i si tilråding eller vedtaksorganet når skrivemåten fastsettes, har plikt til å legge særlig vekt på eiers synspunkt dersom den skrivemåten han ønsker ligger *utafor* regelverket.

2.4.4 Prinsipp for normering av stedsnavn etter stedsnavnloven

Ifølge Stadnamnutvalet har følgende syn på normering av norske stedsnavn vært hevda (NOU 1983: 6, s.58):

1. Eit syn er at skrivemåten bør vera tradisjonell, ein bør halda seg til den skrivemåten som har vore brukt før, eventuelt den mest vanlege skrivemåten, dersom fleire har vore i bruk.
2. Skrivemåten bør følgja same reglar som skrivemåten av andre ord i språket, slik at same prinsipp vert lagde til grunn for skrivemåten av stadnamn som for anna språktilfang.
3. Skrivemåten bør vera etymologisk, dvs. mest mogleg vera i samsvar med den historiske forma av namnet.
4. Skrivemåten bør så langt råd er gje att uttalen i målføra.

Ifølge Botolv Helleland (1992:95) har normeringsarbeidet siden det tok til på første halvdel av 1800-tallet vært en balansegang mellom prinsippa ovafor. Også lov om stadnamn søker å imøtekomme disse, dels motstridende, syna på hvordan en bør normere stedsnavn. I forarbeidene drøfter Stadnamnutvalget hvilke hensyn som bør veie tyngst ved fastsetting av skrivemåten:

Utvalet har lagt stor vekt på at stadnamna er kulturminne og tradisjonsbærarar. Dei aller fleste stadnamna høyrer heime i dei små lokalsamfunna, og dei har først og fremst levd i talemålet, dei fleste har ikkje vore skriftfesta før i vår tid, og den skriftforma som har eksistert for ein liten del av namna (særleg gard- og områdenamn), har i eldre tid hatt lite å seia for uttalen. Det er såleis den tradisjonelle, nedervde talemålsforma som i dei fleste høve er det språklege kulturminnet, og det er først og fremst stadnamnet i denne nedervde talemålsforma som bør vernast på same måten som andre kulturminne frå eldre tid. Men samstundes skal det lagast reglar for korleis den nedervde talemålsforma skal overførast til skriftmålsform, og da ei skriftmålsform som både verkar til å verna den tradisjonelle forma, og som gjev lesarar som ikkje kjenner talemålsforma, eit brukande grunnlag for å skjønna og uttala namnet rett (NOU 1983: 6, s. 58).

Som nevnt ovafor legger ikke stedsnavnloven så ensidig vekt på den nedarva lokale uttalen som det Stadnamnutvalget i si tid gjorde, sjøl om hovedregelen også etter den nye stedsnavnloven er at en ved fastsetting av skrivemåten skal ta utgangspunkt i den nedarva lokale uttalen. På bakgrunn av gjennomgangen av reglene i stedsnavnloven ovafor kan vi si at følgende momenter skal legges til grunn når skrivemåten av et bruksnavn skal fastsettes:

- uttalen
 - den nedarva lokale uttalen
 - eventuell nyere navneform (særlig hvis denne er i allmenn bruk og lokalsamfunnet identifiserer seg med den)
- rettskrivinga og norske rettskrivingsprinsipp
- etymologi
- skriftformer som er godt innarbeida og/eller det knytter seg særlige interesser til, f.eks. av økonomisk karakter (gjelder særlig former som er brukt i offentlige sammenheng)
- tidligere normeringspraksis
- eiers ønske om skrivemåte (når denne ligger innafor regelverket)

2.5 Gårds- og bruksnavn som slektsnavn

Fra 1500-tallet og utover vokste skikken med faste etternavn i Norge gradvis fram etter europeisk mønster, og det var i byene, og særlig blant overklassa der, at dette først gjorde seg gjeldende. På landsbygda var det helt fram til slutten av 1800-tallet ikke vanlig med faste slektsnavn. Derimot brukte en tilnavn, helst i form av et patronym. Også gårdsnavn kunne bli brukt som tilnavn, men dersom en f.eks. gifta seg og flytta fra én gård til en annen, blei som regel det gamle gårdsnavnet erstatta med navnet på det nye bostedet, sjøl om en også finner eksempler på at en beholdt det gamle gårdsnavnet som tilnavn (Helleland 1997:59).

Det kan være vanskelig å vite hva folk faktisk blei kalt til vanlig bare på bakgrunn av skriftlige kilder som kirkebøker og folketellinger. Sjøl om bruken av preposisjon + stedsnavn etter hvert gikk ut av bruk i offsiselle sammenhenger, regner Helleland med at det i dagligtalen, helt sia middelalderen og fram til vår tid, har vært vanlig å omtale personer med fornavn + stedsnavn med preposisjon, f.eks. *Lars under Berget* (op.cit. s. 58). Når en finner et gårdsnavn som en del av et personnavn i kildene understreker Helleland at gårdsnavnet først og fremst hadde en adressefunksjon som særlig var av interesse for styresmaktene: ”Ved å knyta ein person til eit namngjeve skatteobjekt (gard), var det lettare å halde oversyn over kven som skulle betala skatt av kva. Difor var det òg eigaren eller brukaren som var nemnd i kjeldene i samband med gardsnamnet.” (loc.cit). Å vite eksakt når et gårdsnavn har blitt tatt i

bruk som arvelig slektsnavn, kan være vanskelig, særlig på landsbygda, blant annet fordi navnet gjennom flere generasjoner kan ha vært i bruk som adresse eller tilnavn. Skikken med faste etternavn blei kodifisert med lov om personnavn 9. februar 1923. De som mangla et slektsnavn kunne etter denne loven enten ta i bruk et gårdsnavn, bruksnavn eller plassnavn som slektsnavn, eller velge et sekundærpatronym. Da folketallet økte utover på 1800-tallet flytta mange til byene. Gudlaug Nedreliid (1998, 2002) og Astrid Weel Sannrud (1993) har vist at bruken av sekundærpatronym som faste slektsnavn, særlig i byene, økte markant utover på 1800-tallet.

Ifølge Olav Veka var det per 1. februar 1993 registrert 104 471 ulike norske etternavn i folkeregisteret (Veka 2001:9). Veka fant at om lag 70 % av disse er slektsnavn av gårdsnavn, de fleste i ubestemt form. En del navn fins både i bestemt og ubestemt form, som f.eks. *Høydal - Høydalen*, men navnet i ubestemt form har som oftest høyest frekvens (op.cit. s. 17). Med gårdsnavn menes her både gårds- og bruksnavn, inkludert navn på husmannsplasser og setrer. Helleland (1997:56 ff.) mener Norge kanskje er det landet i Europa med flest slektsnavn av stedsnavn, både med tanke på hvor mange slike navn som er i bruk og hvis vi ser på antall navnebærere. Den høye frekvensen av slektsnavn med opphav i gårdsnavn kan ifølge Helleland forklares med den gamle bosetningsstrukturen i Norge. I et samfunn der jordbruk, fiske og fangst var hovednæringer var gårdene mer eller mindre stabile enheter, bortsett fra at de kunne bli delt i mindre bruk. Gårdsnavna fungerte som identifikasjon og adresser på gårdene og folka som bodde der.

3. TEORI

3.1 Hva er et stedsnavn?

3.1.1 Propriale særtrekk

Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen (1972:9) slår fast at "[s]tednavne tilhører ordklassen proprium, ligesom bl.a. personnavne". *Proprium* (egennavn) er etter bokmålsordboka det motsatte av *appellativ* (fellesnavn). Etter *individualitetsteorien*¹⁹ er det karakteriske for *proprier* "at de udpeger ét bestemt eksemplar, individ o.s.v., at de, hvis de denoterer, denoterer én og kun én genstand" jf. Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen 1972:13. En utbredt oppfatning er at *proprier* i motsetning til *appellativer* ikke har noen

¹⁹ Også kalt *monoreferensialitetsteorien*, jf. bl.a. Haslum 2002:125

betydning, jf. diskusjonen om *betydningsløshetsteorien* i Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen 1972:11. Et annet kriterium som brukes for å skille mellom proprier og appellativer, er egennavnas nøytralitet med hensyn til *bestemthetsbøying*. Dette settes i sammenheng med propriets identifiserende funksjon som igjen gjør den bestemte artikkelen overflødig:

”Substantivfraser med proprier som kjerne har normalt definnitt innhold sjøl om de formelt sett ikke er bestemte. Egennavn har nettopp som hovedfunksjon å peke ut og identifisere referenten [...]. Bruk av bestemt artikkel ved egennavn kan derfor sies å være redundant.”

(NRG:285 ff). Vibeke Dalberg forklarer dette slik:

”Årsagen til propriets neutralitet med hensyn til bestemthetsbøying skal også søges i det individualudpegende formål. Propriet er inhærent definnit, altså i sig selv bestemt. Dets bestemthed hører således hjemme i sprogsystemet og ikke i sprogbrugen. En kontekstafhængig vekslen mellem bestemt og ubestemt form kan derfor ikke tænkes i forbindelse med proprial funktion.” (Dalberg 2002:10).

Etter Stemshaug (1985:53) er hovedregelen for norske stedsnavn at de i talemålet har bestemt form, og en kan diskutere hvorvidt den etterhengte bestemte artikkelen i et navn er et *bestemthetsmorfem* eller ikke, jf. Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen (1972:10).

Kristin Bakken (2002:21) stiller spørsmålet om hvordan den bestemte artikkelen skal forstås dersom en definerer propriene ut ifra deres referanseforhold. I denne sammenheng viser Bakken til Helge Dyvik (1979:77) som mener at en ved framveksten av den bestemte artikkelen i norsk fikk en grammatikalisering av uttrykk som tidligere ”bare indirekte kunne [...] komme til uttrykk gjennom bruken av demonstrativer og visse kvantorer”²⁰. På bakgrunn av dette definerer Bakken propriumsstatus ”som en *leksikalisering av referensielle forutsetninger*” (Bakken 2002:21):

Dermed har en den situasjonen ved proprier at en unik og spesifikk referanse, dvs. en bestemt referanse, formelt kan uttrykkes på to måter. Propriumsstatusen i seg selv uttrykker bestemtheten, men i tillegg er det jo ofte slik at proprier er realisert med etterhengt artikkel. Denne artikkelen uttrykker også bestemt referanse.

3.1.2 Denotasjonsendringer

Som nevnt denoterer et stedsnavn én bestemt lokalitet. Å *denotere* defineres i *Stednavneforskning 1* som det ”[a]t være sprogligt symbol for et ekstra-lingvistisk fænomen, et *denotatum*” (Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen (1972:227). Undertida har

²⁰ *Kvantorer* regnes i likhet med *demonstrativ* (påpekende pronomen) også til *determinativene*, og ”har tradisjonelt vært kalt ”ubestemte pronomen” (alle, noen, ingen, hver, annen), ”tallord” eller ”ubestemt artikkel” (en)” (NRG:23).

imidlertid ei rekke stedsnavn, særlig naturnavn, gått over til å betegne et annet *denotatum* enn det opprinnelige. Ei slik denotasjonsendring er ei særlig form for navngiving som ”har fundet sted som en metonymisk navneoverførsel baseret på berøringsassosiasjon, og den forudsætter da også topografisk kontakt mellom den lokalitet, hvorfra navnet overføres, og den det overføres til” (Dalberg 1991:131). En kan skille mellom *primære* eller *sekundære* navnedanninger, jf. Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen 1972:21 ff. Ei primær navnedanning har vi når et ledd (artselementet) gir en karakteristikk av den aktuelle lokaliteten, f.eks. ved innsjønavnet *Raudsjøen*. Gårdsnavnet eller grendenavnet *Raudsjøen*, derimot, må regnes som ei sekundær navnedanning fordi navnet beskriver en annen sammenhørende topografisk lokalitet, det vil si den nærliggende innsjøen. Et denotasjonsskifte innebærer ikke nødvendigvis at den tidligere denotasjonen forsvinner ettersom navnet kan eksistere samtidig i sin nye og gamle funksjon. Derimot fins tilfeller der en type lokalitet har ”overtatt” et navn som opprinnelig denoterte en annen lokalitetsart, og navnet i primærfunksjonen og sekundærfunksjonen ikke har eksistert samtidig. Dette betegner Vibeke Dalberg (1991:133) som et denotatumsskifte, der lokalitetsarten har skifta, mens navnet som språklig symbol for denne lokaliteten er uendra. Et denotatumsskifte forutsetter ifølge Dalberg ”at lokaliteten har kunnet utvikle sig fra det, den ifølge navnets etymologi var på navngivingstidspunktet, til sin senere fremtrædelsesform” (loc.cit.).

Det er i lys av endringer i denotasjonen vi må forstå § 4 andre ledd første punktum i stedsnavnloven:

Når same namnet er brukt om ulike namneobjekt på same staden, skal skrivemåten i primærfunksjonen som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten i dei andre funksjonane.

Primærfunksjon defineres i forskriftene som ”den lokaliteten eit namn opphavleg blei brukt om”. For gårds- og bruksnavn som opprinnelig er brukt om et annen denotatum, innebærer dette i prinsippet at skrivemåten av navnet i primærfunksjonen, dersom dette fortsatt eksisterer, må fastsettes før det kan gjøres vedtak om skrivemåten av gårds- eller bruksnavnet. Tilsvarende må skrivemåten av gårds- og bruksnavn fastsettes før skrivemåten av et grendenavn, dersom dette er ei sekundær navnedanning av gårds- eller bruksnavnet. Etter endringene i loven skilles det nå mellom gårdsnavn og bruksnavn. Ikke sjelden er gårdsnavnet og bruksnavnet likt, og da er som regel gårdsnavnet primært i forhold til bruksnavnet.

3.1.3 Forklarende tillegg - epeksegetiske navnedanninger

En *epeksegete* betegnes i faglitteraturen som ”den form for navnedanning, der består i, at en lokalitets ibrugværende navn sammensættes med et ord, der angiver lokalitetsarten på det

pågældende tidspunkt” (Dalberg 1991:47). Slik sett får navnet et nytt (artsbetegnende) hovedledd. Kurt Zilliacus har en videre definisjon av denne termen, og han bruker betegnelsen epeksegeese ikke bare om hovedledd, men også om utmerkingsledd (Zilliacus 1966:76). Epeksegetiske navnedanninger kan ifølge han være motivert ut i fra et ønske om ”att skilja orten från relativt avslägna orter med likelydande namn” (op.cit. s. 92). Når et bruk blei delt opp i mindre enheter, medførte ikke dette alltid en tilsvarende øking i navn. Navnet på hovedbruket blei i stor utstrekning denotert til underbruket, slik at to eller flere denotata dermed fikk samme navn. For å skille mellom disse la en til et ledd som typisk sa noe om beliggenheten (retningsadverb som øvre, midtre, vestre, nordre) eller størrelsen (lille, store). Slike tillegg er ofte reine skriftlig fenomener. I Norge har de kommet inn gjennom det danske embetsverket (Helleland 1985:113). Epeksegetiske navnelaginger skilles fra semantisk primære sammensetninger (jf. Dalberg 1991:134). Et spørsmål som er av praktisk betydning for stedsnavnormeringa, er om tillegget er en del av navnet, det vil si om det inngår i den nedarva uttaleforma. Dersom dette er tilfellet, skal det være med i navnet. Uttales tillegget og navnet i ett ord, skal det dessuten også skrives i ett ord, enten med eller uten bindestrek (se punkt 5.11 nedafor).

3.1.4 Inndeling av kategorien stedsnavn

En kan studere stedsnavn ut i fra ulike synsvinkler, og avgrensinga og oppdelinga av materialet avhenger av formålet med undersøkelsen. Ei *språklig* inndeling kan etter Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen være enten *språkgeografisk*, etter en bestemt språkgeografisk enhet (f.eks. et bestemt språk eller en dialekt), eller *språkstrukturell*, ”altså lydlig, morfologisk, syntaktisk, orddannelsesmæssig, ordforrådsmæssigt eller semantisk bestemt, afhængig af hvilket lydlig, morfologisk o.s.v. problem materialet skal belyse” (Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen 1972:15). Det er vanlig ut i fra ei språkstrukturell formell inndeling å skille mellom *usammensatte* navn (simplica) som *Ås* og *Nes* og *sammensatte* navn (komposita) som *Høyås* og *Stornes*. Etter ordets plassering i det sammensatte navnet brukes betegnelsene *førsteledd* og *etterledd*, mens termer som *utmerkingsord* eller *utmerkingsledd* og *grunnord* eller *hovedledd* viser til relasjonen mellom de enkelte orda i en sammensetning (op.cit. s. 17). Ei annen formell inndeling er skillet mellom *primære* og *sekundære* navn. Med et ”formelt primært navn menes et navn, der ikke indeholder eller er dannet til et andet stedsnavn”, mens et ”formelt sekundært navn” er ”et navn, der indeholder eller er dannet til et andet stedsnavn” (loc.cit.). Sekundære navn kalles også for *relasjonsnavn*. Navna kan vidare deles inn etter innhold, enten *ordsemantisk*, det vil

si ”etter de semantiske kategorier (dyr, planter, bebyggelser, personbetegnelser o.s.v.), som de i stednavnene indgående ord kan indordnes i”, eller *navnesemantisk*, ”hvor grundlaget har været navnets betydning, og hvor de enkelte navneled placeres i de semantiske kategorier, der stemmer med den hensigt navngiveren if. tolkningen må have haft med anvendelsen af dem.” (Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen 1972:20).

En *ikke-språklig* inndeling kan etter Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen (1972:21) være *geografisk, administrativt, overleveringsmessig, alfabetisk* eller *begrepsmessig* bestemt. Som nevnt ovafor er mitt materiale geografisk og administrativt avgrensa til det område som dekkes av stedsnavntjenesten for Midt-Norge. Grunlaget for en begrepsmessig inndeling er ”stednavnenes denota, de lokaliteter stednavnene denoterer, som lader sig sammenholde i forskjellige grupper, f.eks. denotata der er bebyggelser, denotata der er naturforekomster” (loc.cit.). Det er etter dette vanlig å dele de norske stedsnavna i to hovedgrupper: *naturnavn* og *kulturnavn*²¹, jf. bl.a. NSL:27. I NOU 1983: 6, s. 14 defineres *naturnavn* som ”namn på naturlege formasjonar i terrenget”, mens *kulturnavna* ”gjeld namn på stader med far etter menneskeleg versemnd”, det vil si *bostedsnavn* (navn på lokaliteter der folk bor, som *gårdsnavn, bruksnavn, plassnavn, seternavn, bynavn*), *teignavn* og navn på utslåtter, veier, gater, bruer og vad.

3.2 Stedsnavnas roller

Thorsten Andersson regner med fire vesentlige funksjoner ved språket i samfunnet, nemlig språkets rolle som *kognitivt kommunikasjonsmiddel, emotivt kommunikasjonsmiddel, ideologisk kommunikasjonsmiddel* samt som *skapere av sosial samhörighet*. Den primære funksjonen for den språklige kategorien stedsnavn er som kognitivt kommunikasjonsmiddel, det vil si at navna i første rekke, gjennom sin monoreferensielle karakter, blir brukt for å skille ut et bestemt sted (Andersson 1994:8). Mens navna tidligere blei muntlig overlevert, ”er den moderne adressefunksjonen no mest knytt til namn på kart, vegskilt, rutehefte og ulike typar offentlege dokument”, jf. Peter Hallaråker (1997:163).

Stedsnavnas rolle som emotivt og ideologisk kommunikasjonsmiddel setter Andersson først og fremst i sammenheng med navngivinga, og navna som ideologisk markør knyttes da særlig til politisk motivert navngiving i diktaturstater (Andersson 1994:9 ff.). Denne funksjonen kan imidlertid også knyttes til normering. Navneverkets funksjon som ideologisk

²¹ De danske stedsnavna deles normalt i tre kategorier: *bebyggelsesnavne, naturnavne* og *marknavne* (jf. Christensen [Dalberg] og Kousgård Sørensen 1972:23 ff).

kommunikasjonsmiddel kan langt på vei forklare reaksjonen mot den danske skrivemåten av norske stedsnavn på begynnelsen av 1800-tallet, og den symbolske rolla som stedsnavna fikk i nasjonsbyggingsprosessen. Synet på stedsnavna som språklige kulturminner, slik det f.eks. kommer til uttrykk i formålsparagrafen til stedsnavnloven, kan også ses på som et uttrykk for ideologisk kommunikasjon, ”vilket därmed utgör den ideologiske basen för ortnamnsvården” (op.cit. s. 10). Stedsnavnas emotive funksjon kommer ifølge Andersson best til uttrykk gjennom økenavn eller kallenavn som brukes i tillegg til de egentlige navna, sjøl om slike binavn nok først og fremst forbindes med personnavn (op.cit. s. 9). Ved siden av at navna fungerer som kognitivt, emotivt og ideologisk kommunikasjonsmiddel, har de også funksjon som skapere av en sosial samhörighet, som i følge Andersson særlig aktualiseres i flerspråklige områder der ulike navneskikker møtes, men også innafor mindre navnebrukerkretser, f.eks. innafor familien (op.cit. s. 10 ff.).

Peter Hallaråker har ei litt annen inndeling av stedsnavnfunksjonene enn Andersson, og deler de inn i en kommunikasjonskomponent (*Adressefunksjonen*), en språklig komponent (*Den språklige funksjonen*), en topografisk komponent (*Den topografiske funksjonen*), en kulturhistorisk komponent (*Den kulturhistoriske funksjonen*), en sosial komponent (*Den sosiale og psykologiske funksjonen*) og eventuelt også en kreativ komponent (*Fantasifunksjonen*) (Hallaråker 1997:160 f). Det er særlig den sosiale og psykologiske funksjonen som etter Hallaråkers syn ligger bak reaksjonen mot offentlig navnesetting og normering. Dette kan ses i sammenheng med stedsnavnas funksjon som skapere av en sosial tilhörighet, jf. Anderssons inndeling ovafor. Det psykologiske aspektet kan kanskje også være et uttrykk for stedsnavn som emotivt kommunikasjonsmiddel fordi navn eller navneformer vekker visse følelser, både positive og negative. En annen ting er at disse oppfatningene igjen er sosialt betinga, og at det dermed kan være vanskelig å skille det emotive kommunikasjonsbehovet fra rolla navna har som skapere av en sosial samhörighet. I det hele bygger den sosialt skapende funksjonen over både funksjonen som kognitivt, emotivt og ideologisk kommunikasjonsmiddel, jf. Andersson 1994:10.

3.3 Navnebruk og navnebrukerkrets

En forutsetning for at et stedsnavn skal bevares er at det er i bruk. Dette gjelder også for andre ord i språket, men, som Thorsten Andersson peker på, er det én viktig forskjell: ”det icke-propriella ordförrådet [har normalt] många referenter, medan ortnamnen liksom andra egennamn bara avser en enskild namnbärare” (Andersson 1994:15). Skal et stedsnavn

fortsette å eksistere er det dermed et krav ”att namnbäraren finns kvar eller att minnet om den är levande” (loc.cit.). Hvor mye et navn brukes og muligheten navnet har for å bli tradert videre avhenger av hvor mange som bruker navnet, eller rettere sagt *brukerkretsen* (op.cit. s. 16). Tom Schmidt (1981:81) forklarer *navnebruker* som ”[e]in person som brukar eit person- eller stadnamn”, mens *navnekrets* defineres som et ”[a]vgrensa område som eit stadnamn eller eit stadnamntilfang fungerer i” (op.cit. s. 86). Magnus Olsen (1939:9 ff.) deler inn de norske stedsnavna i *gårdens navn*, *bygdens navn* og *veiens navn* ”efter utstrekningen og arten av det miljø hvor det er opstått”. Denne inndelinga forutsetter tre ulike navnebrukerkretser, nemlig menneskene på gården, menneskene i bygda og endelig de som ferdes på veien, det vil si en større brukerkrets (jf. Andersson 1994:15). Som Hallaråker peker på er ikke denne tredelinga like aktuell ettersom en stor del av befolkninga i dag er bosatt på tettsteder og i byer, der innbyggerne har ulik sosial, kulturell og språklig bakgrunn (Hallaråker 1997:159). Mens samfunnet tidligere var et stabilt bygdesamfunn er vi i dag langt mer mobile. I vår tid er spørsmålet om faste og avgrensa navnebrukerkretser derfor langt mer komplisert. Hallaråker mener det er påfallende at begrepet *navnebrukerkrets* (nynorsk *namnebrukarkrins*) bare i liten grad er problematisert i faglitteraturen og i stedsnavnloven:

Sett ut frå dei to hovudfunksjonane som stadnamna har i dag, nemleg den identitetsskapande funksjonen og den praktiske kommunikasjonsfunksjonen, skulle det vere særskilt viktig å få definert denne termen. Sidan skrivemåten etter den gjeldande stadnamnlova skal ta utgangspunkt i den lokale bruken, dvs. den lokale munnlege namneforma, er det heilt avgjerande for resultatet at namnebrukarkrinsen er klart avgrensa og udiskutabel. (Hallaråker 1996b:118).

3.4 To sentrale termer i lov om stadnamn

3.4.1 Nedervd lokal uttale

Etter hovedregelen i § 4 første ledd første punktum ”skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen”. I si innstilling framhever Stadnamnutvalget at den nedarva lokale uttalen, sjøl om denne bare brukes av et mindretall, må ligge til grunn for skrivemåten: ”Det vil vera denne seiemåten som representerer namna slik dei er overleverte frå generasjon til generasjon, og som dermed er mest i samsvar med kulturminneprinsippet” (NOU 1983: 6, s. 60). I forbindelse med revisjonen av stedsnavnloven gjorde Departementet i Ot. prp. nr. 43 (2004-2005) framlegg om å endre ”den nedervde lokale uttalen” til ”den lokale talemålsforma av namnet”, men familie-, kultur- og

administrasjonskomiteen²² gikk i si innstilling (Innst. O. nr. 59 (2004-2005)) inn for å holde på den gamle formuleringa med følgende begrunnelse:

Komiteen meiner ein må halde på ” nedervd lokal uttale ” som normeringsgrunnlag for skrivemåten, og går imot endringsforslaget frå Regjeringa på dette punktet. Medan det er relativt uproblematisk å normere namn etter ”nedervd lokal uttale”, vil formuleringa ”den lokale talemålsforma” opne opp for ei rad tolkingar. Påstand vil stå mot påstand, og det vil truleg opne for fleire konflikhtar. Komiteen meiner formuleringa ”nedervd lokal uttale” tek større omsyn til stadnamn som verneverdige kulturminne enn det som er tilfelle med ”den lokale talemålsforma”. Den nedervde dialektuttalen ber òg i seg tradisjonar og minne som i sterkare grad gir ein historisk identitet. ”Nedervd lokal uttale” er dessutan ein innarbeidd og eintydig term i stadnamngransking og -normering.

Ei problematisering av begrepet ”nedervd uttale” i stedsnavnloven fins i Bakken 1997, med kommentar i Helleland 1999. Innledningsvis i sin artikkel diskuterer Kristin Bakken hvordan de to begrepa nedervd uttale og nedervd stadnamn er definert i Forskrift 1993:

Med nedervde stadnamn er meint stadnamn som er munnleg overleverte frå tidlegare generasjonar, som har vore vanlege på staden, og som framleis er i levande bruk.

Med den nedervde lokale uttalen er meint den uttalen som er munnleg overlevert frå tidlegare generasjonar, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk.

En manglende distinksjon mellom disse definisjonene ser hun på som ”et prinsipielt forfeilet standpunkt” (Bakken 1997:45) fordi det indikerer at navnets uttale eller uttrykk så å si *er* navnet: ”Det er klart at et stedsnavn er en abstraksjon som kan uttrykkes i ulike medier, f.eks. i skrift og tale, og at disse uttrykkene kan variere, uten at man av den grunn vil insistere på at det er snakk om flere forskjellige navn”. En slik definisjon av nedarva stedsnavn tolker hun som at det er de nedarva uttalene av stedsnavna som skal vernes, noe som etter hennes syn gir ”kulturminnebegrepet anvendt på stedsnavna en for snever relevans”. Bakken mener at ”nedervd uttale” ”[hele tida] impliserer at det fins en annen konkurrerende uttale som loven vil gardere seg mot”, og at ”[d]enne konkurrerende uttalen blir omtalt negativt, for eksempel som ikke ekte, som ikke genuin, som unaturlig, som dansk, som forvansket” (op.cit. s. 48-49). Ettersom loven regulerer *skriftformer*²³, ser hun det som et paradoks at ”[s]kriftlig i denne sammenhengen er et negativt ord” (op.cit. s. 49). Hun hevder derfor at begrepet ”nedervd

²² Komiteen bestod av fra Arbeiderpartiet, Eirin Faldet, Trond Giske og Torny Pedersen, fra Høyre, Afshan Rafiq, leder Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Sosialistisk Venstreparti, Magnar Lund Bergo og May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen og Ola T Lånke, og fra Senterpartiet, Eli Sollied Øveraas.

²³ Etter endringene i 2006 inneholder lov om stadnamn også bestemmelser som regulerer navnevern og navngiving, men begrepet ”nedervd lokal uttale” er fortsatt knytta til *skrivemåten* av navna.

lokal uttale” ikke er verdinøytralt, og drøfter dette i lys av språkideologiske forutsetninger formulert som tre påstander: *Tale er bedre enn skrift; Det lokale er bedre enn det nasjonale; Det eldste er best* (s. 50). At skriftpåvirka former anses å ”ha en korrupperende effekt”, setter Bakken i sammenheng med den norske skriftspråkhistoria (op.cit. s. 51): ”I den nasjonale og historisk interesserte tida rundt århundreskiftet er det klart at de muntlige navna blei ansett som *bedre* enn de tilsvarende danske skriftformene” (loc.cit.). To konkurrerende skriftspråk vanskeliggjorde imidlertid en normering etter et norsk skriftspråk, og Bakken viser til at dialektformene som normeringsgrunnlag for begge leirer framstod som ”*mer* akseptable enn den konkurrerende skriftnormen”(loc.cit.). ”Konflikten mellom det lokale og det nasjonale” mener hun ”først og fremst må fortolkes som en konflikt mellom lokal dialekt og nasjonal skriftform”(loc.cit.). Dette ser hun ikke bare som en reaksjon mot traderte riksformer som ”historisk sett har vært dansk eller unasjonale”, men også i sammenheng med ”den generelle tendensen til regionalisme og skepsisen til sentralmakt i Norge” (op.cit. s. 53). Når stedsnavnloven, blant annet gjennom en desentralisert vedtaksordning, tilsynelatende legger sterkere vekt på det lokale sammenligna med tidligere regler knytta til skrivemåten av stedsnavn, mener hun dette er et resultat av 1970-tallets politiske og språkpolitiske situasjon, der ”det lokale og det folkelige blei kjørt fram på bekostning av det nasjonale og det elitistiske”. Endelig ser Bakken formuleringa *nedervd uttale* som et uttrykk for en ideologisk oppfatning om at ”det eldste er best”. Når en i valget mellom en nyere uttale og den nedarva lokale uttalen velger den siste, er dette fordi ”denne representerer den lengste og den mest ubrutte tradisjonen”, og fordi den passer inn i et etymologisk resonnement (op.cit. s. 54). Bakken viser til at *kulturminnehensynet* i arkiverte notater fra Stadnamnutvalget ofte omtales som det antikvariske prinsipp, men at denne betegnelsen blei tatt ut ”fordi man antok det ga museale og ’støvete’ assosiasjoner” (op.cit. s. 55). Bakken stiller spørsmålet om formuleringa *nedervd uttale* ”er teorinøytral, eller om den kan sies å ha teoretiske implikasjoner” (loc.cit.). For det første kritiserer hun definisjonen av *nedervd stadnamn* i forskriftene ”som et muntlig tradert *uttrykk*”, som etter hennes syn helt ser ”bort fra innholdssida til tegnet og navnet settes lik uttrykket”. Hun hevder det er ”den populære oppfatningen av navn som tegn uten betydning som har muliggjort en slik definisjon”, men at denne ikke er teoretisk fundert. For det andre peker hun på at det særlig er språkendingsteorier ”og i den forbindelse traderingens rolle som aktualiseres ved begrepet *nedervd uttale*”. Etter Bakkens syn ”ser loven ut til å bygge på en simplistisk oppfatning av at språket traderes etter stafettpinneprinsippet”, uten å problematisere språkendingprosessen. Hennes konklusjon er at verdien av *nedervd uttale*

som normeringsprinsipp i stedsnavnloven ”kan etableres relativt til andre mål enn de som har med normering og språkplanlegging å gjøre” (op.cit. s. 58). Dette forklarer hun slik:

For det første er den positive verdien av nedervd uttale etablert i forhold til historisk, særlig etymologisk språkvitenskap; for det andre er den framskutte plassen formuleringen har i lovverket snarere en følge av en historisk betinget skepsis til skriftformer enn en følge av at dette kriteriet er vurdert som hensiktsmessig i utformingene av et norsk navneverk, som ifølge loven til overmål skal være nasjonalt enhetlig. Dessuten er det klart at det antikvariske prinsippet som ligger bak begrepet nedervd uttale ikke nødvendigvis er forenlig med pragmatiske og funksjonelle krav til et skriftspråk.

I en svarreplikk til Bakkens artikkel forsvarer Botolv Helleland (1999) *nedervd uttale* som normeringsgrunnlag, og argumenterer for at dette begrepet er i samsvar med intensjonen i stedsnavnloven. Helleland avviser at formålet med tillegget *lokal* i lovteksten, slik Bakken hevder, er å unngå ”traderte riksformer”, men derimot ”å ta som utgangspunkt for normeringa den forma som lettast kan identifisera det språklege opphavet til namnet, det vil si den traderte bygdeuttalen” (Helleland 1999:8). Helleland ser dessuten på *lokal* i uttrykket *nedervd lokal uttale* som presiserende, og viser til at det ”er velkjent at stadnamn kan førekoma med meir enn éin uttale, og baa kan forsvarast som nedervde”, f.eks. innafor to ulike brukerkretser. Helleland erkjenner at det ”ikkje er vanskeleg å finna språkideologisk støtte for” påstandene som er utgangspunkt for Bakkens drøfting, men han understreker at disse ”samstundes [er] relevante for det faglege innhaldet i normering av stadnamn” (op.cit. s.12). Etter Hellelands oppfatning er det ”brei semje om å ta vare på stadnamn som kulturminne”, og han viser til at ”[v]ed å basera skrivemåten på dei munnleg traderte (nedervde) uttaleformene, har ein meint å koma kulturminneomsynet i møte”. Til Bakkens kommentar om språkending og den nedarva uttalen som utgangspunkt for skrivemåten, er Helleland enig i at det av og til kan være vanskelig å dra ei grense mellom hva som er den lokalt traderte uttalen og hva som er en skriftpåvirka uttale. Han tror likevel at det ”enno let [...] seg gjera å etablera uttalegrunnlaget i form av nedervd uttale på ryghsk grunn for storparten av stadnamna”, sjøl om dette nok vil endre seg i takt med at ”traderingsprosessen i aukande grad vert skriftbasert” (op.cit. s.13). Hellelands konklusjon er at konkurrerende termer ikke ”representerer eit meir presist, nøytralt eller informativt innhald i samband med normering” sammenligna med uttrykket *nedervd lokal uttale*, og ser ikke nødvendigvis på de eventuelle positive konnotasjonene som dette begrepet måtte gi som noen ulempe (op.cit. s. 13 ff.). Når det gjelder definisjonen av begrepa, derimot, peker han på at disse i en lovkontekst som i en faglig kontekst er avgjørende, og at det kanskje kan gjøres noe for bedre å få fram innholdet i disse.

3.4.2 Rettskriving og rettskrivingsprinsipp

Lars S. Vikør peker på at uttrykka *rettskriving*, *rettskrivingsprinsipp* og *gjeldende* innafor språkplanlegginga alle er problematiske og mangetydige, ”sidan ingen av dei refererer til noko faktisk i den fysiske verda; alle tre er reint institusjonelle begrep og altså heilt avhengige av korleis dei blir definerte, og kva slags konvensjonar som utviklar seg når det gjeld bruken av dei” (Vikør 1997:200). Som følge av normeringspolitikken har ordet *rettskriving* ifølge Vikør fått ei utvida betydning i Norge, slik at det i den norske konteksten har blitt synonymt med *skriftnormal* som igjen består av:

1) ein ortografi, ei rettskriving i snever meining, altså eit sett av ortografiske reglar; 2) ei lydform som tilsvarer denne ortografien; 3) eit morfologisk system (op.cit. s. 201).

Gjeldende rettskriving definerer Vikør da som ”den rettskrivinga for bokmål og nynorsk som er offisielt vedteken til kvar tid” mens *rettskrivingsprinsipp* kan forstås som ”dei prinsippa som ligg til grunn for den offisielle rettskrivinga eller skriftnormalen” (op.cit. s. 202). De rettskrivingene eller skriftnormalene som til enhver tid er gjeldende, bygger imidlertid på dels motstridende prinsipp grunna i ulike verdisyn som kan skifte etter maktforhold og ideologiske konjunkturer. Uttrykket *gjeldende rettskrivingsprinsipp* blir derfor etter Vikørs syn ”eit sterkt motsetningsfylt begrep”, men han mener det er rimelig å tolke dette som ”dei prinsippa som er blitt lagde til grunn i den offisielle normeringa som har ført til dei rettskrivingane som til kvar tid er gjeldande” (op.cit. s. 203). Vikør peker vidare på at *rettskrivingsprinsipp* også kan tolkes som ”dei fundamentale konvensjonane for overføring av språklydar til skrift, og som ligg under dei etablerte mønstra som ligg til grunn for dei gjeldande rettskrivingsformene” (loc.cit.). Det er slik termen må forstås etter kommentarene til § 2 i lovteksten i kapittel 2 i rettleiinga til forskriftene:

Omgrepet ”rettskrivingsprinsipp”, som er definert i bokstav f, vil seie dei allmenne reglane for korleis lydar og lydkombinasjonar skal skrivast. Til dømes skal lang vokal skrivast med ein vokal og ein konsonant, som i tak, mens kort vokal skal skrivast med ein vokal og to konsonantar, som i takk. Desse prinsippa blir realiserte gjennom rettskrivinga.

For å skille mellom rettskrivingsprinsippa i disse to ulike betydningene innfører Vikør termen *transkripsjonsprinsipp* for den mest fundamentale betydninga av begrepet som viser til samsvaret mellom bokstaver og språklyder (Vikør 1997:204).

4. MATERIALE OG METODE

4.1 Møteprotokoller for klagenemnda for stedsnavnsaker

Sekretæren for klagenemnda for stedsnavnsaker, Terje Larsen, har sia 1993 publisert vedtaka som er gjort i klagenemnda i oddetallsnumre av *Nytt om namn*, meldingsbladet for Norsk namnelag. Det er oversiktene over klagesaker fra og med *Nytt om namn* nr. 19 (1994) til og med *Nytt om namn* nr. 47 (2008) som danner grunnlaget for mitt materiale. Avgjørelsene i klagenemnda er begrunna gjennom utfyllende møteprotokoller der det også gjøres rede for saksforholda og partenes argumentasjon. Så framt ikke noe annet er oppgitt er opplysningene om reelle forhold (slik som nedarva lokal uttale, skrifttradisjon og navnets etymologi), partenes argumentasjon og nemndas vurdering henta fra disse dokumenta. Når jeg i kapittel 6 går nærmere inn på klagernes argumentasjon har jeg i noen tilfeller også sett på andre saksdokument, men da blir dette opplyst. Møteprotokoller og saksdokument er tilgjengelig i arkivet til sekretæren for klagenemnda, Terje Larsen (Språkrådet). Klagesakene omtales i denne oppgava med saksnummer, årstall og påklaga navneform:



4.2 Inndeling av materialet

Utgangspunktet for gjennomgangen er en språkstrukturell inndeling av materiale etter normeringsproblem. Termen *normeringsproblem* brukes allerede i møteprotokollen til den første klagesaka som blei behandla i klagenemnda, sak **1/1992 Vorrvika**. Saka gjaldt skrivemåten av et bruksnavn i Agdenes kommune i Sør-Trøndelag. Grunneier ville ha skrivemåten *Vårvik*, mens kommunen gikk inn for *Vårvika*. For det første dreier saka seg om skrivemåten av et allment kjent ord, som etter rettskrivinga skal skrives *vorr* eller *vor*. For det andre er dette et spørsmål om bruken av bestemt eller ubestemt form entall av *vik*. Det er altså snakk om to *normeringsproblem*, også i møteprotokollene omtalt som *forhold*.

På bakgrunn av hvilke normeringsproblem klagesakene reiser har jeg delt disse inn i tre hovedgrupper:

1. Saker der det påklaga navneleddet er et allment kjent ord eller navneledd, jf. forskriftenes § 3. Eks.: **6/1998 Bredeng**. Navnet er laga til et allment kjent ord *eng* f. eller m. Eierne ønsker imidlertid skrivemåten *Breding*.
2. Saker der det påklaga navneleddet er knytta til de språklige spesialreglene i forskriftene, jf. kapittel 3 i rettleiinga til forskriftene. Eks.: **17/1996 Arasvika**. Den påklaga skrivemåten er i bestemt form, mens klagerne ønsker ubestemt form *Aresvik*.
3. Saker der det påklaga navneleddet er unormert, utdødd og/eller usikkert. Eks.: Betydninga av førsteleddet i sak **12/2001 Grillstad** er usikker. Den nedarva lokale uttalen er ifølge møteprotokollen /griLLsta/ (bruken av lydskrift i denne oppgava er nærmere forklart under i punkt 4.3). Klagerne ønsker skrivemåten *Grilstad*.

Ettersom klagenemnda i si vurdering tar stilling til skrivemåten av hvert navneledd isolert sett, vil ei klagesak kunne få plass i flere kategorier. Noen saker vil også måtte føres to ganger i samme kategori, jf. f.eks. sak **10/1996 Litl-Flora** som teller som to tilfeller i kategori 2g (sammensetningsmåte). Klagerne ønsker skrivemåten *Lilleflor*, og saka er både et spørsmål om navnet skal skrives med eller uten *e* i sammensetningsleddet og et spørsmål om bruk av bindestrek.

4.3 Lydskrift

Uttaleopplysningene i møteprotokollen kan være henta fra NG, Herredsregistreret ved Universitetet i Oslo, andre lokale innsamlinger, hovedoppgaver, saksdokument knytta til den aktuelle saken m.m. Disse kildene følger ikke ett og samme system når det gjelder lydskrift, og denne inkonsekvensen har forplanta seg også til møteprotokollene. I en del tilfeller gjengis uttalen bokstavrett uten spesialtegn, slik som f.eks. i sak **17/1996 Arasvika**, der den nedarva lokale uttalen er oppgitt som /arrasvikja/. Så lenge lydskrifta gir informasjon om uttalen i forhold til de aktuelle normeringsproblema (her vokalen i førsteleddet og spørsmålet om bestemt eller ubestemt form) er dette i utgangspunktet tilstrekkelig. Det bør dessuten være et mål at møteprotokollene også kan leses av folk som ikke kjenner til mer kompliserte lydskriftsystemer som Norvegia og IPA. Av og til melder det seg imidlertid et behov for å få fram flere nyanser utover det som kan uttrykkes ved å bruke de vanlige bokstavene på tastaturet, og særlig gjelder dette konsonantkvalitet. Med tanke på rettskrivingsprinsippa kan det være avgjørende for skrivemåten om vi f.eks. har å gjøre med en palatal eller en retrofleks

/l/. Derfor har en i møteprotokollene gjerne brukt lydskrifttegn i Norvegia eller spesialtegn basert på en enklere fonemskrift. Det vesentlige for problemstillinga mi er verken hvor uttaleopplysningene er henta fra (eller om de er riktige) og hvilket system de følger, men derimot hvilken uttale klagenemnda har lagt til grunn i si vurdering. I prinsippet kunne jeg derfor kopiert lydskrifta direkte fra møteprotokollene, og levd med at disse bygger på ulike lydskriftsystemer. For at dette likevel skal framstå som mer oversiktlig, har jeg valgt å tilpasse uttaleopplysningene til en enkel fonemskrift som kan gjengis ved hjelp av et vanlig tastatur. Jeg bygger hovedsakelig på det systemet Peter Hallaråker presenterer i *Innføring i stadnamn* (Hallaråker 1997:216-221), men med en del forenklinger. Følgende spesialtegn brukes:

- /£/ for tjukk /l/-fonemet: /fa£e/ i sak **5/1998 Fale**
- palatal nasal /N/: /viNNaNN/ i sak **25/2002 Vinjan**
- ustemt palatal affrikat /K/: /brubæKKen/ i sak **19/1993 Brukbekken**
- stemt lateral nasal /L/: /fåLLsta/ i sak **14/2007 Foldstad**
- ustemt lateral palatal /H/: /kviHHlan/ i sak **39/2000 Kvislan**

Retrofleksjer, bortsett fra tjukk /l/, gjengis med bokstavkombinasjoner (/rn/ og /rs/). Det samme gjelder ng-fonemet som jeg skriver /ng/ istedenfor /9/, som ofte brukes i fonemskrift. Retrofleks/palatal frikativ (sj-fonemet) gjengis som /sj/. Når det gjelder markering av kvantitet, har jeg valgt å markere lang konsonant og ikke lang vokal. Jeg ser at dette oftes gjøres motsatt. Men ettersom uttaleformen skal ligge til grunn for normering mener jeg det er mest formålstjenlig å følge prinsipp for markering av kvantitet i tråd med norske rettskrivingsprinsipp. Det vil, slik jeg ser det, bedre illustrere sammenhengen med skrivemåten. Jeg har valgt verken å markere tonem eller trykk. For det første er dette bare til en viss grad fulgt opp i møteprotokollene. Når det heller ikke ser ut til å ha betydning for normeringa i de sakene jeg har sett på, har jeg kommet til at det er lite hensiktsmessig å bruke tid på å samle disse opplysningene.

Systemet jeg her har brukt kan nok kritiseres for å være for enkelt og unøyaktig. Det viktige for meg er likevel, som nevnt ovafor, at lydskrifta gir den informasjonen som trengs for å avklare det aktuelle normeringsproblemet. Heller ikke mine transkripsjoner er fri for feil og inkonsekvenser. Særlig i de tilfellene der jeg har tatt utgangspunkt i en lydskrift uten spesialtegn, har jeg vært i tvil om det f.eks. er snakk om en dental eller palatal. Jeg har ellers der jeg har vært i tvil sammenligna uttaleopplysningene med det som er oppgitt i Norske Gaardnavne (NG) og i Herredsregisteret ved Universitetet i Oslo.

4.4 "medhold", "ikke medhold", "delvis medhold" og "nytt vedtak"

I oversiktene som sekretæren i klagenemnda har kunngjort i Nytt om navn brukes termene 'medhold', 'ikke medhold', 'delvis medhold' og 'nytt vedtak' om utfallet i klagenemnda. Når klaga er tatt til følge, og den skrivemåten klagerne ønsker er vedtatt i klagenemnda har klagerne fått medhold (som f.eks. i sak **12/1996 Bergem**). Har klagenemnda etter si vurdering derimot opprettholdt den påklaga navneforma vil resultatet være 'ikke medhold', jf. f.eks. sak **17/1996 Arasvika**. I tilfeller der klageren har fått medhold i ett normeringsproblem, f.eks. når det gjelder skrivemåten av et navneledd med usikkert opphav, men ikke har fått medhold i spørsmålet om bestemt eller ubestemt form, har klagerne bare fått delvis medhold, jf. f.eks. sak **50/2001 Nørvika**. Det er ikke mulig å få delvis medhold i et enkelt normeringsproblem. Et nytt vedtak er de tilfellene der vedtaket i klagenemnda er forskjellig både fra påklaga navneform og klagers ønske, som f.eks. i sak **27/2008 Langhåmmår**.

4.5 Framgangsmåte

Når klagesakene er delt inn etter normeringsproblem vil jeg innafor hver kategori sammenligne og drøfte saker som "ligner" hverandre, jf. prinsippet om at en i forvaltningssaker tilstreber å behandle like tilfeller likt. Hvilken inndeling jeg legger til grunn for diskusjonen vil variere innafor hver kategori. I kategori 1, som dreier seg om allment kjente ord og navneledd, vil et naturlig utgangspunkt være å sammenligne saker som inneholder samme det samme ordet eller navneleddet (f.eks. de sakene som dreier seg om navneleddet *-vold*). Ved sida av å ta opp to kjente navneledd (*set* og *voll*) har jeg i kategori 1a funnet det mest formålstjenlig å se nærmere på noen saker der klagernes ønske er ei talemålsnær form som må anses å ligge innafor regelverket og de sakene der klagernes ønske bryter med transkripsjonsprinsippa, og derfor må anses å ligge utafør regelverket. I kategori 2b er det naturlig å drøfte navna med utgangspunkt i hvilket navneledd som er gjenstand for diskusjon (f.eks. *-eng* eller *-enget*, *-vik* eller *-vika*). I kategori 2d tar jeg utgangspunkt i hvordan eiers ønske står i forhold til rettskrivinga, mens jeg i kategori 2g ser på saker etter sammensetningsmåte (f.eks. saker som dreier seg om bruk av bindestrek). Kategori 3 er både tallrik og sammensatt. Her har jeg valgt å ta utgangspunkt i sakene der klagerne har fått medhold, og heller trekke linjer til saker som har språklige fellestrekk med disse, men der klagerne ikke har fått medhold. Det er ikke rom for å kommentere nemndas vurdering i samtlige saker, og særlig i de store kategoriene (1a, 2b og 3) vil jeg først og fremst konsentrere meg om de sakene der klagerne har fått medhold.

Jeg vil igjen presisere at opplysninger om faktiske forhold (uttale, skriftradisjon og etymologi) bygger på møteprotokollen med mindre noe annet er sagt. Jeg har f.eks. ikke hatt anledning til å dobbeltsjekke alle uttaleopplysningene, i hvert fall ikke utover det som er oppgitt i NG. Det vesentlige for meg er å få fram hva klagenemnda bygger si vurdering på, ikke om disse opplysningene er riktige eller ikke. Det er sjølve avveininga av de ulike normeringshensyna jf. punkt 2.4.4 ovafor som først og fremst er interessant.

Når jeg oppsummerer resultatene har jeg regna ut omgjøringsprosent. Jeg vil likevel advare mot å trekke for bastante slutninger på bakgrunn av dette ettersom det totale antallet saker er forholdsvis lavt. Ettersom en del kategorier inneholder få tilfeller vil medhold eller nytt vedtak i én enkelt sak kunne slå stort ut når prosenten skal regnes ut.

5. GJENNOMGANG AV KLAGESAKENE

GRUPPE 1: SKRIVEMÅTEN AV ALLMENT KJENTE ORD OG NAVNELEDD

I totalt 58 tilfeller er Kartverket og grunneierne uenige om skrivemåten av et allment kjent ord eller navneledd som inngår i et bruksnavn. Jeg har delt disse inn i følgende tre undergrupper:

- 1a: Saker som inneholder allment kjente ord og navneledd som er normerte i rettskrivinga, og der eieren ønsker en skrivemåte som avviker fra dette. (37 tilfeller).
- 1b: Saker som inneholder allment kjente ord og navneledd som er normerte i rettskrivinga, men der eier ønsker ei annen (tillatt) rettskrivingsform enn det som er vedtatt. (11 tilfeller).
- 1c: Saker som inneholder allment kjente ord og navneledd som er normerte i rettskrivinga, men der vedtaksorganet har fastsatt ei regional samleform/dialektform. (10 tilfeller).

5.1 Kategori 1a: Saker der klagerne ønsker en skrivemåte som bryter med regelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga

I gruppe 1a har Kartverket vedtatt en skrivemåte i samsvar med hovedregelen om at allment kjente ord og navneledd skal normeres etter rettskrivinga, mens klagerne ønsker en skrivemåte som bryter med dette. I samtlige saker har klagenemnda stadfesta vedtaket. Kartverket har gjort om skrivemåten av det aktuelle navneleddet. Felles for alle sakene er at

nemnda ikke har funnet ”sterke nok grunner” til å fravike hovedregelen, jf. f.eks. nemndas uttalelse i sak **4/1996 Fuglsøya**:

Førsteleddet i namnet er ordet fugl. Etter § 2-3 første ledd i forskriftene skal namn som inneheld allment kjende ord eller namneledd som hovudregel rette seg etter rettskrivinga. I uttalen får dette ordet ein innskoten e som må reknast som ein hjelpevokal. Dette er eit vanleg trekk i talemålet, men blir normalt ikkje markert i skrift. Dersom ein følgjer hovudregelen, vil førsteleddet derfor måtte skrivast Fugls-. (...).

Etter hovudreglane vil skrivemåten av dette namnet bli Fuglsøya. Saka gjeld eit bruksnamn, og det skal leggjast vekt på ønsket til grunneigaren. Dette ønsket er Fugelsøy, subsidiært Fugelsøya. Nemnda har vurdert om det i dette tilfellet er sterke nok grunnar til å fravike hovudreglane og såleis gje klagar medhald, men har ikkje funne slike. Nemnda fastset skrivemåten til Fuglsøya, og vil i denne samanheng peike på at denne skrivemåten er i samsvar med skrivemåten som er brukt i matriklane 1886 og 1907 og på N50-kart frå Statens kartverk.

5.1.1 Saker der klagerne ønsker talemålsnære former

I sak **3/1996 Flotten** ønsker grunneieren ei uttalenær form framfor rettskrivingsforma. To andre eksempler på dette har vi i sak **8/2008 Midti-Seter**, **23/2004 Vedneset** og **22/2007 Vedvik**. Når det gjelder den første saka, er det påklaga navneleddet satt sammen av orda *midt* og *i*. Eiers ønske om skrivemåten *Metti-Seter* er i tråd med dialektuttalen av navnet, en skrivemåte som han hevder ”har vært brukt og fortsatt brukes som gårdsbenevnelse”. Det går videre fram av møteprotokollen at eieren oppfatter vedtaket om skrivemåten ”Midti-Seter” som ”en fremmedgjøring og distansering”. Klagenemnda konkluderer med at en i denne saka ikke har funnet ”sterke nok grunner” til å fravike hovedregelen, og understreker at skrivemåten *Midti-Seter* best får fram betydninga av namnet. Nemnda viser i denne sammenhengen til at det skal legges vekt på dette jf. kommentarene til lovens § 1.

Sak **23/2004 Vedneset** og sak **22/2007 Vedvik** gjelder begge skrivemåten av et allment kjent ord *ved* m. Klagerne ønsker henholdsvis skrivemåtene *Veneset* og *Vevik*. I den første saka hevder eieren at førsteleddet ikke er substantivet *ved*, men adjektivet *ven*. Bjugn kommune, som også har klaga, begrunner sitt ønske om skrivemåte med lokal uttale og tradisjon. Byneste historielag og én eier har klaga på vedtaket av skrivemåten i den andre saka. Mens eieren begrunner sitt ønske med skriftradisjonen for *Vevik* og sammenhengen med slektsnavnet, sier kommunen at vedtaket om skrivemåten *Vedvik* oppfattes som et overgrep mot eiere så vel som mot lokalmiljøet. Nemnda har imidlertid kommet til at det ikke foreligger sterke nok grunner til å fravike hovedregelen, og klagerne har ikke fått medhold.

5.1.2 Former som bryter med transkripsjonsprinsipp for markering av vokal- og konsonantkvantitet

Et ord som er normert i rettskrivinga oppfyller samtidig ”gjeldande rettskrivingsprinsipp”, jf. Ot.prp. nr. 66 (1988-89), s. 10. Ofte bryter klagers ønske også med rettskrivingsprinsippa i betydninga transkripsjonsprinsipp, f.eks. når det gjelder skrivemåten av et vanlig navneledd som *dal* og *myr*. Eierne i sak **4/2008 Dalin** og **37/2000 Dørndalen** vil ha formene *Dahlin* og *Dyrendahl*, og i sak **39/2004 Nordre Myr** ønsker eieren skrivemåten *Myhr, nordre*. I norsk rettskriving markeres ikke lang vokal, og disse skrivemåtene bryter således med et sentralt transkripsjonsprinsipp. I sak **18/1996 Oppdal** ønsker klager skrivemåten *Opdal*. Ettersom vokalen i førsteleddet er kort, bryter skrivemåten med én *p* med et annet viktig transkripsjonsprinsipp, nemlig at kort vokal markeres med dobbeltskriving av påfølgende konsonant. Også i sak **24/2002 Snekkvika**, og **41/2004 Dettlia** bryter eiers ønske om skrivemåte med dette prinsippet. Samtlige av klagenes begrunnes med at det er en lang tradisjon for den skrivemåten klagerne ønsker. I flere av sakene vises det også til sammenhengen med slektsnavnet. Som i sak **23/2004 Vedneset** ovafor er eier i sak **24/2002 Snekkvika** uenig med navnekonsulentene om tolkninga av førsteleddet. I sak **18/1996 Oppdal** mener klagerne at deres ønske om skrivemåte kan hindre ei forveksling med stedsnavnet *Oppdal* i Sør-Trøndelag. I denne siste saka går det fram av møteprotokollen at navnekonsulentene anser eiers ønske som å ligge utafor regelverket, og at det derfor ikke kan tillegges vekt. Klagenemnda konkluderer med ” at dette ønsket ikke er nok til å fravike hovedreglene i dette tilfellet”. Nemnda viser også til at dette navneleddet tidligere har vært behandla i klagenemnda, og at en i disse sakene vedtok skrivemåten *Opp-*. En tilsvarende begrunnelse ligger også til grunn i de øvrige sakene i denne gruppa der eiers ønske bryter med transkripsjonsprinsippa.

5.1.3 To kjente navneledd: *-set* og *-voll*

2 av sakene i gruppe 1a gjelder skrivemåten av navneleddet *-set*, av norrønt *setr* n. ’bosted, tilholdssted’. Navneleddet fins som sisteledd i ca. 900 gårdsnavn og i om lag 1700 seternavn i Norge (NSL:387). Som appellativ er dette falt sammen med norrønt *sætr* n. ’beitemark med sel’ i forma *seter* f, med *sæter* f som klammeform i nynorsk. I sak **19/2007 Forset** ønsker eierne skrivemåten *Forseth*, mens grunneieren i sak **38/2003 Vølset** vil ha *Volseth* eller *Voldsæt*. I den første saka begrunnes klaga bl.a med at gårdsnavnet har vært skrevet *Forseth* både før og etter at gården blei delt i to i 1828. Klagerne viser også til skrivemåten av slektsnavnet. Når det gjelder skrivemåtene med *th* i utlyd i sak **38/2003 Vølset** strider dette med transkripsjonsprinsippa, og dessuten også sammenhengen med den normerte forma

seter/sæter i rettskrivinga. Eieren ønsker subsidiært skrivemåten *Voldsæt*, som er den forma han anser som den ”opprinnelige”. Med hensyn til skrivemåten av sisteleddet med *æ*, kan det mot dette anføres at forma helst går tilbake til det norrøne *setr* n, og ikke *sætr* n (jf. NSL:388), sjøl om både *seter* og *sæter* er rettskrivingsformer.

Navneleddet *voll* ’gresslette; jordstykke med fast og jevn gressmark’ er et levende appellativ, og er vanlig som grunnord i norske stedsnavn, først og fremst i primære naturnavn, men også som bygde- og soknenavn og som gårdsnavn. I seternavn har navneleddet bl.a. i Trøndelag fått sær betydninga ’setervoll, seter’ (NSL:498). 6 saker i gruppe 1a gjelder skrivemåten av dette navneleddet: **57/2001 Devoll**, **56/2001 Nedre Frisvoll**, **3/2002 Movollen**, **5/2008 Rosvoll**, **4/1993 Sildvolnes** og **21/2006 Sjølsvollen**. I alle tilfellene ønsker klagerne en skrivemåte med *ld* i utlyd. Lang *l* i utlyd blir markert enten som *ll* eller som *ld*.

Konsonantsambandet *ld* bryter imidlertid med det etymologiske opphavet til dette ordet, som i norrønt hadde forma *vøllr*. I motsatt fall har en ord som *fold* f. ’land ved sjø’ og *skjold* n, der – *ld* er opprinnelig jf. de norrøne formene *fold* og *skjoldr*. Sjøl om ortofoni er et grunnprinsipp i norsk rettskriving, har en ved fastsetting av en skriftspråknormal måttet ta hensyn til andre, dels motstridende hensyn, som f.eks. morfologisk entydighet og etymologi (Vikør 1997:205). Etter eldre stavingsprinsipp blei navneleddet *-voll* oftest skrevet *vold* eller *wold*, og det er disse stavemåtene som gjerne inngår i slektsnavnformer i dag.

I disse sakene kommer klagemennda til at de grunnene klageren stiller opp ikke er sterke nok for å gjøre et unntak fra hovedregelen. Nemnda vedgår at skrifttradisjonen for *-ld* dominerer, men understreker at den ikke er enerådende. I sak **57/2001 Devoll** understreker nemnda ”at skriftformer må vurderes ut ifra skriveskikkene på den tida de stammer fra”.

5.2 Kategori 1b: Saker der klagerne ønsker ei annen (tillatt) rettskrivingsform av et allment kjent ord eller navneledd

Denne gruppa omfatter de tilfellene der eieren ønsker ei annen (tillatt) rettskrivingsform enn den Kartverket har vedtatt. Ettersom begge navneledda i **7/1998 Litlgarden** dreier seg om valg av rettskrivingsform regnes dette som 2 tilfeller. 6 tilfeller dreier seg om skrivemåten av adjektivet *litle-/lille-/lisle*, 2 tilfeller dreier seg om etterleddet *-gard/-gård*, 2 tilfeller dreier seg om skrivemåten av *seter-/sæter*, mens det i ett tilfelle reises spørsmål om skrivemåten *dyp* eller *djup*. Her, som i gruppe 1a, har klagerne fått avslag i samtlige tilfeller knytta til dette normeringsproblemet. Ettersom det her bare er snakk om noen få saker, vil jeg

i det følgende gjøre kort greie for nemndas vurdering i samtlig av disse sortert etter hvilket ord det dreier seg om.

5.2.1 *seter* eller *sæter*

I sak **27/1992 Seterneset** og **51/1997 Setran** er den nedarva lokale uttalen med *e* i førsteleddet. Klagerne ønsker skrivemåtene *Sæternes* og *Sætran*. I begge sakene grunngir klagerne sitt standpunkt med skriftradisjonen. I sak **51/1997 Setran** hevder grunneieren at en uttale med *æ* også er i bruk, og han viser også til at hans ønske om skrivemåten *Sætran* har sterk støtte i lokalsamfunnet. Klagenemnda kommer likevel til at navnet skal skrives med *e* i førsteleddet. Nemnda begrunner avgjørelse slik:

Etter § 2-3 første ledd i forskriftene skal ein ved fastsetjing av skrivemåten velje den hovud- eller sideforma i rettskrivinga som høver best med den lokale uttalen. Rettskrivinga tillet både *seter* og *sæter*, og den forma som høver best her, er *seter*. Dersom ein følgjer hovudregelen, vil skrivemåten derfor måtte bli *Setran*, slik Statens kartverk Møre og Romsdal har vedteke etter tilråding frå namnekonsulentane. Klagar ønskjer *Sætran* som skrivemåte, og blir støtta av kommunen. Klagar byggjer i hovudsak på skriftradisjonen i sin argumentasjon, og sjølv om denne tradisjonen ikkje er eintydig, ser som nemnt ovanfor ein skrivemåte med *æ* ut til å vere mest brukt, m.a. på N50-kart og i matrikkelen. Nemnda vil i denne samanheng peike på at tidlegare regelverk hadde *sæter* som riksform for dette nammeleddet.

Avgjerder i stadnamnsaker vil i mange tilfelle byggje på skjønn, der motstridande ønske og synsmåtar må vegast mot kvarandre i ei heilskapsvurdering. Dersom ein skal følgje hovudreglane i forskriftene i denne saka, vil skrivemåten måtte bli *Setran*. Nemnda har vurdert om det ligg føre sterke nok grunnar til å fråvike hovudreglane i dette tilfellet og gje klagar medhald, men har ikkje funne slike og fastset skrivemåten til *Setran*. Nemnda har i denne vurderinga lagt vekt på at saka gjeld eit ord som ofte er nytta i namn, og at det er gjort mange vedtak om ein skrivemåte med *e* i same dialektområdet.

Sæter er etter endringene i rettskrivinga i 2005 ikke lenger tillatt form i bokmål. Fortsatt fins den som sideform i nynorsk.

5.2.2 *litle* eller *lille*

6 saker gjelder altså adjektivet *Litle-/lille* som førsteledd, der Kartverket har fastsatt skrivemåten til *Litl-*, mens klagerne i alle tilfellene vil ha *Lille-*. Ordet har tre former i rettskrivinga: *lisle* eller *litle* i nynorsk, og *lille* i bokmål, og i alle sakene har nemnda kommet til at skrivemåten må være *litl-* fordi denne ligger nærmest uttalen. Det går fram av møteprotokollen i sak **10/1996 Litl-Flora** at det i navnekonsulenttjenesten er enighet om å bruke forma *litl-* der den nedarva uttalen er med palatal /l/. I sak **10/1996 Litl-Flora** og sak **11/1996 Litlflorhaugen** kan den ene av konsulentene godta *Lisl-*, mens én konsulent åpner for *Litj-* i sak **5/2003 Litlenget**. *Litj-* er ikke rettskrivingsform, men blei vedtatt som

førsteledd i ei rekke naturnavn i Holtålen kommune (klagesak **20-41/1995**)²⁴. Samtlige av disse sakene gjelder flere enn ett normeringsproblem. Det går fram av møteprotokollene at de klagerne som har begrunna sitt ønske viser til skriftradisjonen. De mener også at deres ønske er i samsvar med den vanlige uttalen, og at den tradisjonelle uttaleforma er på vei ut.

Klagenemnda har i alle tilfeller vedtatt *Litl-*, som er den skrivemåten som ligger nærmest den nedarva lokale uttalen. I sak **10/1996 Lit-Flora**, **11/1996 Litflorhaugen**, **1/2002 Litller** og **5/2003 Litlenget** viser nemnda til at vedtaket om skrivemåten *Litl-* er i tråd med tidligere normeringspraksis. I **7/1998 Litlgarden** er det ifølge klagenemnda en viss tradisjon for skrivemåten *Lillegård(en)*, men nemnda peker på at dette er en ung tradisjon som ikke kan tillegges avgjørende vekt.

5.2.3 gard eller gård

Når det gjelder skrivemåten av sisteleddet *-gard* i sak **21/1993 Innergarden** er den nedarva uttalen i møteprotokollen oppgitt som /innergarn/. Saka er fra Gjemnes kommune i Møre og Romsdal, og navnekonsulentene viser til at ordet *-gard* aldri har vært uttalt med *å*-vokal i dette området. Den andre saka som gjelder skrivemåten av dette navneleddet, sak **7/1998 Litlgarden**, er fra Verdal kommune i Nord-Trøndelag. I dette området er dialektuttalen ifølge navnekonsulentene vanligvis /gåL/. I dette navnet derimot, er den nedarva uttalen /-gaLn/. Dette er etter navnekonsulentenes syn ”et interessant forhold som en bør ta vare på i normeringen”. Ifølge møteprotokollen hevder eieren ”at skrivemåten *Lillegård* har vært brukt i generasjoner, og at formen *Litlgarden* virker fremmedartet”. Som nevnt ovafor mener han også at ei nyere uttaleform dominerer. Klagenemnda viser i si vurdering til hovedregelen om at en skal velge den forma som ligger nærmest uttalen, og vedtar *-gard* i begge sakene.

5.2.4 djup eller dyp

Den nedarva lokale uttalen av navnet i sak **4/2007 Djupvika** er /juvika/. Eieren viser til skriftradisjonen, som han mener taler for skrivemåtene *Dypvik* eller *Dybvik*. Førsteleddet i dette navnet er et allment kjent ord som etter rettskrivinga kan skrives *dyp* eller *djupe*.

²⁴ Statens kartverk Sør-Trøndelag hadde her, i samsvar med tilrådinga fra navnekonsulentene, gjort vedtak om skrivemåten *Litl-*, mens kommunen klaga og ville ha *Litj-*. Vedtaket i klagenemnda var ikke enstemmig. De to språkkyndige medlemmene mente at ei form *Litj-* vil være i strid med hensynet til et enhetlig navneverk, som de tolka som lovens hovedintensjon. Nemndas medlemmer Kirsti Strøm Bull og Oddlaug Bringe Walaker gikk derimot inn for *Litj-*. De begrunna sitt syn med at denne forma imøtekommer regionale og lokale ønsker samtidig som den ivaretar kulturvernet, og anførte at denne regionale forma ikke ”[er] så avvikende fra rettskrivingen at den ikke vil bli forstått også av folk utenfor regionen”. Videre viste de til unntaka i § 2-3 andre ledd, bokstav a-e i de daværende forskriftene, og pekte på at skrivemåten *Litj-* ikke er ”kvalifisert annerledes” enn unntaka som er nevnt her. Lederens dobbeltstemme avgjorde saka til fordel for klagerne. Mer om disse sakene i Larsen 1996 og Vikør 1997.

Klagenemnda kommer i si vurdering fram til at en i denne saka må følge hovedregelen, og vedtar den rettskrivingsforma som ligger nærmest uttalen, i dette tilfellet *Djup*-. Når det gjelder eiers ønske om skrivemåten *Dyb*- i førsteleddet, bryter dette med regelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga. I områder med lenisering (*b,d,g* for *p,t,k*) kan en likevel bruke en skrivemåte med ”bløte” konsonanter, jf. kapittel 3 i kommentarene til Forskrift nr. 592/2007: ”I område med uttalen *b, d, g* for *p, t, k* kan *b, d, g* brukast” (tidligere var denne regelen å finne i § 2-3 bokstav d, tredje ledd i forskriftene²⁵). I talemålet er dette et målmerke en forbinder med sørligere deler av landet, men det fins også i et mindre område i Trøndelag (jf. bl.a. Papazian og Helleland 2005:55), hovedsakelig i Midtre Gauldal (op.cit. s. 71). Denne saka er fra Rissa kommune nord for Trondheimsfjorden, et dialektområde som ikke har lenisering. Klagenemnda finner her ikke sterke nok grunner til å fravike hovedregelen, og gjør vedtak om skrivemåten *Djupvika*. Nemnda peker også på at *Djupvika* er i samsvar med kommunens ønske.

5.3 Kategori 1c: Saker der vedtaksorganet har vedtatt ei regional samleform/dialektform av et allment kjent ord eller navneledd

I den siste gruppa av tilfeller som dreier seg om skrivemåten av et allment kjent ord eller navneledd har vedtaksorganet vedtatt ei regional samleform eller dialektform, jf. forskriftenes § 3 første ledd andre punktum (§ 2-3 første ledd andre punktum i Forskrift 1993). Vilkåret for å velge ei talemålsnær form som bryter med rettskrivinga er som nevnt ovafor at det må foreligge ”særlege grunnar”. I 2 tilfeller, **39/2001 Evgjardet** og **22/2006 Gjårdan**, ønsker klagerne ei talemålsnærform som bryter med rettskrivinga, mens klagerne i **26/2007 Kjerkeset**, **43/1995 Kjærkhus**, **158/1995 Ljøsøya** og **60/2001 Venjastaua**, ønsker en skrivemåte som er i samsvar med rettskrivinga. I sak **12/1996 Bergem**, **25/2008 Broem**, **19/1996 Lærem** og **2/2007 Rykkjem** dreier det seg om navn sammensatt med norrønt *heimr* m.

Klagerne har fått medhold på dette punktet i 4 tilfeller: **43/1995 Kjærkhus**, **60/2001 Venjastaua**, **12/1996 Bergem** og **19/1996 Lærem**. I ett tilfelle, **22/2006 Gjårdan**, gjorde klagenemnda et nytt vedtak som er forskjellig både fra den skrivemåten Kartverket vedtok og klagers ønske.

²⁵ Ordlyden i de gamle forskriftene var litt annerledes: ”I område med uttalen *b, d, g* for *p, t, k* skal ein som hovudregel nytte skrivemåten *b, d, g*.”

5.3.1 Navneleddet *-heim*

Dette navneleddet forekommer ofte som sisteledd i sammensatte norske gårdsnavn. I rettskrivinga er det normert til *-heim* (og *hjem*), men ifølge NSL:203 var skriftformene uten *h* i stedsnavn vanlig alt i gammalnorsk tid. Navna er i ulike dialektområder normert til *-em*, *-eim*, *-um*, eller *-im*, mer eller mindre i samsvar med uttalen. I den nordlige delen av landet, inkludert områdene der sakene i mitt materiale er henta fra, er uttalen vanligvis */-em/*, men med noen få unntak også */-an/*, jf. klagesak **8/2003 Nossan**, som er kommentert nedafor i kategori 2b. I **12/1996 Bergem** og **19/1996 Lærem** ønsker klagerne en skrivemåte *-heim* av sisteleddet. Sakene er fra henholdsvis Surnadal og Rauma, og uttalen av sisteleddet er for begge navna */-em/* uten diftong. Navnekonsulentene viser til at skrivemåten med */-em/* er i samsvar med tidligere normeringspraksis. Dessuten viser de til at en skrivemåte uten *h* markerer at dette er et gammelt *heim*-navn til forskjell fra nyere navn som f.eks. *Vonheim* (navn på folkehøyskole) og villanavn som *Fredheim* osv. I begge sakene har klagerne fått medhold. Klagenemnda setter sakene i sammenheng med ei tilsvarende sak fra Sogndal, **45/1993 Flugeim**, og viser til grunngivinga i denne. Sjøl om *Flugeim*-saka er utafor mitt område, kan den betraktes som en presedens²⁶, og jeg finner det derfor nødvendig å si litt mer om den.

I saka fra Sogndal ga klagenemnda i si vurdering uttrykk for at dette var en svært vanskelig sak ”fordi ho gjeld eit nedvert bruksnamn der grunneigarane står mot kvarandre, og fordi ho gjeld eit namn i heim-klassen, som er knytta til svært gammal busetnad, ofte med lang skriftradisjon.” Flertallet, Kristin Strøm Bull, Kari Risvand og Peter Hallaråker gikk inn for skrivemåten *Flugheim*, og la avgjørende vekt på at navneleddet *heim* er allment kjent og at det er normert i rettskrivinga. Mindretallet, Tom Schmidt, gikk inn for *Flugeim*, og begrunna sitt syn med at det ”[f]rå ein kulturhistorisk synsstad er [...] verdt å taka vare på skilnaden mellom dei eldre eim-namna og dei unge namnelagingane på *-heim*”. Schmidt mente at en skrivemåte uten *h* best ville være i samsvar med intensjonen i stedsnavnloven om å ta vare på navna som kulturminner, og dessuten hensynet til et enhetlig navneverk.

I sak **12/1996 Bergem** godtar Tom Schmidt skrivemåtene *Bergheim* med *h*, men det presiseres i møteprotokollen at ”han primært meiner at skrivemåten *Bergem* er mest i samsvar med intensjonen i lov om stadnamn, med den grunngjevinga han gav i saka frå Sogndal.” En tilsvarende kommentar fra Schmidt fins i møteprotokollen for sak **19/1996 Lærem**.

I alle disse tre sakene har en formelt sett fulgt hovedregelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga ettersom de påklaga navneformene *Flugeim*, *Lærem* og

²⁶ '(retts)avgjørelse som siden kan tjene som rettesnor i lignende tilfeller (saker)' (bokmålsordboka)

Bergem må ses på som regionale samleformer. Dette er samleformer som det er en sterk tradisjon for i skrift. Det som kanskje ikke kommer godt nok fram når en i forbindelse med vurderinga av skrivemåten for sakene i Surnadal og Rauma trekker parallellen til saka i Sogndal, er forskjellene i uttalen. I **45/1993 Flugeim** er den nedarva lokale uttalen ifølge møteprotokollen /flugaim/, mens den i NG er registrert som /flugeim/ (b.12, s. 89), altså med diftong. Her ligger med andre ord rettskrivingsforma *heim* nærmere den nedarva lokale uttalen enn tilfellet er for *Lærem* og *Bergem*. Etter forskriftene skal bruken av monoftong eller diftong følge uttalen, jf. kapittel 3 punkt iii første ledd i kommentarene til forskriftene (§ 2-3 bokstav d første ledd i Forskrift 1993). Når monoftongen faller sammen med ei rettskrivingsform med monoftong skal denne brukes. Klagenemnda tar ikke opp bruken av monoftong og diftong som et normeringsproblem i disse sakene, og det er grunnen til at jeg har valgt ikke å ta dem med under kategori 2d nedafor.

Også sak **25/2008 Broem**, **2/2007 Rykkjem**²⁷ dreier seg om gamle *heim*-navn. I den første saka var navnekonsulentenes primære tilråding *Brom*, som de mener best gjenspeiler uttalen. Sekundært gikk de inn for *Broem* ettersom *heim*-navn i dette området vanligvis normeres til *-em*. Kartverket vedtok *Broem*, og grunnga dette med at denne forma tydeliggjør det etymologiske opphavet, og at den er nærmere *Broum* som er den skrivemåten klageren ønsker. I klagenemnda var medlemmene delt. Flertallet, Marit Halvorsen, Inge Særheim og Tom Schmidt, mente at eiers ønske i dette tilfellet måtte vike for en innarbeida praksis for å normere navneleddet *heim* i Trøndelag til *-em*, og gikk derfor inn for *Broem*. Mindretallet, Oddlaug Walaker, mente at klageren burde få medhold i denne saka ettersom dette navneleddet er normert til *-um* i mange navn. Nemnda fastsatte skrivemåten til *Broem* i samsvar med flertallssynet.

5.3.2 kirke, kyrkje eller kjerke

Både i sak **43/1995 Kjørkhus** og i sak **26/2007 Kjerkneset** ønsker klagerne ei normalisert form *Kirk(e)*- av førsteleddet. I den første saka går det fram av møteprotokollen at den nedarva uttalen er /KørK(h)us/, men at en nyere uttale /Kerkhus/ ser ut til å være den mest vanlige i dag. Ifølge møteprotokollen mener grunneieren at den vanlige uttalen av navnet er /Kerkhus/ med *e*. Sjøl om hun ønsker

²⁷ Saka blei behandla første gang i 1992, men blei tatt opp igjen i 2000, bl.a. fordi eierne ikke hadde fått anledning til å uttale seg.

skrivemåten *Kirkhus*, ser hun på en alternativ skrivemåte *Kjerkhus* som ”mer historisk riktig”. Kommunen gikk først inn for skrivemåten *Kjerkhus*, men støtter klageren i forbindelse med klaga. Saka er fra før endringene i rettskrivinga trådte i kraft i 2005, og på denne tida var det tre tillatte rettskrivingsformer av ordet i førsteleddet; *kirke* og *kjerke* i bokmål og *kyrkje* i nynorsk. Skulle en fulgt hovedregelen ville forma *kyrkje*, slik nemna påpeker, vært mest i samsvar med den eldste uttalen. Skulle en derimot legge den nyere og vanlige uttaleforma /Kerkhus/ til grunn burde en velge skrivemåten *Kjerkhus*, en skrivemåte som eieren dessuten sekundært kan akseptere. Kartverket vedtok etter tilråding fra navnekonsulentene ei regional samleform, *Kjørkhus*. Det går fram av møteprotokollen at navnekonsulentene tidligere har tilrådd former med senka vokal til *ø* som regional form. Når det gjelder det aktuelle navneleddet vises det i denne sammenhengen til vedtatte skrivemåter som *Kjørkvoll* i Midtre Gauldal og *Kjørkvollsmoen* i Tydal. Etter navnekonsulentene og Kartverkets syn er tidligere normeringspraksis dermed å betrakte som ”særlege” grunner for å velge ei regional samleform. Når det gjelder skriftradisjonen for navnet i Holtålen er den sterk for *Kirkhus*, sjøl om også skrivemåten *Kyrkhus* har en viss tradisjon. Både *Kjørkhus* og *Kjerkhus* må betraktes som nye skriftformer for dette navnet. Klagenemnda valgte i denne saka å gi klager medhold, og vedtok *Kirkhus*, sjøl om både *Kjerkhus* og *Kyrkhus* er former som ligger nærmere uttalen (og *Kjerke* var som nevnt på dette tidspunktet fortsatt tillatt rettskrivingsform). Nemnda har i sin avgjørelse ”lagt avgjørende vekt på at skrivemåten både er i samsvar [med] rettskrivningen, ønsket til eier og kommune og en over 400 år gammel skriftradisjon”.

Her har nemnda altså vedtatt å bruke den rettskrivingsforma som ligger lengst fra uttalen av navnet. Saka kunne i og for seg vært behandla i gruppe 1b ovafor. Grunnen til at den likevel er plassert i gruppe 1c er at den påklaga forma, i motsetning til sakene i 1b, er ei regional samleform. Mens nemnda ikke i noen av sakene i 1b fant sterke nok grunner til å fravike hovedregelen om at en skal velge den rettskrivingsforma som ligger nærmest uttalen, har en gjort et unntak fra dette i dette tilfellet. En kan da stille spørsmål om hva som er grunnleggende forskjellig med denne saka i forhold til f.eks. **51/1997 Setran** i gruppe 1b. Også her er det sterk tradisjon i skrift for den skrivemåten eier ønsker, nemlig *Sætran*. På tidspunktet for vedtaket var *sæter* klammeform både i nynorsk og bokmål. Sjøl om den nedarva lokale uttalen er /setraN/, er en nyere, trolig skriftpåvirka, uttale med /æ/ i bruk.

Klagenemnda la i denne saka vekt på på ”at [ho] gjeld eit ord som ofte er nytta i namn, og at det er gjort mange vedtak om ein skrivemåte med *e* i same dialektområdet.” Her kan det se ut som om hensynet til lokal normeringspraksis og et enhetlig navneverk har gått foran hensynet til skriftradisjonen og eiers ønske.

Sak **26/2007 Kjerkneset** er behandla etter at endringene i stedsnavnloven trådte i kraft 1. august 2006. Den tradisjonelle uttalen er /Kerknæsse/. Klagerne ønsker skrivemåten *Kirknes* eller *Kirkenes*, som viser sammenhengen med slektsnavnet. I denne saka har klagenemnda opprettholdt Kartverkets vedtak, og dermed valgt ei regional samleform som ikke er rettskrivingsform. Nemnda peker på at *kjerke* tidligere var sidestilt med *kirke* som rettskrivingsform i bokmål, og at det har ”vært praksis å normere til *kjerke* når det har vært talemålsgrunnlag for denne formen”. Klagenemnda konkluderer med at en i dette tilfellet må følge hovedreglene, og at det ikke fins sterke nok grunner til å gi klager medhold. Ettersom *kjerke* ikke lenger er rettskrivingsform kan en vel ikke si at en her har fulgt hovedreglene. Etter hovedreglene skulle jo skrivemåten vært *Kyrkneset* eller *Kirkneset*. Valg av ei regional samleform som *Kjerkneset* krever at ”særlege” grunner taler for det. En kan godt se for seg at det at *kjerke* inntil juli 2005 var rettskrivingsform kan betraktes som en særlig grunn, og det skal også, som nemnda påpeker, tas hensyn til tidligere normeringspraksis jf. § 1 første ledd i forskriftene. Nemnda burde kanskje gjort rede for hvorfor den har kommet til at en har gjort et unntak fra hovedregelen om at en skal følge rettskrivinga, istedenfor å vise til at en har fulgt hovedregelen.

5.3.3 *Ljos, lys eller Ljøs*

I sak **158/1995 Ljøsøya** har Kartverket etter tilråding fra navnekonsulentene vedtatt ei dialektform av *ljøs/lys* som er de formene som fins i rettskrivinga. Også Averøy kommune går inn for *Ljøsøya*, mens klageren ønsker *Lysø*. Ifølge møteprotokollen grunngir eieren ønsket sitt med at eiendommen har ”hett” *Lysø* siden 1857, og viser til at denne skrivemåten er brukt på skjøter. At Postverket og Møre og Romsdal Fylkesbåter bruker forma *Ljøsøy*, er slik eieren ser det et resultat av fornorskingsprosessen i 20- og 30-åra. Navnekonsulentene begrunner sitt standpunkt med at det er en sterk tradisjon for den regionale forma *Ljøs-* i skrift, også for dette navnet. Klagenemnda stadfester Kartverkets vedtak om skrivemåten *Ljøsøya*, og legger i si vurdering ”avgjørende vekt på at denne skrivemåten er i samsvar med både den nedarvede lokale uttalen og forslaget fra kommunen”, ved sida av at forma med

Ljøs- i førsteleddet dominerer i offentlig sammenheng (i matrikkelen i 1886 er navnet skrevet *Ljøsøen*).

5.3.4 stua eller staua

Når det gjelder etterleddet i sak **60/2001 Venjastaua** har nemnda kommet til at en i dette tilfellet bør følge hovedregelen om at allment kjente ord og navneledd skal skrives i samsvar med rettskrivinga, og den går inn for *-stua* som også er i tråd med eiers ønske. Eieren begrunner sitt syn med at skrivemåten *Vengestua/Vengestuen* er godt innarbeida. I denne saka finner nemnda dermed ikke ”særlege” grunner for å vedta en regional samleform av et allment kjent ord, men holder seg til den forma i rettskrivinga som ligger nærmest uttalen.

5.3.5 skrivemåten av substantivet gjerde

De to siste sakene i denne gruppa, **39/2001 Evgjardet** og **22/2006 Gjårdan** har en del fellestrekk. For det første settes navna i sammenheng med *gjerde n*, ifølge navnekonsulentene trolig i betydninga ’inngjerda jordstykke’. Navneleddet er ifølge navnekonsulentene brukt i mange bruksnavn i Trøndelag, og er også representert med ei sak i gruppe 1a, sak **26/2004 Gjerdet** fra Oppdal kommune. *-gjerde* er eneste tillatte rettskrivingsform. I sak **39/2001 Evgjardet** er klagerne ikke enige i navnekonsulentenes tolkning, og mener at det er ordet *jorde* og ikke *gjerde* som ligger til grunn for sisteleddet. Sakene **39/2001 Evgjardet** og **22/2006 Gjårdan** har også det til felles at klagerne ønsker talemålsnære former, henholdsvis *Evjare* og *Jålann*, mens Kartverket har gjort et vedtak som må betraktes som regionale samleformer (*Evgjardet* og *Gjårdan*). Talemålsgrunnlaget er imidlertid ulikt i disse sakene. Den første saka er fra Selbu kommune, og navnekonsulentene legger til grunn at den nedarva lokale uttalen av navnet er /ævjare/. Den andre saka er fra Holtålen, og den nedarva uttalen av dette navnet er /jåfaNN/ det vil si med /å/ i førstestavinga og tjukk /l/. I sak **39/2001 Evgjardet** stadfester klagenemnda skrivemåten *-gjardet* av sisteleddet. Nemndas begrunnelse for å vedta ei regional samleform er at ”uttaleformene /jare/ og /jafe/ fins i et relativt stort område i indre deler av Trøndelag”, og dessuten at denne skrivemåten stemmer med tidligere normeringspraksis i dette området. I den andre saka velger derimot klagenemnda å følge rettskrivinga, og gjør et nytt vedtak om skrivemåten *Gjerdan*. Nemnda uttaler i denne saka at den har ”lagt vekt på at navnet er laget til et allment kjent ord og at denne skrivemåten tydeliggjør denne sammenhengen”.

5.4 Oppsummering av resultatene i gruppe 1

I bare 4 av 58 tilfeller der klagenemnda har tatt stilling til skrivemåten av allment kjente ord og navneledd har klagerne fått medhold. I ei sak har nemnda gjort et nytt vedtak. De sakene der klagerne har fått medhold hører alle under kategori 1c. Mens vedtaksorganet i kategori 1a og 1b har fulgt hovedregelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga (1a) og at en ved valg av rettskrivingsform skal velge den forma som ligger nærmest uttalen (1b), har vedtaksorganet når det gjelder navneledda i kategori 1c fastsatt ei regional samleform eller ei dialektform. For å vedta ei slik form kreves det etter forskr. § 3 første ledd andre punktum "særlege" grunner. I 5 av 10 tilfeller har klagenemnda i motsetning til vedtaksorganet kommet til at dette vilkåret ikke er oppfylt. Felles for sakene der klagerne har fått medhold er at eiernes ønske er innafor rettskrivinga (*heim, kirke, stue*), og dermed i tråd med hovedregelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga. Når det gjelder sak **12/1996 Bergem** og **19/1996 Lærem** mente nemnda at disse hadde klare paralleller til **45/1993 Flugeim** fra Sogndal, der klagerne fikk medhold. Disse vedtaka bryter klart med normeringspraksis for gamle *heim*-navn, og det går fram av møteprotokollene at skriftradisjonen både for **12/1996 Bergem** og **19/1996 Lærem** er vakkende. Det er i disse sakene gode grunner for begge skrivemåtene. Når nemnda har fastsatt skrivemåtene med *-heim* har hensynet til eiers ønske åpenbart vært avgjørende ettersom dette er i tråd med rettskrivinga og således ligger innafor regelverket. Når en allerede hadde gitt medhold til klagerne i **45/1993 Flugeim**, ville et annet resultat i disse andre sakene vært vanskelig å forsvare. Klagenemnda uttrykte at *Flugeim*-saka var vanskelig, og når de tok et standpunkt og ga klagerne medhold her, bør utfallet i denne saka veie tungt i tilsvarende saker. En avgjørelse som etter mitt syn skiller seg ut fra de øvrige i kategori 1 er vedtaket i **43/1995 Kjærhus**. Nemnda kommer til at det ikke fins særlige grunner til å vedta ei regional samleform, men velger likevel den av de tre rettskrivingsformene som ligger lengst fra uttalen. Dermed er dette vedtaket et unntak fra regelen om at en skal velge den forma som best stemmer med den nedarva uttalen.

I ett tilfelle, sak **22/2006 Gjårdan**, gjorde nemnda et nytt vedtak. Her har klagenemnda ikke vedtatt den skrivemåten eieren ønsker, men derimot fastsatt en skrivemåte som følger hovedregelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga. At en dermed følger rettskrivinga i denne saka (og også sak **26/2004 Gjerdet** i gruppe 1a), men ikke i **39/2001 Evgjardet**, kan oppfattes som noe inkonsekvent. Ei formulering i nemndas vurdering i sak **39/2001 Evgjardet** forklarer til en viss grad forskjellsbehandlinga av det aktuelle navneleddet:

I dette tilfellet mener nemnda at sisteleddet bør ha skrivemåten *gjarde* fordi uttaleformene /jare/ og /jææ/ finnes i et relativt stort område i indre deler av Trøndelag. Det er også gjort vedtak om denne skrivemåten i flere navn i dette området, og disse vedtakene er ikke påklaget.

GRUPPE 2: SAKER KNYTTA TIL DE "SPRÅKLIGE SPESIALREGLENE"

I kapittel 3, punkt 1 b) i rettleiinga til forskriftene finner vi presiseringer til reglene om skrivemåten av norske stedsnavn. Disse tar for seg bruken av *kjønn*, *tall* og *form* (punkt i.), *bøyingsverk* (punkt ii.), *lydverk* (punkt iii.), *dativ* (punkt iv.) og *sammensatte navn* (punkt v.), se vedlegg 5. Tidligere var disse språklige spesialreglene nevnt eksplisitt i forskriftene, jf. § 2-3 andre ledd bokstav a-e i Forskrift 1993. Med unntak av bruken av bestemt og ubestemt form er reglene i all hovedsak de samme som før lovendringa. Bakgrunnen for at en i forbindelse med revideringa av stedsnavnloven ville lempe på reglene om bruken av bestemt og ubestemt form var at dette var den enkeltregelen som hadde skapt mest strid, og som lå til grunn i bortimot 25 % av klagesakene, jf. punkt 9.3 i Rapport 2001. Arbeidsgruppa som la fram rapporten uttrykte dessuten et ønske om ei forenkling av de gjeldende forskriftene. De språklige spesialreglene som nå fins i rettleiinga Forskrift nr. 592/2007, er ment som retningslinjer for hvordan loven skal praktiseres, og er først og fremst retta mot navnekonsulenttjenesten.

Sakene i denne kategorien har jeg sortert etter hvilke(n) språklige spesialregler de reiser. Totalt har jeg registrert 127 saker knytta til de språklige spesialreglene fordelt på følgende sju undergrupper:

- 2a: Ubestemt form entall eller bestemt form flertall (14 tilfeller)
- 2b: Ubestemt eller bestemt form entall (63 tilfeller)
- 2c: Bøyingsverk (6 tilfeller)
- 2d: Monoftong eller diftong (12 tilfeller)
- 2e: Jamvektsformer (5 tilfeller)
- 2f: Tjukk /l/ av gammalnorsk rð (3 tilfeller)
- 2g: Sammensetningsmåte (24 tilfeller)

Noen av gruppene er knytta tettere sammen enn andre. Gruppe 2a og 2b kommer under punkt i. *Kjønn*, *tall* og *form*, mens 2d, 2e og 2f går under punkt iii. *Lydverk*, se. vedlegg 5. For å unngå flere undergrupper har jeg likevel valgt å ikke markere dette ved gruppeinndelinga. En del av sakene reiser spørsmål om flere ulike normeringsproblem knytta til disse språklige

spesialreglene. F.eks. dreier sak **9/2003 Austre Storbør** seg både om bruken av monoftong eller diftong (2d) og sammensetningsmåte (2g). Dette telles som to tilfeller av 127 i kategori 2.

5.5 Kategori 2a: Ubestemt form entall eller bestemt form flertall

Denne gruppa tar for seg saker der Kartverket har vedtatt en skrivemåte i bestemt form flertall, mens eieren ønsker en annen skrivemåte, i de fleste tilfeller ubestemt form entall. Hovedregelen er at en med hensyn til bestemthet skal følge dialektuttalen når skrivemåten skal fastsettes, jf. kapittel 3 punkt b i. i rettleiinga til forskriftene (vedlegg 5).

I 4 av i alt 14 tilfeller som gjelder spørsmålet om entalls- eller flertallsform har klagerne fått medhold: **25/2004 Bakkan**, sak **36/2003 Halsan**, sak **18/2005 Larshusan** og sak **8/2003 Nossan**. I den første saka dominerer *Bakk* i skrift, sjøl om det også er en betydelig tradisjon for *Bakke* (som ingen av partene har ytra ønske om). Klagerne grunngir klaga ved å vise til skriftradisjonen og skrivemåten av slektsnavnet. I NG er uttalen /bakkaNN/ registrert (b.14, s. 188), men nemnda viser til at uttalen /bakk/ også er brukt, og at denne er registrert bl.a. i Herredsregisteret i ei oppskrift fra 1944. Etter ei samla vurdering går nemnda inn for skrivemåten *Bakk*, som også er ønska av lokalsamfunnet.

Også i sak **36/2003 Halsan** grunngis klaga blant annet med skriftradisjonen og skrivemåten av slektsnavnet. Eieren karakteriserer vedtaket om skrivemåten *Halsan* ”som eit overgrep både mot identiteten og kulturarven”. Når det gjelder den språklige tolkninga i navnet anser han dessuten flertallsforma som feil ”fordi det er éin gard som ligg på éin geografisk hals”. Det avgjørende momentet for klagenemnda når den her gir klageren medhold er likevel at det er talemålsgrunnlag for entallsforma.

I sak **18/2005 Larshusan** legger klagenemnda i si vurdering vekt på at skrivemåten *Larshus* i ubestemt form entall har vært enerådende sia 1500-tallet. *Larshus* er ønska av grunneieren, og ettersom det også er talemålsgrunnlag for denne forma, har nemnda gjort vedtak i samsvar med klagers ønske. Den peker også på at entallsforma er oppgitt som eneste uttaleform i NG.

I sak **8/2003 Nossan** har vi å gjøre med et *heim*-navn som har gått over til flertallsform, noe som ikke er uvanlig i det trøndske dialektområdet. I NG er uttalen /nössan/ registrert (b.15, s. 89). Eieren ønsker *Nossum*, som han hevder det er en innarbeida tradisjon for, ved sida av at dette også er slektsnavnforma. Denne skrivemåten er i tråd med det opprinnelige opphavet, sjøl om navneleddet *heim* gjerne normeres til *-em* i denne delen av

landet. Det går fram av møteprotokollen at den ene navnekonsulenten i forbindelse med klagebehandlingen primært gikk inn for *Nossan*, men åpna også for skrivemåten *Nossem*. Den andre konsulenten gikk primært inn for *Nossem*, sekundært *Nossan*. Nemnda peker i si vurdering på at uttalen /nåssum/ er registrert i ei innsamling fra 1953. I denne saka har nemnda gitt klageren medhold, og nemnda begrunner vedtaket med at uttalen med *-um* i dag ser ut til å være enerådende og dessuten at kommunen går inn for denne skrivemåtene. At denne skrivemåten også gjenspeiler navnets etymologiske opphav nevner ikke klagenemnda som et moment, men det taler vel også for eiers ønske om skrivemåte.

5.5.1 -an eller -land

I sak **26/2002 Hatlan** og **39/2000 Kvislan** er den nedarva uttalen henholdsvis /kviHHlan/ og /haHHlan/ med ustemt palatal /l/ og dental /n/, men istedenfor en skrivemåte i bestemt form flertall ønsker klagerne skrivemåtene *Kvisland* og *Hatland*. Disse formene vil, som nemnda peker på i sak **39/2000 Kvislan**, være misvisende med hensyn til navnets opphav. I sak **26/2002 Hatlan** hevder kommunen at en uttale /hattlaNN/ med palatal /n/ som i *-land* også er i bruk, men nemnda mener dette dreier seg om en nyere og mindre utbredt uttale. I denne saka har nemnda gjort vedtak om skrivemåten *Hatlan* med følgende begrunnelse:

Som nevnt er hovedregelen at en ved fastsettelse av skrivemåten skal ta utgangspunkt i den nedarvede lokale uttalen. Vedtak som fraviker denne hovedregelen, har nemnda fattet i enkelte tidligere saker, men da har det dreid seg om en nyere og utbredt uttale med forankring i en dominerende skriftradisjon. I denne saken har nemnda kommet til at dette vilkåret ikke er oppfylt, og at skrivemåten bør være *Hatlan*.

5.5.2 Vinjan eller Vinje

Dersom en i sak **25/2002 Vinjan** legger hovedvekt på den nedarva uttalen /viNNaNN/ vil skrivemåten av dette navnet, slik både navnekonsulentene og nemnda peker på, bli *Vinnan*. Navnet er opprinnelig et *vinjar*, flertall av norrønt *vin*, og *j*-en står også sterkt i skriftradisjonen. Navnekonsulentenes tilråding om skrivemåten *Vinjan* ser de derfor på som et kompromiss mellom dialektuttalen og skriftradisjonen. Klager ønsker skrivemåten *Vinje gård*, et ønske som bl.a begrunnes med skrivemåten av slektsnavnet. Det kommer fram at ei uttaleform /vinje/ også er i bruk, men klagenemnda mener at dette må være en nyere uttale som er mindre utbredt. Nemnda viser videre til at en i noen saker har gjort unntak fra hovedregelen om at det skal tas utgangspunkt i den nedarva lokale uttalen, men at det da har dreid seg om ”en nyere og utbredt uttale med forankring i en dominerende skriftradisjon”. Dette vilkåret er ifølge klagenemnda ikke oppfylt her, og den viser til at en i denne saka har ”lagt avgjørende vekt på at denne skrivemåten er i samsvar med hovedregelen om bruken av

entalls- eller flertallsform, og den tar samtidig rimelig hensyn til både dialektuttale og historisk opphav”.

5.5.3 *Midtsandan*, *Mitdtsand* eller *Midtsanden*

I klagesak 4/2000 **Midtsandan** har bruksnavnet funksjon som grendenavn, og vedtaket i klagenemnda gjelder også for grendenavnet (klagesak 5/2000). Skrivemåten i flertall er i tråd med den tradisjonelle dialektuttalen, men det kommer også fram at en uttale med forlenga /a/ også er mye brukt i dag. Denne uttalen reflekterer bestemt form entall, og navnekonsulentene åpner sekundært for skrivemåten *Midtsanden*. Denne kompromissforma går eieren imot. Både eier og kommunen, som begge ønsker skrivemåten *Midtsand* i ubestemt form entall, mener deres ønske om skrivemåte best gjenspeiler uttalen. Nemnda mener at det ikke er sterke nok grunner til å gjøre unntak fra hovedregelen, og fastsetter skrivemåten av bruksnavnet og grendenavnet til *Midtsandan*. I si vurdering har nemnda ”lagt avgjørende vekt på at denne skrivemåten tar utgangspunkt i en nedarvet uttale som fortsatt er i bruk, og den har dominert i statlig sammenheng, noe Kulturdepartementet har sagt det skal legges vekt på”.

Heller ikke i resten av sakene finner klagenemnda grunn til å gjøre unntak fra regelen om at bruken av entall og flertall skal følge uttalen. Når det gjelder sak 39/2003 **Flaknan** og 40/2003 **Sør-Flaknan** ønsker klagerne *Flakne* og *Sør-Flakne*, som de mener det er en sterk tradisjon for i skrift. Dette er former som ikke viser at primærnavnet er et flertallsnavn. Tolkninga er usikker, men på bakgrunn av at uttalen er /fʌkknæNN/ slår klagenemnda fast på at navnet formelt er et hankjønnsord i bestemt form flertall. Nemnda peker på at endinga -*en(e)* passer best med uttalen, og at skrivemåten av primærnavnet, hvis en legger hovedvekt på uttalen, må bli *Flaknen* eller *Flaknene*. Når klagenemnda likevel velger å fastsette skrivemåten til *Flaknan* er det fordi dette er i samsvar med tidligere normeringspraksis, og dessuten at denne skrivemåten er ønska av kommunen.

5.6 Kategori 2b: Bestemt eller ubestemt form entall

Her finner vi sakene der Kartverket har vedtatt en skrivemåte i bestemt form entall, mens klagerne ønsker en skrivemåte i ubestemt form entall. De fleste dreier seg om allment kjente ord og navneledd som *ås*, *vik*, *gard*, *nes*, *bø* og *voll*. Totalt har jeg funnet 63 saker i mitt materiale der spørsmålet om bestemt eller ubestemt form entall er et normeringsproblem. Hovedregelen er at en med hensyn til bestemthet skal følge dialektuttalen når skrivemåten skal fastsettes, jf. kapittel 3 punkt b i. i rettleiinga til forskriftene. Andre og tredje ledd blei lagt til etter lovrevisjonen. Etter de nye forskriftene *kan* bestemt eller ubestemt form brukes i

gårds- og bruksnavn jf. andre ledd andre punktum. Videre står det at bestemt form skal brukes hvis den ”er i levande bruk i talemålet i dag”, mens ubestemt form skal brukes hvis den ”er i levande bruk i talemålet i dag og dessutan er godt innarbeidd i skrift”. Det er etter dette altså et krav at ubestemt form bare kan brukes dersom den har støtte både i talemålet og i skriftradisjonen.

Sak **10/1996 Litl-Flora**, **8/2002 Skjeldbreia** og **9/1996 Raudfloa** kan ikke knyttes til et appellativ på samme måte som de andre navna. Den opprinnelige forma av det første navnet er ifølge NG muligens *Fról* f, der *r* har gått over til *l* i uttalen. Betydninga er usikker, men ”[m]ed Hensyn til Opfatningen af Navnets Betydning kan det merkes, at det baade i Selbu og Stjørdalen tilhører en Udvidelse af Dalen med brede Flader, medens den er indsnevret og derfor ubebygget baade ovenfor og nedafor” (NG b.15, s.17). Navnet i sak **8/2002 Skjeldbreia** er et vanlig stedsnavn i Norge, opprinnelig *Skjaldbreið ’så brei som et skjold’ (NSL). Her, som mange andre steder, er nok navnet først brukt om en innsjø i nærheten før det seinere har fått funksjon som bruksnavn. I NG (b.15, s.193) settes etterleddet i navnet i sak **9/1996 Raudfloa** i sammenheng med *flói* m som blant annet er brukt om elveutvidninger. Når det gjelder sak **66/1997 Horsgora** er tolkninga uviss, men navnekonsulentene viser til at sisteleddet grammatisk sett er et hunkjønnssord i bestemt form entall. Klagerne ville ha skrivemåten *-gård* av sisteleddet, og fikk medhold i klagenemnda. Saka er kommentert nærmere nedafor under kategori 3.

Klagerne har fått medhold på spørsmålet om bestemt eller ubestemt form entall i 8 saker: **37/2000 Dørndalen**, **47/2001 Hanekamhaugen**, **28/1992 Kvalvika**, **28/2004 Melessætra**, **39/2004 Nerholen**, **34/2002 Stenbuenget**, **39/2007 Telesbøen** og **6/1992 Åneset**. I de resterende sakene har klagenemnda kommet til at en må følge hovedregelen, og rette seg etter uttalen. Bare 3 av sakene, **26/2007 Kjerkeset**, **28/2007 Nordaunet** og **39/2007 Telesbøen**, er behandla etter reglene i den reviderte loven, og i den siste av disse fikk som nevnt klagerne medhold. Begrunnelsene for klagen varierer, men stort sett viser klagerne til at den forma de ønsker er innarbeida og/eller at den samsvarer med skrivemåten av slektsnavnet. I det følgende vil jeg kommentere de sakene der klagerne har fått medhold. Hvis nemnda har tatt stilling til flere saker som dreier seg om bestemt eller ubestemt form av samme navneledd, kommer jeg også inn på disse.

5.6.1 dal eller dalen

I sak **37/2000 Dørndalen** ønsker eieren forma *Dyrendahl*. Uttalen /dønndaʎ/ i ubestemt form er oppført i NG (b.14, s.103), mens en uttale i bestemt form er registrert i Herredsregisteret

(oppskrift fra 1957). Uttalen i bestemt form ser, ifølge klagenemnda, ut til å være den vanlige, men fordi skriftradisjonen i ubestemt form er entydig velger nemnda å gi klager medhold på dette punktet. Ytterligere 4 klagesaker, sak **71/1997 Fessdalen**, **62/1997 Vikdalen**, **29/2004 Vinndalen** og **2/1996 Øvstedalen**, gjelder spørsmålet om bestemt eller ubestemt form av navneleddet *-dal*, men disse har ikke fått medhold i klagenemnda.

5.6.2 haug eller haugen

I sak **47/2001 Hanekamhaugen** ser det ut til at det aktuelle bruksnavnet på et tidspunkt har blitt erstatta med *Øygarden*, som bl.a. er oppgitt som uttaleform i NG (b.13, s. 230). I nyere tid skal navnet *Hanekamhaug* i ubestemt form være tatt opp igjen, og med det også en uttale i ubestemt form. Klagenemnda fastsetter skrivemåten til *Hanekamhaug*, og har i si vurdering ”lagt avgjørende vekt på at denne skrivemåten er forankret både i eldre og yngre skriftradisjon, nyere lokal uttale og ønske fra grunneierne”. Også **11/1996 Litlflorhaugen** dreier seg om bestemt eller ubestemt form av *-haug*. I denne saka foreligger det ikke sikre opplysninger om uttalen, men ifølge møteprotokollen regner navnekonsulentene ”det som sikkert at uttalen er i bestemt form”. Klagenemnda slutter seg til dette:

I denne saken foreligger det som nevnt over ikke uttaleopplysninger, men det vanlige mønsteret tilsier bestemt form.

Ut fra hovedreglene bør derfor skrivemåten av dette navnet være *Litlflorhaugen*, slik Statens kartverk Nord-Trøndelag har vedtatt etter tilråding fra navnekonsulentene. Saken dreier seg om et bruksnavn, og det skal legges vekt på ønsket til eieren. Dette ønsket er *Lilleflorhaug*. Denne skrivemåten avviker imidlertid fra hovedreglene på flere punkt. Nemnda har vurdert om det i dette tilfellet foreligger sterke nok grunner til at disse reglene kan fravikes og klager gis medhold, men har ikke funnet slike. Nemnda fastsetter skrivemåten til *Litlflorhaugen*.

5.6.3 vik eller vika

Hele 11 klager gjelder spørsmålet om bestemt eller ubestemt form entall av *vik* f som er et svært vanlig sisteledd i sammensatte gårdsnavn i Norge. Bare i ei sak, **28/1992 Kvalvika**, har klagerne fått medhold. I NG er uttalen av dette navnet registrert som /kvalviKa/ (bind 13, s. 350). Det går fram av møteprotokollen at kommunen ikke avviser en uttale i bestemt form, men den hevder at det bare er de som bor nede ved sjøen som bruker denne uttaleforma. Klagenemnda legger i si vurdering til grunn at en uttale i ubestemt form er svært vanlig i dag. Det aktuelle navnet er også brukt som navn på en større lokalitet, og nemnda viser dessuten til at det er en sterk tradisjon for ubestemt form i skrift helt fra 1430 (Aslak Bolts jordebok) og fram til i dag. I de øvrige 10 sakene som gjelder dette navneleddet (**17/1996 Arasvika**, **51/2001 Breivika**, **4/2007 Djupvika**, **48/2001 Hjelvika**, **157/1995 Karsvika**, **2/2002**

Kjellvika, 23/2002 Kvernavika, 50/2001 Nørvika, 49/2001 Torvika og 1/1992 Vorrvika) har klagerne ikke fått medhold i spørsmålet om bestemt eller ubestemt form.

5.6.4 sæter/seter eller sætra/setra

Uttalen av det aktuelle navnet i sak **28/2004 Melessætra** er oppført som /mælessætra/ i NG (bind 15, s. 75), mens uttalen i dag ifølge navnekonsulentene er /mæfessætra/, altså med bestemt form entall av *sæter*, men med tjukk /l/ i førsteleddet. Den ene navnekonsulenten åpner sekundært for en skrivemåte i ubestemt form, og grunngir dette med at skriftradisjonen i ubestemt form står sterkt. Klagerne ønsker *Mellemsæter*, som de mener brukes lokalt. I spørsmålet om bestemt eller ubestemt form var klagenemnda delt. Mens Peter Hallaråker og Tom Schmidt gikk inn for skrivemåten *Melemssætra* i bestemt form, gikk medlemmene Kirsti Strøm Bull og Jorunn Vandvik inn for *Melemssæter* i ubestemt form. Dobbelstemme til lederen, Kirsti Strøm Bull, avgjorde saka, og klagerne fikk medhold på dette punktet.

Sak **29/1993 Pesetra** dreier seg også om bestemt eller ubestemt form av *seter/sæter*. Grunneieren ville ha skrivemåten *Perseter*, som etter hans syn stemmer med dagligtalen. Klagenemnda mener derimot at uttalen i bestemt form er vanligst, og stadfester Kartverkets vedtak om bestemt form.

5.6.5 eng eller enget

I sak **34/2002 Stenbuenget** foreligger det ikke konkrete opplysninger om dialektuttalen. Ut i fra en generell kunnskap om oppdalsmålet, og fordi eieren opplyser at ei slåtteeing vest for gården kalles *Stenbuenget*, regner navnekonsulentene med at den nedarva uttalen av navnet har vært /stenbueNNe/ i bestemt form, noe klagenemnda slutter seg til. Klagernes ønske om skrivemåte var *Stenboeng*. På spørsmålet om bestemt eller ubestemt form velger klagenemnda å gi klagerne medhold, og legger i si vurdering vekt på at skrivemåten i ubestemt form dominerer i skrift og samsvarer med ”tradisjonell dialektuttale”. Det er en litt merkelig konklusjon, ettersom nemnda peker på at den tradisjonelle uttalen har vært i bestemt form.

Saka har paralleller til **11/1996 Litlflorhaugen**, der en heller ikke hadde konkrete opplysninger om uttalen. Her, som i **34/2002 Stenbuenget**, står kommunen som klager sammen med grunneier. I **11/1996 Litlflorhaugen**, som er kommentert ovafor, fastsatte nemnda imidlertid en skrivemåte i bestemt form.

I likhet med **34/2002 Stenbuenget** dreier også **40/2004 Hokseng** seg om bestemt eller ubestemt form av navneleddet *-eng*. Eiere og Oppdal kommune ønsker skrivemåten *Hokseng*, og ønsket begrunnes med at denne forma brukes til daglig. Om det fins uttalegrunnlag for en skrivemåte i ubestemt form kommer ikke fram i møteprotokollen, der

det bare opplyses om at den nedarva uttalen er i bestemt form slik den er registrert i NG. Sjølv om tradisjonen er sterk for en skrivemåte i ubestemt form i skrift, peker klagenemnda på at denne tradisjonen ikke er enerådende. Nemnda velger derfor å følge hovedregelen, og vedtar skrivemåten *Hoksenget*.

5.6.6 nes eller neset

I sak **6/1992 Åneset** fikk klageren medhold. Nemnda viser i si vurdering til at det er usikkert hvor levende den nedarva uttalen i bestemt form er i dag, og legger til grunn at den lokale uttalen nå synes å være /åness/ slik den er registrert i navnesamlinga til Møreforskning. Den viser også til at matrikkelforma både i 1886 og 1907 er *Aanes* i ubestemt form. Vedtaket gjelder bare bruksnavnet, og ikke naturnavnet i primærfunksjonen. Ytterligere to saker, **26/2007 Kjerkeset** og **27/1992 Seterneset**, gjelder navneleddet *-nes*, men her har klagerne ikke fått medhold på spørsmålet om bestemt eller ubestemt form. Sak **26/2007 Kjerkeset** er behandla etter endringene i stedsnavnloven som trådte i kraft 1. august 2006. I denne saka er uttalen i bestemt form ifølge navnekonseptene enerådende, og i sin argumentasjon viser de til at skrivemåten på ØK og på Leksvik-kartet fra 1996 har bestemt form. Jeg har imidlertid funnet navnet både i matrikkelen i 1907 og i matrikkelutkastet fra 1950 i ubestemt form. Klagenemnda viser i si vurdering til kapittel 3 punkt 1b i. i rettleiinga til forskriftene der bruken av bestemt og ubestemt form er behandla. I andre ledd første punktum heter det at "[b]unden form *skal* brukast i naturnamn dersom den bundne forma er i levande bruk i talemålet", mens det i andre punktum står at "[b]unden eller ubunden form *kan* brukast i gårds- og bruksnamn"²⁸. I tredje og fjerde punktum står det likevel: "Bunden form skal brukast dersom ho er i levande bruk i talemålet i dag. Ubunden form skal brukast dersom ho er i levande bruk i talemålet i dag og dessutan er godt innarbeidd i skrift." Det synes kanskje noe strengt å tolke dette dit hen "at i gårds- og bruksnavn skal bestemt form brukes når den bestemte formen er i levande bruk i talemålet", slik det er formulert i møteprotokollen i denne saka. I så fall er det vel ingen reell forskjell i reglene før og etter lovrevisjonen. Kanskje hadde det vært bedre om klagenemnda i denne saka hadde konkludert med at kriteriene for å bruke *ubestemt* form ikke var oppfylt fordi ubestemt form bare skal brukes "dersom ho er i levande bruk i talemålet i dag og dessutan er godt innarbeidd i skrift"²⁹. Det er neppe uvanlig at en uttale i ubestemt form lever i talemålet side om side med den nedarva uttalen i bestemt form. Hovedregelen er at bruken av bestemt og ubestemt form skal rette seg etter

²⁸ Mine uthevinger

²⁹ Mi utheving

dialektuttalen, jf. første ledd i kapittel 3 punkt 1 b.i i rettleiinga til forskriftene, men hvis bruken vakler ”skal det leggjast stor vekt på fråsegna frå eigaren for namn på privat eigedom”, jf. siste ledd. I **26/2007 Kjerkeset** kommer det imidlertid ikke fram at det eksisterer en uttale i ubestemt form ved sia av den nedarva uttalen i bestemt form, og da fins det heller ikke grunnlag for å vedta en skrivemåte i ubestemt form.

5.6.7 hol eller holen

I sak **39/2004 Nerholen** er uttalen i NG (b.14, s. 186) registrert som /næhorn/ i bestemt form. Klagerne mener imidlertid at uttalen i ubestemt form er vanlig i dag. Det går ikke fram av møteprotokollen om en uttale i ubestemt form er dokumentert, men i ei lokal innsamling gjort av Turid Farbregeid i 1967 er uttalen -/ho£/ i ubestemt form oppført (Herredsregisteret). Skriftradisjonen i ubestemt form dominerer, sjøl om navnet er skrevet *Nerholen* i matriklene i 1886 og 1907, begge steder med en merknad om at det ”alminnelig” er skrevet *Nedrehol*. I matrikelutkastet fra 1950 er navnet skrevet *Nerhol* i ubestemt form. I si vurdering har nemnda ”lagt avgjørende vekt på at denne formen dominerer i skriftlig bruk og er ønsket av lokalsamfunnet”, og dessuten at det er et relasjonsnavn til *Hol* som skrives i ubestemt form.

5.6.8 bø eller bøen

I **39/2007 Telesbøen** finner nemnda det dokumentert at den nedarva uttalen av navnet er /te£esbøn/ i bestemt form, men at ei nyere og skriftpåvirka uttale /tellesbø/ også er brukt. Den viser til at skriftradisjonen er skiftende. Navnet er behandla etter endringene i stedsnavnloven. Etter de nye forskriftene kan som nevnt bestemt form brukes i bruksnavn, men hvis bruken vakler skal det legges stor vekt på eiers ønske. I spørsmålet om bestemt eller ubestemt form var nemnda delt i denne saka:

Fleirtalet, Kirsti Strøm Bull, Jorunn Vandvik Johnsen og Peter Hallaråker, går inn for ubestemt form, og grunngjev dette med å vise til det lokalet ønsket og at ubestemt form har vore nytta på N50-kartet frå 1970. Dei peikar også på at ubestemt form er brukt i talemålet. Mindretalet, Tom Schmidt, går inn for bestemt form og grunngjev dette med å vise til at bestemt form framleis er den vanlegaste uttalen.

I de sakene der klagerne ikke har fått medhold finner klagenemnda det dokumentert at uttalen i bestemt form er levende. I noen tilfeller kommer det fram at ei form i ubestemt form også er i bruk, men da dreier det seg om en nyere og skriftpåvirka uttale som ikke kan anses som utbredt. Der en har en konkurrerende uttale til den nedarva er spørsmålet hvor utbredt eller ”vanlig” den er som er avgjørende, ikke om den er ny og/eller skriftpåvirka. Sjøl om skriftradisjonen for ubestemt form er sterk, ser dette ikke ut til å være god nok grunn til å

fastsette en skrivemåte i ubestemt form i saker der uttalen i bestemt form er enerådende, jf. f.eks. nemndas uttalelse i sak **17/1996 Arasvika**:

I denne saka er skriftradisjonen eit argument for ubestemt form, men nemnda finn likevel å måtte gå inn for bestemt form fordi uttalen i bestemt form framleis er enerådande. Nemnda vil i denne samanhengen vise til tidlegare behandla saker der normeringsspørsmålet har vore bruken av bestemt og ubestemt form. I desse sakene har vedtaket i nemnda vore *bestemt form* når den nedervde uttalen eintydig har vore *bestemt form*, sjølv om ubestemt form har dominert i skrift. I somme saker der eit namn har hatt fleire funksjonar, har det av og til vore dokumentert ein uttale i *ubestemt form* i ein eller fleire av desse funksjonane ved sidan av den nedervde uttalen i *bestemt form*. I enkelte av desse sakene har nemnda gjort vedtak om ein skrivemåte i *ubestemt form* i den eller dei funksjonane der denne uttalen er registrert.

Dersom en nyere og utbredt uttale i ubestemt form derimot har forankring i en (dominerende) skriftradisjon, slik som f.eks. i sak **6/1992 Åneset**, vil klageren imidlertid få medhold. Heller ikke etter endringene i lov om stadnamn kan en godta en skrivemåte i ubestemt form dersom denne ikke har støtte i uttalen. Dermed er det grunn til å tro at resultatet, f.eks. i sak **17/1996 Arasvika** (se nemndas begrunnelse ovafor), ikke ville blitt annerledes etter ny og revidert lov.

5.7 Kategori 2c: Bøyingsverk

De 6 navna som gjelder spørsmålet om endinga *-en* eller *-a* i bestemt form entall (sak **9/2008 Flata**, sak **54/2001 Grøttøra**, sak **43/1998 Jaktøya**, **55/2001 Remmen**, sak **53/2001 Skorgen** og sak **16/2007 Sneegga**) kunne like godt hatt overskrifta ”kjønn”. Ettersom forskriftene under ”bøyingsverk” spesifiserer hvilke endinger et navn skal ha i bestemt form entall har jeg likevel valgt å kalle denne kategorien ”bøyingsverk”. Klagerne argumenterer for sitt syn først og fremst ved å vise til eldre skriftformer. At formene med *-en* har støtte i skriftradisjonen er naturlig ettersom en i dansk skriftspråk bare har to grammatiske kjønn. Etter rettskrivingsendringene som gjelder fra 1. juli 2005 er systemet med felleskjønn imidlertid fullt ut realisert i bokmål, slik at alle hunkjønnsord kan få endinga *-en* etter rettskrivinga. Ifølge kapittel 3 punkt b ii i rettleiinga til forskriftene skal alle hunkjønnsord som hovedregel ha *a*-ending, men en kan bruke enkelte andre endinger hvis disse er brukt i dialekten. Hunkjønnsord kan etter disse reglene bare få ending på *-en* i bergensk, som er den eneste dialekten med gjennomført felleskjønn.

I samtlige av sakene i denne kategorien legger klagenemnda til grunn at den nedarva lokale uttalen er med hunkjønnsartikkelen *-a* og konkluderer med at det ikke fins sterke nok grunner til å fravike hovedregelen. I sak **55/2001 Remmen** er uttalen i NG registrert som /remmen/ med dativ /remma/ (b.13, s. 243), og det er denne uttalen som ligger til grunn for det påklaga vedtaket *Remmen*. I forbindelse med klagen kom det imidlertid fram at uttaleopplysningene i

NG er feil. I samlingene i Herredsregisteret ved Universitetet i Oslo er uttalen i to ulike innsamlinger, den siste fra 1986, registrert som /remma/ med dativformsforma /remmen/. Klagenemnda fastsatte på bakgrunn av disse nye opplysningene skrivemåten til *Remma*. Her gjorde klagenemnda altså et nytt vedtak, både i forhold til vedtaket Kartverket først hadde gjort og ønsket til klageren. Både i denne saka, i **16/2007 Sneegga** og i **53/2001 Skorga** kan det tenkes at en eventuell nyere uttale med *-en* kan skyldes at dativsforma har fått gjennomslag. I **16/2007 Sneegga** hevder klagerne at *Sneeggen* er den lokale uttalen, og også kommunen mener denne forma er brukt i dagligtalen. Klagenemnda finner det imidlertid dokumentert at den nedarva lokale uttalen er /snejja/ og at denne fortsatt er i levende bruk. Dativsforma bør etter kapittel 3 b punkt iv i rettleiinga i forskriftene bare brukes når denne er eneform.

5.8 Kategori 2d: Monoftong eller diftong

Etter punkt iii første ledd første punktum i kapittel 3 i rettleiinga til forskriftene står det at bruken av monoftong og diftong skal brukes i samsvar med dialekten. Når det aktuelle navneleddet er et allment kjent ord skal en etter andre og tredje punktum bare bruke ei rettskrivingsform med monoftong dersom uttalen er med monoftong og denne monoftongen er representert i rettskrivinga. Ellers brukes diftong. I alt omfatter denne kategorien 12 saker. Klagerne har ikke fått medhold i noen av disse. 4 av sakene, **26/2008 Raudbergvika**, **37/2007 Leirfall**, **20/2007 Straum** og **28/2008 Øyster-Oksås**, er behandla etter endringene i stedsnavnloven.

5.8.1 Når skrivemåten med diftong er eneste rettskrivingsform

I noen av disse sakene dreier det seg ikke bare om spørsmålet om diftong og monoftong, men det er samtidig et spørsmål om skrivemåten av allment kjente ord og navneledd jf. kategori 1a. I sak **158/1995 Ljøsøya** ønsker grunneierne skrivemåten *Lysø*, og grunn gir sitt ønske ved å vise til skrivemåten på skjøter. Sisteledet er substantivet *øy*, og *øy* er eneform i rettskrivinga. Klagenemnda legger i si vurdering til grunn at den nedarva lokale uttalen av sisteledet er /-eia/ eller /-øya/, og kommer til at det ikke foreligger sterke nok grunner til å fravike hovedreglene i denne saka. Når det gjelder skrivemåten på skjøter uttaler nemnda følgende:

Nemnda finner det her nødvendig å påpeke at skrivemåten på skjøter ikke kan ansees å være en autorisert skrivemåte på samme måte som skrivemåten på offentlige kart og i offisielle matrikler, men er på linje med skrivemåten av slektsnavn. Nemnda vil også understreke det prinsipielle skillet mellom skrivemåten av stedsnavn, som er regulert av lov om stadnamn, og skrivemåten av slektsnavn, som er regulert av lov om personnamn.

I sak **37/2007 Leirfall** ønsker eieren skrivemåten *Lerfald*. De grunngir ønsket med å vise til uttale, lokal bruk, skrifttradisjon og identitet, og blir støtta av kommunen og Hegra Historielag. Navnekonsulentene legger på si side til grunn at uttalen av førsteleddet er /lær/. De peker på at monoftongen i førsteleddet representerer diftongen /ei/ foran /r/, og at dette er et sjølstendig fonem i dialekten. Førsteleddet er substantivet *leir* n, der skrivemåten med diftong er eneform i rettskrivinga. Etter hovedreglene i rettleiinga i forskriftene vil skrivemåten av førsteleddet i dette tilfelle bli *Leir-*, og spørsmålet blir da om det fins sterke nok grunner til å gjøre unntak fra hovedregelen. Nemnda vedtok skrivemåten *Leirfall*, men i spørsmålet om monoftong og diftong var nemnda delt. Flertallet, medlemmene Jorunn Vandvik Johnsen, Peter Hallaråker og Tom Schmidt, mente at en her måtte følge hovedregelen, mens mindretallet, Kirsti Strøm Bull, gikk inn for en skrivemåte med monoftong i førsteleddet. Strøm Bull viste til at uttalen er med monoftong, og at en etter § 6 første ledd skal tillegge eiers synspunkt særskilt vekt når skrivemåten skal fastsettes.

5.8.2 Når valget står mellom ei rettskrivingsform med diftong eller ei rettskrivingsform med monoftong

For noen ord fins ei rettskrivingsform med monoftong og ei uten. I sak **9/2003 Austre Storbør**, **61/1997 Austvika**, **26/2008 Raudbergvika**, **8/2002 Skjeldbreia** og **20/2007 Straum** ønsker klagerne ei annen tillatt rettskrivingsform med monoftong av det aktuelle navneleddet. Den nedarva lokale uttalen av alle disse navna er med diftong. Sjøl om det går fram av møteprotokollen at en nyere uttale med monoftong er i bruk i sak **61/1997 Austvika** og **20/2007 Straum**, finner klagenemnda likevel ikke sterke nok grunner til å fastsette en skrivemåte med monoftong. I den siste saka har klagenemnda lagt vekt på at uttalen med diftong ”fremdeles [er] den vanlige”. I sak **61/1997 Austvika** kommer det imidlertid ikke fram hvor utbredt uttalen med monoftong er.

Når det gjelder skrivemåten av navnet i sak **54/2001 Grøttøra**, var tilrådinga fra navnekonsulentene *Grøttøyra* med diftong i sisteleddet, mens Statens kartverk vedtok skrivemåten *Grøttøra* uten diftong. Eieren klaga og ønska skrivemåten *Grøttøren*. I utgangspunktet gjaldt klaga derfor ikke bruken av diftong eller monoftong, men vedtaket i klagenemnda blei *Grøttøyra*, altså med diftong. Avgjørelsen i klagenemnda var imidlertid ikke enstemmig. Flertallet, Jorunn Vandvik Johnsen, Peter Hallaråker og Tom Schmidt gikk inn for skrivemåten *Grøttøyra*, og begrunna sitt syn med at den nedarva uttalen med diftong fremdeles er i bruk. Mindretallet, Kirsti Strøm Bull, viste til at både skrifttradisjonen og det

lokale ønsket talte for skrivemåten *Grøttøra*, som det dessuten er talemålsgrunnlag for. Hun pekte også på at *ør* er rettskrivingsform.

5.8.3 Når eiers ønske om skrivemåte bryter både med rettskrivinga og reglene om bruken av diftong og monoftong

I sak **51/2001 Breivika** og **9/1996 Raudfloa** ønsker eierne henholdsvis skrivemåtene *Brevik* og *Røflo*. I den første saka er førsteleddet adjektivet *bred/brei*, mens det er adjektivet *rød/raud* som er førsteledd i den andre saka. Det fins altså to rettskrivingsformer, ei med diftong og ei uten. I den første saka grunngir klagerne sitt ønske ved å vise til skrivemåten av slektsnavnet. De mener dessuten at skrivemåten med monoftong er uheldig dersom førsteleddet er *(is)bre*, ei tolkning navnekonsulentene for øvrig avviser. I den andre saka skal eieren ifølge møteprotokollen ha opplyst at en nyere uttale /røflo/ brukes av yngre folk på stedet. I begge sakene bryter klagerens ønske med regelen om at navn som inneholder allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga. Deres ønske om skrivemåte ligger i begge tilfeller nært rettskrivingsforma med monoftong. Et kompromiss kunne derfor vært å vedta skrivemåtene *Bred-* og *Rød-*. Når nemnda her går inn for formene med diftong, er det likevel fordi den ikke finner sterke nok grunner til å gjøre unntak fra regelen om at en i valget mellom en skrivemåte med monoftong eller diftong skal følge dialektuttalen.

5.8.4 Når det aktuelle navneleddet ikke er normert i rettskrivinga

Når det gjelder utmerkingsleddet i sak **28/2008 Øyster-Oksås** er dette ikke normert i rettskrivinga. Eieren oppfatter skrivemåten med diftong som ”unaturlig”, og mener den ikke har forankring i dialekten. Når *øyster* føles fremmed mener navnekonsulentene at det kan ha sammenheng med at denne forma først i de seinere åra har vært brukt i skrift. Dessuten peker de på ”at den nedarvede utaleformen ofte står sterkere i bygdemiljøet ellers enn blant de som bor på gården.” Klagenemnda legger i si vurdering vekt på at det er en entydig praksis i kommunen for å normere dette navneleddet til *øyster*, og at ingen av de andre vedtaka som gjelder samme navneledd er påklaga.

I sak **6/2007 Saupstad** har jeg vært i tvil om førsteleddet i dette navnet kan betraktes som allment kjent. Det er i NG (b.14, s. 333) tolka som ei avledning av verbet *súpa* ’supe, drikke’. Det fins ei rettskrivingsform *saup* n i betydninga ’kjernemelk’, og i likhet med elvenavnet er også dette ordet avleda av verbet *súpa*. Fordi det sannsynligvis ikke er snakk om substantivet *saup* i dette tilfellet, har jeg likevel kommet til at denne saka, i tillegg til å være et spørsmål om diftong og monoftong, hører under kategori 3. Eieren ønsker skrivemåten *Søbstad*. Klagenemnda legger til grunn at den nedarva lokale uttalen av dette

navnet er med diftong, sjøl om også /søbsta/ og /søpsta/ er vanlige uttaleformer i dag. Klagenemnda viser til at den i enkelte tilfeller har gjort unntak fra hovedregelen, men at det ”da har det dreid seg om en nyere og utbredt uttale med forankring i en dominerende skriftradisjon”, et vilkår nemnda mener ikke er oppfylt i denne saka. Denne saka er behandla etter gammel lov, men nemnda kommer til slutt med en kommentar om ”at den ikke kan se at vedtaket ville ha blitt annerledes etter ny og revidert lov”.

Så lenge den nedarva lokale uttalen er med diftong, faller en tilbake på regelen i § 3 første ledd første punktum, der det heter at en skal velge den rettskrivingsforma som ligger nærmest uttalen. I slike tilfeller, som også i **37/2007 Leirfall** og **158/1995 Ljosøya**, kan en spørre seg om det er nødvendig å gå via de språklige spesialreglene ettersom *leir* og *øy* er eneste rettskrivingsformer.

5.9 Kategori 2e: Jamvektsformer

Etter punkt iii andre ledd første punktum i kapittel 3 b) i kommentarene til forskriftene skal rotvokalen og den trykklette vokalen i andrestavinga som hovedregel skrives i samsvar med dialektuttalen. I 4 av 5 saker knytta til dette normeringsproblemet dreier det seg om navneleddet *hamar* m ’berghamar’. En skiller mellom indre (østre) og ytre (vestre) trøndermål først og fremst etter hvordan jamninga er gjennomført (Dalen og Stemshaug 1972:16, Helleland og Papazian 2005:119). Forenkla kan vi si at de ytre måla har tiljamning, mens de indre har full jamning eller utjamning. I de øst-trøndske dialektene får vi /å/ både i rotvokalen og i den trykklette vokalen i andrestavinga når endingsvokalen, slik som i *hamar*, var /a/. Dette er tilfellet i sak **37/2003 Håmmår** fra Selbu, sak **27/2008 Langhåmmår** fra Steinkjer og sak **2/2003 Salthåmmår** fra Levanger, der den nedarva uttalen ifølge møteprotokollen er *-håmmår*. Klagerne ønsker imidlertid skrivemåtene *Hammer*, *Langhammer* og *Salthammer*. Både *-hammer* og *-hammar* er rettskrivingsformer.

Det var sak **2/2003 Salthåmmår** som blei behandla i klagenemnda først. Nemnda mente at formene *Salthåmmår*, *Salthammar* og *Salthammer* alle ligger innafor regelverket, men etter ei helhetsvurdering kom den fram til at skrivemåten burde være *Salthammar*. Nemnda peker på at denne forma er brukt på forrige utgave av ØK og på N50-kart 1722-4 Levanger, og viser til at det i forskriftene (Forskrift 1993) heter at en i ”avveginga mellom ulike omsyn skal ein leggje vekt på nasjonal einskap i namneverket og tidlegare normeringspraksis så langt det let seg sameine med lova”. En tilsvarende begrunnelse ligger til grunn også for de to andre sakene, der nemnda fastsatte skrivemåtene *Hammar* og *Langhammar*. Dermed fikk ingen av

klagerne i disse tre sakene medhold, men nemnda fastsatte likevel en annen skrivemåte enn den Kartverket hadde vedtatt etter tilråding fra navnekonsulentene. Skrivemåten *-hammar* var ikke ønska av klagerne, men blei muligens oppfatta som mindre avvikende enn *-håmmår* og dessuten nærmere klagernes ønske.

7/2000 Hammar gjelder ei sak fra Høylandet kommune i Indre Namdal, der vi ved jamning på opprinnelig /a/ får utjamning til /a-a/, jf. Helleland og Papazian 2005:119. Den nedarva lokale uttalen av navnet er /hammar/, og denne er fortsatt levende sjøl om en nyere uttale /hammer/ også er brukt. I denne saka ønska eierne skrivemåten *Hammer*. Ifølge møteprotokollen hevder klagerne blant annet ”at skrivemåten *Hammar* på N50-kart og ØK er blitt ”smuglet inn” uten at grunneiere og beboere er blitt underrettet.” De sier også at de vil føle det som et overgrep hvis klagenemnda ikke gir dem medhold. I klagenemnda fikk klagerne medhold, men avgjørelsen var ikke enstemmig. Flertallet, Kirsti Strøm Bull og Jorunn Vandvik Johnsen, gikk inn for skrivemåten *Hammer*, og grunnga det med at denne skrivemåten var i samsvar med rettskrivinga, og at den var ønska både av eieren og av kommunen. De viste dessuten til at det var talemålsgrunnlag for denne skrivemåten, at skriftradisjonen for denne forma var relativ sterk og at navnekonsulentene har åpna for en slik skrivemåte i andre navn i Trøndelag. Mindretallet, Tom Schmidt og Peter Hallaråker, gikk inn for skrivemåten *Hammar* som de anså som mest i samsvar med regelverket. De mente at en i slike tilfeller, der det er to eller flere talemålsformer av sammen navn, ved normeringa burde ta utgangspunkt i den talemålsforma som har lengst tradisjon på stedet. De viste også til at *hammar* er rettskrivingsform. Lederens dobbeltstemme avgjorde saka til fordel for klagerne.

I den siste saka i denne gruppa, **44/1998 Romol**, opprettholdt klagenemnda det vedtaket som Statens kartverk Sør-Trøndelag gjorde etter tilråding fra navnekonsulentene. Formelt er det kommunen og oppsitterne som er klagere, og de ønsker skrivemåten *Rimol*. Den nedarva lokale uttalen av det aktuelle navnet er /rommoʃaNN/, og det er i NG (b.14, s. 281) tolka som ei avledning av *rimi* m ’langstrakt forhøyning, jordrygg’. Navnekonsulentene peker på at uttaleforma viser at navnet er et jamvektsord. Klagenemnda slutter seg til konsulentenes vurdering, og mener det ikke foreligger sterke nok grunner til å fravike hovedregelen om at en ved fastsetting av skrivemåten skal ta utgangspunkt i den nedarva uttalen. Den viser dessuten til at det er en sterk skriftradisjon for skrivemåten *Romol*.

5.10 Kategori 2f: Tjukk l av gammalnorsk rð

I sakene **16/2004 Indre Duskard** og **35/2002 Tapperskardet** ønsker eierne skrivemåten *-skar* av etterleddet. Den nedarva lokale uttalen av hovednavnet i den første saka er /duskafe/, mens det andre navnet bare brukes usammensatt i dagligtalen, og da er uttalen /skafe/. Både *skard* og *skar* er rettskrivingsformer. I forskriftene er det imidlertid presisert at en i områder med tjukk /l/ av gammalnorsk rð i regelen skal bruke *rd*. I disse sakene har nemnda kommet til at en må følge denne hovedregelen.

Klagesak **22/2006 Gjårdan** er drøfta ovafor under kategori 1c. Uttalen av navnet er /jåfaNN/ med tjukk /l/ og palatal /n/. Klagerne ønsker primært skrivemåten *Jålann*, sekundært *Gjære*. Når det gjelder forma *Jålann*, bryter den ikke med transkripsjonsprinsippa ettersom tjukk /l/ i prinsippet kan gjengis med enkel *l*. Forma vurderes av klagenemnda som et reelt alternativ til *Gjårdan*, som er den forma Kartverket hadde vedtatt, og *Gjerdet*, som er i tråd med regelen om at allment kjente ord og navneledd skal normeres etter rettskrivinga. Problemet med *Jålann* er likevel at den bryter med regelen om at en skal bruke *rd* der dialekten har tjukk /l/ av gammalnorsk rð, samtidig som den ikke viser sammenhengen med ordet *gjerde*. Når det gjelder den skrivemåten som klagerne sekundært ønsker, *Gjære*, vil denne, som nemnda påpeker, være misvisende både i forhold til uttalen og opphavet. Ved å følge rettskrivinga og gjøre vedtak om skrivemåten *Gjerdan* har klagenemnda, ettersom en i rettskrivinga har holdt på det opprinnelige konsonantsambandet, samtidig fulgt regelen om at tjukk /l/ av gammalnorsk rð skal skrives *rd*.

5.11 Kategori 2g: Sammensetningsmåte

Etter de nye forskriftene *bør* en (tidligere var ordlyden *skal*) i sammensatte navn ”bruke den samansetjingsmåten som samsvarer med dialektuttalen av namnet”. Kategorien omfatter både spørsmålet om sammensetningsfuga i navn som uttales i ett ord (f.eks. *Munkby* eller *Munkeby*), plasseringa av retningsadverbet, bruken av bindstrek og beskrivende epeksegetiske tillegg som *gård/gard*.

5.11.1 Vokalen i sammensetningsfuga

I 2 saker, sak **5/1992 Helgatunsetra** og sak **18/1993 Solåneset**, har klagerne fått medhold i sitt ønske om en annen vokal i sammensetningsleddet. I den første saka legger navnekonsulentene til grunn for si tilråding om skrivemåten *Helgatunsetra* at den nedarva lokale uttalen av førsteleddet er /hæljatun/, altså med /a/ i sammensetningsleddet. Klagerne mener imidlertid at denne uttalen ikke er brukt lokalt, og antar at en ved skrivemåten *Helgatun* ønsker å knytte førsteleddet til kvinnenavnet *Helga*. Navnets opprinnelse er ikke

sikkert, men det kan etter NG (b.13, s.421) muligens være et *Eljartun, der førsteleddet har sammenheng med et gotisk ord *alhs* f i betydninga 'tempel'. En annen mulighet er at førsteleddet er adjektivet *heilagr* 'hellig' eller genitiv av mannsnavnet *Helgi*. Dette regnes imidlertid som mindre sannsynlig. At en angivelig gjennom en skrivemåte med *-a* i sammensetninga ønsker å knytte navnet til kvinnenavnet *Helga* bygger uansett på en misforståelse, og avvises både av navnekonsulentene og klagenemnda. Klagenemnda mener likevel at det er usikkert hvor kjent den nedarva uttalen er i dag, og peker på "at *e*-komposisjonen bygger på en ubrutt skriftradisjon gjennom 400 år, og at matrikkelformen av bruksnavnet som står som førsteledd er *Helgetun* både i 1886 og 1907". Nemnda legger til at skrivemåten med *e*-komposisjon er ønska både av grunneiere og kommunen.

Den nedarva lokale uttalen av navnet i sak **18/1993 Solåneset** er /såånesse/ med /å/ i sammensetningsleddet. At en skriftpåvirka uttale /soånes(se)/ nå ser ut til å være den vanlige "finn ikkje nemnda unaturleg, fordi *Solenes* har vore einerådande som skrivemåte i alle samanhengar, og dessutan [er] nytta som slektsnamn". Nemnda mener at både *Solåneset*, som var den skrivemåten som Kartverket hadde vedtatt etter tilråding fra navnekonsulentene, og en skrivemåte *Sålåneset*, som mest er i samsvar med uttalen, "vil bryte for mykje med skriftradisjonen". Skrivemåten fastsettes til *Soleneset*.

I sak **52/2001 Stangarneset** hadde navnekonsulentene i si tilråding sidestilt skrivemåtene *Stangarneset* og *Stanganeset*, og Kartverket hadde altså vedtatt den første av disse to. Klagers ønske var derimot skrivemåten *Stangenes* med *e* i sammensetningsleddet (og uten *r*). I denne saka fant nemnda det dokumentert at den nedarva uttalen er /stanganæse/ eller /stangarnæse/, og at skrivemåten etter hovedregelen må bli *Stanganeset* eller *Stangarneset*. Eierne ønsker skrivemåten *Stangenes*, som det er en entydig skriftradisjon for. Fordi det ikke er dokumentert at det er talemålsgrunnlag for denne skrivemåten, fastsetter klagenemnda skrivemåten til *Stanganeset*. Nemnda kommer ikke inn på hvorfor den har kommet til et annet resultat enn Kartverket, men det er nærliggende å tro at *Stanganeset* oppfattes som nærmere klagers ønske sammenligna med *Stangarneset*.

5.11.2 Med eller uten komposisjonsfuge

I sak **39/2001 Evjgjarde**, ønska eieren skrivemåten *Evjare*, mens kommunen gikk inn for *Evjejarde*. Den nedarva lokale uttalen av navnet er /ævjare/, altså uten komposisjonsfuge. I si vurdering peker klagenemnda på at en *j*-lyd både i utlyden i førsteleddet og i framlyden i sisteleddet kompliserer sammensetninga. Nemnda kommer derfor til "at førsteleddet bør ha

full form *Evje-*”, og har i ”vurderingen også lagt vekt på den sterke skriftradisjonen for denne formen, samtidig som kommunen også går inn for dette”.

I sakene **37/2002 Litl-Alteren**, **5/2003 Litlenget**, **10/1996 Litl-Flora**, **11/1996 Litlflorhaugen**, **7/1998 Litlgarden** og **1/2002 Litller** ønsker klagerne skrivemåten *Lille-* med *e* i sammensetningsleddet (valg av rettskrivingsform i disse navna er kommentert under punkt 1b). På dette punktet har ingen av klagerne fått medhold, og begrunnelsen i klagenemnda er at skrivemåten uten *e* er i samsvar med dialektuttalen. I den første saka var imidlertid nemnda delt i dette spørsmålet. Ett medlem, Kirsti Strøm Bull, gikk inn for skrivemåten *Lille-*, og grunnga sitt syn med ”at det er uttalegrunnlag også for denne skrivemåten, samtidig som den er i samsvar med eiernes ønske”. Flertallet, Jorunn Vandvik Johnsen, Peter Hallaråker og Tom Schmidt, gikk inn for skrivemåten *Litl-*, altså uten *e* i sammensetningsleddet og med den rettskrivingsforma for dette ordet som er mest i samsvar med den nedarva lokale uttalen.

Sak **16/2004 Indre Duskard**³⁰ er den eneste saka der klagerne har fått medhold når det gjelder spørsmålet om navnet skal skrives med eller uten komposisjonsfuge. Kommunen og grunneieren ønska skrivemåten *Indre Dueskar*, og argumenterte blant annet med at førsteleddet er tolka som substantivet *due*. Klagenemnda gir klagerne medhold på dette punktet, og viser til forarbeidene (Ot.prp. nr. 66 (1988–89) Lov om stadnamn s. 9), der det heter at navnet bør få ei ”skriftform som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet, men som snarare gjer budskapet tydeleg”. Dermed har klagenemnda her gjort unntak fra hovedregelen om at en når det gjelder sammensetningsmåten, bør rette seg etter uttalen i dialekten.

5.11.3 Bruk av bindestrek

37/2002 Litl-Alteren og **10/1996 Litl-Flora** gjelder også spørsmålet om en skrivemåte med eller uten bindestrek ettersom klagerne ønsker skrivemåtene *Lillealteren* og *Lilleflor* uten bindestrek. I begge sakene vedtok nemnda en skrivemåte med bindstrek. I sak **37/2002 Litl-Alteren** begrunner nemnda dette ved å vise til vedtaket om skrivemåten *Stor-Alteren*, og at det bør være samsvar mellom disse navna. I **10/1996 Litl-Flora** begrunner navnekonsulentene si tilråding om en skrivemåte med bindestrek med et ønske om å få primærnavnet *Flora* tydelig fram. Klagenemnda slutter seg til konsulentenes vurdering på dette punktet. I sak **5/2007 Innerråk** hadde Kartverket vedtatt en skrivemåte uten bindestrek, mens klagerne ville ha skrivemåten *Indre-Råk* med bindestrek. Klagenemnda stadfesta Kartverkets vedtak om skrivemåten *Innerråk* fordi skrivemåten uten bindestrek er mest i samsvar med uttalen, og

³⁰ Saka er behandla sammen med et annet bruksnavn, **17/2004 Ytre Duskard**, og tre naturnavn, **18/2004 Indre og Ytre Duskardfjellet**, **19/2004 Duskardbakken** og **20/2004 Duskardtjøna**. I sak **16/2004 Indre Duskard** hadde både kommunen og eier klaga, mens kommunen stod aleine som klager i de fire andre.

dessuten at denne skrivemåten også er ønska av kommunen. Det er ikke helt klart hva som er årsaken til at en i sak **37/2002 Litl-Alteren** og **10/1996 Litl-Flora** kom til at skrivemåten skal være med bindestrek, mens konklusjonen var at skrivemåten skal være uten i sak **5/2007**

Innerråk.

5.11.4 Plassering av retningsadverbet

9/2003 Austre Storbør, **35/2000 Nordre Myr** og **19/2007 Forset** dreier seg om plasseringa av retningsadverbet. I de to første sakene stadfesta klagenemnda Kartverkets vedtak om foranstilt retningsadverb. I sak **35/2000 Nordre Myr** gir nemnda følgende begrunnelse for hvorfor klagers ønske om etterstilt retningsadverb ikke kan imøtekommes:

Med hensyn til leddstillingen er foranstilt utmerkingsledd det vanlige i norsk ord- og navnelaging. Det gjelder både løse og faste sammensetninger. Selv om etterstilt utmerkingsledd blir brukt i noen grad ved løse sammensetninger i *registersammenheng*, bør det vanlige være at utmerkingsleddet står foran hovednavnet. Nemnda finner ikke sterke nok grunner til å fravike dette i denne saken og fastsetter skrivemåten til *Nordre Myr*.

I sak **19/2007 Forset** hadde Statens kartverk, etter tilråding fra navnekonsulentene, gjort vedtak om skrivemåten *Forset* for navnet på gårdsnummer 38 i Klæbu kommune, og *Nedre Forset* og *Øvre Forset* for bruksnummer 1 og 2. Kommunen og eiere ønska imidlertid skrivemåtene *Forseth*, *Forseth Nedre* og *Forseth øvre*. Etter navnekonsulentenes syn er etterstilt retningsadverb, som klagerne her ønsker, ”en skriftspråklig/administrativ konstruksjon uten forankring i naturlig tale i området”. I dagligtalen omtales dessuten bruksnavna som /neppå gåfa/ og /oppå gåfa/, og konsulentene kan for disse også gå inn for skrivemåtene *Nedpå Gården* og *Oppå Gården*. Klagenemnda uttaler at ”retningsordet ikke er en del av den nedarvede lokale uttalen av navnene på bnr. 1 og 2”, og kommer til at den ikke kan gjøre vedtak om leddrekkefølgen. Likevel understreker nemnda ”at det vanlige i norsk er at det presiserende leddet står foran hovednavnet, og at denne regelen bør følges dersom ikke praktiske hensyn tilsier noe annet”. Nemnda fastsetter derfor skrivemåten til *Forset*, og vedtaket gjelder navnet på gårdsnummer 38, samt ”hovednavnet” på bruksnummer 1 og 2. Hva som menes med ”praktiske hensyn” i denne sammenhengen kommer nemnda ikke nærmere inn på.

5.11.5 Andre epeksegetiske tillegg

Når det gjelder det epeksegetiske tillegget *gård* som eieren ønsker i sak **25/2002 Vinjan**, peker navnekonsulentene for det første på at uttalen av dette navneleddet er /gaʔ/ som i så fall ville gitt forma *gard*. Videre viser de til at dette må ”regnes som en skriftmålspreget form,

selv om den unntaksvis kan forekomme muntlig”. Klagenemnda betrakter ordet *gård* som et tillegg til navnet, og ikke som en del av det, og gjør ikke noe vedtak om skrivemåten av dette navneleddet. Den samme begrunnelsen kom nemnda med i sak **2/2007 Rykkjem**.

5.12 Oppsummering av resultatene i gruppe 2

Gruppe 2 omfatter 127 tilfeller der klagenemnda har tatt stilling til et normeringsproblem som er regulert i de språklige spesialreglene. I 16 saker har klagerne fått medhold, mens nemnda har gjort et nytt vedtak i 6. Tilfellene der klagenemnda har kommet til et annet resultat enn Kartverket er nokså ujevnt fordelt på de ulike undergruppene. Når det gjelder kategori 2a har klagerne fått medhold i 4 av 14 tilfeller. Felles for disse sakene er at eiers ønske har støtte i ei nyere uttaleform som i dag er vanligere enn den nedarva uttalen. Eiers ønske bryter heller ikke med rettskrivinga eller rettskrivingsprinsippa, og har dessuten støtte i skriftradisjonen. Sak **8/2003 Nossan** skiller seg litt fra de tre andre sakene der klagerne har fått medhold. Dette er opprinnelig et *heim*-navn som har gått over til bestemt form flertall. Også her er det talemålsgrunnlag for eiers ønske om skrivemåte, men skriftradisjonen for denne forma er langt fra så dominerende som i de andre tre tilfellene. Til gjengjeld viser den skrivemåten eieren ønsker sammenhengen med det opprinnelige opphavet, sjøl om en i dette området vanligvis normerer dette navneleddet til *-em*. Nemnda legger også vekt på at kommunen støtter eiers ønske. I kategori 2b har klagenemnda gitt klagerne medhold i 8 av 63 saker. I de sakene der nemnda har gitt klagerne medhold er dette begrunna med at en nyere uttale i ubestemt form er utbredt, og at denne dessuten har forankring i en solid skriftradisjon. I kategori 2c og 2d har klagenemnda i alle tilfellene stadfesta Kartverkets vedtak, mens klagenemnda har kommet til en annen konklusjon enn Kartverket i hele 4 av 5 saker i kategori 2e. Av disse 4 sakene, som alle gjelder navneleddet *hammer/hammar*, var det imidlertid bare i ett tilfelle at klagerne fikk medhold. Dette var i sak **7/2000 Hammar**, og her fikk klagerne medhold fordi deres ønske hadde støtte i rettskrivinga, i ei nyere utbredt talemålsform og i en relativt sterk skriftradisjon. I de 3 sakene der klagenemnda gjorde et nytt vedtak hadde Kartverket vedtatt skrivemåten *håmmår*, mens klagerne ville ha *hammer*. Her landa klagenemnda på ei slags kompromissløsning, der de i alle 3 tilfellene vedtok *hammar*. Begrunnelsen var først og fremst at denne skrivemåten er i tråd med tidligere normeringspraksis. Dessuten er *hammar* rettskrivingsform. I kategori 2f (tjukk /l/ av gammalnorsk *rð*), som bare omfatter 3 saker, har klagenemnda stadfesta Kartverkets vedtak. Etter kategori 2b er 2g den mest tallrike i kategori 2. Her har klagenemnda gitt klagerne medhold i 3 av 24 tilfeller, mens klagenemnda gjorde et nytt vedtak i ytterligere 3. To av

tilfellene der klagerne har fått medhold dreier seg om vokalen i sammensetningsfuga. I begge tilfeller har den skrivemåten eierne ønsker støtte både i ei nyere uttaleform og i en dominerende skriftradisjon. I det siste tilfellet der klagerne har fått medhold, sak **16/2004 Indre Duskard**, er spørsmålet om navnet skal skrives med eller uten komposisjonsfuge. Her gjorde nemnda et unntak fra regelen om at en bør rette seg etter dialektuttalen når det gjelder sammensetningsmåten. Begrunnelsen var at skrivemåten med komposisjonsfuge bedre får fram navnets betydning. Når det gjelder de tre sakene der klagenemnda har gjort et nytt vedtak, er det vanskelig å si noe generelt om hvorfor nemnda har kommet til et slikt resultat. I sak **52/2001 Stangarneset** hadde navnekonsulentene likestilt skrivemåtene *Stangarneset* og *Stanganes*. Kartverket gikk inn for den første skrivemåten, mens klagenemnda vedtok den siste, som nevnt uten å gi noen begrunnelse for det. **19/2007 Forset** dreide seg om tre bruksnavn, der Kartverket for to av disse hadde vedtatt en skrivemåte med foranstilt retningsadverb. Fordi retningsadverbet ikke er en del av den nedarva uttalen, kom nemnda til at den ikke kunne gjøre noe vedtak om dette. I den siste saka i kategori 2g der nemnda har gjort et nytt vedtak, **39/2001 Evgjardet**, kom klagenemnda til at en burde ha en skrivemåte med komposisjonsfuge sjøl om dette bryter med den nedarva lokale uttalen. Begrunnelsen for å gjøre et unntak fra hovedregelen i denne saka var at sammensetninga kompliseres ettersom førsteleddet slutter på *j*-lyd, samtidig som sisteleddet begynner på *j*-lyd. Dessuten er skrivemåten med komposisjonsfuge i tråd med kommunens ønske.

GRUPPE 3: UNORMERTE, UTDØDDE OG USIKRE NAVNELEDD

I kommentarene til lovens § 4 heter det at "[n]amn med utdøydde eller uklare språkelement skal, så langt det er rimeleg, skrivast i samsvar med gjeldande rettskrivingsprinsipp." I gruppe 3 har jeg samla saker der navneleddet det er strid om er unormert, utdødd og/eller usikkert. I følgende saker i denne kategorien har klagerne fått medhold på dette punktet: **27/2002 Borgan**, **34/2002 Fulvika**, **13/1992 Herkedalen**, **66/1997 Horsgora**, **72/1997 Kvennland**, **58/2001 Mjelva**, **50/2001 Nørvika**, **36/2004 Olbu**, **37/2004 Olbusbakkan**, **29/1993 Pesetra** og **50/1997 Teskja**. Den siste saka teller som to tilfeller da både førsteleddet og sisteleddet er unormert, utdødd og/eller usikkert. I sak **14/2007 Foldstad**, sak **28/2004 Melemssæter**, **55/2001 Remmen**, sak **10/2008 Skjellbreia**, og sak **45/1998 Trandmel** har nemnda gjort nytt vedtak om skrivemåte, det vil si at den har vedtatt en skrivemåte som verken er lik det påklaga vedtaket eller klagerens ønske.

Språklig sett utgjør navna i kategori 3 ei heterogen gruppe. I noen saker er navnets språklige opphav kjent, som f.eks. i **27/2002 Borgan** og **10/2008 Skjellbreia**, mens tolkninga av en del andre navneledd er mer eller mindre usikker, slik tilfellet er i f.eks. **66/1997 Horsgora** og **29/2004 Vinndalen**. I en del navn er det aktuelle navneleddet tolka som et personnavn eller en personnavnbetegnelse, som f.eks. i **29/1993 Pesetra** og **10/2002 Ingelsvatnet**, og flere navn er knytta til et elvenavn, bl.a. **13/1992 Herkedalen** og **1/2002 Litler**. Det vesentlige i denne sammenhengen er imidlertid ikke å danne seg et bilde av hvordan klagenemnda behandler ulike semantiske kategorier. Derimot er mitt mål å se på hvordan eiers ønske om skrivemåte vurderes av klagenemnda. Jeg syns derfor det er naturlig å ta utgangspunkt i saksforholdet og klagenemndas vurdering av de sakene der nemnda har gitt klagerne medhold og der nemnda har gjort et nytt vedtak.

5.13 Saker der klagerne har fått medhold

5.13.1 Borgon eller Borgan

Bruksnavnet i **27/2002 Borgon** er et relasjonsnavn til øynavnet i sak **28/2002 Borgona**. Klagerne ville ha skrivemåten Borgan for begge navna. Den nedarva lokale uttalen av bruksnavnet er /bårgon/, mens den for øynavnet er /bårgona/. Etter NSL er navnet ei avledning *Borgund som er laga til gammalnorsk borg f med endinga *-und*. Dette siste navneleddet fins ifølge NSL i mange øynamn ”og da ofte slik at tydinga er: ’øya som har mykje av (det som ligg i førsteleddet)”. Klagerne ville ha skrivemåten *Borgan* som slektsnavnet. Denne skrivemåten er misvisende fordi navnet ikke er bestemt form flertall av *borg*. Hvis en skulle lagt mest vekt på etymologien, måtte skrivemåten for dette navnet bli *Borgunda*. Navnekonsulentenes endelige tilråding når det gjaldt skrivemåten av naturnavnet var *Borgunda* eller *Borgonda*, mens de for bruksnavnet gikk inn for *Borgon* eller *Borgund*. Konsulentene mente at et vedtak *Borgan* i begge funksjoner er uheldig ut fra et kulturhistorisk synspunkt fordi skillet i uttalen mellom naturnavnet og bruksnavnet trolig vil bli borte (jf. brev datert 26.11.2001 fra Statens navnekonsulenter for Midt-Norge til Vikna kommune). Når klagenemnda likevel har gitt klagerne medhold, både når det gjelder skrivemåten av bruksnavnet og øynavnet, har det sammenheng med at ei nyere uttaleform /bårgan/ ser ut til å være den vanlige i begge funksjonene, slik at skillet mellom naturnavnet og bruksnavnet i talemålet allerede er på vei ut. Nemnda begrunner vedtaket slik:

Avgjørelser i stedsnavnsaker må ofte bygge på en vurdering av motstridende synspunkt og ønsker. I denne saken har nemnda kommet til at skrivemåten bør være *Borgan*. Nemnda har i vurderingen lagt avgjørende vekt på at denne skrivemåten er godt innarbeidet i både lokal og statlig sammenheng, og det er også talemålsgrunnlag for denne skrivemåten. *Borgan* er

dessuten den skriftformen lokalsamfunnet identifiserer seg med, og dette skal det legges vekt på, jf. Ot.prp. nr. 66 (1988–89) Lov om stadnamn s. 10. Nemnda fastsetter skrivemåten til *Borgan*.

Den skrivemåten klagerne ønsker samsvarer med en nyere uttaleform som er svært utbredt. Når det også er lang tradisjon for denne forma i skrift, ser disse to momentene ut til å veie opp for at *Borgan* etymologisk sett er misvisende.

5.13.2 Fulvika eller Fuglvika

I sak **34/2002 Fulvika** ønska eierne skrivemåten *Fuglvika*, og fikk medhold i klagenemnda. Den nedarva lokale uttalen er /fuʎviKa/, men klagerne hevder at en nyere uttale /føggeʎ-/ av førsteleddet har blitt mer vanlig. På bakgrunn av den tradisjonelle uttalen avviser navnekonsulentene at navnet har sammenheng med ordet *fugl*. Klagenemnda kommer imidlertid i si vurdering inn på at dette er navn på et bruk som er skilt ut i nyere tid, og ”at en i denne saken bør skille mellom det opprinnelige *naturnavnet* og *bruksnavnet*, som kan sees på som et nytt og annet navn”. Nemnda slår fast at bruksnavnet er et *relasjonsnavn* til et nedarva naturnavn, men kommer ikke inn på om hvor vidt bruksnavnet faller sammen med dette språklig og geografisk. Hadde en kommet til at dette ikke var tilfelle, ville eieren uansett bestemt skrivemåten jf. daværende lovs § 5 første ledd. I så fall ville vel klaga måtte avvises. Som i **27/2002 Borgon** er den skrivemåten som klagerne ønsker misvisende i forhold til etymologien. Det som synes å være avgjørende for utfallet i **34/2004 Fulvika** er at bruksnavnet er av nyere dato.

5.13.3 Herkedalen eller Herskedal

Førsteleddet i bruksnavnet i sak **13/1992 Herkedalen** er sannsynligvis et elvenavn *Herkja, som ifølge NG (b.13, s. 343) henger sammen med et ord *hark* n ’støy’. Klagenemnda legger til grunn at den nedarva lokale uttalen av navnet er /hærKedaʎn/ ”med et innslag av s i førsteleddet”. Klagenemnda er enig med navnekonsulentene i at uttalen med /s/ i dag ikke nødvendigvis indikerer en opprinnelig s i dette navnet, og at skrivemåten *Herkedalen* ”vel” kan forsvares. Nemnda peker likevel på ”at dette navnet har en lang og ubrutt skrifttradisjon med s i førsteleddet, og at skrivemåten uten s er av så ny dato at den ikke kan tillegges avgjørende vekt”. Klagenemnda viser til at skrivemåten med s er i samsvar med ønsket til grunneierne, og dessuten at opprinnelsen til navnet er usikkert. Etter ei helhetsvurdering kommer nemnda til at klagerne må få medhold i sitt ønske om skrivemåten av førsteleddet, og vedtar forma *Herskedalen*. I denne saka er den skrivemåten klagerne ønsker nærmere den

nedarva lokale uttalen enn den forma Kartverket har vedtatt. Når skriftradisjonen med s i tillegg er så sterk, har ikke klagenemnda lagt avgjørende vekt på en usikker etymologi.

5.13.4 Horsgora eller Horsgård

Verken førsteleddet eller sisteleddet i sak **66/1997 Horsgora** er sikkert tolka. Grunneierne har klaga på skrivemåten av sisteleddet, og ønsker forma *Horsgård*. De viser til skriftradisjonen, og mener dessuten at uttalen varierer. Navnekonsulentene mener forma *-gard* eller *-gård* for sisteleddet vil stride mot uttalen, samtidig som eiers ønske om skrivemåte vil være misvisende i forhold til det etymologiske opphavet. Dette sier klagenemnda seg enig i. Nemnda legger til grunn at den nedarva uttalen av navnet er /håssgora/, og at skrivemåten hvis en skal ta utgangspunkt i den nedarva uttalen må bli *Horsgora*. Nemnda mener likevel at det foreligger sterke nok grunner til å gjøre unntak fra hovedregelen, og legger i si vurdering avgjørende vekt på at skrivemåten *Horsgård* ”er i samsvar med ønsket til grunneierne og kommunen, samtidig som det er en entydig skriftradisjon for denne navneformen”. Det går ikke fram av møteprotokollen om en annen uttaleform er i bruk ut over en påstand fra klagerne om at uttalen varierer. Det betyr at det i hvert fall ikke er dokumentert talemålsgrunnlag for skrivemåten *Horsgård*. Dermed går hensynet til skriftradisjonen og det lokale ønsket i dette tilfellet foran hensynet til uttalen. At skrivemåten *Horsgård* bygger på en falsk etymologi, har ikke hindra nemnda i å gi klagerne medhold. Saka er i og for seg også et spørsmål om bestemt eller ubestemt form, jf. kategori 2b ovafor. Men den skrivemåten i bestemt form som Kartverket vedtok, var knytta til et ukjent navneledd som grammatisk sett er et hunkjønnsord. Når klagenemnda gikk inn for skrivemåten *-gård* av sisteleddet, som grammatisk sett er et hankjønnsord, ville en skrivemåte i bestemt form gjøre avstanden mellom skrift og tale enda større.

Saka kan ses på som en parallell til **43/2002 Vasskord**, der eieren ønsker skrivemåten *Vassgård*. I begge sakene legger klagenemnda til grunn at sisteleddet ikke er *gård/gard*. Forskjellen ser først og fremst ut til å være at navnekonsulentene er rimelig sikre på at betydningen av sisteleddet er *skord* eller *skurd* i sak **43/2002 Vasskord**, noe klagenemnda slutter seg til. Ut i fra nemndas vurdering synes hensynet til det *sannsynlige* opphavet å være avgjørende for at klagerne ikke får medhold i sak **43/2002 Vasskord**. I mars 2008 kom klagenemnda til at denne saka skal gjenopptas (**sak 1/2008**), jf. § 7 om gjenopptaking i ny og revidert lov. Vilkåret for gjenopptaking er at det må foreligge nye opplysninger som kan påvirke vurderinga av hvordan navnet skal skrives. De nye opplysningene i den aktuelle saka er at en nyere uttale /vasskår/ også er brukt, og at denne ifølge ei hovedfagsoppgave i

navnegransking ved Universitetet i Trondheim betegnes som vanlig blant de yngre. Klagenemnda uttaler at den ikka kan se ”at forholdet mellom disse to uttalevariantene er tilstrekkelig vurdert verken under førstegangsbehandlingen, eller i vedtaket i klagenemnda.” Videre peker nemnda på at eiers synspunkt etter den nye loven skal tillegges særskilt vekt såframt eiers ønske ligger innafor regelverket, og dessuten at den reviderte loven legger mer vekt på skrifttradisjonen enn den tidligere.

5.13.5 Kvennland eller Kvernland

I sak **72/1997 Kvennland** er den nedarva lokale uttalen av navnet registrert som /kvæNNlaNN/ i NG (b.14, s. 4). Tolkninga er usikker, men det foreslås her at førsteleddet kan være *kvenna*, som er genitiv flertall av *kona* ’kvinne’, et elvenavn *Kvenna* eller *Kverna*, eller at det har sammenheng med en *kvernstein*. Det er denne siste tolkninga eieren bruker som argument for sitt ønske om skrivemåten *Kvernland*. Ut fra uttalen er det umulig å si noe om opphavet, men navnekonsulentene fraråder en skrivemåte med *rn* fordi dette *kan* bygge på ei feiltolkning. Skrifttradisjonen er vaklende. Klagenemnda viser til at skrivemåten må bli *Kvennland* dersom en legger hovedvekt på uttalen. Nemnda peker likevel på at en ikke kan avvise at konsonantsambandet *rn* er opprinnelig, og kommer fram til at klageren i denne saka må få medhold. Her legger klagenemnda altså avgjørende vekt på eiers ønske om skrivemåte, sjøl om denne bygger på en svært usikker etymologi.

5.13.6 Lærem eller Lerheim

Fordi opphavet til førsteleddet i det aktuelle navnet i sak **19/1996 Lærem** er usikkert, mener navnekonsulentene at en bør velge ei form *Lær-* som er mest mulig i samsvar med dialektuttalen. I NG er uttalen /læremm/ oppført. Navnekonsulentene viser til ei hovedoppgave fra 1982 der uttalen /læ:remm/ med lang *æ* er oppgitt, og at denne uttalen også er stadfesta av grunneier Egil Lerheim. Klagenemnda kommer likevel til at skrivemåten av førsteleddet bør være *Ler-*, og ”har i denne vurderinga lagt avgjerande vekt på at det er ein relativt sterk skrifttradisjon for denne skrivemåten, samtidig som det også er i samsvar med ønsket til grunneigarane”. Skrivemåten av etterleddet er behandla ovafor i kategori 1c.

En skrivemåte *e* kan i en del tilfeller ha /æ/ i normaluttalen (og omvendt), jf. Torp og Vikør 2003:63. Når vokalen er lang, som tilfellet er for vokalen i førsteleddet i *Lærem*, skriver en som regel *e* eller *æ* i samsvar med uttalen i bokmål, sjøl om noen svært frekvente ord som *her*, *der* og *er* bryter med dette (loc.cit.). I nynorsk fins derimot spor etter et historisk-etymologisk prinsipp i samsvar med vokalkvaliteten i norrønt, jf. f.eks. skrivemåten av ordet *gjæta* (bokmål *gjete*). Dersom vokalen historisk sett er *i*-omlyd av norrønt *á* kan vi både i

bokmål og nynorsk få uvanlige skriftformer som *væte* (jf. *våt*). I denne saka er det etymologiske opphavet usikkert, og vi kan ikke uten videre utelukke at *e* er opprinnelig i dette navnet. Av samme grunn kan vi heller ikke si at skrivemåten *Ler-* bryter med rettskrivingsprinsippa i betydninga *transkripsjonsprinsipp*. Når skriftradisjonen med *e* er sterk, og grunneierne samtidig ønsker denne skrivemåten, taler dette derfor for å gi klagerne medhold på dette punktet.

5.13.7 Mjølva eller Mjelva

I sak **58/2001 Mjølva** legger klagenemnda til grunn at den nedarva lokale uttalen er /mjøɛva/ slik den er registrert i NG (bind 13, s. 232), men at en nyere og skriftpåvirka uttale /mjeɛva/ også er brukt. I denne saka var klagenemnda delt. Mens flertallet, leder i klagenemnda Kirsti Strøm Bull og Peter Hallaråker, gikk inn for *Mjelva* fordi ”det både er talemålsgrunnlag for denne formen og et sterkt lokalt ønske”, gikk Jorunn Vandvik Johnsen og Tom Schmidt inn for den skrivemåten som Kartverket hadde vedtatt. De grunnga sitt syn med at den nedarva lokale uttalen fremdeles er i levende bruk, og at det er en sterk tradisjon for skrivemåten *Mjølva* i offentlig sammenheng. Lederens dobbeltstemme avgjorde saka til fordel for klageren. At det var dissens, viser at det var en reell uenighet om hvordan de ulike hensyna skulle vektlegges. Sjøl om både skriftradisjonen og den nedarva uttalen taler for skrivemåten *Mjølva*, la altså flertallet i klagenemnda avgjørende vekt på at det også er talemålsgrunnlag for *Mjelva*, samtidig som det er et sterkt ønske for denne skrivemåten i lokalmiljøet.

5.13.8 Nørvika eller Norvik

I **50/2001 Nørvika** ville klagerne ha skrivemåten *Norvik*. I NG er uttalen registrert som /nørviKa/ med kort /ø/. Tolkninga av førsteleddet i dette navnet er usikker, og navnekonsulentene kommer etter ei samla vurdering til ”at dette sjeldne og interessante navnet bør skrives i så godt samsvar med uttaleformen som mulig”. Klagenemnda har likevel gitt eierne medhold når det gjelder skrivemåten av førsteleddet. Her legger nemnda ”avgjørende vekt på at skrivemåten med *o* i førsteleddet dominerer i offentlig sammenheng”. Det går ikke fram av møteprotokollen om det fins en nyere skriftpåvirka uttale av dette navnet. Ettersom tolkninga er usikker veit vi ikke sikkert hvilken vokal som er opprinnelig i førsteleddet. I slike tilfeller er det etter norske rettskrivingsprinsipp naturlig å gjengi uttalen av vokalen i førsteleddet som *ø*. Men som vi har sett blant annet i **66/1997 Horsgora** og **19/1996 Lærem**, kan hensynet til skriftradisjonen og grunneiers ønske i spesielle tilfeller veie tyngre enn hensynet til uttalen.

5.13.9 *Olbu* eller *Álbu*

Når det gjelder sak **36/2004 Olbu** og **37/2004 Olbusbakkan** er hovednavnet tolka som et opprinnelig *Ólabú*, ei sammensetning av personnavnet *Óli* og *bú* n, jf. NG (b.14, s.187). Den tradisjonelle uttalen som er lagt til grunn for Kartverkets vedtak er /ø£bu/. Klagerne ønsker skrivemåtene *Aalbu* og *Aalbusbakkan*. Som nemnda viser til er skrivemåten *Olbu* mest i samsvar både med uttalen og det historiske opphavet, mens *Aalbu/Álbu* dominerer i skrift. Nemnda mener derfor at det er argument både for skrivemåtene *Olbu* og *Álbu*. Når nemnda har fastsatt skrivemåten *Álbu* og *Álbusbakkan* har den ”lagt avgjørende vekt på at den dominerer i skriftlig bruk og er ønsket av lokalsamfunnet, og at navnet også fungerer som et grendeavn.” Når det gjelder skrivemåten *Aalbu* med *aa* for *å* viser nemnda til at bokstavtegnet *aa* blei tatt ut av rettskrivinga i 1917, og at ”skriftformen derfor ikke [er] i samsvar med gjeldende rettskrivningsprinsipper”. I denne saka har en vedatt en skrivemåte med *å* i framlyd sjøl om uttalen er *o*. Endringer i vokalkvaliteten mot slutten av den norrøne perioden har skapt noe kaos i moderne norsk rettskriving med hensyn til gjengivelsen av vokalene *u/o/å* i skrift, jf. f.eks. skrivemåten *sove* når uttalen er /såve/. Men det er likevel slik at tegnet *å* alltid står for /å/ (Torp og Vikør 2003:65), og da er det sannsynlig at skrivemåtene *Álbu* og *Álbusbakkan* på sikt vil gi en uttale /å£bu/³¹. Disse to sakene regner jeg blant de sakene der klagerne har fått medhold. Om klagerne oppfatter vedtaket slik er derimot usikkert. Det kan være at de heller ser på det som ei kompromissform fordi de ikke fikk ønsket om skrivemåten *aa* for *å* oppfylt.

5.13.10 *Pesetra* eller *Perseter*

I flere av sakene i denne kategorien er det aktuelle navneleddet tolka som et mannsnavn eller et tilnavn. I sak **29/1993 Pesetra** ønsker klagerne skrivemåten *Perseter*. Når det gjelder førsteleddet, er dette tolka som mannsnavnet *Per*, men i dialektuttalen har *r*-en falt bort. Etter navnekonsulentenes syn er det skrivemåten *Pesetra* som best avspeiler dialektuttalen av mannsnavnet *Per/Peder*, og som en ut i fra tanken om kulturvern burde bevare i stedsnavnet. I denne saka viser klagenemnda til at skrivemåten *Per* er enerådende for dette personnavnet, og på dette punktet har klagerne fått medhold. Klagenemndas vedtak om skrivemåten *Per-* i førsteleddet begrunnes altså med skriftradisjonen, etymologien og ønsket til eieren. Saka kunne i og for seg vært plassert i kategori 1, men ettersom personnavn ikke er normert i rettskrivinga har jeg likevel valgt å ta med denne saka her. Skrivemåten *Per-* av førsteleddet er etymologisk sett den mest riktige, og får fram sammenhengen med personnavnet.

³¹ Det går ikke fram av møteprotokollen om en nyere skriftpåvirka uttale med *å* i framlyd alt er i bruk.

5.13.11 Teskja eller Torske

Navnet i sak **50/1997 Teskja** er førsteleddet tolka som *taske* ‘pose, pung’, mens etterleddet er *vin* f ’naturlig eng’, jf NG (b.13, s. 393). Den nedarva uttalen er i NG registrert som /tøssja/. Ifølge NSL:494-494 kan mange av *vin*-navna i Norge knyttes helt tilbake til tida før Kristi fødsel. Navneleddet må ha vært produktivt gjennom en lang tidsperiode, men de fleste er fra før vikingtida. Disse navna har i uttalen ofte fjerna seg langt fra opphavet. I utlyd er *n*-en vanligvis falt bort, og vokalen kan i dag ha mange ulike former, som *-i*, *-e*, *-æ*, og *-a*. *-vin* er et kjent navneledd, men det er ikke normert i rettskrivinga, og har, særlig når det står i utlyd, endra seg mye slik at det vil være unaturlig å rekonstruere det. Sak **50/1997 Teskja** dreier seg både om skrivemåten av førsteleddet og skrivemåten av etterleddet. Klagerne ønsker skrivemåten *Torske*, som etter navnekonsulentens oppfatning ”bryt sterkt både med historisk opphav, tradisjonell uttale og normeringspraksis for andre namn i området med same sisteledd”. Navnekonsulentene viser til vedtak om skrivemåtene *Brøskja* og *Fiskja* i Surnadal, *vin*-navn som de anser som paralleller til dette. Nemnda gir likevel klagerne medhold, og legger i si vurdering ”avgjerande vekt på at denne skrivemåten er i samsvar med ønsket til grunneigarane og kommunen, samtidig som det er ein sterk skrifttradisjon for denne namneforma”. Det går fram av møteprotokollen at nemnda hadde vurdert ei slags kompromissform *Toskja*, men at den valgte å se bort fra denne fordi den ikke var ønska av noen av partene. *Toskja* ville, slik nemnda påpeker, tatt vare på navnet som *vin*-namn, men vært i samsvar med klagernes ønske når det gjelder vokalen i førsteleddet. Saka er særlig interessant fordi det påklaga vedtaket *Teskja* og nemndas vedtak *Torske* står svært langt fra hverandre. Det går fram av møteprotokollen at klagenemnda har vurdert om saka dreier seg om navnevalg, og ikke om skrivemåte. Fordi klagerne her har fått medhold har nemnda likevel valgt å ikke gå nærmere inn på denne problemstillinga. Det kommer ikke fram om det er talemålsgrunnlag for forma *Torske*. Vedtaket om skrivemåten *Torske* bryter således både med opphavet, uttalen og normeringspraksis for andre *vin*-navn i dette området, men har støtte i skrifttradisjonen og det lokale ønsket.

5.14 Saker der klagenemnda har gjort et nytt vedtak

5.14.1 Foldstad, Folstad eller Follstad

Navnekonsulentene viser til at førsteleddet i sak **14/2007 Foldstad** trolig er et forsvunnet elvenavn *Folda*, et elvenavn som ifølge NSL:152 fins flere steder i Norge.

Navnekonsulentene mener derfor navnet bør skrives *Foldstad*. I NG (b.14, s.240) er den nedarva lokale uttalen registrert som /fåLLsta/ med kort vokal og palatal /l/ i førsteleddet.

Klagerne ønsker imidlertid skrivemåten *Folstad*, som bryter med prinsippet om at kort vokal markeres med påfølgende dobbel konsonant. Klagenemnda viser i si vurdering til at en uttale med palatal /l/ kommer av *ll* eller *ld*. Sjøl om det er en betydelig tradisjon for *Folstad* i skrift, peker nemnda på at denne ikke er entydig. Følger en hovedreglene i loven, står valget i denne saka mellom *Foldstad*, som Kartverket hadde vedtatt etter tilråding fra navnekonulentene, eller *Follstad*. Etter ei helhetsvurdering går nemnda inn for det siste alternativet. I denne saka har klagenemnda ”lagt vekt på at denne skrivemåten gjengir den nedarvede uttalen så nøyaktig som mulig, og [at] den er innarbeidet på N50-kartet”. Vedtaket som klagenemnda gjorde var altså ikke primært ønska av noen av partene, men den har en viss tradisjon i skrift. Hensynet til uttalen og rettskrivingsprinsippa er ivaretatt, mens hensynet til den sannsynlige etymologien har måttet vike. Det er tvilsomt om vedtaket i nemnda kan betraktes som et kompromiss. Muligens kan vi si at *Follstad* ligger nærmere klagers ønske sammenligna med *Foldstad*. Det kommer likevel fram i møteprotokollen at sammenhengen med slektsnavnet *Folstad* er viktig, og dermed er det nok ikke sikkert klagerne opplever *Follstad* som et bedre alternativ enn *Foldstad*.

5.14.2 Melessætra, Mellemsæter eller Melemssæter

I sak **28/2004 Melessætra** var ønsket fra klagerne *Mellemsæter*. Ifølge navnekonulentene er førsteleddet trolig et opprinnelig **Meðalheimr* som betyr ’midtgården’. Navnekonulentene opplyser om at navnet er et relasjonsnavn til et gårdsnavn *Melem*³². I NG (b.14, s. 75) er uttalen /mælessætra/ oppført, mens uttalen i dag ifølge møteprotokollen er med tjukk /l/. Av hensyn til navnets historiske opphav og dagens uttale finner nemnda at den ikke kan gå inn for en skrivemåte med *ll* i førsteleddet slik klagerne ønsker, men imøtekommer ønsket om en skrivemåte med *m* som har sterk tradisjon i skrift. Skrivemåten fastsettes til *Melemssæter*. Dette vedtaket kan betraktes som ei kompromissform, der en har fulgt rettskrivingsprinsippa med tanke på hvordan tjukk /l/ gjengis i skrift, mens en har gitt klagerne medhold når det gjelder en skrivemåte med *m*. Dette gir ei skriftform som avviker en del fra den lokale uttalen, og også her kan en forvente ei utvikling der en skriftpåvirka uttale med /m/ i førsteleddet fester seg. Etymologisk sett kan likevel en slik skrivemåte forsvares, jf. primærnavnet *Melem*.

5.14.3 Skjellbreia, Skjelbreia eller Skjeldbreia

I sak **10/2008 Skjellbreia** gikk navnekonulentene i si tilråding inn for skrivemåten *Skjellbreia* fordi denne var i samsvar med kommunens ønske. Grunneieren hadde klaga, og ville ha skrivemåten *Skjelbreia*. Hun mener skrivemåten *Skjell-* feilaktig vil vise til en

³² Klagenemnda opplyser imidlertid at dette navnet ikke ennå er fastsatt etter reglene i stedsnavnloven.

sammenheng med ordet *skjell* i betydninga 'musling', et ord som uttales med tjukk /l/ i dialekten. Derfor ser hun på skrivemåten *Skjelbreia* som den skrivemåten som best vil bidra til å bevare det nedarva lokale uttalen /sjeLLbreia/ med kort vokal og palatal /l/ i førsteleddet. Det aktuelle navnet kommer av norrønt **skjaldbreiðr* som betyr 'så brei som et skjold'. Et tilsvarende navn fra Lierne kommune er tidligere behandla i klagenemnda i **8/2002 Skjelbreia** (se også kategori 2b og 2d). Her ville klageren ha skrivemåten *Skjelbrei*, men nemnda stadfesta det vedtaket Kartverket hadde gjort om skrivemåten *Skjelbreia*. Med henvisning til saka i Lierne og til navnets historiske opphav, endra navnekonsulentene si tilråding i forbindelse med sak **10/2008 Skjellbreia**, mens Kartverket blei stående ved vedtaket om skrivemåten *Skjellbreia*. Nemnda viser i si vurdering til at klagers ønske skal tillegges særskilt vekt, men at det i kommentarene til § 6 presiseres at dette gjelder "når den skriftforma han eller ho ønskjer, ligg innanfor regelverket". Nemnda kommer til at det ikke foreligger sterke nok grunner til å fravike prinsippet om at kort vokal skal markeres med påfølgende dobbel konsonant. Valget står derfor mellom *Skjellbreia* og *Skjelbreia*. Klagenemnda går inn for *Skjelbreia*, som den mener både "er i samsvar med den nedarvede lokale uttalen, det historiske opphavet og tidligere vedtak i klagenemnda". I denne saka gjorde klagenemnda et nytt vedtak, som er forskjellig både fra Kartverkets vedtak om skrivemåte og den skrivemåten klageren ønsker.

Som i **14/2007 Foldstad** ligger klagers ønske om skrivemåte utafør regelverket fordi det bryter med transkripsjonsprinsippa, sjøl om det er en relativt sterk skrifttradisjon for skrivemåtene klagerne ønsker. Både i **14/2007 Foldstad** og i **10/2008 Skjellbreia** står valget i klagenemnda mellom en skrivemåte med *ll* eller *ld*. Kartverket hadde vedtatt en skrivemåte med *ld* i den første saka og *ll* i den andre. I begge sakene gjorde nemnda et nytt vedtak, slik at resultatet i de to sakene blei motsatt: i den første vedtok nemnda en skrivemåte med *ll*, i den andre en skrivemåte med *ld*. Det kan være grunn til å spørre hvorfor utfallet i disse sakene blei forskjellig. Sak **10/2008 Skjellbreia** må naturligvis ses i sammenheng med **8/2002 Skjelbreia**, og det er sannsynlig at dette har vært avgjørende for utfallet. Det kan også være at nemnda, fordi tolkninga av navnet i **10/2008 Skjellbreia** (og **8/2002 Skjelbreia**) regnes som sikrere sammenligna med tolkninga av navnet i **14/2007 Foldstad**, har funnet det mer forsvarlig å fastsette en etymologisk skrivemåte med konsonantsambandet *ld*.

5.14.4 Trandmel, Tranmæl eller Trannmel

I sak **45/1998 Trandmel** er den nedarva lokale uttalen /traNNmæf/ med palattal *n* i førsteleddet. I NG (bind 14, s. 282) foreslås det at førsteleddet "kunde være Mandsnavnet

Bránder, som nu i Stedsnavne ofte er gaaet over til Trann-”, men tolkninga regnes som usikker. Fordi de eldste skrivemåtene tyder på at konsonantsambandet *-nd* er opprinnelig, går navnekonsulentenes primært inn for *Trandmel*, men åpner sekundært for skrivemåten *Trann-* av førsteleddet, en skrivemåte som også markerer en uttale med palatal /n/. Klagerne ønsker skrivemåten *Tranmæl* med én *n*. Denne skrivemåten bryter med prinsippet om at kort vokal i norsk rettskriving markeres med etterfølgende dobbel konsonant. Når den tradisjonelle uttalen med palatal /n/ fortsatt er den vanlige, har nemnda ikke funnet grunnlag for å gjøre unntak fra denne regelen. Dermed står valget mellom *Trandmel*, som Kartverket hadde vedtatt etter tilråding fra navnekonsulentene, og *Tranmmel*, som var navnekonsulentenes sekundære tilråding. Fordi opprinnelsen av førsteleddet er usikkert, vedtar klagenemnda *Tranmmel*, som er den forma som ligger nærmest dialektuttalen. Saka er en klar parallell til sak **14/2007 Foldstad**. I begge sakene har klagenemnda kommet til et annet resultat enn vedtaksorganet. I valget mellom to alternative markeringer av en palatal konsonant, har en valgt den skrivemåten som stemmer best med uttalen, sjøl om det ut fra tokningene av navna er sannsynlig at et annet konsonantsamband er opprinnelig.

5.15 Noen saker der klagerne ikke har fått medhold

Felles for mange av sakene i kategori 3 der klagerne ikke har fått medhold, er at den skrivemåten klagerne ønsker bryter med sentrale norske rettskrivingsprinsipp. Dette er f.eks. tilfellet i **7/2008 Koppreitan**, der den lokale uttalen er /kåppreitan/ med kort /å/ i førsteleddet. Her ønsker eieren og kommunen skrivemåten *Koppreitan*, som bryter med prinsippet om at kort vokal skal markeres med etterfølgende dobbel konsonant. Saka er behandla etter ny og revidert lov, der det i § 6 førsteledd heter at ”[s]ynspunkta til eigaren skal tilleggjast særskild vekt”. Dette gjelder likevel bare når skrivemåten han eller hun ønsker ligger innafor regelverket, et vilkår som ifølge klagenemnda ikke er oppfylt her. Klare paralleller til denne saka er **8/1996 Bossnes**, **46/1998 Skjeggstad** og **20/2002 Kjellvika**. I sistnevnte sak legger navnekonsulentene til grunn at den nedarva lokale uttalen er /KællviKa/ eller /Kellvika/. De mener uttalen og eldre skriftformer tyder på at navnet har sammenheng med norrønt *kerling* f ’kvinne, kjerring’. Eieren, Inderøy Mållag og kommunen har klaga, og ønsker skrivemåten *Kjelvika*. Både eieren og mållaget oppfatter ifølge møteprotokollen vedtaket om skrivemåten *Kjell-* som et forsøk på å sette navnet i sammenheng med mannsnavnet *Kjell*. De avviser navnekonsulentenes tolkning, og hevder at førsteleddet viser til en saltkjel i ei vik ved gården. Klagenemnda legger til grunn at den nedarva uttalen med kort /e/ fremdeles er den vanlige, sjøl om en uttale med lang /e/ i førsteleddet også er i bruk. Nemnda konkluderer med at det

ikke fins sterke nok grunner til å gjøre unntak fra rettskrivingsprinsippet om at kort vokal skal markeres med etterfølgende dobbel konsonant.

Saksforholdet i sak **55/2001 Remmen** er det gjort nærmere rede for under kategori 2c. I NG (bind 13, s. 243) er navnet forklart som ei avledning av *rim* f. eller *rimi* m 'langstrakt forhøyning'. Uttalen i førstestavinga er med kort /e/. Eiernes ønske om skrivemåten *Remen* bryter med prinsippet om at kort vokal skal markeres med etterfølgende dobbel konsonant, og klagenemnda kommer til at det ikke er sterke nok grunner til å fravike rettskrivingsprinsippa.

Når det gjelder **29/2004 Vinndalen** og **10/2006 Manndal** er den nedarva lokale uttalen av disse navna med kort vokal og palatal /n/. Klagerne ønsker skrivemåtene *Vindal* og *Mandal*. Palatal /n/ gjengis med dobbel *n*, eller eventuelt *rn* eller *nd* hvis dette stemmer med det historiske opphavet. Ettersom en har å gjøre med et navneledd der det historiske opphavet er usikkert, bør en i tråd med regelverket derfor velge dobbel *n*. Det går ikke fram av møteprotokollen at det i noen av sakene fins en nyere uttale med lang vokal, og klagenemnda har ikke funnet sterke nok grunner til å gjøre unntak fra rettskrivingsprinsippa.

I **12/2001 Grillstad** er uttalen med kort vokal og palatal /l/. Etter norske rettskrivingsprinsipp gjengis palatal /l/ med *ll* eller eventuelt *ld* dersom det er i samsvar med opphavet. Dersom opphavet er usikkert, bør en derfor velge *ll*. Klagenemnda viser i si vurdering til at de har gjort unntak fra denne regelen, men at skrivemåten da har vært basert på en nyere og utbredt uttale med forankring i en dominerende skriftradisjon. Her er det ikke dokumentert at det fins en nyere uttale med lang vokal, og dette vilkåret er således ikke oppfylt her.

I **25/2007 Hjelopen** og **39/2007 Telesbøen** er den nedarva uttalen med tjukk /l/. Klagerne ønsker skrivemåtene *Hjellup* og *Tellesbø*. Ingen av navna er sikkert tolka, men ut fra de eldste belegga mener navnekonsulentene at det første navnet er et opprinnelig **Hjalmalaup*. Når det gjelder det andre navnet, viser klagerne til et sagn som knytter gårdsnavnet til en storbonde som het *Telle*, og som bodde på gården *Telstad*. De mener en skrivemåte med én *l* vil være misvisende fordi folk kan tro at navnet har noe med *tele* eller *frost* å gjøre. I den siste saka står kommunen sammen med eierne som klager. I si vurdering av disse sakene understreker klagenemnda at tjukk /l/ etter norske rettskrivingsprinsipp markeres med enkel *l*, eller eventuelt *rd* dersom dette er i samsvar med det historiske opphavet (jf. også kategori 2f ovafor). Det går fram av møteprotokollene at det fins nyere, sannsynligvis skriftpåvirka

uttaleformer av disse navna, men klagenemnda finner likevel ikke sterke nok grunner til å gjøre unntak fra rettskrivingsprinsippa.

I sak **5/1998 Fale**, **1/2002 Litller** og **4/2003 Re** kom nemnda i alle tre sakene til at det ikke forelå sterke nok grunner til å gjøre unntak fra regelen om at en på norsk ikke markerer vokallengde ved hjelp av dobbeltskriving (eller en kombinasjon av flere bokstaver).

Når det gjelder /sj/-fonemet, gjengis dette i de fleste tilfeller enten som *sk*, *skj* og *sj* i moderne norsk ortografi³³ (Torp og Vikør 2003:78). Det er etymologien som er avgjørende for hvilken av disse bokstavkombinasjonene som brukes. I et ord som *sjø* brukes *sj-* i tråd med den norrøne forma *sjór*. Tilsvarende skriver vi *skjold* fordi kombinasjonen *skj-* er opprinnelig i dette ordet. Sakene **10/1993 Sjølsvikan**, **21/2006 Sjølsvollen**, **18/2007 Skjølbakken** og **13/2000 Skjånes** dreier seg alle om hvordan dette fonemet skal skrives i framlyd. I de to første sakene, **10/1993 Sjølsvikan** og **21/2006 Sjølsvollen**, ønsker klagerne en skrivemåte med *Skj-*. Førsteleddet i navnet i **10/1993 Sjølsvikan** er i NG (b.13, s.371) er tolka som *sel n* 'seterhus' eller *selr m* 'sel', mens navnet i **21/2006 Sjølsvollen** ifølge NG (b.13, s.427) enten er *sel n* 'seterhus' eller treslaget *selje*. Eierne ville ha skrivemåtene *Skjølsvik* og *Skjølsvold*, men fikk ikke medhold i klagenemnda når det gjaldt spørsmålet om skrivemåten av førsteleddet fordi det sannsynlige opphavet og eldre skriftformer viser at konsonantsambandet *skj* ikke er opprinnelig. I sak **18/2007 Skjølbakken** og **13/2000 Skjånes** er forholdet motsatt. Her har Kartverket vedtatt en skrivemåte med *skj*, mens eierne ønsker *sj*. Navnet i den første saka knytter navnekonsulentene til naturnavnet *Skjøla* (navn på en dal), og de anser skrivemåten med *skj* som "ordhistorisk rett". Ifølge eieren het bruket opprinnelig *Nidengsbakken*, og var husmannsplass fram til 1906. Han mener bruket deretter blei *sjøleierbruk*, og at bruksnavnet viser til dette. Når det gjelder førsteleddet av navnet i sak **13/2000 Skjånes**, viser navnekonsulentene til NG der dette er tolka som *skjå*, m 'skur', og til NSL:404, der det blir pekt på at dette leddet er svært vanlig i nordnorske stedsnavn. I innledninga til NG (Innl. s. 75) skriver dessuten Oluf Rygh at dette navneleddet "alm. urigtigt [er] skr. *Sjaa*". Klagerne, som ønsker skrivemåten *Sjånes*, er uenige i den navnefaglige tolkninga, og mener navnet må komme av verbet *sjå* fordi stedet er et utsiktspunkt. I disse

³³ I områder med retrofleksjer kan også *s* (*slå*), *rs* (*verst*) og *ls* (*hals*) markere dette fonemet. I importord brukes andre tegn avhengig av skrivemåten i språket disse er importert fra, f.eks. i ord som *giro*, *journalist* og *schæfer* (Torp og Vikør 2003:78).

sakene mener klagenemnda at det er argument både for en skrivemåte med *sj* og *skj*, men går i alle tilfellene inn for det siste fordi dette stemmer best med navnas opprinnelse.

I noen av sakene er det til dels stor avstand mellom klagers ønske om skrivemåte og den nedarva lokale uttalen. Dette gjelder f.eks. i **71/1997 Fessdalen** og **37/2000 Dørndalen** der klagerne ønsker henholdsvis *Fiksdal* og *Dyrendahl*. I den første saka legger klagenemnda til grunn at den nedarva lokale uttalen av førsteleddet er /dønn/, og at denne fortsatt er i bruk. Førsteleddet er i NG (b.14, s.103) tolka som et forsvunnet elvenavn *Dyrna* eller *Dyrn*. Når det gjelder skriftradisjonen, viser nemnda til at denne varierer mellom *Fis(s)*- og *Fess*-, mens *Fiks*- ser ut til å være ei slektsnavnform. I valget mellom ei uttalenær form *Dønn*- og den forma som Kartverket hadde vedtatt, går klagenemnda inn for den siste. Grunnen er at ingen av partene har ønska forma *Dønn*-, samtidig som *Dørn*- viser at konsonantsambandet *rn* er opprinnelig. I disse to sakene går det ikke fram av møteprotokollen om det fins talemålsgrunnlag for den skrivemåten klagerne ønsker. I en del saker er imidlertid en nyere, sannsynligvis skriftpåvirka uttale i bruk. Som vi har sett bl.a. i sak **58/2001 Mjølva** ovafor kan dette være avgjørende for at klageren får medhold. En nyere, skriftpåvirka uttale ved sida av den nedarva lokale uttalen er blant annet dokumentert i **12/2004 Bøverfjorden**. I denne saka la navnekonsulentene til grunn at den nedarva lokale uttalen er /bøffjorn/, det vil si med *ø* i førsteleddet, og at denne fortsatt er i levende bruk. De peker på sammenhengen mellom elvenavnet *Bøvra*, som trolig kommer av ei stamme *Bifr, sideform til norrønt *bjórr* (som i si tid blei avløst av lavtysk 'bever' jf. Bokmålsordboka), og tilrådde skrivemåten *Bøverfjorden*. Saka blei behandla samtidig med **8/2004 Bøvra** (naturnavn), **9/2004 Bøverdalen** (naturnavn), **10/2004 Bøverfjordssetra** (seternavn), **11/2004 Bøverfjordsvatnet** (naturnavn) og **13/2004 Bøverfjorden** (grendenavn og navn på poststed). Surnadal kommune, lokale lag og foreninger og grunneiere ville ha en skrivemåte med *æ* i førsteleddet. Kommunen er vedtaksorgan for grendenavnet. Kartverket har klagt på skrivemåten av dette, og ønsker *ø* også i dette navnet. Grunneierne mener uttalen med /æ/ er i ferd med å ta over for den nedarva uttalen med /ø/, og hevder dessuten at førsteleddet må være dyrenemninga *bever*. Dette avviser navnekonsulentene, som viser til at dette ordet er lånt inn fra nederlandsk. Navneleddet det her er snakk om må være eldre enn dette lånet. Konsulentene legger til at skrivemåten i så fall måtte bli *Bever*- i tråd med gjeldende rettskriving. Surnadal kommune uttaler at forma med *æ* er godt innarbeida, og at det er en sterk folkevilje bak dette ønsket. Etter hovedregelen må likevel skrivemåten bli med *ø*, og spørsmålet er om det fins sterke nok grunner til å fravike denne. Det går fram av møteprotokollen at konsulentene i forbindelse

med klaga subsidiært åpner for en skrivemåte med *æ* i bruks- og grendenavnet, vel fordi det er uttalegrunnlag for denne. Klagenemnda mener imidlertid ”at det ikkje ligg føre sterke nok grunnar til å dele opp namnegruppa som så tydeleg høyrer saman”. Når det gjelder skriftradisjonen, peker nemnda på at denne ikke er entydig, men at *Bøverfjorden* har sterk tradisjon i offentlig sammenheng, f.eks. på kart og i matrikler. Nemnda viser til at en har gjort unntak fra hovedregelen i visse tilfeller, men at det da har vært snakk om en nyere og utbredt uttale med sterk tradisjon i skrift. Dette vilkåret er ikke oppfylt når det gjelder disse navna, og klagenemnda fastsetter skrivemåten med *ø* for hele navnegruppa, også for bruksnavnet.

Det fins eksempler også i kategori 3 på at eieren ønsker ei mer uttalenær form enn den Kartverket har vedtatt. I sak **6/2008 Vigtil**, som er behandla etter ny og revidert lov, ønsker eieren skrivemåten *Viktil*. Ifølge NG (b.15, s. 51) er den opprinnelige forma av navnet *Vigdeild*, satt sammen av *vig* n ’kamp’ eller ’drap’ og *deild* f ’tvist, trøtte, kamp’. I si vurdering legger klagenemnda til grunn at den nedarva lokale uttalen er /vekktiln/. Når det gjelder forholdet mellom den opprinnelige konsonanten i førsteleddet og den nedarva lokale uttalen uttaler nemnda at ”[l]ydutviklingen i navnet har gjort at sekvensen *-gd-* har blitt ustemt, og dermed har endret seg til *kt*. Det har trolig rammet *d*-en i *-deild* først, slik at sisteleddet under svakt trykk har fått uttalen *-til*. Deretter har *g*-en i førsteleddet blitt ustemt *k* foran *t*.” Når det gjelder skriftradisjonen går det fram av møteprotokollen at *Vigtil* med *g* er brukt i matrikkelen og på N50-kart, mens *Viktil* er brukt på ØK. Klagenemnda vedtar skrivemåten *Vigtil*, og uttaler at den har ”lagt avgjørende vekt på at denne skrivemåten dominerer i offentlig sammenheng, samtidig som den er mest i samsvar med opphavet til navnet og derfor best tar vare på navnet som kulturminne.”

5.16 Oppsummering av resultatet i kategori 3

Denne kategorien omfatter klagenemndas vurdering av 62 tilfeller der det aktuelle navneleddet er unormert, utdødd og/eller av usikkert opphav (**50/1997 Teskja** teller som to tilfeller fordi begge navneledda hører under denne kategorien). I 13 tilfeller har klagerne fått medhold, mens nemnda har gjort nytt vedtak i 5 tilfeller. I bare 4 av 13 tilfeller der klaga er tatt til følge, er det dokumentert talemålsgrunnlag for eiers ønske (**27/2002 Borgon**, **34/2002 Fulvika**, **13/1992 Herkedalen** og **58/2001 Mjølva**). I **34/2002 Fulvika** synes det faktum at bruksnavnet er av nyere dato å være avgjørende for at klagerne får medhold, sjøl om skrivemåten *Fuglvika* er ei feiletymologisering. I **27/2002 Borgon** og **13/1992 Herkedalen** har eiers ønske støtte i en sterk skriftradisjon, mens det i sak **58/2001 Mjølva** er den skrivemåten Kartverket har vedtatt som er mest brukt på kart og i matrikkelen. Vedtaket i

denne siste saka var som nevnt ovafor ikke enstemmig. Når det gjelder de øvrige tilfellene der klagerne har fått medhold, er det ikke dokumentert talemålsgrunnlag for eiers ønske, men i de fleste tilfeller dominerer den skrivemåten eieren ønsker i skrift. I **66/1997 Horsgora** er skriftradisjonen for eiers ønske om skrivemåte, *Horsgård*, ifølge nemnda entydig. Sjøl om skrivemåten *-gård* av sisteleddet ikke har støtte i talemålet og dessuten bygger på en feiltokning av navnet, får eieren medhold. Her, som f.eks. i **36/2004 Olbu** og **37/2004 Olbusbakkan**, legger klagenemnda også vekt på at eierens ønske har støtte i lokalmiljøet. I sak **29/1993 Pesetra** viser eiers ønske om skrivemåte sammenhengen med mannsnavnet *Per* i førsteleddet, og her har etymologien og eiers ønske om skrivemåte veid tungt. I sak **50/1997 Teskja** vedtok klagenemnda en skrivemåte som bryter sterkt både med opphavet og uttalen. Her var det skriftradisjonen og det lokale ønsket som var avgjørende. Også i sak **72/1997 Kvennland** taler uttalen mot å gi klagerne medhold. I denne saka er dessuten skriftradisjonen vaklende. En skulle kanskje på bakgrunn av nemndas uttalelse i andre saker tro at en skrivemåte trenger støtte enten i uttalen eller i en sterk skriftradisjon (og helst i begge deler). Det avgjørende synes imidlertid her å ha vært at en ikke kan avvise at eiers ønske om skrivemåte er i samsvar med etymologien fordi konsonantsambandet *rn* kan gi en uttale *nn*.

Når det gjelder de 5 sakene der nemnda har gjort et nytt vedtak har en i sak **14/2007 Foldstad** og **45/1998 Trandmel** vedtatt dobbel konsonant i førsteleddet istedenfor konsonantsambanda *ld* og *nd*. Slik har en ivaretatt rettskrivingsprinsippa, og samtidig nærma seg klagerens ønske. I **10/2008 Skjellbreia** har en imidlertid gått i motsatt retning. Istedenfor å velge en skrivemåte med dobbel konsonant har en vedtatt en skrivemåte med konsonantsambandet *ld*. Her har hensynet til etymologien og tidligere praksis i klagenemnda vært avgjørende for vedtaket. Vedtaket i **28/2004 Melessætra** er helt klart et kompromiss. Sjøl om det ikke er dokumentert talemålsgrunnlag for kompromissforma, har den støtte i skriftradisjonen og i etymologien. I den siste saka der klagenemnda har gjort et nytt vedtak, **55/2001 Remmen**, skyldes det som nevnt ovafor først og fremst at det vedtaket Kartverket gjorde bygde på feil uttalegrunnlag. Det er ikke snakk om noen kompromissform ettersom vedtaket i klagenemnda ligger lenger unna klagerens ønske om skrivemåte sammenligna med det vedtaket som i utgangspunktet var påklaga.

6. ANALYSE AV MOMENTA SOM LIGGER TIL GRUNN FOR KLAGENE

Når vi nå har sett på hvordan klagenes fordeler seg på ulike normeringsproblemer og klagenemndas behandling av disse, vil jeg i denne siste delen av oppgava se nærmere på argumentasjonen bak klagenes. Hvorfor klages det på vedtak som gjelder skrivemåten av bruksnavn? Hvordan begrunnes klagenes? Vi kan på bakgrunn av opplysningene i møteprotokollene grovt sett dele klagenes argumentasjon i fire typer:

1. Uenighet om faktiske forhold som vedtaksorganet har lagt til grunn for vedtaket
2. Argument som går på forholdet til andre språk eller språkvarieteter
2. Argument som går på forholdet mellom navnet og navnebrukerne
3. Argument som går på forholdet til generelle samfunnsideologier

Denne inndelinga bygger på ei omfattende prinsippoppstilling for generell språkplanlegging utarbeida av Lars Vikør (2007:151 ff.), der han deler prinsippa inn i fire grupper: 1. *Interne språklige prinsipp*. 2. Prinsipp som går på *forholdet til andre språk eller språkvarieteter*. 2. Prinsipp som går på *forholdet mellom språket og språkbrukerne* og 4. Prinsipp som er avleda av *generelle samfunnsideologier og kulturelle holdninger*. Jeg tar med dette ikke sikte på å gi en fullstendig oversikt over alle motstridende prinsipp og holdninger som spiller ei rolle ved normering av stedsnavn, men bruker Vikørs oppstilling som utgangspunkt for å strukturere argumenta som klagerne framsetter. Særlig Vikør oppstilling være til hjelp for å definere argument av mer sosiolingvistisk (sosioonomastisk) eller psykolingvistisk (psykoonomastisk) karakter.

6.1 Uenighet om faktiske forhold i navnesaker

Den første typen argument som klagerne relativt ofte framsetter i forbindelse med klagesaker som gjelder skrivemåten av bruksnavn, er innvendinger mot de faktiske forholda som vedtaksorganet (og navnekonsulentene) har lagt til grunn i si vurdering. Det kan være at klagerne er uenige om hva som er den nedarva lokale uttalen eller den vanlige talemålsforma på stedet, eller at klagerne har et annet syn enn vedtaksorganet på hvilke skriftformer som er innarbeida og ikke. Det viser seg dessuten at klagerne i en del tilfeller avviser den navnefaglige tolkninga av navnet og kommer med egne tolkningsforslag som i større eller mindre grad springer ut av egen fantasi og etablerte misoppfatninger. Denne gruppa går på

tvers av Vikørs inndeling, men jeg har valgt å samle disse i ei gruppe fordi de har til felles at de er faktiske forhold som skal tillegges vekt når en skrivemåte skal fastsettes etter lov om stadnamn.

Når skrivemåten av et stedsnavn skal fastsettes er det flere opplysninger om faktiske forhold som må innhentes. Det må bringes på det rene hva som er den nedarva lokale uttalen, og om det eventuelt fins nyere uttaleformer. Tolkninga av navnet er overlatt til navnekonsulentene, som ved hjelp av kilder og kunnskap om navn og navnefaglig metode gjør rede for navnets sannsynlige etymologi. På spørsmål fra Ivar Ertesvåg om det er forventa at en part skal kunne dokumentere påstander om faktiske forhold, svarer Kulturdepartementet (brev til Ivar Ertesvåg datert 16.1.1995) at en ikke kan regne med dette f.eks. fra en høringspart, men at "ein må rekne med at namnekonsulenttenestene objektivt vurderer opplysningane som ligg føre og eventuelt undersøker dei vidare". Når det gjelder hvem som skal dokumentere de faktiske forholda når en part hevder fagfolka tar feil, skriver departementet:

Det er først og fremst namnekonsulenttenesta si oppgåve å dokumentere dei faktiske tilhøva. Namnekonsulenttenesta byggjer på innsamla og tilgjengeleg materiale, og sjølvsagt også på det som høringspartane legg fram.

6.1.1 Uenighet om den nedarva lokale uttalen

Navnekonsulenttjenesten er et rådgivende organ. Det er et krav at navnekonsulentene for norske stedsnavn skal ha embetseksamen med norsk hovedfag eller tilsvarende utdanning og erfaring fra arbeid med stedsnavn, jf. kommentarene til lovens § 11. I praksis har disse stillingene vært besatt av navnegranskere tilsatt i vitenskaplige stillinger ved universitetene. På tross av deres vitenskaplige tilnærming til stedsnavn og stedsnavnnormering, fins det flere eksempler på at de i forbindelse med klagesakene blir beskyldt for å drive uvitenskapelig synsing. I **17/1996 Arasvika** tar f.eks. grunneier Peder Aresvik opp fagmetodiske sider ved innsamling av stedsnavn. Kritikken er særlig retta mot navnekonsulent Ola Stemshaug, som registrerte uttalen av det aktuelle navnet i forbindelse med ei innsamling i 1973:

Eg meiner å hugse at det var Ola Stemshaug sjølv som var her og snakka med far min om namneuttalen i 1973. Sjølv var eg ikkje til stades, eg var på den tida lærar på Aure og budde i Foldfjorden, men var heimom dagen etter at registreringa vart gjort. I samband med dette hugsar eg kor irritert far min var på vedkomande som kom frå universitetet for å registrere uttalen. Då far min på spørsmål om lokal uttale av namnet på garden svara (aresvik), ville "forskaren" slett ikkje godta dette, og gav seg ikkje før far min kom med den påpeikande nemneforma "arrasvikja", som så mot far min sine protestar vart registrert som muntleg uttaleform. (Brev fra Peder Aresvik til Statens kartverk 20. mars 1996)

Navnekonsulent Ola Stemshaug svarer i et brev datert 15.april 1996 at "det ikkje [er] uvanleg at eigaren på ein gard (eller eit bruk) oppgjev slektsnamnet sitt som den røynelege

folkemålsuttalen av gardsnamnet”, og at en i slike tilfeller ikke bare bør, men *skal* forsøke å lirke fram ei eventuell dialektform. Denne intervjumetoden kjenner en også fra målføregranskinga. Innsamleren forsøker å få informanten til å bruke et ord (eller et navn) i en sammenheng for å unngå at vedkommende bruker normaliserte former.

I **24/2007 Kolsås** la navnekonsulentene til grunn at den nedarva lokale uttalen er /kørsås/ eller /kørsås/, men at /kållsås/ i dag er ser ut til å være den vanlige uttalen av navnet. Dette mener grunneieren er ”fullstendig uriktig”: ”Folk i Kulsås og Flatåsområdet sier konsekvent /kulsås/, også for å skille området fra et annet stort boligområde; *Kolsåsen*”. Han viser i denne sammenhengen til en spørreundersøkelse han har gjennomført der alle de 143 spurte skal ha omtalt området som *Kulsås*, mens bare to personer ”oppgav å hadde hørt dialektvariant av gardsnamnet” (klagebrev fra Steinar Kulsås datert 15. februar 2007). Personene som har deltatt i spørreundersøkelsen skal ifølge grunneieren alle ha tilknytning til ”utbyggingsområdet på Kulsås”. Ifølge sivilarkitekt Rolf Johansson i brev til Trondheim kommune datert 2.10.06 har prosjektnavnet på planarbeidene på eiendommene vært *Kulsås* sia disse tok til på midten av 1980-tallet. Navnekonsulentene uttaler i si endelige tilråding datert 22. mars 2007 at plan- og utbyggingsavdelingas bruk av skrivemåten *Kulsås* ikke har noen betydning for saka: ”Feilbruk på et avgrenset område i en kortere periode bør ikke gi presedens for navnenormering.”

I sak **28/2008 Øyster-Oksås** hevder grunneieren at uttalen /øyster/ av førsteleddet ikke har forankring i dialekten. Navnekonsulentene viser til at denne uttalen av det aktuelle ordet er registrert i tradisjonell dialekt i hele det aktuelle området, sjøl om det er sannsynlig at den har gått over til /øster/ i yngre mål. Navnekonsulentene hevder dessuten at ”den nedarvede uttaleformen ofte står sterkere i bygdemiljøet ellers enn blant de som bor på gården.” Ei slektsnavnsform kan ha påvirka den nedarva lokale uttalen i større eller mindre grad, og dette kan altså være en grunn til at klagerne opplever en skrivemåte basert på den tradisjonelle dialektuttalen som fremmed. Det kan sjølsagt også være at den nedarva uttalen faktisk er på vei ut eller at den bare fins bevart i deler av bygda. For eksempel påstår kommunen i sak **28/1992 Kvalvika** at en uttale i bestemt form bare brukes av ”beboerne nede ved sjøen”. En grunneier i sak **25/2002 Vinjan** sier han tviler på at den nedarva lokale uttalen er i bruk, og at den i så fall bare blir brukt av den eldre generasjonen.

6.1.2 Hva er egentlig ei innarbeida skriftform?

Et annet spørsmål det ofte er strid om er hva som kan karakteriseres som ei *innarbeida* skriftform. Ikke sjelden betegner klagerne vedtaket om skrivemåte som ei ”navneendring”, til tross for at den vedtatte skrivemåten har vært brukt i matrikler og på offentlige kart i hvert fall de siste hundre åra. Klagerne legger ofte fram til dels omfattende dokumentasjon på at den skrivemåten de ønsker har vært brukt i skjøter, i private dokument, på lokale kart eller i ”slektsbibler” minst like lenge. I et brev til Ivar Ertesvåg datert 16. januar 1995 skriver departementet at ”[i]nnarbeid skriftform bør forstås ut frå frekvensen i bruken”. Fordi noen skriftformer har oppstått mer tilfeldig enn andre, bør det etter departementets syn legges vekt på de skriftformer som er brukt i statlig sammenheng fordi disse har blitt til etter vurdering i samsvar med gjeldene regelverk for skrivemåten av stedsnavn. Konstitusjonskomiteens grunnsetninger fra 1869 som lå til grunn for arbeidet med matrikkelformene i matrikkelen fra 1886, kan ses på som de første offisielle retningslinjene for skrivemåten av stedsnavn. Dette er bakgrunnen for at det først og fremst er skriftformer brukt i statlig sammenheng etter dette som vurderes av lovanvenderne. Når det gjelder skrivemåter på skjøter og i private dokument, har klagenemnda gjentatte ganger uttalt at en ikke kan legge vekt på disse, jf. f.eks. nemndas uttalelse i **158/1995 Ljøsøya**: ”skjøter [kan] ikke ansees å være en autorisert skrivemåte på samme måte som skrivemåten på offentlige kart og i offisielle matrikler, men er på linje med skrivemåten av slektsnavn”.

Skriftlige kilder må tolkes med varsomhet. Kunnskap om kildene er en viktig del av navnegranskinga, og sjølsagt også andre historiske disipliner. Det er ikke uvanlig at navnekonsulentene anklages for å legge ensidig vekt på belegg som taler for den skrivemåten de har tilrådd. Problemet er at ikke alle har den nødvendige kompetansen i ytre så vel som i indre språkhistorie for å tolke de skriftlige kildene og se dem i sammenheng med tida de stammer fra.

6.1.3 Hvem vet best om navnets språklige opphav?

Det fins, som vi også har sett i ovafor i kapittel 5, flere eksempler i mitt materiale på at klagerne har ei annen oppfatning enn navnekonsulentene om navnets opphav. Jeg vil igjen trekke fram sak **24/2007 Kolsås**. I NG (b.14, s. 332) er førsteleddet tolka som mannsnavnet *Kalfr*. Dette støttes blant annet av de eldste skriftformene, *af Kalfsase* og *Kalfsaas*, begge fra Aslak Bolts jordebok (ca. 1430). Navnet er skrevet *Kolsaas* i 1590 og 1631, mens formene med *u* ser ut til å ha kommet inn seinere på 1600- og 1700-tallet. Når det gjelder skrivemåten

på kart er skrivemåten *Kolsås* brukt, både på N50-kart, på ØK og også på flere lokale kart. I si endelige tilråding, datert 21. desember 2006, peker navnekonulentene på at uttalen av mansnavnet *Kalfr* stort sett ser ut til å ha fått en uttale med /o/, men at denne seinere, i tråd med vanlig lydutvikling i østlig trøndsk, er blitt til /ø/, som gjenspeiles i den nedarva uttalen */kørsåsn/*. Denne uttalen er bl.a. registrert i NG og hos Byåsen historielag. Grunneieren ser imidlertid ut til å se bort fra den faglige tolkninga av navnet, og viser istedenfor til at historielaget foreslår at navnet kan ha en sammenheng med ordet *kull*. Ifølge klageren brukes betegnelsen *kull* i ”dagligtalen”, og ikke *kol*. Han anser derfor *Kulsås* som et mer ”naturlig” valg enn *Kolsås* fordi det første bedre vil ”vise til det historiske med antatt kullbrenningsdrift”. At skrivemåten *Kulsås* angivelig skal ha oppstått som følge av ei feiltolkning av navnet, karakteriserer han som ”en antakelse og sleivbemerkning”.

Også i sak **57/2001 Devoll** har grunneier Per Devold ei egen oppfatning av navnets historiske opphav. I forbindelse med den lokale høringa (vedlegg til uttalelse i navnesaka, datert 15. oktober 1995) hevder han at skrivemåten *Devoll* bygger på ei feiltolkning av navnet: ”Det har blitt stående som en påstand at Devold skal være avledet av Digr. voll (stor voll, eller grasbakke). Min påstand er at Devold er avledet av -Digr.vold (stor makt/betydning, stort herredømme”. Videre kommer han med en lang begrunnelse for dette tolkningsforslaget:

Devold var i tidligere tider, og etter datiden et senter kommunikasjonsmessig øst-vest, og et stort senter handelsvirksomhet. (...) Det lå med andre ord ”stor makt” i området.

Man skal heller ikke utelate muligheten av at , -vold, betyr det som vi forstår med vold, eksempelvis -voldsstyre, voldsrett eller voldsverk. Fremdeles kalles en del av gården vår for ”Lov-brekka”. Dette var med andre ord et tingsted hvor lovene ble opplest, det ble avsagt dommer, og folk fikk sin straff. Det ble altså utøvd ”makt” eller det ble tatt ”herredømme over”.

Prest og lensmann hadde også sitt sete her på Devold, noe som skulle tilsi betydelig makt og/eller herredømme.

Romsdals Marked, første gang nevnt i Riksforsamlingen i Bud 1533, (men har sannsynligvis funnet sted i alle fall tilbake til vikingetiden) lå også her på Devold. Stedet kalles den dag i dag for ”Martna’plassen”.

Markedet var et begrep fra Bergen i syd til langt opp på Nordlandskysten. Men den livsviktige betydning en slik handelsvirksomhet hadde på den tiden, rett og slett for å overleve, så er det klart at dette også innebar makt, eller rettene, at området hadde betydelig ”makt”. Det var et sted du måtte oppsøke, -var avhengig av. Det at datidens Romsdals Marked også innebar voldtukt, knivstikking og drap, skulle indikere at -vold kunne ha en annen betydning enn voll (grasbakke).

Med dette mener grunneieren også at kravet om at skrivemåten og uttalen av det skal være så lik som mulig er oppfylt:

Hvem er det i dette området som sier?: I dag e’ de’ før mykji vold (med tydelig d). Nei vi sier: ”I dag e’ de’ før mykji våll”, og vi mener selvfølgelig at det er for mye vold. Og når vi da ser på vold fra den ”positive” siden, (om den er det) den som omhandler makt og herredømme så er vi nok ved sakens kjerne, området her hadde stor betydning og innflytelse, derfor ble det stor makt dvs. Devold (dæ’væll, de’våll).

En forandring av navnet Devold vil ikke bli forstått. [O]g jeg ber om at den som skal ta endelig avgjørelse i denne saken, gjør det på et grunnlag som kan gi garantier for at man ikke sletter flere hundre års arv og kulturhistorie med et pennestøk.

I et brev til Rauma kommune datert 10. oktober 1997 avviser navnekonsulentene bestemt at navnet kan ha noe å gjøre med *vold* i betydninga 'makt, herredømme', blant annet fordi "et ord med *vold* måtte få formen *vald* eller *velde* dersom det skulle inngå i et gammelt navn som dette".

Jeg stiller meg noe undrende til at klagerne i en del tilfeller legger såpass mye tid og krefter på å tilbakevise faktiske forhold, og særlig når det gjelder den navnefaglige tolkninga av navnet. Trolig har det sammenheng med ei etablert oppfatning om at de som bor på stedet veit best, og at Kartverket og navnekonsulentene som ikke har tilknytning til stedet umulig kan vite noe om *deres* stedsnavn, jf. en uttalelse fra grunneier Olav Bjørnerås i sak **38/2000**

Bjørneråsen:

Jeg stiller meg [...] tvilende til at navnekonsulentene i Trondheim skal vite bedre enn lokalbefolkningen, og skjønner ikke hvordan den nye stavemåten er fremkommet. (Klagebrev datert 27. august 1997 til Rissa kommune fra grunneier Olav Bjørnerås).

6.2 Argument som går på forholdet til andre språk eller språkvarieteter

Løkensgard Hoel (1989:17) mener at årsaken til at folk vil ha andre skriveregler for navn enn for skriftspråket nok er at stedsnavna er egennavn som sammenligna med vanlige ord har hatt en symbolsk egenverdi. Han tror de følelsesmessige tilknytningene folk kan ha til et navn "gjer namnestrident i endå sterkare grad enn den tradisjonelle målstrident til ein strid om symbol, identitet og kjensler". De "nasjonale og kulturelle undertonane" mener han likevel er de samme. Han kan ikke se at skillet mellom appellativer og proprier har stått sentralt i navnestrident, og slår fast at "namnestrident er og blir målstrident." (loc.cit.). Normering av stedsnavn har, som målstrident, forankring i det Vikør definerer som *nasjonal* purisme, som går ut på å

verne [...] språket som eit nasjonalt symbol mot påverknad frå ei utanlandsk kjelde, gjerne språket til nasjonar som har dominert over den eigne nasjonen og kanskje påtvinga ein språket sitt, og som den nasjonale reisinga primært har retta seg mot, altså større og sterkare grannefolk som har herska over ein sjølv." (Vikør 2007:172).

Navnegranskinga og nasjonsbygginga er det gjort rede for ovafor i punkt. 2.1. Ved normering av stedsnavn skal en etter hovedregelen i stedsnavnloven ta utgangspunkt i den nedarva lokale uttalen. Dette gir ofte utslag i nynorske former. Spørsmålet i denne sammenhengen er om motstanden mot offentlig normering av bruksnavn etter lov om stadnamn også må ses på som

en protest mot nynorsk og dialektene som normeringsgrunnlag. Bortsett fra en generell kommentar fra kommunen i klagesak **61/1997 Austvika** om at bokmål er administrasjonsspråk i området kan jeg ikke se at dette synet er særlig framtreddende i de klagesakene jeg har gjennomgått. Av de tre fylkene med høyest antall klagesaker knytta til skrivemåten av bruksnavn (jf. ovafor i punkt 1.3.2) har to av disse (Hordaland og Møre og Romsdal) nynorsk som administrasjonsspråk. Mange klagere bruker sjøl nynorsk som målform, og det fins eksempler på at det lokale mållaget støtter eieren i klagesaka. Jeg har derfor vanskelig for å se at striden om bruksnavna i bunn og grunn handler om målstrid og motstand mot dialektale former, men at det er mange andre hensyn som spiller inn. Jeg syns følgende kommentar til Kartverkets vedtak i sak **42/2003 Vasskord** henta fra ei debattsidene til Romsdals budstikke godt illustrerer dette:

Overkjært!

Ser det e mange som irriterer se over at nokon e opptatt tå å behold Vassgård som bøgdanavn. Har dokkor ikkje nokko anna å irriter dokkor over? Navne[s]trida betyr mykje fær oss som kjem frå og e oppvoksin på Vassgård. Vassgård he vorre Vassgård i alle fall på 18 og 1900 tala, sjølsagt me variasjona i stavemåta (Wassgård, Vassgaard) Ka navne betyr he lite me saka å gjærre egentlig, det e Vassgård vi som he teknyning te bøgda vil ha! De e staten som bestemme men staten e folkje! Det må vel te å me IDIOTÆNN i statens kartverk færstå! Mæn dæm færstår væl ikkje dialækt. Ydmyk hælising te Vassgård frå Tore Laugen Vestnes. Utløtta mæn oppvoksin på VASSGÅRD (off. I bli dårli i magå tå ta her...) ³⁴.

6.3 Argument som går på forholdet mellom navnet og navnebrukeren

6.3.1 Stedsnavn og identitet

Jeg reagerer meget sterkt på at Statens Kartverk vil påtvinge meg å bruke et navn på min eiendom som jeg oppfatter som stygt, har en staveform som i vår dialekt er totalt ukjent og som radbrekker mitt slektsnavn. (Brev datert 5. desember 2003 fra Leif Slette til Statens Kartverk Sør-Trøndelag angående navnet i klagesak **22/2004 Slættet**).

Den tredje typen argument går på det psykologiske forholdet mellom et navn og navnebrukeren eller en avgrensa navnebrukerkrets. Et syn en møter i språkplanlegginga er ei oppfatning om at en bør fremme et estetisk og vakkert språk, jf. Vikør 2007:181. Hva som er pent eller stygt er naturligvis ikke entydig og objektivt. Vikør peker på at argumenta sjelden er språklige, men derimot delvis sosialt betingta og delvis basert på litterær tradisjon og smak: ”Former ein assosierer med noe positivt, enten det er litterære opplevingar, barndomsminne eller ferieopplevingar, vil ein oftast føle er ”vakre” (op.cit. s. 181-182). På samme måte kan

³⁴ Skrevet av: Tore Laugen Vestnes, 13. november 2007 kl. 15:40:57 (<http://www.rbnett.no/>).

navn skape positive (eller negative) assosiasjoner. F.eks. kan de assosiasjonene vi har til et bestemt personnavn ofte være avhengig av om det er noen vi kjenner som bærer dette navnet, og om vi liker vedkommende eller ikke. Også stedsnavn kan det knyttes følelser til, noe én av klagerne i sak **58/2001 Mjølva** påpeker:

Her er også en god del følelser inne i bildet, som navnekonsulentene ikke må glemme. Stedet Mjelva innbefatter mange husstander og alle har et forhold til stedsnavnet sitt. Mjelva er hjemstedet vårt, på langt nær MJØLVA. (Brev datert 22.4.1996 fra Knut Mjelva til Rauma kommune).

Botolv Helleland (2006:46) peker på at stedsnavn er mer enn bare adresser i landskapet: ”dei ber med seg røynslene den einskilde har til det aktuelle landskapet”. Dette kan være følelser og minner en deler med ei gruppe eller individuelle følelser. Hvis en har positive opplevelser knytta til et sted vil også stedsnavnet gi positive assosiasjoner. Fordi stedsnavn således er bærere av følelser, opplevelser og innsikt konstituerer de ifølge Helleland et mentalt landskap:

Det å vera fortruleg med eit rom, eit landskap, inneber ein mental tilstand, eller kanskje heller mental prosess, men denne mentale prosessen får fleire haldepunkt når ein samstundes kjenner ein større eller mindre del av namna (loc.cit.).

Klagesak **27/2002 Borgon** er drøfta ovafor i punkt 5.13.1. Navnet er et relasjonsnavn til øynavnet som blei behandla av klagenemnda samtidig (sak **28/2002 Borgona**). I et åpent brev til Vikna kommune med overskrifta ”Borgan, Borgan, kjære Borgan!”, datert 18. januar 2001, forklarer Johnny Borgan hvorfor han engasjerer seg så sterkt i den pågående navnestriden:

Årsaken er at dette er øya i mitt hjerte. Synet av den, når jeg med jevne mellomrom vender tilbake, får alltid hjertet mitt til å slå fortere, tanken på den er tanken på mine røtter ”millom bakkar og berg utmed havet”. Å endre navnet på øya rører derfor ved noe av det dypeste i meg, og, vet jeg, mange andre.

I motsetning til mange andre klagere som i sin frustrasjon retter skyts mot navnekonsulentene og setter spørsmålstegn ved navnefaglig metode, omtaler Johnny Borgan navnegransking som noe ”spennende og interessant” som ”kan gi oss en dypere forståelse for både oss selv og våre omgivelser, vår historie og tradisjon”. Han mener likevel at det ”ikke [er] noen motsetning mellom denne erkjennelsen og forståelsen av et stedsnavn, som personnavn, utgjør en viktig del av vår identitet og vår måte, ja også evne, til å kommunisere”. Han mener ”lovens ånd” ikke kan være ”å skape avstand mellom navnet og navnets brukere, men å skape samsvar og nærhet”, noe som etter hans syn allerede er oppnådd gjennom skrivemåten *Borgan*. Her gir Johnny Borgan et inntrykk av at det er en slags uløselig sammenheng mellom stedet han er så knytta til og skrivemåten av navnet dette stedet bærer. En slik oppfatning kan en definitivt

lese ut av et brev 24. mai 1996 fra advokat Johannes Krohn, som på vegne av sin klient, klageren i sak **57/2001 Devold**, skriver: ”Lovens intensjoner kan ikke være å ødelegge gamle historiske plasser hvor visualiseringen av navnet er identisk med stedet.” Dette står i sterk kontrast til det synet Bakken mener loven bygger på (Bakken 1997:45, jf. ovafor i punkt 3.4.1). Når klagerne setter likhetstegn mellom stavemåten og sjølve stedet, er det ikke så vanskelig å forstå at andre skrivemåter enn den de er vant med å se vil oppleves fremmed:

Jeg er født og oppvokst på Heimdal, har bodd her alle mine 83 år. For oss innfødte, ja også innflyttede Heimdalinger har n[a]vnet alltid vært Søbstad.. Navnet Saupstad var for oss a[l]deles ukjent. For meg virker det den dag i dag fullstendig fremmed. (Uttalelse fra John Stav i sak **6/2007 Saupstad**, datert 17. april 2005.)

Identiteten til en stavemåte handler kanskje mest om vane eller normering etter ususprinsippet, jf. Vikør 2007:180. Så lenge denne forma er akseptert og etablert i navnebrukerkretsen er det etter dette prinsippet ikke noen grunn til å gjøre endringer. For klagerne er det deres egen bruk av navnet som danner grunnlag for hevden. Sjøl om den skrivemåten Kartverket har vedtatt har vært i bruk i offentlig sammenheng over tid, vil en skrivemåte som ikke stemmer med klagerens eget bruk av navnet, f.eks. i private dokument og som slektsnavn, oppleves som ei *endring*.

Ifølge Vikør ligger i praksis ususprinsippet nær prestisjeprinsippet, som går ut på at ”[e]in bør fremme dei formene som har høgast prestisje i eit samfunn, og som av den grunn vil bli lettast godtatt og møte minst motstand” (Vikør 2007:178). I språkplanlegginga for øvrig kommer dette til uttrykk gjennom at folk gjerne ser på ei bøyingsform som mer ”riktig” eller ”korrekt” enn andre. Vikør mener det i første rekke er de gruppene i landet som har den høyeste prestisjen sosialt, kulturelt og språklig som favoriseres av prestisjeprinsippet. I Norge har overklassa tradisjonelt forfakta konservative former som bygger på dansk skriftspråk og den såkalla ”dannede dagligtale”, mens det i dag er ”Standard østnorsk” (SØ) som er prestisjeuttalen i hovedstadsområdet, og som i skrift kommer til uttrykk gjennom konservative bokmålsformer (jf. Vikør 2007:179). Ved normering av bruksnavn kan ei skriftform som bygger på den nedarva lokale uttalen oppleves mindre akseptabel enn ei form som ikke har forankring i talemålet, men istedenfor bygger på eldre (dansk) rettskriving. En kan tenke seg at jo mer umoderne skrivemåten er, jo mer høytidelig og prestisjefullt blir navnet. At skriftspråket har høyere prestisje enn talemålet spiller sjølsagt også inn i denne sammenheng. Det ”virkelige” navnet er det som er skrevet, ikke det som blir sagt. Det ”heter” det det blir skrevet:

Øya Borgan var neppe navngitt fra skapelsen av og har gjennom tidene hatt forskjellige navn. Hva så det ”riktige” navn på Borgan ville vært om kartverket og navnekonsulenter hadde døpt øya fra starten av, vet vi ikke. Det vet heller ingen andre.

Det vi imidlertid vet er at i de siste 150-200 år har øya og gården hett Borgan og har vært benevnt som det både i skift og tale. At vi så på vår lokale dialekt til dels bruker Borgon må vel her, like lite som mange andre steder, ikke nødvendigvis føre til forandring av skriftformen. (Brev til Vikna kommune fra ei rekke beboere i sak **27/2002 Borgon**, datert 15. februar 2000).

6.3.2 Forholdet mellom slektsnavnet og bruksnavnet

Det som framstår som den sterkeste drivkrafta bak klagen er båndet til én spesiell skrivemåte av navnet som også har funksjon som slektsnavn. Svært ofte er dette klagers hovedpoeng, og ofte uttrykker klagerne overraskelse over at det i det hele tatt er ”lov” til å fastsette en annen skrivemåte enn det slektsnavnet har:

Stedsnavnet Mjelva stammer fra slektsnavnet Mjelva. Hva er regelen når stedsnavnet har sitt utspring fra et slektsnavn? Kan det da i det hele tatt forandres? (Knut Mjelva i brev til Rauma kommune, datert 20. april 1996).

Denne uttalelsen avslører en grunnleggende misforståelse om at gårdsnavnet er sekundært i forhold til slektsnavnet. Det synes å herske ei oppfatning av at slektsnavntradisjonen er eldgammel, og at slektsnavnet og slektstilknytninga er mer bevaringsverdig enn stedsnavnet det er utleda av, noe som kan illustreres med disse sitata:

Min far drev med slektsgransking i flere år og vi har navn tilbake til år 1685. Ingen i vår slekt har noen gang skrevet Bjørneråsen, noe som også kan leses rett ut av bygdeboka for Stadsbygd, bind III. (Klagebrev til Rissa kommune i sak **38/2000 Bjørneråsen** fra grunneier Olav Bjørnerås, datert 27. august 1997.)

På Kulsås gård har det bodd flere generasjoner Kulsås som ikke har noe forhold til begrepet Kolsås. Det vil oppleves meget ubekvem som en Kulsås å måtte bo på slektsgården Kolsås. (Uttalelse i klagesak **24/2007 Kolsås** fra grunneier Steinar Kulsås, datert 2. oktober 2006).

Da slektsnavnet Rødsjø stammer fra bruksnavnet mitt, vil jeg på det sterkeste be om at det offisielle bruksnavnet ikke endres. (Klagebrev til Rissa kommune i sak **36/2000 Rødsjøen** fra grunneier Eilif Rødsjø, datert 8. september 1997).

I sak **62/1997 Vikdalen** går det fram av møteprotokollen at grunneieren mener ei endring i skrivemåten av gårdsnavnet også endrer ”identiteten til slektsnavnet”. Flere klager opplyser at sammenhengen mellom gårdsnavnet og slektsnavnet betyr svært mye, jf. f.eks. denne uttalelsen i forbindelse med klagesak **58/2001 Mjelva**:

Flere av familiene her på Mjelva har også Mjelva som slektsnavn. Det er et navn vi er stolte av og som vi knytter til hjemstedet vårt. Vi mener at stedsnavnet og slektsnavnet bør staves likt. Det skaper

tilhørighet og slik bør det også være for den oppvoksende slekt. (Vedlegg til klage fra Hilde og Webjørn Mjelva, datert 4. mai 1996).

6.3.3 Et spørsmål om navnekarakter?

Klagerne kan som vi har sett flere eksempler på oppfatte ei bestemt skriftform som det ”rette” navnet, også sjøl om de ikke avviser den tradisjonelle uttalen som det påklaga vedtaket bygger på. I sak **17/1996 Arasvika** er uttalen i bestemt form enerådende, noe som også blir bekrefta av grunneieren Peder Aresvik. Han skriver i et brev til Statens kartverk, datert 20. mars 1996 at en på spørsmålet om bestemt eller ubestemt form i **17/1996 Arasvika** bør ”legge vekt på at omgrepet Aresvik er namnet på staden, medan (arrasvikja/aresvikja) er muntlege namneformer som i folk sitt medvit er meir ei påpekande form enn namnet i seg sjøl”. I **18/2005 Larshusan** går det fram av møteprotokollen at eieren sier at *Larshus* brukes når gården blir omtalt, mens en sier *Larshusan* når en skal besøke gården.

Kristin Bakken (2002) argumenterer for at den bestemte artikkelen kan kobles til ulike grader av navnekarakter. Denne diskusjonen er interessant i et normeringsperspektiv fordi folks reaksjoner mot bruksnavnormering, som vi også har sett i klagesakene jeg har gjennomgått, svært ofte er knytta til bruken av den etterhengte artikkelen, jf. kategori 2b. Ved denotasjonsskifter kan det ha oppstått dobbeltformer, der primærnavnet brukes i bestemt form, mens navnet i sekundærfunksjonen har ubestemt form. Det er rimelig å anta at forma i ubestemt form av sekundærnavnet opprinnelig er et skriftfenomen, men etter hvert har dette skillet også bredt seg til uttalen, og kan ha blitt ytterligere styrka av tilsvarende slektsnavnsformer i ubestemt form. Da gårdsnavna blei tatt i bruk som slektsnavn blei artikkelen ofte strøket, slik som f.eks. i sak **17/1996 Arasvika**. Bakken knytter tendensen til artikkelstryking ved overgangen fra gårdsnavn til slektsnavn til propriumsgrad: ”Når et gårdsnavn endrer funksjon og blir tatt i bruk som slektsnavn, blir forbindelsen mellom navnebærer og navn mer arbitrært” (Bakken 2002:25). Med dette endres den opprinnelige referansen. Skrivemåten av slektsnavnet i ubestemt form er ofte i samsvar med formene i den siste offisielle matrikkelen (1886, revidert 1903-08), som ifølge Tom Schmidt (2004) ved normering, særlig av bostedsnavn, vanligvis spiller ”en ikke uvesentlig rolle - ved siden av evt. endringer i den alminnelige brukte uttalen” (Schmidt 2004:49). Når det gjelder bruken av bestemt og ubestemt oppslagsform i 1886-matrikkelen sortert etter visse hovedledd har Schmidt vist at gjennomsnittlig 61 % av de 1383 navna han har undersøkt er skrevet i bestemt form (s.68). Gjennomsnittlig 97 % av disse var registrert med en uttale i bestemt form i NG. Navneledda *nes* og *vik* skilte seg i denne undersøkelsen ut ved at navnekommisjonen i liten

grad synes å ha tatt hensyn til uttalen (Schmidt 2004:68). Sjøl om uttalen av disse var registrert i bestemt form i henholdsvis 94 og 96 % av tilfellene, utgjorde skriftformene i bestemt form for navna med hovedledd *nes* 29 % og for de med *vik* 22 %. Bakken mener dette kan ha sammenheng med propriumsgrad:

I særlig stor grad er det jo slik at gårdsnavn på *-nes* og *-vik* har gjennomgått denotasjonsendringer. Det vil si at gårdene har ”tatt” navnet fra en nærliggende naturlokalitet. Naturlokaliteten kan ofte ha beholdt navnet, slik at både vika og gården med vika omtales som Sandvik. (...) Sekundære gårdsnavn kan være mer eller mindre demotiverte som følge av en denotasjonsendring, og det gir mening at de mest demotiverte gårdsnavna tenderer mot å få skrivemåter uten artikkel. Det er altså ikke slik at uttaleformene endres i lokalsamfunna, men i den metalingvistiske vurderingen som alle valg av skrivemåte forutsetter, ser det ut som at de mest arbitrære navneformene, dvs. de mest prototypiske navna, får ubestemt form. (Bakken 2002:26 ff).

At protestene ved normering først og fremst er knytta til sekundære navn, ”dvs. navn som framstår som demotiverte som følge av denotasjonsskifter” mener hun kan tolkes ”som at folk oppfatter det som at den bestemte artikkelen i mindre grad er forenlig med demotiverte navn enn med et motivert” (op.cit. s. 29). Sett i lys av dette er det interessant at hele 11 av 63 saker i kategori 2b gjelder navneleddet *vik*, mens 3 gjelder navneleddet *nes*. Også bruksnavn på *-dal* har i stor grad gjennomgått denotasjonsendringer. Hvis vi ser dette i sammenheng med Bakkens teori om navnekarakter, er det ikke unaturlig at også dette navneleddet er representert med flere saker i kategori 2a.

Om teorien om navnekarakter og denotasjonsendringer kan knyttes mer generelt til normering utover ett spesifikt normeringsproblem som bruken av bestemt og ubestemt form, er ikke noe tema for Bakken i denne artikkelen. Jeg har dessverre heller ikke hatt anledning til å gå gjennom sakene i mitt materiale med tanke på å se hvor mange av disse som er sekundære navnedannelinger. Det går imidlertid fram av møteprotokollene at de aller fleste navna også er i bruk som slektsnavn. Det er heller ikke usannsynlig at protestene mot normering av allment kjente ord og navneledd (kategori 1a) også kan ha sammenheng med propriumsstatus. Kristin Bakken mener at ”de uanalyserbare stedsnavna [har] mer navnekaraktér enn de som er gjennomsluktige, spesielt om disse siste i tillegg framstår beskrivende” (Bakken 2002:24). Når navneledd så normeres i tråd med rettskrivinga blir navna mer gjennomsluktelig. Kanskje har ikke navnebrukerne en gang tenkt på sammenhengen med det aktuelle ordet tidligere, og kanskje er det også derfor at folk i en del tilfeller svarer med å avvise den navnefaglige forklaringa, eller komme med tolkningsforslag knytta til navnets opprinnelse som er mer flatterende eller ”finere”. F.eks. bestrider grunneieren i sak **23/2004 Vedneset** at navnet har noe med substantivet *ved* ’skog’ eller ’rekved’ å gjøre. Han mener derimot at førsteleddet er adjektivet *ven* (som i ”vakker og ven”). Muligens kan

sammenhengen med et banalt ord trekke ned navnekarakteren, særlig når navnet har gjennomgått et denotasjonsskifte og dessuten er brukt som slektsnavn.

De som kjenner til den britiske tv-serien *Keeping up apparence*, eller *Høy på pæra*, som den heter på norsk, ser kanskje for seg ansiktsuttrykket til hovedpersonen Hayacynth Bucket når hun blir bedt om å stave etternavnet sitt. Hun insisterer nemlig på at navnet skal uttales *Bouquet*, noe som gjør navnet langt mer sofistisert. *Bucket*-navnet er både i skrift og tale identisk med substantivet *bucket* (bøtte), noe Hayacynth for en hver pris ønsker å skjule ved å bruke ei ”finere” fransk uttaleform.

6.4 Argument som går på forholdet til generelle samfunnsideologier

6.4.1 Tradisjonisme og ”navnevern”

Tradisjonisme som kulturell ideologi dyrker tradisjonen. Ved normering av stedsnavn, som i språkplanlegginga for øvrig, innebærer dette et ønske om ”at ein tradisjonelt overlevert språknormal skal bevaras utan inngrep som fører med seg endringar” (Vikør 2007:185). Det er bare det at tradisjonsprinsippet kan tolkes på to ulike måter, jf. også de to definisjonene av *tradisjon* i bokmålsordboka:

1. muntlig overlevering; sagn
2. sed og skikk, hevdvunnen sedvane

Overført til debatten om normering av stedsnavn kan vi si at de som mener en ved fastsettelsen av skrivemåten bør velge skriftformer som har hevd lokalt representerer ei form for tradisjonisme, mens de som støtter en normering etter den nedarva lokale uttalen representerer ei annen. Staffan Nyström forklarer denne motsetninga slik:

Å ena sidan står då det lokala och individuella, där ”gammal”, ”sedan länge” och ”långvarig” tenderar att sammanfalla med den egna barndomen, med det egna livsloppet eller kanske med de närmaste generationerna dessförinnan, och där bruket, traditionen och bekräftelsen gäller inom den närmaste umgängeskretsen, familjen, släkten eller kanske inom resten av orten eller bygden. Å andra sidan står det nationella och allmängiltiga, där tidsperspektivet sträcker sig så långt bakåt som möjligt, där de senaste hundra åren ibland representerar något kortvarigt men kanske tillfälligt, där bruk och bekräftelse relateras till hela traktens, regionens, landets kända historia och förutsätter en större krets av namnbrukare för att helt legitimeras (Nyström 2001:8-9).

I klagesakene som gjelder skrivemåten av bruksnavn ser vi at det først og fremst er synet på tradisjonisme med forankring i det lokale og individuelle som ligger bak klagerens argumentasjon, jf. f.eks. disse uttalelsene i sak **6/2007 Saupstad**:

I mine riktig unge dager (fra 7-18 år) var jeg løpegutt, senere gårdsdreng i sommermånedene hos min bestefar (1861-1942) og senere hos min onkel på en gård i Heimdalsregionen. [Der] hørte jeg aldri noen annen betegnelse enn Søbstad og Søbstadgårdan. (Uttalelse fra Gudmund Graabak i sak **6/2007 Saupstad**, datert 12. mars 2005).

Min oldefar Andreas Olsen Lund Søbstad eier av Søbstad Søndre g.nr 45 br.nr 4 brukte navnet SØBSTAD. Det gjorde mine besteforeldre, foreldre og den øvrige slekt. (Uttalelse fra Odd Søbstad i sak **6/2007 Saupstad**, datert 6. april 2005).

I sak **49/2001 Torvika** betegner klagerne skriftforma *Torvik* ”som nedervd gjennom flere generasjoner” (brev til klagenemnda for stedsnavnsaker fra grunneier Arne Inge Torvik, datert 8. mars 2004, s. 5). Med nedarvet i denne sammenhengen mener klageren en 200 år gammel skriftradisjon. At navnet i seg sjøl er adskillig eldre og uttalen i bestemt form fortsatt ser ut til å være enerådende, synes ikke å spille noen rolle i en slik argumentasjon.

Tradisjonistene, uansett hvilken tradisjon de forfekter, er opptatt av å verne navnet som kulturminne. Mens klagerne i saker som gjelder skrivemåten av bruksnavn oftest mener at den lokale og individuelle bruken i et avgrensa tidsrom har mest krav på vern, bygger offentlig stedsnavnormering på tanken om at det er de muntlige overlevert formene og navnet i seg sjøl som skal vernes for framtida.

Peter Hallaråker (1997:227) mener et ensidig fokus på muntlige former som utgangspunkt for normering ”har ført til ei delvis misvisande oppfatning av stadnamna som kulturminne.” Han understreker at vi helt sia middelalderen har hatt både en muntlig og skriftlig stedsnavntradisjon. At denne skriftradisjonen fikk høy sosial status, skyldes etter Hallaråkers syn ikke bare det faktum at skrift generelt hadde høyere status enn talemålet; ”men like mykje fordi dei namna som først vart skriftfeste, var namn på grunnleggjande økonomiske og sosiale einingar i samfunnet, t.d. slektsgardane og administrative einingar (loc.cit.)”. Spørsmålet er altså om fagmiljøets oppfatning av stedsnavn som kulturminner er for snevert, og om en i forbindelse med normeringsarbeidet i større grad burde ta hensyn til den følelsesmessige verdien en stavemåte kan ha for et individ og/eller et lokalsamfunn.

6.4.2 Det demokratiske prinsippet

I diskusjonen om skrivemåten av stedsnavn kan det demokratiske prinsippet ifølge Vikør (2007:232) tolkes både som et argument for talemålsprinsippet, det vil si ”ei talemålsnær og demokratisk form, der normalisering kan skje både til bokmål og nynorsk”, eller som et argument for at folk sjøl skal få bestemme hvordan et navn som angår dem skal skrives.

Det første synet på hva som er en demokratisk skrivemåte legitimeres med at en større navnebrukerkrets utover de som bor på stedet også skal kunne føle eierskap til navnet fordi denne sier noe både om uttalen og om navnets betydning. Dette har sammenheng med forståelsen av stedsnavna som vår felles kulturarv, og ikke en kulturarv forbeholdt en eksklusiv nær navnebrukerkrets. Det var bygdefolket som i si tid ga stedet navn, ikke de som til en hver tid bor på gården, jf. Magnus Olsen (1934:10): ”Bygdens folk har gitt min gård navn, og kaller jeg mig efter gården, er det sambygdigene som mitt navn skyldes. Vi kjenner jo gåten om navnet: ”eg hev det, du brukar det”.” Særlig i de tilfellene der klageren ikke støttes av kommunen og lokalmiljøet, eller når grunneierne er uenige om hvordan navnet skal skrives, vil ei normering etter talemålsprinsippet være et demokratisk valg. Nå er det imidlertid slik at eierne ofte har støtte lokalt. Det kan dessuten være vi har å gjøre med et bruksnavn som også har funksjon som grendenavn, og der en større navnebrukerkrets føler tilhørighet til den samme stavemåten som eieren. Hvis en mener stavemåten av et navn bare angår de som bruker det, vil det demokratiske prinsippet i slike tilfeller brukes som argument for at lokalmiljøet sjøl må få bestemme, og at noe annet er udemokratisk, jf. denne uttalelsen i sak **48/2001 Hjelvika**:

Hadde det enda v[æ]rt stedets folk som ville forandre Hjelvik til Hjelvika, så var det greit. - Men når en håndfull personer som til overmål ikke har noe forhold til stedet vil tvinge sine mer eller mindre tvilsomme ideer ned over hodet på det store flertall, - vel, da er det overgrep, diktatur og ingenting annet!

Lat gå at pålegg og overgrep fra eliten er en del av hverdagen i vårt såkalte demokrati, men denne navneforandring er ikke bare unødvendig, men det er etter min ensfaldige forstand helt latterlig og tjener kun til å forsterke forakten for de styrende myndigheter. (Brev fra Osvald Hjelseth til teknisk etat i Rauma kommune, datert 6. oktober 1995).

Som Vikør påpeker (2007:232) vil klagernes syn på det demokratiske prinsippet oftest støtte opp om den type tradisjonalisme som ser på stavemåten som det viktigste uttrykket for stedsnavn som kulturarv. I noen tilfeller har vi imidlertid sett at klagerne ønsker talemålsnære former. Da faller de to ulike syna på det demokratiske prinsippet sammen. Dette er imidlertid langt vanligere i saker som gjelder naturnavn, der lokalmiljøet ofte ønsker dialektale former som går utover rettskrivinga.

6.5 Eiendomsretten til bruksnavna

Privat eiendomsrett knytta til fast eiendom eller andre type verdier, som løsøre eller fordringer, er definert i Jusleksikonet³⁵ som ”faktisk og juridisk rådighetsrett over et forumesgode”. Med faktisk råderett menes retten til fysisk utnytting av eiendommen, mens en rettslig råderett gir eieren anledning til å disponere over tingen juridisk, f.eks. ved salg eller utleie. Ifølge stortingsrepresentanten Olemic Thommessen (H) er det å forvalte et navn en naturlig del av eiendomsretten, en rett som etter hans syn er dypt forankra i norsk landbrukstradisjon: ”Det å ha kontroll over eiendommen sin er forutsetningen for at man også skal føle det ansvaret og det forvalteransvaret kulturelt sett som man vil bringe videre, og ethvert inngrep i eiendomsretten bør være særlig godt begrunnet.” (Stortingstidende 2008-2009, s.1777). Eiendomsretten er negativt avgrensa, det vil si at ”eieren har alle de beføyelser som ikke på et eller annet grunnlag er unntatt” (Falkanger 1997:47). Det følger av legalitetsprinsippet at inngrep i borgernes rettigheter krever hjemmel i lov, jf. bl.a. Eckhoff og Smith 1997:245. Dette omfatter innskrenkninger av eiers råderett over fast eiendom, f.eks. gjennom reguleringsplaner vedtatt med hjemmel i plan- og bygningsloven. Sjøl om det under tida har herska tvil om det i det hele tatt er slik at det kreves hjemmel i lov for at det offentlige kan bruke en annen skrivemåte enn den eieren sjøl ønsker (op.cit. s. 248, jf. også ovafor om høyesterettsdommen i punkt 2.3.5) har Stortinget gjennom lov om stadnamn tatt et standpunkt til hva som må veie tyngst av private interesser på den ene sida og stedsnavna som felles kulturminner på den andre. Olemic Thommessen er ikke enig i denne avveinga, og mener at den kulturarven som Kartverket og det offentlige forfekter, der det er dialekt og ”dialektiske former” som er bærer av kulturarven, og ikke stavemåten, har mista sin aktualitet nå som normeringa ikke lenger er motivert av hensynet til nasjonsbygginga (Stortingstidende 2008-2009, s.1777). Han mener at en i nasjonsbyggingsprosessen først og fremst fokuserte på å fornorske danske stavemåter, og at hensynet til ”kulturarvperspektivet” derfor kom i bakgrunnen.

Ifølge Løkensgard Hoel (1988:21 i tillegget) har argumentet om privat eiendomsrett i forbindelse med gårds- og bruksnavn først og fremst kommet fra høyresida i politikken, der også hovedtyngden av riksmålsfolket hører til: ”Det heng saman med ein generell motstand mot offentlig styring der namnekonsulentene vert oppfatta som byråkratar som i unødig grad grip inn i privatlivet til folk”. Løkensgard Hoel oppfatter argumentet om eiendomsrett til navna som et vikarierende argument for at folk skal få gjennom den skrivemåten de ønsker,

³⁵ Gisle, Jon m.fl. (1999): *Jusleksikon*. Oslo.

og mener at dette underbygges av at navnestriden i stor grad har handla om danske (riksmåls-) former av norske stedsnavn.

I de klagesakene jeg har gjennomgått kan jeg ikke se at klagerne i særlig grad ser på et vedtak om skrivemåte som et brudd på eiendomsretten, men derimot at private interesser av mer emosjonell karakter synes å være krenka:

Er det slik at namnet på heimplassen til folk kan endrast utan at dei som bur på plassen blir kontakta/informert/rådført, slik eg har opplevd det no? Om så tilfelle, kva lov/forskrift heimlar slik åtfer med namnet på heimane til folk? (Opplever i så fall det å få endra namnet på heimplassen ”bak sin rygg” som eit kriminelt overgrep mot både identitet og menneskeverd). (Grunneier Ola E. Hals i et brev til klagenemnda datert 30. april 2003 i forbindelse med Kartverkets vedtak i sak **36/2003 Halsan**).

I navnesaker som engasjerer hele lokalsamfunn, enten om det gjelder skrivemåten av et bruksnavn som også har funksjon som grendenavn, eller det er snakk om et naturnavn, kan vi heller ikke snakke om én enkelt persons private eiendomsrett. I den grad klagerne ser på navna som et privatrettslig anliggende er det ikke først og fremst som en del tingsretten. Derimot ser det ut til at det hersker ei oppfatning av at et bruksnavn er ”verna” i kraft av at det har funksjon også som etternavn.

7. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

7.1 Hva klages det på, og kan vi si noe generelt om klagernes ønske om skrivemåte?

De totalt 167 klagesakene i mitt materiale reiser til sammen 247 normeringsproblem. 104 av 167 klagesaker dreier seg om ett normeringsproblem, 48 saker dreier seg om to normeringsproblem, 13 saker om tre normeringsproblem og 2 saker om fire normeringsproblem. I 58 tilfeller dreier det seg om skrivemåten av et allment kjent ord eller navneledd (kategori 1). 127 tilfeller gjelder et normeringsproblem knytta til de språklige spesialreglene (kategori 2), mens det i 62 tilfeller er strid om skrivemåten av et navneledd som er usikkert, utdødd og/eller unormert (kategori 3). Når det gjelder sakene i kategori 1 er det vanligste at klagerne ønsker en skrivemåte som bryter med rettskrivinga (kategori 1a). Skrivemåtene klagerne ønsker istedenfor kan være enten talemålsformer jf. sak **26/2004 Gjerdet** eller former som følger eldre rettskriving og stavingsprinsipp. Det siste omfatter også de tilfellene der klagernes ønske bryter med grunnleggende transkripsjonsprinsipp i norsk slik som markering av kvantitet, jf. f.eks. sak **4/2008 Dalin**. Kategori 2 har sju undergrupper. Den

klart største av disse er kategori 2b som gjelder spørsmålet om besemt eller ubestemt form entall, og omfatter 63 tilfeller. Det vil si at spørsmålet om bestemt eller ubestemt form entall er et normeringsproblem i nærmere 38 % av alle klagesakene i mitt materiale. I alle tilfeller har Kartverket vedtatt en skrivemåte i bestemt form entall, mens klagerne ønsker ubestemt form entall. Sammenligna med det totale antallet normeringsproblem finner vi at spørsmålet om bestemt eller ubestemt form entall utgjør 25,5 %. Likevel er det kun 24 klagesaker (ca. 14,8 %) som bare dreier seg om dette normeringsproblemet. Den siste kategorien, kategori 3 (usikre, utdødde og/eller unormerte navneledd), utgjør som vi har sett ei stor og språklig sett heterogen gruppe. Dette normeringsproblemet er til stede i 62 av 167 klagesaker (ca. 37 %), og er eneste normeringsproblem i 34 saker (ca. 20,4 % av alle klagesakene). Antall tilfeller i gruppe 3 utgjør om lag 25 % av det totale antallet normeringsproblem.

I et flertall av klagesakene ser det ut til at klagers ønske er begrunna ut fra sammenhengen med slektsnavnet. Dette kan være nevnt eksplisitt i møteprotokollen under partenes argumentasjon og/eller utledes av klagenemndas vurdering når den framhever skillet mellom gårds- og bruksnavnet på den ene sida og etternavnet på den andre.

7.2 Når får klagerne får medhold i klagenemnda?

I totalt 43 tilfeller har klagenemnda kommet til et annet resultat enn vedtaksorganet. Dette fordeler seg på 167 klagesaker som til sammen reiser 247 normeringsproblem. Hvis vi ser på hvordan dette resultatet fordeler seg på de ulike kategoriene, ser vi at omgjøringsprosenten er klart størst blant tilfellene i kategori 3 (ca. 25,8 %), nest størst i kategori 2 (ca. 17,3 %) og minst i kategori 1 (ca. 8,62 %). I de aller fleste tilfellene er det påklaga vedtaket en skrivemåte som følger hovedregelen etter § 4 første ledd, og det blir således opp til klagenemnda å avgjøre om det fins sterke nok grunner til å fravike hovedregelen og gi klagerne medhold. Avgjørelsene i klagesakene bygger ofte på ei helhetsvurdering der ulike hensyn veies opp mot hverandre, jf. punkt 2.4 ovafor. Når omgjøringsprosenten fordeler seg såpass ujevnt på de tre hovedkategoriene, tror jeg grunnen til dette først og fremst er at vedtaka i kategori 3 i større grad enn vedtaka i kategori 1 og 2 bygger på lovanvenderens skjønn. Jeg skal i det følgende forsøke å utdype dette nærmere, samtidig som jeg vil forsøke å si noe generelt om hvilke hensyn som synes å være avgjørende for klagenemnda i de tilfellene der den kommer til et annet resultat enn vedtaksorganet.

I kategori 1 er det snakk om navn som inneholder allment kjente ord og navneledd. Navnets språklig opphav regnes som sikkert, og en har rettskrivinga å forholde seg til når skrivemåten skal fastsettes. I de tilfellene klagerne har fått medhold i kategori 1 gjelder det saker der vedtaksorganet har kommet til at det fins særlige grunner til å gjøre unntak fra hovedregelen, og har fastsatt ei regional samleform eller ei dialektform (kategori 1c). Når klagenemnda har kommet til et annet resultat i en del av disse sakene, forstår jeg det dit hen at nemnda har tolka loven strengere enn vedtaksorganet, og dermed falt tilbake på hovedregelen. I samtlige av de fire sakene der klager har fått medhold, er eiers ønske om skrivemåte i tråd med rettskrivinga. Dermed ligger denne skrivemåten også ”innafor regelverket”, og lovanvenderen plikter i slike tilfeller å tillegge eierens ønske vekt. Ut ifra møteprotokollene ser det da også ut som om klagenemnda har fulgt dette ettersom de peker på at vedtaket samsvarer med eierens ønske. I sak **12/1996 Bergem** og sak **13/1995 Kjørkhus** kan det se ut som om klagenemnda også har lagt vekt på kommunens ønske. I disse sakene står dessuten kommunen formelt sammen med eierne som klager. I sak **60/2001 Venjastaua** og **19/1996 Lærem** støtter imidlertid kommunen Kartverkets vedtak om skrivemåte, uten at dette har slått negativt ut for klagerne. I sak **22/2006 Gjårdan**, der klagenemnda gjorde et nytt vedtak, går det fram av møteprotokollen at kommunen støtter eieren uten at den formelt sett står som klager. Sjøl om klagenemnda uttaler at eierens ønske om skrivemåten *Jålann* ligger innafor regelverket, er verken dette eller kommunens støtte nok til at klaga tas til følge. I stedet velger klagenemnda å følge hovedregelen om at allment kjente ord og navneledd skal følge rettskrivinga.

Sakene som er sortert under kategori 2 dreier seg om de språklige spesialreglene i forskriftene. Disse må ses på som presiseringer og unntak fra rettskrivinga og rettskrivingsprinsippa. Dette er regler som går utover rettskrivinga, og som begrenser valgfriheta, både når det gjelder rettskrivingsformer, rettskrivingsprinsipp og grammatiske former i stedsnavna. Felles for sakene som har fått medhold i spørsmålet om tall og bestemthet (kategori 2a og 2b), er at det er talemålsgrunnlag for eiers ønske, og som oftest har dette også støtte i en sterk skrifttradisjon. Det samme gjelder to av tre tilfeller der eierne har fått medhold i kategori 2g (sammensetningsmåte). I den siste saka (**16/2004 Indre Duskard**) er det ikke talemålsgrunnlag for den sammensetningsmåten eieren ønsker. Når eieren likevel har fått medhold, er det fordi den sammensetningsmåten han og kommunen ønsker (*Indre Dueskar*) gir navnet en skrivemåte som viser sammenhengen med ordet *due*. I kategori 2e (jamvektsformer) har klagenemnda kommet til et annet enn resultat enn vedtaksorganet i hele

4 av 5 saker. Bare i ei sak blei klaga tatt til følge, mens nemnda gjorde et nytt vedtak i tre saker. I alle disse tre sakene (**27/2003 Salthåmmår**, **37/2003 Håmmår** og **27/2008 Langhåmmår**) uttaler nemnda at klagernes ønske er innafor regelverket. Dette skal tillegges vekt, og i den siste saka som er behandla etter ny og revidert lov er det dessuten et krav at dette skal tillegges *særskilt* vekt. Likevel ser det ut til at hensynet til tidligere normeringspraksis er avgjørende for utfallet også her, og klagenemnda endte opp med å gjøre et nytt vedtak. Når nemnda fastsetter skrivemåten *hammar* i alle disse tre tilfellene er dette dessuten i tråd med hovedregelen om at en skal velge den rettskrivingsforma som ligger nærmest uttalen, jf. kategori 1b.

I kategori 3 er det mer problematisk å si noe generelt om hvilke vilkår som må være oppfylt for at klagerne skal få medhold. Felles for de sakene der klagerne har fått medhold, ser likevel ut til å være at deres ønske om skrivemåte er i tråd med rettskrivingsprinsippa når det gjelder markering av vokal- og konsonantkvantitet. Dermed vil skrivemåter som *Folstad*, *Grilstad*, *Kjelvik*, *Kopreitan*, *Mandal*, *Skjegstad*, *Tranmæl* og *Vindal* i navn med kort vokal i førsteleddet måtte avvises så fram de ikke har støtte i en dominerende skriftpåvirka uttale. I disse åtte sakene er eiers ønske om skrivemåte identisk med den forma vi finner i 1886-matrikkelen. Verken skriftradisjonen eller eiers ønske om skrivemåte ser ut til å veie opp for at skrivemåten bryter med rettskrivingsprinsippa, og eiers ønske må vel også anses å ligge utafor regelverket. Blant de sakene der klagerne derimot har fått medhold er det vanskelig å bestemme hvilket moment eller hensyn som har fått vektskåla til å tippe i den ene eller den andre retninga. I de sakene der det ikke er talemålsgrunnlag for eiers ønske ser det ut til at klagenemnda begrunner avgjørelsen om å gi klagerne medhold med skriftradisjonen og det lokale ønsket. Dette siste kan vel kanskje sies å ha størst betydning når navnet denoterer en større lokalitet, og også har funksjon som grendenavn, slik som f.eks. i sak **36/2004 Olbu**.

Navna i kategori 3 er gjerne svært gamle navn som ut i fra et navnefaglig perspektiv oppfattes som særlig verneverdige. Eiers ønske om skrivemåte kan oppfattes som en trussel for en eventuell levende nedarva uttale og/eller være misvisende med tanke på navnets opphav. På den andre sida er dette navn som har en lang skriftradisjon, slik at det ofte vil være snakk om innarbeida navneformer som er godt kjent i lokalmiljøet (ikke minst hvis navnet denoterer en lokalitet av en viss størrelse). I noen tilfeller vil en kunne komme til et resultat som bryter sterkt med uttalen (og dermed også rettskrivingsprinsippa), slik som skrivemåten *Torske* i sak **50/1997 Teskja**.

Det inntrykket som skapes i møtet i Stortinget 13. januar om at klagenemnda ikke er en virkelig ankemulighet i saker som gjelder bruksnavn stiller jeg meg noe undrende til. I hvert fall mener jeg at denne gjennomgangen av 167 klagesaker fra Midt-Norge har vist at klagenemnda i hver enkelt klagesak foretar ei reell vurdering av de hensyna som spiller inn. Hvis vi nå ser bort fra normeringsproblem og istedenfor betrakter navnet som en helhet, ser vi at klagerne har fått medhold i 21 klagesaker. I 9 saker har klagerne fått delvis medhold, mens nemnda har gjort et nytt vedtak i 12. Den totale omgjøringsprosenten blir da 25,2 %, et tall som viser at vedtaksorganet og klagenemnda ikke alltid er like samkjørte. Når vi også vet at nemndas leder er jurist med dommerkompetanse og dessuten har dobbeltstemme, er det liten grunn til å tro at ikke sakene behandles rettferdig etter gjeldende regelverk.

7.3 Hvorfor klages det på vedtak som gjelder skrivemåten av bruksnavn?

Det kan se ut som om at klagerne oppfatter stavemåten som det ”egentlige” navnet, og at en annen stavemåte enn den de sjøl ønsker vil være et brudd på den følelsesmessige tilknytninga de har til navnet. Når Kartverket har vedtatt en skrivemåte som navnebrukerne opplever som ”feil” eller ”uakseptabel” reagerer de med å protestere. Peter Slotte forklarer dette slik:

Ortnamnen är en viktig del av vårt språk och vårt personliga ordförråd, och därmed också av vår person. Om omvärdlen inte accepterar VÅR form av namnen upplever vi det lätt som ett underkännande och som ett intrång i vår personliga integritet. Vi tar illa vid oss. Det är - föreställer jag mig - ungefär som att höra uttalanden som ”är inte dina öron ett par nummer för stora?”, ”borde du inte byta strumpor lite oftare?” eller ”du vet väl att det heter STÖRRE ÄN JAG och inte STÖRRE ÄN MIG”. Man känner sig lätt påtrampad” (1994:65).

Som vi så ovafor i punkt 6.3.3 mener Kristin Bakken at protestene knytta til bruken av etterhengt artikkel i stedsnavn som følge av denotasjonsendringer kan settes i sammenheng med navnekarakter. Det vil si at navnebrukerne opplever at navnekarakteren svekkes når et navn de er vant med å se i ubestemt form skal skrives i bestemt form. Vi kan ikke utelukke at dette kan forklare motstanden mot normering av bruksnavn mer generelt da de fleste av disse har funksjon også som etternavn. Særlig kan dette gjelde de tilfellene der et navn normeres etter rettskrivinga slik at navnet framstår som mer gjennomiktig. Vi kan imidlertid tenke oss at ei endring i den skrivemåten som navnebrukerne opplever som den riktige uansett vil svekke navnekarakteren, uavhengig av om den normerte skrivemåten gjør navnet mer gjennomiktig eller ikke. Når proprialiseringsprosessen er avslutta vil navnebrukerne ifølge Lars-Erik Edlund ikke lenger oppfatte navnet som ei sammensetning av individuelle ledd: ”når namnet väl är bildat uppfattas HELA namnet som en (mer eller mindre) odelbar enhet,

och detta gäller också helt genomskinliga ortnamnssammansättningar.” (Edlund 1994:96). Dette taler for at såkalte kompromissformer, det vil si vedtak i klagenemnda der klagerne har fått medhold i ett normeringsproblem, men avslag i et annet (eventuelt at nemnda har gjort et nytt vedtak som anses å være ei tilnærming til klagers ønske) ikke oppleves av klagerne som et forlik. Hvis slektsnavnet skrives *Solenes* eller *Langhammer*, og det for klagerne er sammenhengen med dette som først og fremst ligger bak motstanden mot skrivemåtene *Solåneset* og *Langhåmmår*, vil kompromissformene *Soleneset* og *Langhammar* heller ikke være ”riktige” slik klagerne ser det. Kompromissformene er en konsekvens av at en etter lov om stadnamn i utgangspunktet behandler hvert enkelt navneledd på bakgrunn av hvilket normeringsproblem det reiser, og ikke navnet som en enhet. Dette kan være med på å bidra til at klagerne opplever at deres uttalelse blir oversett. Det er eiers syn på skrivemåte som vedtaksorganet plikter å legge vekt på, ikke vedkommendes begrunnelse for ønsket. Problemet er imidlertid at svært mange av slektsnavnformene bryter med uttalen og/eller rettskrivinga og rettskrivingsprinsippa, og dermed må anses å ligge utafor regelverket. En kan derfor spørre seg om ikke den nye loven har skapt falske forhåpninger blant klagerne.

Det at fagfolk og lekfolk har ulike oppfatninger om hva det er ved et stedsnavn som har krav på vern, er slik jeg ser det, en grunnleggende årsak til striden om bruksnavna. Mens navnekonsulentene og Kartverket på si side opplever at deres vitenskap og kunnskap avvises, føler grunneiere og lokalmiljø seg overkjørt av folk som kommer utenfra og skal bestemme over navna som de betrakter som ”deres” og som de føler en identitet til. Kanskje er det slik at forvaltningas forsøk på å formidle kulturarven gjennom normering av stedsnavn mislykkes fordi de som er berørt ikke føler seg hørt?

7.4 Hvilke konsekvenser får det hvis grunneierne får vetorett i klagesaker som gjelder bruksnavn?

Trine Skei Grande (V) uttalte i møtet i Stortinget 13. januar i år at et navns stavemåte også sier noe om et steds kulturhistorie: ”Det kan fortelle historien om den rare fyren, som gjerne kan være en Erasmus Montanus som velger å stave navnet sitt på en litt annen måte på grunn av sånn eller sånn. Det forteller også en viktig kulturhistorie på et sted.” (Stortingstidende 2008-2009, s.1777). Videre sier hun at det i forbindelse med høringa blei stilt spørsmål om ”hvilken katastrofe som ville inntreffe hvis vi opplever at et gårdsnavn kanskje staves på en annen måte, men [at] vi ikke [har] klart å få oversikt over om det ville ført til en veldig stor

katastrofe” (loc.cit.). En kunne til dette svart at ei lovendring, slik den er skissert i representantforslaget, ville fått praktiske konsekvenser fordi bruk med samme navn under samme gårdsnummer i prinsippet da kunne få ulike stavemåter, og at det dessuten ville fått konsekvenser for navna i sekundærfunksjoner. Dette anser imidlertid familie- og kulturkomiteen ikke som noe problem:

Komiteen mener videre at de ulike grunneierne i ei grend bør kunne opprettholde ulik skrivemåte, samt at det ikke behøver være samsvar mellom skrivemåten på gårds-/bruksnavnet og øvrige funksjoner av stedsnavn som sammenfaller med gårdsnavn i et geografisk område. (Innst. S. nr. 124 (2008-2009)).

Videre kan en spørre seg om hva resultatet blir hvis grunneierne kan motsette seg en normert skrivemåte. Ville en da måtte vedta grunneiers ønske om skrivemåte sjøl om denne var aldri så forvanska og unorsk? Hva skjer hvis en ny grunneier overtar bruket og ønsker en annen skrivemåte? Hva er en ”nedarva” skrivemåte, og hva kan betraktes som ei *endring*? Som jeg har vært inne på tidligere, kan klagerne hevde at en skrivemåte er den ”riktige” eller den ”opprinnelige” uten at denne noen gang verken har hatt offisiell status eller er identisk med de eldste belegga av navnet som fins i kildene. Det som fra et navnefaglig ståsted er særlig problematisk dersom en ikke trenger å følge uttalen og rettskrivingsreglene når skrivemåten av bruksnavn skal fastsettes, er at eiers ønske om skrivemåte kan påvirke den nedarva lokale uttalen. Dersom den skrivemåten eieren ønsker bryter sterkt med den nedarva lokale uttalen, kan det være vanskelig å forhindre at uttalen endres. F.eks. er det sannsynlig at skrivemåten *Hveem* for et navn som i dag uttales /kvem/ vil påvirke uttalen slik at denne etter hvert blir /ve-em/, det vil si med to stavinger.

Hvis vi nå ser bort fra de mer praktiske konsekvensene og de problemstillingene ei eventuell lovendring vil reise, vil den største ”katastrofen”, ved sia av at skrivemåter som bryter med uttalen kan ses på som en trussel for den nedarva uttalen, være at vi får ei privatisering av en stor og viktig del av navneverket. Dette vil bidra til å undergrave navna som språklige kulturminner, og istedenfor gi slektsnavna dobbelt vern. Skei Grandes uttalelse ovafor gir et godt bilde på at ei slik lovendring vil bryte fundamentalt med synet på sjølve navnet som et kulturminne. Hun trekker fram slektsnavnet og snakker om *stedets* kulturhistorie, men ser bort fra sjølve navnet, hva det betyr og hvordan det i si tid oppstod. Den historia et navn forteller om lokaliteten på navngivingstidspunktet anses etter dette som mindre viktig enn den historia som ligger bak denne Erasmus Montanus-fyrens valg av stavemåte. En trekker med dette ei nedre grense for kulturarven som ikke går lenger tilbake enn til da forma som er brukt som

slektsnavnsform oppstod. Sammenligna med navnets alder utgjør dette tidsrommet ofte bare en forsvinnende liten del av navnets historie.

Det synes i mange tilfeller å herske ei oppfatning om at lokalmiljøet har mest kunnskap om navn og navnebruk, og dermed også om navnas språklige opphav. I forbindelse med evalueringa av stedsnavnloven skreiv Kultur- og kirke departementet i høringsbrevet om forslag om endring av lov om stadnamn, datert 4. februar 2004, at arbeid med stedsnavn ikke er en ”eksakt og entydig disiplin” (punkt 1.2). Påstanden blei begrunna med at det fins ulike syn på skiftformenens identitetsskapende og praktiske funksjon og ulike syn på stedsnavn som kulturminner. Navnekonsulenttjenesten peker i sin høringsuttalelse på at denne uttalelsen kan tolkes som om departementet mener at ”aktørar utan namnefagleg bakgrunn kan opptre med like stor kompetanse som namnekonsulentane” jf. punkt 1.6 i høringsuttalelsen fra navnekonsulentene, datert i mars 2004. At dette er ei holdning som navnekonsulentene møter i sitt arbeid kommer tydelig fram i en del av klagesakene. Dersom bruksnavnormering blir et privat anliggende, vil fri fantasi og uvitenskapelige betraktninger kunne få fritt spillerom.

Som Olemic Thommessen understreker i møtet i Stortinget staker komiteens tilråding ut en ganske annen kurs enn dagen lov (Stortingstidende 2008-2009, s.1779). Ei eventuell lovendring i tråd med representantforslaget fra Thommessen og Halleraker vil gi et signal om at bruksnavna er individet og slektas ”eiendom”, og støtte opp om et ganske annet syn på tradisjonalisme enn det normeringsarbeidet har vært tufta på sia det tok til på 1830-tallet.

LITTERATUR

- Akselberg, Gunnstein og Kristin Bakken 1997: Norsk namnegransking i dag. Fagleg utvikling eller status quo? I: *Den 8. nasjonale konferansen i namnegransking*. Oslo, s. 11-40.
- Andenæs, Mads Henry 1997: *Rettskildelære*. Oslo.
- Andersson, Thorsten 1994: Ortnamnens existentiella villkor. I: *Ortnamn värda att värda*. Föredrag från Riksantikvarieäbetets symposium Ortnamnskultur, Stockholm, s. 7-21.
- Bagge, Sverre 1996: Udsigt og innhogg. 150 års forskning om eldre norsk historie. I: *Historisk tidsskrift* nr. 1, s. 37-77.
- Bakken, Kristin 1997: «Nedervd uttale» av stedsnavn – ei problematisering. I: *Namn og Nemne* 14, s. 43–58.
- Bakken, Kristin 2002: Navnestatus og bestemthetskategorier. I: *Avgränsning av namnkategorier. Rapport från NORNA:s tjugoniende symposium på Svidja 20-22 april 2001*. Red. av Terhi Ainiala og Peter Slotte. Helsingfors, s. 20-36
- Brink, Stefan 1992-93: Var står onomastikken i dag? En epistemologisk betraktelse. I: *Namn og Nemne* 9/10, s. 7-29.
- Christensen [Dalberg], V. og J. Kousgård Sørensen 1972: *Stednavneforskning 1*. København.
- Eckhoff, Torstein og Eivind Smith 1997: *Forvaltningsrett*. 6. utgave. Oslo.
- Dalberg, Vibeke 1991: *Stednavneændringer og funktionalitet*. København.
- Dalberg, Vibeke 2002: De propriale særtrekk - et diskussionsindlæg. I: *Avgränsning av namnkategorier. Rapport från NORNA:s tjugoniende symposium på Svidja 20-22 april 2001*. Red. av Terhi Ainiala og Peter Slotte. Helsingfors, s. 9-18.
- Dalen, Arnold og Ola Stemshaug (red.) 1972: *Trøndermål. Språkav og språkforhold i Trøndelag og på Nordmøre*. Oslo.
- Dyvik, Helge 1979: Omkring fremveksten av artiklene i norsk. I: *Maal og Minne*, s. 40-78.
- Eckhoff, Torstein og Eivind Smith 1997: *Forvaltningsrett*. 6. utgave. Universitetsforlaget.
- Edlund, Lars-Erik 1994: Ortnamnens och ortnamnsskattens förändringar – några tankar. *Ortnamn värda att värda. Föredrag från Riksantikvarieämbetets symposium Ortnamnskultur*. Stockholm, s. 92-104.
- Falkanger, Thor 1997: *Fast eiendoms rettsforhold*. 2. utgave. Oslo.
- Hallaråker, Peter, 1996: Namnebrukarkrins og skriftnormering av stadnamn. I: *Norsk stadnamnarkiv 75 år. 1921-1996*. Avdeling for namnegransking. Årsmelding 1995. Red. av Tom Schmidt. Oslo, s. 117-124.
- Hallaråker, Peter 1997: *Innføring i stadnamn. Innsamling og gransking*. Oslo.
- Haslum, Vidar 2002: Om avgrensning av stedsnavnkategorier og teori. I: *Avgränsning av namnkategorier. Rapport från NORNA:s tjugonionde symposium på Svidja 20–22 april 2001*. Red. Terhi Ainiala og Peter Slotte. Tallinn, s. 124–148.
- Helleland, Botolv 1985: Norske stadnamn på dansk – danske stadnamn på norsk. I: *Stednavne i brug. Festskrift udgivet i anledning af Stednavneudvalgets 75 års jubileæum*. Red. Bent Jørgensen. København, s. 97–114.
- Helleland, Botolv 1992: Stadnamnnormering i 150 år. Ein balansegang mellom skrifttradisjon, etymologi, rettskriving og uttale. I: *Eyvindarbók. Festskrift til Eyvind Fjeld Halvorsen 4. mai 1992*. Red. av Finn Hødnebo m.fl. Oslo, s. 95-107
- Helleland, Botolv: Slektsnamn av stadnamn. I: *Avdeling for namnegransking. Årsmelding 1996*, Red. av Tom Schmidt. Oslo: Universitetet i Oslo, s. 51–61.
- Helleland, Botolv 1999: Nedervd uttale – ein merknad. *Namn og Nemne* 16, s. 7-14.
- Helleland, Botolv 2006: Stadnamn og lokal identitet, I: *Nytt om namn* 44, s. 42-47.
- Hoel, Oddmund Løkensgard 1988: *Motiv og haldningar i stadnamnstriden etter krigen*. Semesteroppgave til nordisk mellomlag. Trondheim.
- Hoel, Oddmund Løkensgard 1989: Striden om normering av stadnamn i etterkrigstida. Motiv,

- handlingar og motsetnader. I: *Namn og Nemne* 6, s. 15-26.
- Indrebø, Gustav 1927: *Norsk namneverk*. Oslo.
- Jusleksikon = Gisle, Jon m.fl. 1999: *Jusleksikon*. Oslo.
- Kahn, Michael 2007: Lærebok i kulturminnerett. Oslo.
- Larsen, Terje 1995: "Sem eller Semb? Golå eller Gålå? Høyfot, Høyföt, Høyføtt eller Høifødt? Lov om stadnamn i praksis". I: *Språklig samling* nr. 3 1995, s. 5-8.
- Larsen, Terje 2002: Offentleg normering av stadnamn og personnamn. I: *Å kallast med sitt rette namn. Person- og stadnamn i lokalhistoria*. Red. Knut Sprauten. (Skrifter frå Norsk lokalhistorisk institutt 38.) Oslo, s. 75–87.
- Larsen, Terje 2003: Lov om stadnamn og bruksnamn. I: *Den 10. nasjonale konferansen i namnegransking. Blindern 9. mai 2003. Gustav Indrebø og norsk namnegransking*. Red. Åse Wetås og Tom Schmidt. Oslo, s. 125–130.
- Larsen, Terje 2005: Skrivemåten av namn på matrikulerte eigedommar i Noreg før og etter lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn. I: *Namnens dynamikk. Utvecklingstendenser och drivkrafter inom nordiskt namnskick (=NORNA-rapporter 80)*. Uppsala. s. 195-204.
- Larsen, Terje 2008: Stadnamnormering i Noreg. I: *Språk i Norden 2008. Tema: Namn. Språknämnderna i Norden*, s. 125-134.
- Lund, Ellen Marie, 2006: *Normering av stedsnavn - Dialekt, normering og målreising*. Masteroppgave i nordisk språk ved institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo.
- Lundh, Henrik, 1924: *Navneloven av 9. februar 1923. Med innledning og kommentar*. Kristiania.
- Mæhlum, Brit 1999: *Mellom Skylla og Kharybdis. Forklaringsbegrepet i historisk språkvitenskap*. Oslo.
- Nedreliid, Gudlaug 1993: Namnegransking i Noreg – vitskap eller nasjonsbygging? I: Nils Gilje og Oddvar Storebø (red.): *Vitskapsteori og lingvistikk. 11 vitenskapsteoretiske innlegg til dr. art. -graden*. [Bergen 1993], s. 160–194.
- Nedreliid, Gudlaug. 1998. *Ender og daa ein Aslaksen eller Bragestad – Eternamnsskikken på Sør- og Vestlandet. Studiar i folketeljingsmaterialet frå 1801*. Kristiansand, Bd. 1 Tekstdel.
- Nedreliid, Gudlaug. 2002. Framvoksteren av norske slektsnamn. I: *Å kallast med sitt rette namn. Person- og stadnamn i lokalhistoria*. Red. Knut Sprauten. (Skrifter frå Norsk lokalhistorisk institutt 38.). Oslo, s. 115-137.
- NG = Rygh, Oluf: *Norske Gaardnavne. Oplysninger samlede til Brug ved Matrikelens Revision*. b. 1-18. Kristiania/Oslo 1897-1924.
- NG Indl. = Rygh, Oluf 1898: *Norske Gaardnavne. Forord og Indledning*. Kristiania.
- NOU 1983: 6 = Norges offentlige utgreiinger 1983: 6. Stadnamn. Frå eit utval oppnemnt ved kongeleg resolusjon 12. oktober 1979, lagt fram for Kultur- og vitskapsdepartementet i mars 1983
- NRG = Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo 1997: *Norsk referansegrammatikk*. Oslo.
- NSL = *Norsk stadnamnleksikon*. Red. Jørn Sandnes og Ola Stemshaug. 4. utg. Oslo 1997.
- Nyström, Staffan, 2001: *Ortnamnen och kulturminneslagen. Om tolkning och tillämpning av begreppet god ortnamnssed*. Riksantikvarieämbetets förlag. Stockholm.
- Olsen, Magnus 1934: *Hvad våre stedsnavn lærer oss*. Oslo
- Olsen, Magnus 1939: *Nordisk kultur V. Stedsnavn*. Utgitt av Magnus Olsen. Stockholm – Oslo – København.
- Papazian, Eric og Botolv Helleland 2005: *Norsk talemål. Lokal og sosial variasjon*. Oslo.
- Rapport 2001 = Rapport om evaluering av stadnamnlova. Avgitt til Kulturdepartementet

- januar 2001. Kulturdepartementet.
- Sannrud, Astrid Weel 1993. *Etternavn i Fredrikstad i det 19. århundre*. Hovedoppgave ved institutt for nordistikk og litteaturvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Schmidt, Tom 1981: *Fagordliste for norsk namnegransking*. Oslo.
- Schmidt, Tom 2004: *Myren og Rørvik*. Bestemt og ubestemt oppslagsform i den norske 1886-matrikkelen. *Namn och bygd* 92.
- Slotte, Peter 1994: Finlandssvenska namnvårdsproblem. I: *Ortnamn värda att vårda*. Föredrag från Riksantikvarieäbetets symposium Ortnamnskultur, Stockholm, s. 63-70.
- Stemshaug, Ola 1985: *Namn i Noreg*. 3. utgave. Oslo.
- Svanevik, Anne 2002: Erfaringer fra arbeid med navnesaker i Statens kartverk. I: *Å kallast med sitt rette namn. Person- og stadnamn i lokalhistoria*. Red. Knut Sprauten. (Skrifter frå Norsk lokalhistorisk institutt 38.) Oslo, s. 29–42.
- Tomter, Gunhild 2000: "Og vingl hadde der vore lenge". *Språknormering og navnenormering - en komparativ analyse*. Hovedoppgave i nordisk språk og litteratur ved institutt for nordistikk og litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo.
- Torp, Arne og Lars S. Vikør 2003: Hovuddrag i norsk språkhistorie. 3. utgave. Oslo.
- Valand, Siv Sørås 2005: *Normering av stedsnavn - En undersøkelse av normeringspraksis med utgangspunkt i et navnemateriale fra Stokke, Vestfold*. Masteroppgave ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo.
- Veka, Olav 2001: *Norsk etternamnleksikon. Norske slektsnamn – utbreiing, tyding og opphav* Oslo.
- Vikør, Lars S. 1997: Rettskrivingsprinsipp og stadnamnnormering. I: *Språket er målet. Festskrift til Egil Pettersen*. Red. av Bondevik, Jarle et. al. Bergen, s. 200-214.
- Vikør, Lars S. 2007: *Språkplanlegging. Prinsipp og praksis*. 3. utgave. Oslo.
- Zilliacus, Kurt 1966: Ortnamnen i Houtskär (Studier i nordisk filologi 55). Helsingfors.

VEDLEGG

1. Oversikt over klagesakene (alfabetisk)

E = eier(e), K = kommunen, O = lokal organisasjon

Påklaga navneform	Saks-nummer	Kommune	Klager	Eiers ønske	Vedtak i nemnda
Arasvika	(17/1996)	Aure	E	Aresvik	Arasvika
Austre Storbør	(9/2003)	Levanger	E	Storborg østre	Austre Storbør
Austvika	(61/1997)	Flatanger	E+K	Østvika	Austvika
Bakkan	(25/2004)	Oppdal	E+K	Bakk	Bakk
Bergem	(12/1996)	Surnadal	E+K	Bergheim	Bergheim
Bjørkmyra	(32/1999)	Trondheim	E	Bjørkmyr	Bjørkmyra
Bjørnarem	(64/1995)	Midsund	E+K	Bjørnerem	Bjørnarem
Bjørneråsen	(38/2000)	Rissa	E	Bjørnerås	Bjørneråsen
Bliksåsen	(34/2000)	Rissa	E	Bliksås	Bliksåsen
Borgon	(27/2002)	Vikna	E+K	Borgan	Borgan
Bossnes	(8/1996)	Inderøy	E	Bosnes	Bossnes
Botnen	(19/1995)	Holtålen	E	Botten	Botnen
Bredeng	(6/1998)	Verdal	E	Breding	Bredeng
Breivika	(51/2001)	Rauma	E	Brevik	Breivika
Broem	(25/2008)	Namsos	E	Broum	Broem
Brubekken	(19/1993)	Gjemnes	E+K	Brubekk	Brubekken
Brue	(62/2001)	Rauma	E	Brude	Brue
Bruåsen	(18/2002)	Inderøy	E	Bruås	Bruåsen
Brøstet	(63/2001)	Rauma	E	Brøste	Brøstet
Bugen	(1/2003)	Nærøy	E	Bogen	Bugen
Bustneslia	(34/2004)	Rana	E	Bustnesli	Bustneslia
Bøverfjorden	(12/2004)	Surnadal	E+K+O	Bæverfjord(en)	Bøverfjorden
Dalin	(4/2008)	Vikna	E	Dahlin	Dalin
Dettlia	(41/2004)	Oppdal	E+K	Detli	Dettlia
Devoll	(57/2001)	Rauma	E+K	Devold	Devoll
Djupvika	(4/2007)	Rissa	E	Dybvik/ Dypvik	Djupvika
Dulu	(27/2007)	Leksvik	E	Dullu	Dulu
Dørndalen	(37/2000)	Rissa	E	Dyrendahl	Dørndal
Evjgjørdet	(39/2001)	Selbu	E+K	Evjejørdet eller Evjare	Evjgjørdet
Fale	(5/1998)	Sunndal	E	Fahle	Fale
Fessdalen	(71/1997)	Rissa	E	Fiksdal	Fessdalen
Flaknan	(39/2003)	Selbu	E	Flakne	Flaknan
Flata	(9/2008)	Leksvik	E	Flaten	Flata
Flatåsen	(9/2000)	Trondheim	E	Flatås	Flatåsen
Flotten	(3/1996)	Surnadal	E	Flåtten	Flotten
Foldstad	(14/2007)	Midtre Gauldal	E+K	Folstad	Follstad

Påklaga navneform	Saksnummer	Kommune	Klager	Eiers ønske	Vedtak i nemnda
Forset, Nedre Forset, Øvre Forset	(19/2007)	Klæbu	E+K	Forseth, Forseth øvre, Forseth nedre	Forset (uten tillegg)
Fuglsøya	(4/1996)	Surnadal	E	Fugelsøy (ev. Fugelsøya)	Fuglsøya
Fulvika	(34/2002)	Nærøy	E	Fuglvika	Fuglvika
Gjemle	(6/2003)	Levanger	E+K	Gjemle	Gjemle
Gjerdet	(26/2004)	Oppdal	E+K	Jære	Gjerdet
Gjølja	(5/2006)	Bjugn	E+K	Gjølga	Gjølja
Gjårdan	(22/2006)	Holtålen	E	Jålann, ev. Gjære	Gjerdan
Grillstad	(12/2001)	Trondheim	E+K	Grilstad	Grillstad
Griset	(64/2001)	Rauma	E	Gridset	Griset
Grøttøra	(54/2001)	Rauma	E	Grøttøren	Grøttøyra
Gåsmoen	(2/2002)	Snåsa	E	Gåsmo	Gåsmoen
Halsan	(36/2003)	Sunndal	E	Hals	Hals
Hammar	(7/2000)	Høylandet	E	Hammer	Hammer
Hanekamhaugen	(47/2001)	Rauma	E	Hanekamhaug	Hanekamhaug
Hatlan	(26/2002)	Vikna	E+K	Hatland	Hatlan
Haugan	(17/2007)	Klæbu	E+K	Haugum	Haugan
Helgatunsetra	(5/1992)	Rindal	E	Helgetunsetra	Helgetunsetra
Herkedalen	(13/1992)	Eide	E+K	Herskedalen	Herskedalen
Hjellen	(8/1998)	Verdal	E	Helden	Hjellen
Hjelopen	(25/2007)	Leksvik	E	Hjellup	Hjelopen
Hjelvika	(48/2001)	Rauma	E	Hjelvik	Hjelvika
Hoksenget	(40/2004)	Oppdal	E+K	Hokseng	Hoksenget
Horsgora	(66/1997)	Molde	E	Horsgård	Horsgård
Håmmår	(37/2003)	Selbu	E	Hammer	Hammar
Indre Duskard	(16/2004)	Bjugn	E+K	Indre Dueskar	Indre Dueskard
Ingelsvatnet	(10/2002)	Lierne	E+K	Ingulfsvatn	Ingelsvatnet
Innergarden	(21/1993)	Gjemnes	E	Indergård	Innergarden
Innerråk	(5/2007)	Rissa	E	Indre-Råk	Innerråk
Jaktøya	(43/1998)	Melhus	E+K	Jaktøyen/ Jagtøyen	Jaktøya
Karsvika	(157/1995)	Herøy	E	Karsvik	Karsvika
Kjellvika	(20/2002)	Inderøy	E+K+O	Kjelvik/ Kjellvika	Kjellvika
Kjerkneset	(26/2007)	Leksvik	E	Kirknes eller Kirkenes	Kjerkneset
Kjørkhus	(43/1995)	Holtålen	E+K	Kirkhus	Kirkhus
Kolsås	(24/2007)	Trondheim	E	Kulsås	Kolsås
Koppreitan	(7/2008)	Leksvik	E+K	Koppreitan	Koppreitan
Kvalvika	(28/1992)	Frei	E+K	Kvalvik	Kvalvik
Kvernland	(72/1997)	Osen	E	Kvernland	Kvernland
Kvernavika	(23/2002)	Hemne	E	Kvernvik	Kvernavika
Kvislan	(39/2000)	Rissa	E	Kvitland	Kvislan

Påkлага navneform	Saks-nummer	Kommune	Klager	Eiers ønske	Vedtak i nemnda
Langhåmmår	(27/2008)	Steinkjer	E	Langhammer	Langhammar
Larshusan	(18/2005)	Rennebu	E	Larshus	Larshus
Leberg	(6/2000)	Melhus	E	Løberg	Leberg
Leirfall	(37/2007)	Stjørdal	E	Lerfald	Leirfall
Litl-Alteren	(37/2002)	Rana	E	Lillealteren	Litl-Alteren
Litlenget	(5/2003)	Levanger	E	Lilleenget	Litlenget
Litl-Flora	(10/1996)	Stjørdal	E	Lilleflor	Litl-Flora
Litlflorhaugen	(11/1996)	Stjørdal	E	Lilleflorhaug	Litlflorhaugen
Litlgarden	(7/1998)	Verdal	E	Lillegård	Litlgarden
Litller	(1/2002)	Trondheim	E	Lilleleer	Litller
Ljosøya	(158/1995)	Averøy	E	Lysø	Ljosøya
Lærem	(19/1996)	Rauma	E	Lerheim	Lerheim
Løvåsen	(2/2000)	Trondheim	E	Løvås	Løvåsen
Manndal	(10/2006)	Bjugn	E+K	Mandal	Manndal
Melessætra	(28/2004)	Oppdal	E+K	Mellemsæter	Melemssæter
Midti-Seter	(8/2008)	Leksvik	E	Metti-Seter	Midti-Seter
Midtsandan	(4/2000)	Malvik	E+K	Midtsand	Midtsandan
Mjølva	(58/2001)	Rauma	E	Mjelva	Mjelva
Movollen	(3/2002)	Trondheim	E	Movold	Movollen
Munkby	(7/2003)	Levanger	E	Munkeby	Munkby
Nedre Frisvoll	(56/2001)	Rauma	E	Nedre Frisvold	Nedre Frisvoll
Nedre Tennel	(32/2000)	Agdenes	E	Nedre Tøndel	Nedre Tennel
Nerholen	(39/2004)	Oppdal	E+K	Nerhol	Nerhol
Nordauet	(28/2007)	Namdalseid	E	Nordauene	Nordauet
Nordre Myr	(35/2000)	Rissa	E	Myhr Nordre	Nordre Myr
Nossan	(8/2003)	Levanger	E	Nossum	Nossum
Nørvika	(50/2001)	Rauma	E	Norvik	Nørvika
Olbu	(36/2004)	Oppdal	E+K	Aalbu	Ålbu
Olbusbakkan	(37/2004)	Oppdal	E+K	Aalbusbakkan	Ålbusbakkan
Oppdal	(18/1996)	Steinkjer	E	Opdal	Oppdal
Pesetra	(29/1993)	Gjemnes	E+O	Perseter/Persetra	Pesetra
Raudbergvika	(26/2008)	Namsos	E	Rødbergvika	Raudbergvika
Raudfloa	(9/1996)	Inderøy	E	Røflo	Raudfloa
Re	(4/2003)	Levanger	E	Ree	Re
Remma	(55/2001)	Rauma	E	Remen	Remma
Roknem	(46/2001)	Rauma	E	Raknem	Roknem
Romol	(44/1998)	Melhus	E+K	Rimol	Romol
Rosvoll	(5/2008)	Leksvik	E	Rosvold	Rosvoll
Russgården	(3/2003)	Levanger	E	Rustgården	Russgården
Rygjerd	(61/2001)	Rauma	E	Rydjord	Rygjerd
Rykkjem	(2/2007)	Sunndal	E	Røkkum Gard	Rykkjem
Rødsjøen	(36/2000)	Rissa	E	Rødsjø	Rødsjøen
Salthåmmår	(2/2003)	Levanger	E	Salthammer	Salthammar
Saupstad	(6/2007)	Trondheim	E+O	Søbstad	Saupstad
Seterneset	(27/1992)	Agdenes	E	Sæternes	Seterneset
Setran	(51/1997)	Sunndal	E+K	Sætran	Setran

Påklaga navneform	Saksnummer	Kommune	Klager	Eiers ønske	Vedtak i nemnda
Sevika	(17/1993)	Gjemnes	E+K	Søvik(a)	Sevika
Sildvolnes	(4/1993)	Frei (Kristiansund)	E+K	Sildvågnes	Sildvolnes
Sjølsvikan	(10/1993)	Gjemnes	E	Skjølsvik	Sjølsvikan
Sjølsvollan	(21/2006)	Rindal	E	Skjølsvold	Sjølsvollan
Sjøsmælingen	(23/1993)	Gjemnes	E	Sjøsmæling	Sjøsmælingen
Skjeggstad	(46/1998)	Melhus	E	Skjeggstad	Skjeggstad
Skjeldbreia	(8/2002)	Lierne	E+K	Skjelbred	Skjeldbreia
Skjellbreia	(10/2008)	Leksvik	E	Skjelbreia	Skjeldbreia
Skjølbakken	(18/2007)	Klæbu	E+K	Sjølbakken	Skjølbakken
Skjånes	(13/2000)	Rana	E+K	Sjånes	Skjånes
Skorga	(53/2001)	Rauma	E	Skorgen	Skorga
Slættet	(22/2004)	Bjugn	E+K	Slette	Slættet
Slættet	(35/2004)	Oppdal	E+K	Slette	Slættet
Sneegga	(16/2007)	Klæbu	E+K	Sneeggen	Sneegga
Snekkvika	(24/2002)	Hemne	E	Snekkvika	Snekkvika
Solåneset	(18/1993)	Gjemnes	E+K	Solenes	Soleneset
Stangarneset	(52/2001)	Rauma	E	Stangenes	Stangarneset
Stenbuengen	(34/2002)	Oppdal	E+K	Stenboeng	Stenbueng
Straum	(20/2007)	Hitra	E+K	Strøm	Straum
Sør-Flaknan	(40/2003)	Selbu	E	Sør-Flakne	Sør-Flaknan
Tapperskardet	(35/2002)	Rana	E	Tapperskar	Tapperskardet
Telesbøen	(39/2007)	Surnadal	E+K	Tellesbø	Telesbø
Teskja	(50/1997)	Sunndal	E	Torske	Torske
Torvika	(49/2001)	Rauma	E	Torvik	Torvika
Tossåsen	(11/2002)	Lierne	E+K	Totsås	Tossåsen
Trandmel	(45/1998)	Melhus	E+K	Tranmæl	Tranmel
Tverråa	(44/1995)	Holtålen	E	Tverrå	Tverråa
Tørve	(31/2004)	Oppdal	E+K	Torve	Tørve
Unjem	(45/2001)	Rauma	E	Unhjem	Unjem
Utlandet	(36/2002)	Rana	E	Utland	Utlandet
Vasskord	(42/2003)	Eide	E+K+O	Vassgård, ev. Vasskol	Vasskord
Vedneset	(23/2004)	Bjugn	E+K	Veneset	Vedneset
Vedvik	(22/2007)	Trondheim	E+O	Vevik	Vedvik
Venja	(59/2001)	Rauma	E	Venge	Venja
Venjastaua	(60/2001)	Rauma	E	Vengestuen	Venjastua
Vigtil	(6/2008)	Leksvik	E	Viktil	Vigtil
Vikdalen	(62/1997)	Flatanger	E	Vikdal	Vikdalen
Vinjan	(25/2002)	Hemne	E	Vinje gård	Vinjan
Vinndalen	(29/2004)	Oppdal	E+K	Vindal	Vinndalen
Vorrvika	(1/1992)	Agdenes	E	Vårvik/Vårvik a	Vorrvika
Vølset	(38/2003)	Selbu	E	Volseth, ev. Voldsæt	Vølset
Øvstedalen	(2/1996)	Vestnes	E	Øvstedal	Øvstedalen
Øyster-Oksås	(28/2008)	Steinkjer	E	Øster-Oksås	Øyster-Oksås

Påklaga navneform	Saks-nummer	Kommune	Klager	Eiers ønske	Vedtak i nemnda
Ålmo	(21/1996)	Snåsa	E	Ålmo	Ålmo
Åneset	(6/1992)	Frei (Kristiansund)	E	Ånes	Ånes
Åssveet	(3/2000)	Grong	E+K	Åsved	Åssveet

2. Oversikt over normeringsproblem

Påklaga navneform	Saks-nummer	Eiers ønske	Vedtak i nemnda	1 a	1 b	1 c	2 a	2 b	2 c	2 d	2 e	2 f	2 g	3
Arasvika	(17/1996)	Aresvik	Arasvika					x						x
Austre Storbør	(9/2003)	Storborg østre	Austre Storbør							x			x	x
Austvika	(61/1997)	Østvika	Austvika							x				
Bakkan	(25/2004)	Bakk	Bakk				x							
Bergem	(12/1996)	Bergheim	Bergheim			x								
Bjørkmyra	(32/1999)	Bjørkmyr	Bjørkmyra					x						
Bjørnarem	(64/1995)	Bjørnerem	Bjørnarem										x	
Bjørneråsen	(38/2000)	Bjørnerås	Bjørneråsen					x						
Bliksåsen	(34/2000)	Bliksås	Bliksåsen					x						
Borgon	(27/2002)	Borgan	Borgan											x
Bossnes	(8/1996)	Bosnes	Bossnes											x
Botnen	(19/1995)	Botten	Botnen	x										
Bredeng	(6/1998)	Breding	Bredeng	x										
Breivika	(51/2001)	Brevik	Breivika					x		x				
Broem	(25/2008)	Broum	Broem			x								
Brubekken	(19/1993)	Brubekk	Brubekken					x						
Brue	(62/2001)	Brude	Brue	x										
Bruåsen	(18/2002)	Bruås	Bruåsen					x						
Brøstet	(63/2001)	Brøste	Brøstet					x						
Bugen	(1/2003)	Bogen	Bugen	x										
Bustneslia	(34/2004)	Bustnesli	Bustneslia					x						
Bøverfjorden	(12/2004)	Bæverfjord(en)	Bøverfjorden					x						x
Dalin	(4/2008)	Dahlin	Dalin	x										
Dettlia	(41/2004)	Detli	Dettlia	x				x						
Devoll	(57/2001)	Devold	Devoll	x										
Djupvika	(4/2007)	Dybvik/Dyppvik	Djupvika		x			x						
Dulu	(27/2007)	Dullu	Dulu											x
Dørndalen	(37/2000)	Dyrendahl	Dørndal	x				x						x
Evjgjarde	(39/2001)	Evjgjarde eller Evjare	Evjgjarde			x							x	
Fale	(5/1998)	Fahle	Fale											x

Påklaga navneform	Saks- nummer	Eiers ønske	Vedtak i nemnda	1 a	1 b	1 c	2 a	2 b	2 c	2 d	2 e	2 f	2 g	3
Fessdalen	(71/1997)	Fiksdal	Fessdalen					x						x
Flaknan	(39/2003)	Flakne	Flaknan				x							
Flata	(9/2008)	Flaten	Flata						x					
Flatåsen	(9/2000)	Flatås	Flatåsen					x						
Flotten	(3/1996)	Flåtten	Flotten	x										
Foldstad	(14/2007)	Folstad	Follstad											x
Forset, Nedre Forset, Øvre Forset	(19/2007)	Forseth, Forseth øvre, Forseth nedre	Forset (uten tillegg)	x									x	
Fuglsøya	(4/1996)	Fugelsøy (ev. Fugelsøya)	Fuglsøya	x				x						
Fulvika	(34/2002)	Fuglvika	Fuglvika											x
Gjemle	(6/2003)	Gjemle	Gjemle											x
Gjerdet	(26/2004)	Jære	Gjerdet	x				x						
Gjølja	(5/2006)	Gjølga	Gjølja											x
Gjårdan	(22/2006)	Jålann, ev. Gjære	Gjerdan			x	x					x		
Grillstad	(12/2001)	Grilstad	Grillstad											x
Griset	(64/2001)	Gridset	Griset											x
Grøttøra	(54/2001)	Grøttøren	Grøttøya						x	x				
Gåsmoen	(2/2002)	Gåsmo	Gåsmoen					x						
Halsan	(36/2003)	Hals	Hals				x							
Hammar	(7/2000)	Hammer	Hammer								x			
Hanekamha ugen	(47/2001)	Hanekamh aug	Hanekamh aug					x						
Hatlan	(26/2002)	Hatland	Hatlan				x							
Haugan	(17/2007)	Haugum	Haugan				x							
Helgatunsetr a	(5/1992)	Helgetunse tra	Helgetunse tra										x	
Herkedalen	(13/1992)	Herskedale n	Herskedale n											x
Hjellen	(8/1998)	Helden	Hjellen	x										
Hjelopen	(25/2007)	Hjellup	Hjelopen					x						x
Hjelvika	(48/2001)	Hjelvik	Hjelvika					x						
Hoksenget	(40/2004)	Hokseng	Hoksenget					x						
Horsgora	(66/1997)	Horsgård	Horsgård											x
Håmmår	(37/2003)	Hammer	Hammar								x			
Indre Duskard	(16/2004)	Indre Dueskar	Indre Dueskard									x	x	
Ingelsvatnet	(10/2002)	Ingulfsvat n	Ingelsvatn et					x						x
Innergarden	(21/1993)	Indergård	Innergarde n	x	x			x						
Innerråk	(5/2007)	Indre-Råk	Innerråk	x									x	
Jaktøya	(43/1998)	Jaktøyen/J agtøyen	Jaktøya	x					x					
Karsvika	(157/1995)	Karsvik	Karsvika					x						

Påklaga navneform	Saksnummer	Eiers ønske	Vedtak i nemnda	1 a	1 b	1 c	2 a	2 b	2 c	2 d	2 e	2 f	2 g	3
Kjellvika	(20/2002)	Kjellvik/Kj elvika	Kjellvika					x						x
Kjerkneset	(26/2007)	Kirknes eller Kirkenes	Kjerkneset			x		x					x	
Kjørkhus	(43/1995)	Kirkhus	Kirkhus			x								
Kolsås	(24/2007)	Kulsås	Kolsås											x
Koppreitan	(7/2008)	Kopreitan	Koppreitan											x
Kvalvika	(28/1992)	Kvalvik	Kvalvik					x						
Kvernland	(72/1997)	Kvernland	Kvernland											x
Kvernavika	(23/2002)	Kvernvik	Kvernavik a					x					x	
Kvislan	(39/2000)	Kvitland	Kvislan	x			x							
Langhåmmår	(27/2008)	Langham mer	Langham mar								x			
Larshusan	(18/2005)	Larshus	Larshus				x							
Leberg	(6/2000)	Løberg	Leberg											x
Leirfall	(37/2007)	Lerfald	Leirfall	x						x				
Litl-Alteren	(37/2002)	Lillealtere n	Litl- Alteren		x								x	x
Litlenget	(5/2003)	Lilleenget	Litlenget		x								x	
Litl-Flora	(10/1996)	Lilleflor	Litl-Flora		x			x					x	x
Litlflorhaug en	(11/1996)	Lilleflorha ug	Litlflorhau gen		x			x					x	
Litlgarden	(7/1998)	Lillegård	Litlgarden		x			x					x	
Litller	(1/2002)	Lilleleer	Litller		x								x	x
Ljøsøya	(158/1995)	Lysø	Ljøsøya			x		x		x				
Lærem	(19/1996)	Lerheim	Lerheim			x								x
Løvåsen	(2/2000)	Løvås	Løvåsen					x						
Mann dal	(10/2006)	Mandal	Mann dal											x
Melessætra	(28/2004)	Mellemsæt er	Melemssæ ter					x					x	x
Midti-Seter	(8/2008)	Metti- Seter	Midti- Seter	x										
Midtsandan	(4/2000)	Midtsand	Midtsanda n				x							
Mjølva	(58/2001)	Mjelva	Mjelva											x
Movollen	(3/2002)	Movold	Movollen	x				x						
Munkby	(7/2003)	Munkeby	Munkby										x	
Nedre Frisvoll	(56/2001)	Nedre Frisvold	Nedre Frisvoll	x										
Nedre Tennel	(32/2000)	Nedre Tøndel	Nedre Tennel											x
Nerholen	(39/2004)	Nerhol	Nerhol					x						
Nordaunet	(28/2007)	Nordaune	Nordaunet					x						
Nordre Myr	(35/2000)	Myhr Nordre	Nordre Myr	x									x	
Nossan	(8/2003)	Nossum	Nossum				x							

Påklagna navneform	Saks- nummer	Eiers ønske	Vedtak i nemnda	1 a	1 b	1 c	2 a	2 b	2 c	2 d	2 e	2 f	2 g	3
Nørvika	(50/2001)	Norvik	Norvika					x						x
Olbu	(36/2004)	Aalbu	Ålbu											x
Olbusbakka n	(37/2004)	Aalbusbak kan	Ålbusbakk an											x
Oppdal	(18/1996)	Opdal	Oppdal	x										
Pesetra	(29/1993)	Perseter/Pe rsetra	Pesetra					x						x
Raudbergvik a	(26/2008)	Rødbergvi ka	Raudbergv ika							x				
Raudfloa	(9/1996)	Røflo	Raudfloa					x		x				
Re	(4/2003)	Ree	Re											x
Remma	(55/2001)	Remen	Remma						x					x
Roknem	(46/2001)	Raknem	Roknem											x
Romol	(44/1998)	Rimol	Romol								x			
Rosvoll	(5/2008)	Rosvold	Rosvoll	x										
Russgården	(3/2003)	Rustgårde n	Russgårde n											x
Rygjerd	(61/2001)	Rydjord	Rygjerd	x										x
Rykkjem	(2/2007)	Røkkum Gard	Rykkjem			x							x	x
Rødsjøen	(36/2000)	Rødsjø	Rødsjøen					x						
Salthåmmår	(2/2003)	Salthamme r	Salthamma r								x			
Saupstad	(6/2007)	Søbstad	Saupstad							x				
Seterneset	(27/1992)	Sæternes	Seterneset		x			x						
Setran	(51/1997)	Sætran	Setran		x									
Sevika	(17/1993)	Søvik(a)	Sevika					x						x
Sildvolnes	(4/1993)	Sildvånes	Sildvolnes	x										
Sjølsvikan	(10/1993)	Skjølsvik	Sjølsvikan				x							x
Sjøsvollen	(21/2006)	Skjøsvold	Sjøsvollen	x				x						x
Sjømælinga n	(23/1993)	Sjømæling	Sjømæling an				x							
Skjeggstad	(46/1998)	Skjeggstad	Skjeggstad											x
Skjeldbreia	(8/2002)	Skjelbred	Skjeldbrei a					x		x				x
Skjellbreia	(10/2008)	Skjelbreia	Skjeldbrei a											x
Skjølbakken	(18/2007)	Sjølbakken	Skjølbakke n											x
Skjånes	(13/2000)	Sjånes	Skjånes											x
Skorga	(53/2001)	Skorgen	Skorga						x					
Slåttet	(22/2004)	Slette	Slåttet	x				x						
Slåttet	(35/2004)	Slette	Slåttet	x				x						
Sneegga	(16/2007)	Sneeggen	Sneegga						x					
Snekkvika	(24/2002)	Snekvika	Snekkvika	x										
Solåneset	(18/1993)	Solenes	Solaneset					x					x	
Stangarneset	(52/2001)	Stangenes	Stanganese t					x					x	
Stenbuenget	(34/2002)	Stenboeng	Stenbueng	x				x						

Påklaga navneform	Saks- nummer	Eiers ønske	Vedtak i nemnda	1 a	1 b	1 c	2 a	2 b	2 c	2 d	2 e	2 f	2 g	3
Straum	(20/2007)	Strøm	Straum							x				
Sør-Flaknan	(40/2003)	Sør-Flakne	Sør- Flaknan				x							
Tapperskard et	(35/2002)	Tapperskar	Tapperskar det					x				x		
Telesbøen	(39/2007)	Tellesbø	Telesbø					x						x
Teskja	(50/1997)	Torske	Torske											x x
Torvika	(49/2001)	Torvik	Torvika					x						
Tossåsen	(11/2002)	Totsås	Tossåsen					x						x
Trandmel	(45/1998)	Tranmæl	Tranmel	x										x
Tverråa	(44/1995)	Tverrå	Tverråa					x						
Tørve	(31/2004)	Torve	Tørve											x
Unjem	(45/2001)	Unhjem	Unjem											x
Utlandet	(36/2002)	Utland	Utlandet					x						
Vasskord	(42/2003)	Vassgård, ev. Vasskol	Vasskord											x
Vedneset	(23/2004)	Veneset	Vedneset	x										
Vedvik	(22/2007)	Vevik	Vedvik	x										
Venja	(59/2001)	Venge	Venja											x
Venjastaua	(60/2001)	Vengestue n	Venjastua			x								x
Vigtil	(6/2008)	Viktil	Vigtil											x
Vikdalen	(62/1997)	Vikdal	Vikdalen					x						
Vinjan	(25/2002)	Vinje gård	Vinjan				x						x	
Vinndalen	(29/2004)	Vindal	Vinndalen					x						x
Vorrvika	(1/1992)	Vårvik/Vå rvika	Vorrvika	x				x						
Vølset	(38/2003)	Volseth, ev. Voldsæt	Vølset	x										x
Øvstedalen	(2/1996)	Øvstedal	Øvstedalen					x						
Øyster- Oksås	(28/2008)	Øster- Oksås	Øyster- Oksås							x				
Ålmo	(21/1996)	Almo	Ålmo											x
Åneset	(6/1992)	Ånes	Ånes					x						
Åssveet	(3/2000)	Åsved	Åssveet	x				x						

3. Oversikt klagesaker med uttaleopplysninger

Påklaga navneform	Eiers ønske	Nedarva lokal uttale	Vedtak i nemnda	Ev. skrivemåte i 1886-matrikkelen
Arasvika	Aresvik	/arrasviKa/ eller /arasviKa/	Arasvika	Arasvik
Austre Storbør	Storborg østre	/børr/	Austre Storbør	Storborg
Austvika	Østvika	/austviKa/	Austvika	Østvik
Bakkan	Bakk	/bakkan/	Bakk	Bakke
Bergem	Bergheim	/bærjemmen/	Bergheim	Bergem
Bjørkmyra	Bjørkmyr	bestemt form	Bjørkmyra	
Bjørnarem	Bjørnerem	/bjøNNaremm/ eller /bjøNNaræmm/	Bjørnarem	Bjørnerem
Bjørneråsen	Bjørnerås	/bjyNNeråsn/	Bjørneråsen	Bjørneraas
Bliksåsen	Bliksås	/b£ikksåsn/	Bliksåsen	Bliksaas
Borgon	Borgan	/bårgonn/	Borgan	Borgund
Bossnes	Bosnes	/båssnes/	Bossnes	Bosnes
Botnen	Botten	/båttn/, dat. /båttna/	Botnen	Botn
Bredeng	Breding	/bræng/	Bredeng	Bredeng
Breivika	Brevik	/breiviKa/	Breivika	Breivik
Broem	Broum	/brom/	Broem	Broem
Brubekken	Brubekk	/brubæKKen/	Brubekken	Brubækken
Brue	Brude	/brue/	Brue	Brude
Bruåsen	Bruås	/bruåsen/	Bruåsen	Bruaas
Brøstet	Brøste	/brøsste/, dat. /brøssta/	Brøstet	Brøstet
Bugen	Bogen	/bujen/	Bugen	Bogen
Bustneslia	Bustnesli	/bussneslia/	Bustneslia	
Bøverfjorden	Bæverfjord(en)	/bøffjorn/	Bøverfjorden	Bøverfjorden
Dalin	Dahlin	/da£in/	Dalin	Dalin
Dettlia	Detli	/dettlia/	Dettlia	Detli
Devoll	Devold	/devåLL/	Devoll	Devold
Djupvika	Dybvik/Dypvik	/juvika/	Djupvika	Djupvik
Dulu	Dullu	/du£u/	Dulu	
Dørndalen	Dyrendahl	/dønnda£/ eller /dønndarn/	Dørndal	Dørndal
Evjgjardet	Evjejardet eller Evjare	/ævjare/	Evjegjardet	Evjegjerdet
Fale	Fahle	/fa£e/	Fale	Fale
Fessdalen	Fiksdal	/fessda£en/	Fessdalen	Fisdal
Flaknan	Flakne	/ffakknæNN/	Flaknan	Flaknan
Flata	Flaten	bestemt form på /a/	Flata	
Flatåsen	Flatås	/ffatåsn/	Flatåsen	

Påklaga navneform	Eiers ønske	Nedarva lokal uttale	Vedtak i nemnda	Ev. skrivemåte i 1886-matrikkelen
Flotten	Flåtten	/ffåttn/	Flotten	
Foldstad	Folstad	/fåLLsta/	Follstad	Folstad
Forset, Nedre Forset, Øvre Forset	Forseth, Forseth øvre, Forseth nedre	/førrseten/, /neppå gåfa/ og /oppå gåfa/	Forset (uten tillegg)	Forset
Fuglsøya	Fugelsøy (ev. Fugelsøya)	/fåggelsøya/	Fuglsøya	Fuglsøien
Fulvika	Fuglvika	/fufviKa/	Fuglvika	
Gjemle	Gjemle	/jæmmfe/	Gjemle	Gjemle
Gjerdet	Jære	/jære/	Gjerdet	
Gjølja	Gjølga	/jøfja/	Gjølja	Gjøljen
Gjårdan	Jålann, ev. Gjære	/jåfaNN/	Gjerdan	Gjerdet
Grillstad	Grilstad	/griLLsta/	Grillstad	Grilstad
Griset	Gridset	/grisæt/	Griset	Griset
Grøttøra	Grøttøren	/grøttøyra/	Grøttøyra	Grøttøren
Gåsmoen	Gåsmo	bestemt form	Gåsmoen	Gaasmo
Halsan	Hals	/hasjaN/	Hals	Hals
Hammar	Hammer	/hammar/	Hammer	
Hanekamhaugen	Hanekamhaug	nedarva uttale forsvunnet	Hanekamhaug	Hanekamhaugen
Hatlan	Hatland	/haHHlan/	Hatlan	Hatland
Haugan	Haugum	/hauaNN/, dat. /hauåm/	Haugan	Haugan
Helgatunsetra	Helgetunsetra	/hæfjaton/, dat. /tona/	Helgetunsetra	(Helgetun)
Herkedalen	Herskedalen	/hærKedafn/	Herskedalen	Herkedal
Hjellen	Helden	/helln/	Hjellen	
Hjelopen	Hjellup	/jåfåppen/ el. /jøfåppen/	Hjelopen	Hjellop
Hjelvika	Hjelvik	/jøfviKa/	Hjelvika	Hjelvik
Hoksenget	Hokseng	/høkkæNNe/	Hoksenget	Hogseng
Horsgora	Horsgård	/håssgora/	Horsgård	Horsgaard
Håmmår	Hammer	/håmmår/	Hammar	Hammer
Indre Duskard	Indre Dueskar	/duskafe/	Indre Dueskard	Dueskar
Ingelsvatnet	Ingulfsvatn	/ingelsvatne/	Ingelsvatnet	Ingelsvandet
Innergarden	Indergård	/iNnergarn/	Innergarden	Indergaarden
Innerråk	Indre-Råk	/iNNerråk/	Innerråk	Raak indre
Jaktøya	Jaktøyen/Jagtøyen	/jaktøya/	Jaktøya	Jagtøien
Karsvika	Karsvik	/karsviKa/	Karsvika	
Kjellvika	Kjelvik/Kjellvika	/KællviKa/, el. /Kellvika/	Kjellvika	Kjelvik
Kjerkneset	Kirknes eller Kirkenes	/Kerknæsse/	Kjerkneset	
Kjørkhus	Kirkhus	/KørK(h)us/	Kirkhus	Kirkhus
Kolsås	Kulsås	/kørsåsen/ el.	Kolsås	Kolsaas

Påklaga navneform	Eiers ønske	Nedarva lokal uttale	Vedtak i nemnda	Ev. skrivemåte i 1886-matrikkelen
		/kørsås/		
Koppreitan	Kopreitan	/kåppreitan/	Koppreitan	Kopreitan
Kvalvika	Kvalvik	/kvalviKa/	Kvalvik	Kvalvik
Kvennland	Kvernland	/kveNNlaNN/	Kvernland	
Kvernavika	Kvernvik	/kvenNNaviTa/	Kvernavika	
Kvislan	Kvitland	/kviHHlan/	Kvislan	Kvitlan
Langhåmmår	Langhammer	/langhåmmår/	Langhammar	Langhammer
Larshusan	Larshus	/larsus/, dat. /larsusåm/	Larshus	Larshus
Leberg	Løberg	/lebbær(j)/	Leberg	Leberg
Leirfall	Lerfald	/lærfåLLaNN/	Leirfall	Leirfald
Litl-Alteren	Lillealteren	/liHHaltern/	Litl-Alteren	Alteren lille
Litlenget	Lilleenget	/liHHæNNe/	Litlenget	Lilleenget
Litl-Flora	Lilleflor	/liHHflora/	Litl-Flora	Floren lille
Litlflorhaugen	Lilleflorhaug	ingen uttaleoppl.	Litlflorhaugen	
Litlgarden	Lillegård	/liHHgarn/	Litlgarden	
Litler	Lilleleer	/liHHleren/ el. /liKKleren/	Litler	Lilleleer
Ljosøya	Lysø	/jjøseia/	Ljosøya	Ljosøen
Lærem	Lerheim	/læremm/	Lerheim	Lærem
Løvåsen	Løvås	/låvåsen/	Løvåsen	Løvaas
Mannal	Mandal	/maNNdarn/	Mannal	Mandal
Melessætra	Mellemsæter	/mælessætra/	Melemssæter	Mælemsæteren
Midti-Seter	Metti-Seter	/metti-seter/	Midti-Seter	
Midtsandan	Midtsand	/mittsaNNan/	Midtsandan	Midtsandan
Mjølva	Mjelva	/mjø£va/	Mjelva	Mjølva
Movollen	Movold	/movåLLn/	Movollen	
Munkby	Munkeby	/monkby/	Munkby	Munkby
Nedre Frisvoll	Nedre Frisvold	/frisvåLL/	Nedre Frisvoll	Frisvold
Nedre Tennel	Nedre Tøndel	/tænnæfn/ el. /tennæfn/	Nedre Tennel	Tennel
Nerholen	Nerhol	/nærhorn/	Nerhol	Nerholen
Nordaunet	Nordaune	/no£aune/	Nordaunet	Nordaunet
Nordre Myr	Myhr Nordre	ingen uttaleoppl.	Nordre Myr	
Nossan	Nossum	/nössan/	Nossum	Nossan
Nørvika	Norvik	/nørviKa/	Nørvika	Norvik
Olbu	Aalbu	/ø£bu/	Ålbu	Aalbu
Olbusbakkan	Aalbusbakkan	se sak 36/2004	Ålbusbakkan	
Oppdal	Opdal	/uggda£/	Oppdal	Opdal
Pesetra	Perseter/Persetra	/pesetra/	Pesetra	Persæter
Raudbergvika	Rødbergvika	/raubærviKa/	Raudbergvika	Raubergviken
Raudfloa	Røflo	/raufloa/	Raudfloa	Raufloen
Re	Ree	/re/	Re	Re
Remma	Remen	/remma/, dat. /remmen/	Remma	Remmen

Påklaga navneform	Eiers ønske	Nedarva lokal uttale	Vedtak i nemnda	Ev. skrivemåte i 1886-matrikkelen
Roknem	Raknem	/rokknem/ el. /råkknem/	Roknem	Roknem
Romol	Rimol	/rommoʃaNN/	Romol	Romol
Rosvoll	Rosvold	/råssvåLLen/	Rosvoll	Rosvold
Russgården	Rustgården	/russgåʃen/	Russgården	Rusgaarden
Rygjerd	Rydjord	/ryjjer/ el. /ryjjær/	Rygjerd	Rygjerd
Rykkjem	Røkkum Gard	/ryKKem/	Rykkjem	Røkkem
Rødsjøen	Rødsjø	/røssjøn/	Rødsjøen	Rødsjøen
Salthåmmår	Salthammer	/saʃthåmmår/	Salthammar	Salthammer
Saupstad	Søbstad	/saustaNN/	Saupstad	Saupstad
Seterneset	Sæternes	/seternesse/	Seterneset	Sæternes
Setran	Sætran	/setraN/	Setran	
Sevika	Søvik(a)	/seviKKæ/ el. /seviKKa/	Sevika	Sevik
Sildvolnes	Sildvågnes	/siLLvåʃnes/	Sildvolnes	Sildvaagnes
Sjølsvikan	Skjølsvik	/sjøʃsvikaNN/	Sjølsvikan	Sjølsvik
Sjølsvollen	Skjølsvold	/sjøʃsvåLLaNN/	Sjølsvollen	Sjølsvold
Sjømælingen	Sjømæling	/sjømmʃingaNN/	Sjømælingen	Sjømæling
Skjeggstad	Skjeggstad	/sjekkston/, dat. /sjekkstom/	Skjeggstad	Skjeggstad
Skjeldbreia	Skjelbred	/sjællbreia/	Skjeldbreia	Skjelbrei
Skjellbreia	Skjelbreia	/sjeLLbreia/	Skjeldbreia	Skjelbrei
Skjølbakken	Sjølbakken	ingen uttaleoppl.	Skjølbakken	
Skjånes	Sjånes	/sjånes/	Skjånes	
Skorga	Skorgen	/skørgå/, dat. /skørgen/	Skorga	Skorgen
Slættet	Slette	/slette/	Slættet	
Slættet	Slette	/slette/	Slættet	
Sneegga	Sneeggen	/snejja/, dat. /snejjen/	Sneegga	Sneeggen
Snekkvika	Snekvika	/snærtvikan/ el. /snækkvikan/	Snekkvika	Snekvik
Solåneset	Solenes	/såʃånesse/	Soleneset	Solenes
Stangarneset	Stangenes	/stanganæse/ el. /stangarnæse/	Stangarneset	Stangenes
Stenbuenget	Stenboeng	/stenbueNNe/	Stenbueng	Stenboeng
Straum	Strøm	/straum/	Straum	Strøm
Sør-Flaknan	Sør-Flakne	/ʃʃakknæNN/	Sør-Flaknan	
Tapperskardet	Tapperskar	usms. /skaʃe/	Tapperskardet	Tiperskar
Telesbøen	Tellesbø	/teʃesbøn/	Telesbø	Telesbøen
Teskja	Torske	/tøssja/	Torske	Toske
Torvika	Torvik	/tørrviKa/	Torvika	Torvik
Tossåsen	Totsås	/tåssåsen/	Tossåsen	Tossaasen
Trandmel	Tranmæl	/traNNmæʃ/	Tranmel	Tranmæl
Tverråa	Tverrå	/tværråa/	Tverråa	
Tørve	Torve	/tørve/	Tørve	Tørve

Påklaga navneform	Eiers ønske	Nedarva lokal uttale	Vedtak i nemnda	Ev. skrivemåte i 1886-matrikkelen
Unjem	Unhjem	/onjemm/ el. /onjæmm/	Unjem	Unjem
Utlandet	Utland	/utlaNNe/	Utlandet	Utland
Vasskord	Vassgård, ev. Vasskol	/vasskof/	Vasskord	Vasgaard
Vedneset	Veneset	ingen uttaleoppl.	Vedneset	Venes
Vedvik	Vevik	/veikaNN/	Vedvik	Vevik
Venja	Venge	/væNNa/	Venja	Venje
Venjastaua	Vengestuen	/væNNastauå/	Venjastua	Venjestuen
Vigtil	Viktil	/vekktiln/	Vigtil	Vigtil
Vikdalen	Vikdal	/vikdafen/	Vikdalen	Vikdal
Vinjan	Vinje gård	/viNNaNN/	Vinjan	Vinje
Vinndalen	Vindal	/ViNNdafen/	Vinndalen	Vindal
Vorrvika	Vårvik/Vårvika	/vårrviKa/	Vorrvika	Vorvik
Vølset	Volseth, ev. Voldsæt	/vøʎsæt/	Vølset	Vølset
Øvstedalen	Øvstedal	/øfstedalen/	Øvstedalen	
Øyster-Oksås	Øster-Oksås	/øyster-/	Øyster-Oksås	Oksaas østre
Ålmo	Almo	/åʎmo/	Ålmo	Aalmo
Åneset	Ånes	/ånese/	Ånes	Aanes
Åssveet	Åsved	/åssvee/	Åssveet	Aassve

4. Eksempel på møteprotokoll

KLAGENEMNDA FOR STEDSNAVNSAKER

Norsk språkråd
Postboks 8107 Dep
0032 Oslo
Tlf. 24 14 03 72 / 24 14 03 50
Faks 24 14 03 51

MØTEPROTOKOLL FOR KLAGENEMNDA ETTER LOV 18. MAI 1990 NR. 11 OM STADNAMN, § 8

Klagesak: 57/2001 Devoll, Rauma kommune, Møre og Romsdal

Klager: Eier, jf. § 8

Navn: Devoll eller Devold

Navnetype: Bruksnavn som faller sammen med et nedarvet stedsnavn, jf. § 5 andre ledd

Det påklagete vedtaket er gjort av: Statens kartverk, jf. § 5 andre ledd og § 6 fjerde ledd

Navnesaken reist av: Eier, jf. § 6 første ledd, bokstav b

Leder i klagenemnda: Kirsti Strøm Bull

Øvrige medlemmer: Jorunn Vandvik Johnsen, Peter Hallaråker, Tom Schmidt

Vedtak i klagenemnda:

I samband med revisjon av økonomisk kartverk for Rauma kommune vedtok Statens kartverk Møre og Romsdal skrivemåten *Devoll* for navnet på gnr. 22. Vedtaket var i samsvar med tilrådingen fra navnekonsulentene. Eier av bnr. 1 har klaget og ønsker skrivemåten *Devold*, mens eier av bnr. 2 støtter vedtaket.

Klager viser til at skrivemåten *Devold* har lang tradisjon, og det blir lagt fram en omfattende dokumentasjon på dette. Han sier at skrivemåten *Devoll* vil ødelegge den lange historiske tradisjonen som stedet har, og at det eksisterer en ekstremt sterk binding mellom skrivemåten *Devold* og selve stedet. Det blir lagt ved en lang underskriftsliste med støtte til denne skrivemåten både fra enkeltpersoner, organisasjoner og næringsliv. Når det gjelder tolkningen av navnet, mener han at sisteleddet er *vold* i betydningen 'makt, herredømme'.

Klager oppsummerer begrunnelsen i fem punkter:

1. Skrivemåten har vært *Devold* i all offentlig bruk, både statlig og i kommunen.
2. Matrikkelen har alltid hatt formen *Devold*.
3. Skrivemåten *Devold* har vært brukt på offentlige kart, også økonomisk kartverk. Når formen *Devoll* er brukt, er den "smuglet inn på ukjent grunnlag".
4. Hele bygdesamfunnet ønsker formen *Devold*. Eier av bnr. 2, som ønsker skrivemåten *Devoll*, blir omtalt som innflytter.

5. Tradisjonelle skrivemåter av navn skal videreføres som kulturarv og ikke ødelegges på grunn av “tilfeldig syning”.

Navnekonsulentene viser til at uttalen av navnet er [/devåLL/]. De sier at det er høyst sannsynlig at sisteleddet er ordet *voll*, og de avviser på navnefaglig grunnlag at sisteleddet skulle være *vold* i en betydning ‘makt, herredømme’. De viser til § 2–3 andre ledd i forskrifter fastsatte med hjemmel i § 12 i loven. Her heter det at navn som inneholder allment kjente ord eller navneledd som hovedregel skal rette seg etter rettskrivningen. Det kan ikke være tvil om at *voll* er et allment kjent ord, og rettskrivningen har bare denne formen. Dersom en følger hovedreglene, vil skrivemåten derfor måtte bli *Devoll*. Spørsmålet blir da om det fins sterke nok grunner til å gjøre unntak. Når det gjelder skriftradisjonen, sier de på at den offentlige skriftradisjonen er sprikende. Formen *Devoll* er brukt på nye, offentlige kart, mens *Devold* er brukt i matrikkelen. Eiernes ønsker skal tillegges vekt i saker som gjelder bruksnavn, men i denne saken har de to eierne ulikt syn. Etter en samlet vurdering kommer de til at hovedreglene bør følges i denne saken, og de tilrår derfor skrivemåten *Devoll*. Statens kartverk Møre og Romsdal følger denne tilrådingen.

Nemndas vurderinger

Nemnda vil først understreke det prinsipielle skillet mellom slektsnavn og bruksnavn. I denne saken er det skrivemåten av *bruksnavnet* som skal fastsettes, og det har ingen innvirkning på skrivemåten av slektsnavnet.

Ved fastsettelse av skrivemåten skal utgangspunktet være den nedarvede lokale uttalen, samtidig som en skal følge gjeldende rettskrivningsprinsipper, jf. § 4 første ledd i lov om stadnamn. I § 2-3 i forskriftene blir dette nærmere utdypet. Her heter det i første ledd at en skal velge den hoved- eller sideformen som passer best med den nedarvede lokale uttalen, mens det i andre ledd blir gjort rede for hvilke målføreformer som kan benyttes, bl.a. i lydverk og bøyningensverk. Ved navn som inneholder allment kjente ord eller navneledd, skal en likevel rette seg etter rettskrivningen.

Nemnda finner det dokumentert at sisteleddet i navnet må være substantivet *voll*. Dette er et allment kjent ord, og skal etter hovedregelen i forskriftene følge rettskrivningen, der *voll* er eneform. Nemnda har vurdert om det finnes sterke nok grunner til å fravike hovedregelen i dette tilfellet, men kan ikke finne slike. Når det gjelder skriftradisjonen, som er et hovedpunkt i klagen, vil nemnda peke på at selv om skrivemåten *-ld* dominerer, er den ikke enerådende. Nemnda vil også understreke at skriftformer må vurderes utifra skriveskikkene på den tida de stammer fra. Med hensyn til tolkningen av navnet, kan ikke nemnda finne navnefaglige belegg for det tolkningsframlegget klager setter fram. Klager viser videre til at hele bygdesamfunnet ønsker skrivemåten *Devold*. Nemnda har likevel merket seg at eier av bnr. 2, som også er part i saken, ønsker skrivemåten *Devoll*. Etter en helhetsvurdering fastsetter nemnda skrivemåten til *Devoll*.

Nemnda gjorde slikt

VEDTAK:

Som skrivemåte fastsettes: **Devoll**

Oslo 15.12.01

Kirsti Strøm Bull
leder i klagenemnda

Terje Larsen
sekretær

5. De "språklige spesialreglene" i kapittel 3 i rettleiinga til Forskrift nr. 592/2007

Til § 3 i forskrifta: Særlege reglar om skrivemåten av norske stadnamn - nokre presiseringar

b)

i. Kjønn, tal og form

Grammatisk kjønn og eintals- eller fleirtalsform skal som hovudregel rette seg etter dialektuttalen.

Bunden form skal brukast i naturnamn dersom den bundne forma er i levande bruk i talemålet. Bunden eller ubunden form kan brukast i gards- og bruksnamn, tettstadnamn, administrasjonsnamn og kommunikasjonsnamn. Bunden form skal brukast dersom ho er i levande bruk i talemålet i dag. Ubunden form skal brukast dersom ho er i levande bruk i talemålet i dag og dessutan er godt innarbeidd i skrift.

Dersom det er vakling i bruken og lokal usemje, skal det leggjast stor vekt på fråsegna frå eigaren for namn på privat eigedom, eller frå kommunen og andre med uttalerett for andre namn.

ii. Bøyingsverk

Eintal

Hankjønnsord får i bunden form endinga -en eller -n i samsvar med dialekten.

Sterke hokjønnsord får i bunden form som hovudregel endinga -a. Når dialekten har endinga -i eller -ei, brukar ein -i. Bergensk får -en, mens midlandsmåla kan bruke -e. Når særlege grunnar talar for det, kan endingane -na, -ne eller -ni brukast.

Svake hokjønnsord får i bunden form som hovudregel endinga -a. I det austlandske og trønderske dialektområdet rettar ein seg etter den enkelte dialekten med omsyn til utlydande vokal i jamvektsord (-a, -u, -o, -å). Bergensk får -en.

Fleirtal

I bunden form kan artikkelen få ei eller to stavingar i samsvar med dialekten.

Ein brukar endinga -an(e) når dialekten har -an(e), -ain(e), -ana, -adne, -ad'n/-at'n, -æn(e), -æin. Når dialekten har -en(e), -ein(e), -en(a), -edne, -ed'n/-et'n, -'n, bruker ein -en(e). Der dialekten har -in(e), -un(e), -a, kan ein rette seg etter dialekten.

Inkjekjønnsord får endinga -a, -i eller -e når det er samanfall med bunden form eintal av sterke hokjønnsord.

iii. Lydverk

Ein skal bruke monoftong (enkeltvokal) eller diftong (samband av to ulike vokalar) i samsvar med dialekten. I område med monoftongering skal ein som hovudregel bruke monoftong når denne fell saman med ei tillaten form i rettskrivinga (strøm når uttalen er strømm). Når monoftongen ikkje er representert i rettskrivinga, skal ein som hovudregel bruke diftong (straum når uttalen er strô:m, stein når uttalen er stæ:n).

I jamvektsformer skal som hovudregel rotvokalen og den trykklette vokalen i andrestavinga skrivast i samsvar med uttalen i dialekten (Furumyra, Furimyra). Den intervokaliske konsonanten kan skrivast lang eller kort på same måten (hag(g)an, håg(g)ån, stug(g)u, ståg(g)å). Overvektsord som blir bøyge som jamvektsord (bakka, tanga), skal skrivast etter same prinsippet som jamvektsorda.

I område med uttalen b, d, g for p, t, k kan b, d, g brukast.

Konsonantsambanda sl, tl, ft, pt, fs og ps kan skrivast i samsvar med dialekten. I dialektar med konsonantsambanda mb og rs kan desse brukast.

I område med uttalen nn for rn kan ein bruke skrivemåten nn (tjønn, bjønn).

Dialektformer som har nær samband med gammalnorske former, kan brukast (lid for li).

For dialektar med tjukk l av gammalnorsk rð skal i regelen rd brukast (skard, urd).

Ein kan bruke gv for gammalnorsk hv i område som har denne uttalen.

iv. Dativ

Når dativforma er eineform, bør ho brukast. Dativ fleirtal får endinga -o, -om eller -um etter dialektuttalen.

v. Samansette namn

I samansette namn bør ein bruke den samansetjingsmåten som samsvarer med dialektuttalen av namnet.